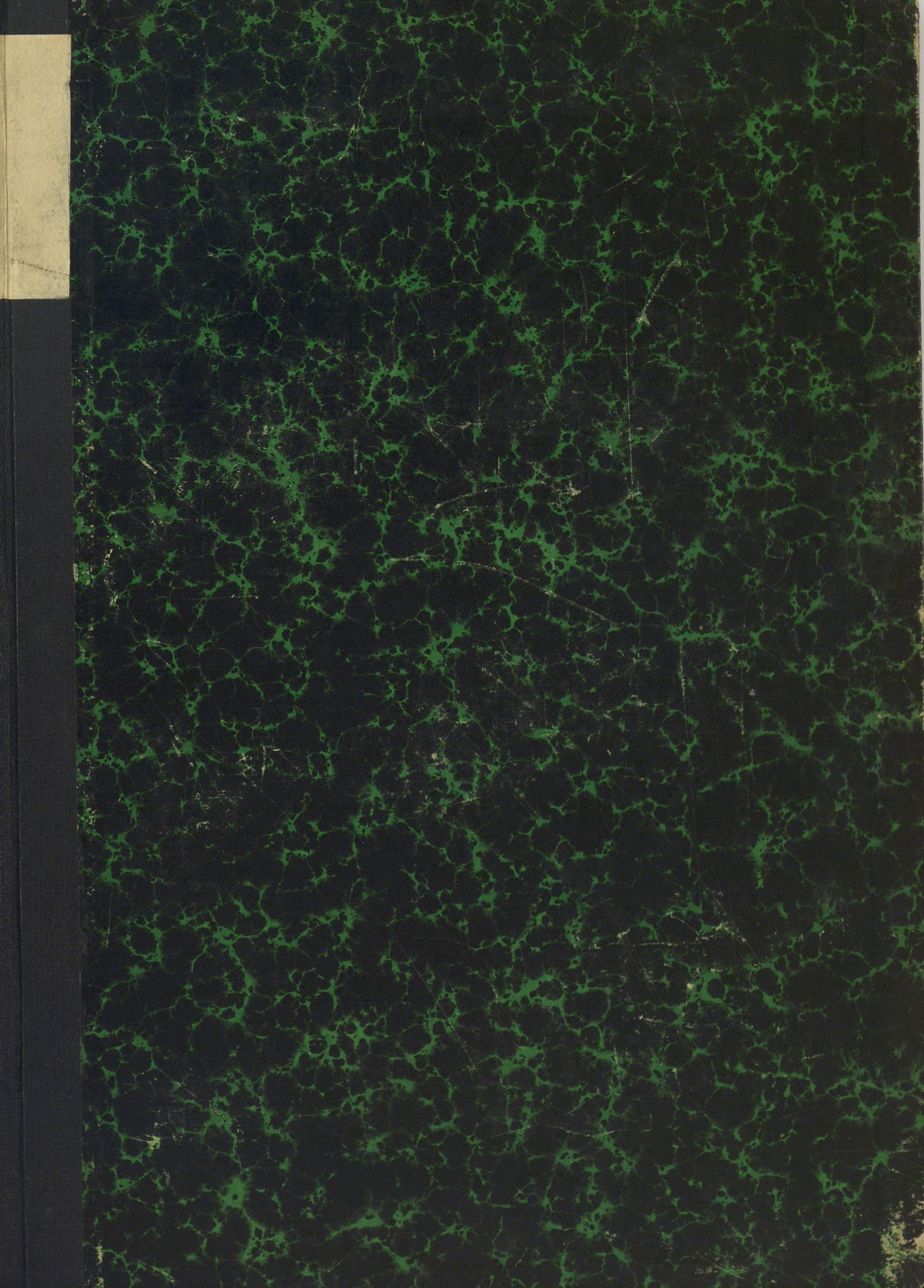

NYLÆNDE

TIDSSKRIFT
FOR
KVINDERNES SAK

UTGIT AV NORSK KVINDESAKSFORENING

REDIGERET AV
FREDRIKKE MØRCK

33te Aargang

TRYKT I
CENTRALTRYKKERIET KRISTIANIA
1919

INDHOLDSREGISTER

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 1. JANUAR 1919	Nr. 1

Magdalene Thoresen
(1819—1903).

Magdalene Thoresen led under samme skjæbne som *Amalie Skram*. Hun var misfornøiet med sit eget land og valgte et andet. Hadde nu det andet land — Norge — vist sig taknemmelig og ydet Magdalene Thoresens frembringelser den materielle paaskjønnelse hun søkte om, saa var hun blit boende i Norge. Hvad hun hadde al borgerlig ret til som enke efter en norsk prest — *H. C. Thoresen* — og mor til norske barn. Men derfor var hun ikke blit norsk. Likesaalitet som Amalie Skram blev dansk, fordi om Danmark mottok hende og hendes produktion med aapne arme. Litterært set flyttet Amalie Skram ikke hjemmefra, hendes stof er hentet fra Bergenskanten likesom hun selv. Paa den maaten fik hendes kunst ingen spaltning mellem dansk og norsk — den er tvertom noget av det hjemstavnssikreste nordisk litteratur eier.

Magdalene Thoresen derimot levet i den illusion at hun kunde skrive norsk, om norske emner, naar man *er* dansk. Denne feiltagelse gjorde hun sig skyld i, da vort folkesprog brøt sig vei, netop saa usikkert at der skulde de fortroligste hænder til at tumle det.

Hendes svigersøn, *Henrik Ibsen,* advarte hende, da hun la ivei med en ny fortælling, den næste efter «*Signes historie*», (1864), som han forresten kaldte «det deiligste digt». «Vær omhyggelig med sproget i din næste bog, der findes i Signes historie og dine øvrige fortællinger mange udtryk og vendinger, der paa norsk betyder noget ganske andet end hvad du har ment, og endnu flere findes der, som hverken er eller nogensinde har været norske. Provinsforvanskninger, som ingen rod har i oldsproget, maa man ikke optage; raadfør dig hvor du ikke er sikker . . . .»

Men Magdalene Thoresen raadførte sig kun med sine egne indtryk, og de er ikke sikrere, hvor det gjælder norske bønder end norsk sprog. Hendes aandelige barn har ikke andet fædreland end fantasien, denne fantasi som hjalp hende utover en trang, fattig barndom, og holdt hende nogenlunde skadesløs for det tryk hun levet under den første ungdomstid igjennem. Endelig kom virkeligheten hende til hjælp, den lille fiskerdatter fra Fredericiaegnen blev «opdaget», vakker og merkelig som hun var mellem sine omgivelser — hun kom til Kjøbenhavn og fik lære noget. Tre aar læste hun, stred med sin vankundskap fra før, og gjennemgik omsmeltningen fra bondepike til — noget andet. Selv visste hun ikke rigtig hvad, lærerindeveien var den eneste som stod aapen. Saa var det hun blev guvernante for provst Thoresens barn og aaret efter hans hustru — blev delagtig i hans kristendom og levet under Søndmørnaturens «forfærdelige kraft». I Bergen, hvor hun senere flyttet hen med sin mand, og derpaa bodde nogen aar som enke, oplevet hun norskhetens gjennembrudd paa teatret og i litteraturen. Teatrets skaper, Ole Bull, dets to ledere, Bjørnson og Ibsen, kom hun i lag med — ja Ibsen blev gift med hendes steddatter Susannah. Men de hadde ikke let for at omgaaes, hun forstod sig ikke paa hans sære indesluttede natur, og han endnu mindre hendes vældige væsens vei. Men da han kom ut i verden, faar han i de friere forhold fat paa hendes dimensioner — og skriver glad fra Rom (1865): «*Nu* kan jeg skrive til dig, før har jeg aldrig kunnet være mig selv overfor dig. Alt hvad jeg havde

at sige, fik et falsk udtryk. Men saadan reise som den jeg nu er ude paa, vender op og ned paa meget i et menneske».

Derimot hadde ikke Magdalene Thoresen og Bjørnson vanskelig for at finde hinanden. Det var to giganter, hver fra sit land, og at den mandlige paavirket den kvindelige, ja at Magdalene Thoresens bondeskildringer aldrig var blit til uten Bjørnson, er visst ikke for meget at si. Men hvor litet hun allikevel forstod at lære av ham! Hun flyter ut i det laante milieu, mens han fordyper sig i sit. Kristendommen, som altid vedblev at være en magt i hendes liv, utløser besst Magdalene Thoresens pathetiske kraft. Hun har en naivetet i sin bekjendelse, som er lykkelig i pakt med de gamle salmer. Hadde hendes digte lagt sig under metrikens tugt, vilde de kunnet bli evig gyldige naturhymner.

Bjørnson — og med ham hendes beste samtid — skattet høit hvad hun skrev. Han sier efter hendes «Fortællinger» av 1863 til sin ven, den danske kritiker *Clemens Petersen* («Studenten», «En aften i Bergen» er mellem dem): «Jeg har læst fru Thoresens fortællinger. Gaa uopholdelig til hende, sig hende eller læs op for hende, at jeg er begeistret og fuld af forventning. Det var som jeg saa i den dype sø. Storslagent, eventyrligt, ulykkeligt, men evigt. Og evigheten forstaar hun som en højere harmoni, der fordeler vore skrig i en stor Lovsang».

Men Clemens Petersen vilde ikke gaa ind paa at hun var digter, skjønt han ellers roser hendes arbeides gode egenskaper. Hun deler forsaavidt skjæbne med Wergeland og Welhaven, som han heller ikke regnet for digtere. Bjørnson raser over dette sneversyn, han vil «tordne» Clemens Petersen til at se det poetiske i «Signes historie» — han hadde selv «taget aktier i dette jernverk». Forøvrig advarer han vennen mot hendes persons magnet, som han mener C. P. særlig utsat for. Hvordan virket hun da, det «mest begavede fruentimmer han (B. B.) havde truffet?» «Ved sin intelligens, kundskaper, livlige fantasi, store skjønhet og kraft, virket hun saa betagende at hun gjenfindes i min digtning. Hun hørte til samtidens store typer, dem der skaber den. Hun virket som glimt ut av en sky.

Det formløse ved hende forstørret, gav gaader, mangfoldiggjorde mulighederne i vor fantasi».

Men indtrykket av hendes digtning tapte sig for Bjørnson, som

de vel i det hele staar temmelig mat for vort slegtsled. «Hendes digtning — hvad merkelig ting den end eier — bærer paa langt, langt nær hendes billede. Hendes livsførelse gav trang til at male. Men hun var før lidt kunstner».

Amalie Skram samstemmer med Bjørnson i at fru Thoresens væsens kilde — var godhet. Den straaler ut av de billeder vi ser av hende, denne kunstnergodhet, ren som et barns, og sterk nok til at staa imot et livs storme. Magdalene Thoresen mistet to voksne sønner, hun stred hele sit liv for utkommet, og hun kom saavist ikke let til sin digtning. Hun sat i aapen baat Finmarksleden igjennem for at lære «Midnatsolens land» at kjende, før nogen anden Nordlandsdigtning hadde set lyset. Bare at hun skjønte hvad her laa for et digterstof, røbet et genialt blik hos en danskfødt forfatterinde, selv om hun ikke formaadde at løfte skatten.

Ogsaa paa andre omraader brøt hun vei. Hun læste offentlig høit av sine egne verker, i 60'ernes akademisk bornérte Norge og Danmark. Hun gjorde det smukt,derom vidner alle samtidige, men de maapet av forbauselse over at hun vovet. Erik Bøgh hylder hende og peker paa det modige eksempel — bare et tiaar iforveien hadde det vakt skandale, da «Clara Raphael» talte offentlig: Og dette var et skridt videre.

Magdalene Thoresen skrev ogsaa for scenen. Hendes skuespil «Et rigt parti» (1870) gik paa dansk og norsk scene, og Henrik Ibsen lykønsker hende med den ublandede triumf hun høster derav. «Her har du med fuld sandhed skabt et verk, som kun du og ingen anden kunde digte. Det overrasket mig forøvrig ikke; thi jeg vidste at du netop paa dette felt besad et mesterskab, som jeg længe og dybt har beklaget du har været utilbøielig til at udnytte.»

Hendes skuespil har dog ikke overlevet de første opførelser. De rummer megen god iagttagelse — især «Inden døre» (1877). Men det storladne i uttryksmaate og karakterskildring som hendes prosa til nød kan bære, var scenen ikke taalsom nok til at klare. Derfor kunde hendes theater hjemfalde til parodien, mere end den fortælling, «Solen i Liljedalen», som studenterne gjorde sig lystig over i en komedie. En spøk, som Magdalene Thoresen tok dem godmodig op, hun opfordret selv sin søn til at spille i stykket.

Helt ind i 90'erne blev Magdalene Thoresen ufortrødent ved.

Og handlingen er stadig forlagt til Norge. Hendes folkelivsskildringer var avbleket nu mot den gang hun optraadte som banebryter ved Bjørnsons side. Det er kanske bevisstheten derom som gjør hende tammere, skjæbnen er ikke saa uforsonlig tragisk — ja i «Tre gange mødt» er der en slags humor. Men sproget er den samme blanding av norsk og dansk. «Noksaa nemnt», skriver hun gladelig, endda «noksaa» ikke brukes paa dansk, og «nemt» ikke paa norsk.

Magdalene Thoresens kjærlighet til Norge overlevet alle de skuffelser vi møtte hende med — aldrig et bevilget stipendium, et kjølig klima bød vi hendes favnende venskap. Man forstaar paa Bjørnsons breve at hun ikke hadde det godt, naar hun rykkevis prøvde at bo i Kristiania. I Kjøbenhavn fandt hun ly, hun ogsaa — likesom Amalie Skram under andre forhold. Men aldrig blev hun træt av at forkynde, at Norge hadde gjort hende til det hun var. Det er ikke den vise vi er vant til — av vore egne digtere. Lad os takke hende i graven, fordi hun gav Norge hvad Norge var, og litt til. *Sofie Aubert Lindbæk.*

1919.

Idet vi nu gaar ind i et nyt aar, sender vi alle «*Nylænde's* venner vor tak for al trofasthet i det forløpne aar, og vore besste ønsker om at 1919 maa bli et bedre og lykkeligere aar end de sisst forløpne 4!

Krigen er slut, og det ser ut som om det nye aar vil bringe fred i Europa. Maatte det nu bare ogsaa bringe fred ind i hvert enkelt menneskes sind! Først naar saa sker, kan der bli tale om en *varig* fred. Foreløbig er der alt andet end ro. Men det er jo altid saa at stormen er mest voldsom like før stilheten indtræer.

Med den nye verdens ordning som kommer, er det utvilsomt at kvinderne kommer til at indta en mere fremskutt stilling i samfundet end hittil. Og det gjælder da ogsaa for os norske kvinder at staa færdige til at utføre det som livet vil kræve av os.

Mere end nogensinde maa vi samles, mere end nogengang maa vi være trofaste mot hverandre, sammen i raad og daad. «*Nylænde*» er *vort* organ, og alle kvinder, der vil være med i det sociale liv, som det ytrer sig baade hjemme og ute, maa være med at støtte bladet, saa det kan vokse sig sterkt og være bud-

bringer om hvad kvinder utretter til samfundets og fædrelandets gagn, saavel i vort eget som i fremmede lande. Vi henstiller til hver især av vore abonnenter at hjælpe os ved at faa interessen for vor egen sak op blandt venner og kjendinger og ved at skaffe «Nylænde» mange abonnenter i 1919. *Red.*

Litt om „Kvindernes vælgerforening".

Kvindernes vælgerforening har i 1918 hat et betydningsfuldt aar; den har traadt frem i dagens fulde lys, og har stillet sine egne kandidater til stortingsvalget, kandidater som hadde erklæret at ville arbeide for det program Kvindernes vælgerforening hadde utarbeidet. Programmet er kjendt for alle «*Nylænde's* læsere og skal ikke her tas op til diskussion.[1]) Men nu, naar nogen maaneder er gaat hen, kan det kanske ha sin interesse at gjøre sig op en mening om berettigelsen og nytten av vælgerforeningens aktion.

Berettigelsen er vel egentlig alle enige om, den bunder i vore erfaringer, de simple kjendsgjerninger som vi har set gjenta sig aar efter aar. Der er allerede gaat mange aar siden kvinderne i Norge blev stemmeberettigede og valgbare. Og kvinderne stemmer, de møter godt frem til valg, men endnu har ingen kvinde været valgt til Norges Storting, og naar undtagelse gjøres for to smaa korte suppleantvirksomheter, har kvinder ikke hat anledning til at fremsætte sin mening, til at fremlægge kvinders syn og kvinders krav i Stortingets saler.

Og grunden er ikke den at kvinderne finder alt det bestaaende godt og rigtig og slet ikke ønsker andre opgaver tat op, andre veie prøvet. Gang paa gang hører vi klager fra kvinderne, de sér skaden i mange av de bestaaende forhold, de forsøker at slaa til lyd for samfundsreformer som de mener vilde være gavnlige. Men de kommer ikke tilorde. Der er for faa av dem i de ledende stillinger, for faa i administrationskontorerne, for faa i de forskjellige komitéer, ingen i Stortinget.

Imidlertid er det klart for os alle at hvis kvinderne virkelig optraadte samlet kunde de sætte sin vilje igjennem. For mange er vi, men vi virker saa spredt, en her, en der. Og ethvert forsøk

[1]) Se «Nylænde» nr. 12 f. a.

paa at samle kvinderne bør vi hilse med glæde, kun gjennem at løfte i flok kan vi bidra paa en værdig maate til samfundets utvikling.

Et saadant forsøk paa at samle kvinder er vælgerforeningen, og den taler til kvinderne om at bruke det magtmiddel som vi besitter, det som er det enkleste og samtidig det fuldt legale: *Vor stemmeret.* Og kvinderne svarer paa den opfordring vælgerforeningen retter; men rigtignok sitter de spredt utover land og strand, disse kvinder; de naar ikke med i den øieblikkelige aktion, har jo tildels heller ikke anledning til det; men deres opmuntrende ord har naadd frem til os, glædet os og git os nyt mot.

For mot trænges der. Det føles som en skuffelse i første øieblik, naar der ikke er opnaad mer end hvad vi naadde i høst: Et faatal av stemmer paa de to opstillede kandidater. Men det er ikke berettiget at se nytten i vor optræden i stemmeantallet; vi maa finde os i, at de gamle bestaaende partier som raar over ganske andre økonomiske midler og langt større folkehjælp tar luven fra os de første ganger. Og vi maa være fornøid over at vi har kunnet gjennemføre vore planer, og over at vi er blit respektert utadtil. For husk, dette er bare begyndelsen, vi skal komme igjen, gang efter gang, til vor stemme er blit saa sterk, at den maa høres. Vi har nu sat sylen i træet og boret det første lille hul; hver senere aktion blir en utvidelse, en forstørrelse av hullet til der er blit en bresje i hele den gamle mur. Og nytten av det første lille hul er *uvurderlig.*

Og saa gjælder det at vi holder sammen og utvider vort arbeide. Og til alle «Nylænde»s læsere retter jeg en opfordring om at bli med — de som ikke er medlemmer i Kvindenes vælgerforening, de maa bli det, og de som er medlemmer, maa gjøre vore opgaver kjendt utad og skaffe os nye tilhængere.

Vi har seiren med, for vi gaar efter *Bjørnsons* sang: «Takt, takt, pas paa takten». Vi vet at:

. . . faar vi takt i nogen hundre
endda ingen det vil undre,
faar vi takt i nogen tusen
en og anden laaner øre,
faar vi takt i hundre tusen
ja den brusen vil de høre.

Ellen Gleditsch.

Litt om dr. Pierre de Font-Reaulx.*)

(Efterskrift til artiklen «Synets betydning for barns undervisning i skolen»).

«*Menneskemateriale*», kan man finde et mere betegnede ord for den raahet, som brændemerker denne verdenskrig.

«*Rædslernes Rædsel!*»

Hvormange menneskeværdier er ikke gaat tapt, menneskeliv brutt, slegter lagt øde — hvornaar og hvor lang tid vil der gaa, før saaret læges og blomster kan vokse i arret, nye byer reise sig av ruinhoben og solen atter skinne paa en fornyet og befriet menneskehet.

Da jeg for 8 aar siden hadde den lykke at gjøre *dr. Pierre de Font-Reaulx's* bekjendtskap, ante jeg ikke at han som en av de første, skulde ofre sit liv for det Frankrike han elsket saa varmt. Høit begavet, baade sjælelig og intellektuelt var han selve indbegrepet av Frankrike, Frankrikes hjerte personificert. I midtfrankrike stod hans vugge, han var av en gammel adelsslegt, hvis navn efter traditionen skulde bety «*Lyset straaler fra din pande*». Faderen var læge i nærheten av *Limoges,* denne Limousius gamle hovedstad, bekjendt for sine porselæner, emaljer og vine. Det skjønne Limousin, en blanding av nordens og sydens natur fyldte hans mottagelige barnesjæl med skjønhetsindtryk, som senere fandt sit uttryk saavel i digtning som i bildende kunst.

Lægevidenskapen var dog hans egentlige kald, og der hadde han, skjønt endnu ung, allerede skapt sig et navn i Paris. Hans øienklinik i *Rue d'Anvers* var meget søkt, og han var desuten *Ancien Interne des Hospiteaux de Paris Medécin oculiste de la Prefecture de la Seine, Medécin de la Compagnie de chemin de fer du Nord.*

Saa brøt krigen ut, frivillig forlot han en elsket hustru og 3 yndige barn, ansøkte om og opnaadde ved protektion at komme til ildlinjen ved *Ypres.* Her gav han med sin lidenskapelige sjæl alle sine kræfter, for at lindre andres lidelser og nød, indtil han selv bukket under for de overmenneskelige anstrengelser. Den 17de januar 1915 døde han pludselig av en *anevrisme du coeur.*

Sisste gang jeg hørte fra ham, var fra *Ypres,* som endda stod i sin uberørte skjønhet, erobrerens vandalisme hadde endda ikke skutt det i grus, men krigen hadde alt krævet mange ofre av Frankrikes besste sønner, og han skrev, «*je porte un flambeau de deuil en moi*».

Dog tapte han ikke troen paa sandhetens og retfærdighetens endelige seir. Han saa sit elskede land reise sig, skjønnere, ædlere

[1]) Se «Nylænde» nr. 18 o. fl. 1918.

og sterkere end nogensinde av sine ruiner. Da han hadde noget av en seers sjette sans, tror jeg paa hans fremtidssyner.

Som en *fugl Fønix* vil Frankrike over de rykende ruiner hæve sig mot himlens blaa.

Leis Schjelderup.

Den norske komité for varig fred,

har sendt følgende rundskrivelse til foreninger som har tilsagt «*Kvindernes internationale komité for varig fred*» sin støtte:

Vi tillater os herved at rette en opfordring til Deres forening om at gi sin tilslutning til følgende hilsen til *præsident Wilson.*

Præsident Wilson!

Norske kvinder ønsker Dem velkommen til Europa som repræsentant for de nye verdensidealer. Det er vort inderlige haab, at den retfærdighetens og forsonlighetens aand som har præget Deres uttalelser om princippene for fredsslutningen vil bli det bærende grundlag ved de forhandlinger som nu tar sin begyndelse, og som kommer til at ha avgjørende betydning for menneskehetens fremtid gjennem lange aarrækker».

Vi tror at det er av værdi at enhver som deler præsident Wilsons opfatning om betydningen av en retfærdig fred, gir uttryk for dette og derved søker at støtte hans vanskelige opgave under fredsforhandlingerne. Hilsenen tænkes sendt som telegram ved præsidentens ankomst til Frankrike. Telegrammet vil bli bekræftet i en adresse med underskrift av alle de foreninger som gir sin tilslutning. Vi vil være taknemlig for svar pr. brev eller telegram *hurtigst mulig,* adr. Dannevig, Løvenskioldsgate 1, Kristiania.

Kristiania 8de december 1918.

Den norske gruppe av
Kvindernes internationale komité for varig fred.
Emily Arnesen. *Valentine Dannevig.* *Ellen Gleditsch.*
Martha Larsen.

Norsk Kvindesaksforenings fagskole i huslig økonomi

avsluttet sit 38te kursus onsdag den 18de december med demonstrationer i matlagning, vask og strykning. Efter avslutningen holdtes der en smuk liten fest med juletræ og sang.

Næste kursus der begynder 15de januar, er overtegnet.

Fra Landskvindstemmeretsforeningen.

Den 26de november holdtes et møte i *L. K. S. F. Fru Keilhau, doktor Kjølseth* og *fru Borchgrevink* var tilstede. Man enedes om følgende:

Ved det nye Stortings sammentræden at undersøke — hvor langt den parlamentariske kommission var kommet i arbeidet for valgreformer — samt at repræsentanter for L. K. S. F. søker foretræde for kommissionen for at gi uttryk for kvindernes skuffelse over ikke at være repræsentert i kommissionen, og at henstille til denne at ta hensyn til kvindernes berettigede krav paa indførelsen av forandringer, som kan lette dem adgangen til at bli repræsentert paa Stortinget.

Adgangen til berusende drik vil sandsynligvis bli lettere, naar normale tider atter indtrær. Dette maa kvinderne ha sin opmerksomhet henledet paa og bør gjøre sit til for at forebygge drikkeondet og ophjælpe folkehelsen. Adgangen til at «faa noget varmt i livet» maa gjøres mere bekvem og mere letvint. I den hensigt henstiller L. K. S. F. til kommunestyrene — at der ved brygger, holdeplasser, torvplasser o. lign. oprettes ambulerende kjøkkener, hvorfra der kan bli solgt varm drikke (kokende melk og supper).

Angaaende kvindernes stilling til den kommende verdensfred uttaltes der at dette spørsmaal kunde ønskes belyst og utredet. Man blev enig om at forhøre sig hos *fru Qvam*, hvordan saken stiller sig, om hun kan faa bragt det paa det rene, hvorvidt vor internationale præsident *Mrs. Chapman Catt* vil sammenkalde et internationalt kvindemøte under fredskongressen.

Norske Kvinders Nationalraad

sendte i anledning av vaabenstilstandens vedtagelse følgende telegram til præsidenten for *Det Internationale Kvinderaad:*

Lady Aberdeen,

Haddo House, Aberdeen, Scotland.

Vi sender Dem vore hjerteligste lykønskninger og haaber at den nye verdensfred maa levendegjøre vor organisations motto [1]) i menneskenes hjerter.

Nico Hambro, formand.

[1]) Det Internationale Kvinderaads motto er: Alt hvad I vil at menneskene skal gjøre mot Eder, det gjører I mot dem.

Norske Kvinders Nationalraad

har i anledning av at *Sønderjylland* igjen tænkes forenet med Danmark, sendt følgende telegram:

Hr. rigsdagsmand Hansen Nørremølle!

Smerten over Danmarks sønderlemmelse i 1864 har brændt sig ind i sindene, ikke bare i Danmark, men i hele norden. Naar danske sønderjyder nu har haab om at den nye verdensfred skal bringe seier for Eders aarelange seige og loyale kamp og atter gjenforene Eder med Eders elskede gamle fædreland, er det os en trang at sende vor hjerteligste hilsen med ønske om at Eders haab maa gaa i opfyldelse. Tak for trofast grænsevagt for det nordiske sprog.

Styret for Norske Kvinders Nationalraad.

En kvinde medlem av handelslønsraadet.

Fru Carla Kjendlie blev i statsraad 22de november utnævnt til medlem av det nye *Handelslønsraad.* Hendes opgave her vil bli at vareta den kvindelige handelsstands interesser for det hele land.

Det er en meget betrod stilling fru Kjendlie her har faat, og hun vil staa som eneste dame.

Vi som kjender fru Kjendlie vet at hun er den selvskrevne til dette hverv, men det glæder os ogsaa, at hun er indstillet ikke alene av vor forening, men ogsaa av andre.

Baade paa foreningens og standens vegne glæder det os at se hende som repræsentant paa denne plass.

(Efter «*Kvindelig Handelsstands Blad. December 1918.*)

Litteratur.

Lilly Heber: Det Dages.

Olaf Norlis Forlag, Kristiania.

Dette er en bok som visst vil glæde og interessere mange. Interessere, fordi den tar op spørsmaal som i ethvert menneskes liv nogengang ialfald i tunge tider, blir de man hiker efter klarhet i; glæde fordi dens milieu er et sted man gjerne vilde være og dens mennesker er mennesker man gjerne vilde kjende.

Den bringer ind paa en de store spørsmaal om liv og død — man kunde hellere si: Om balancen mellem liv og død, om livets mening, om veksten i livet, ja den streifer saa store ting som historien og «verdensplanen», krigen og det som staar i brudd paa brandtomtene. En

særlig interesse burde denne bok ha for kirkens mænd ved den skarphet hvormed der tales om kirkens stilling, dens ringe evne til at hjælpe og orientere menneskene i denne store overgangstid, dens stillen sig utenfor meget som trænger sig ind paa sindene, og det at den ikke vil være med «at flytte grænseskjellene» for vor erkjendelse. Værd at nævne i denne forbindelse er den forstaaelse og sympati, som ogsaa vises den gamle ortodoxis repræsentant i boken; man mindes det ord: «Men de som har smakt den gamle vin, sier den gamle er bedre».

Kunst er jo baade imiterende og skapende, baade — og, eller enten — eller.

Denne boks personer bærer nok præg av at være «skapt» mere end iagttat; men hver av dem har indre sammenhæng, er et menneske for sig, de er ikke marionetter i forfatterens haand.

Stor skjønhet er der over mange av natur- og milieu-skildringerne. Forfatteren har evnen til med et par linjer at la os se landskapet og føle dets stemning, saa ogsaa situationen derved faar ramme og inderlighet. Den maate hvorpaa forfatteren nar latt haven og dagligstuen ha bevissthet, samle, mindes og drømmeagtig leve, er et farlig eksperiment, men det er lykkedes. Fint, sikkert og egte føier det sig ind i helheten. *Ragnhild Undset Wiberg.*

Barbra Ring: Tertit — Lille fru Tertit.

H. Aschehoug og Co. (W. Nygaard).

Frisk, naturlig, truffet paa kornet, er *Tertits dagbok.* Slik er det unge smaapiker tænker og skriver om sig selv. Altid sikre paa at «de alene vide». Det er en stor fornøielse at læse Barbra Rings barnebøker og *«Lille fru Tertit»* vedblir at være søt og umiddelbar, d. v. s. sig selv, like til sisste blad, saa vi lukker boken med et varmt ønske om at «vorherre altid maa bevare hende som hun er. *F. M.*

Helene Dickmar: Danserinden.

Gyldendalske Boghandel.

I sin bok «Danserinden» behandler Helene Dickmar forholdet mellem mand og kvinde, presten den smukke soignerte sensuelle egoistiske egtemand, og den lille fru Nina, «danserinden» med sin fine natur, mimoseen, som ikke taaler berøring uten at hun lider under den.

Emnet er egentlig ikke nyt. Men det forekommer mig, at Helene Dickmar med sin diskrete penn har stillet spørsmaalet i saa klart et perspektiv, at det blir et nødverge for de smaa fine kvindenaturer som taalmodig finder sig i sin egteherres indbildte overhøihet og derfor brutale overlegenhet.

Boken er meget underholdende, og jeg synes den hører til de besste Helene Dickmar har skrevet. *Fr.*

Katharina Gjesdahl: Porcelænsdukken.

H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard).

I Katharina Gjesdahl har vi igjen faat en «hjemmenes forfatter». Et embedsmandshjem med al sin patriarkalske tradition er det forfatterinden fører os ind i, og paa en glimrende maate forstaar hun at levendegjøre hvert enkelt av dets medlemmer for os. Vi har truffet paa dem hver især, nogen hver av os. Bokens hovedperson, den lille *Justine* føler sig ogsaa til at begynde med ett med familien, som allesammen synes at de qua medlem av denne har ret til at kjende hver fibre i hendes som i hver enkelt av de andres sjæl. Alt er fælles eie. Men efterat Justine har møtt *Anders Thoresen,* opkomlingen, begynder revolutionen i hende selv. Hun oprøres imot familiens omtale av ham. «Hun føler sig ikke længer tilhørende familien, fordi hendes tanker er hos ham» — og tilskyndet av latteren og kritikken» gir hun sig til at tænke og tro og mene for egen regning. Og hun kommer til det resultat at «det som er *ens eget,* det skal en ikke dele ut til alle mennesker, ellers blir der ingenting igjen av det».

«Porcelænsdukken» blir menneske og gifter sig med Anders Thoresen, som er et fint nobelt menneske og visstnok vil forstaa at verne om hendes videre vekst.

Boken er underholdende og dens fine psykologi er interessant.

F. M.

Bøker indsendt til redaktionen:

Fra *Aschehoug & Co. (W. Nygaard):*
Katharina Gjesdahl: Porcelænsdukken.
Barbra Ring: Tertit — Lile fru Tertit.
Barbra Ring: Babbens dagbok. Billet mrk. 286.

Fra *Gyldendalske Boghandel:*
Helene Dickmar: Danserinden.

Fra *Halvorsen og Larsen Ld.:*
Norsk Damealmanak 1919. Redigert av *Marie Jørstad.*

Fra *Wahlström og Widstrand* (Stockholm):
Frida Stéenhoff: Filippas öden.
Frigga Carlberg: För Rättfärdighets skull.

Fra *Henrik Koppels forlag* (Kjøbenhavn):
Gordon Norrie: Kjøbenhavns Garnisionssygehus 1818—1918.

Fra *J. W. Cappelens Forlag:*
Lyngblomster, 15de samling, utgit av Lærernes Vennekreds i Kr.a.

Fra *Olaf Norlis Forlag:*
Lilly Heber: Det dages.

Fra utlandet.

Brevkort fra Sverige.

Stockholm 19de oktober 1918.[1])

For fred.

Det er i grænseløs spænding at vi bevidner en ny verdens tilblivelse, den største begivenhet i menneskehetens historie. Processen er saa rædselfuld, at selv den nøitrale tilskuer ikke kan være passiv, men maa prøve at gi hjælp. Denne følelse har kommet alle de store kvindelige landsforeninger i Sverige at sende følgende telegram til *Carry Chapmann Catt* og til *Jane Addams:*

«Svenska kvinnor vädja till Amerikas kvinnor att de skola göra allt vad i deras makt står för att i sitt land befästa och stärka kravet på att en fred grundad på rättvisa och samförstand må skänkas världen».

De undertegnede foreninger er: *Landsföreningen før kvinnans politiska rösträtt. Moderata kvinnors rösträttsförening. Svenska kvinnornas Nationalförbund. Frisinnade kvinnor. Moderata kvinnoförbundet. Svenska socialdemokratiska kvinnoklubben. Fredrika Bremer Förbundet. Vita bandet. Förbundet av Sveriges kristliga föreningar av unga kvinnor. Svenska sektionen av internationella kvinnokomitéen för varaktig fred.*

Initiativet er tat av Landsföreningen för kvinans politiska rösträtt. *Ann Margret Holmgren.*

En kineserinde som kirurg i Brighton.

En ung kineserinde, *Martha Houter — Hoo-Huig,* som har studeret medicin i London, er nylig som følge av sin usedvanlige dygtighet som kirurg blit ansat som leder for den kirurgiske avdeling ved Alexandrahospitalet i Brighton, skriver en engelsk avis.

De franske kvinder og stemmeretten.

H.r Louis Martin har forelagt for senatet et lovforslag om utvidelse av stemmeretten ogsaa til kvinder.

Øieblikket er gunstig for kvindernes krav. Selv de mest forutindtatte maa nu medgi at de faldne helters enker eller mødre, at alle franske kvinder som har litt under krigen og som har baaret sin skjæbne med saa stort mot og saa stor offervilje, har gjort sig fortjente til endelig ogsaa at gjøre sin indflydelse gjældende i statslivet.

Martin citerer *Laboulaye* og de gamle forkjæmpere for dette ret-

[1]) Har henligget av mangel paa plass. Red.

færdige krav *Condorcet, Stuart Mill* og *Jules Favre;* han minder om den rolle kvinderne har spillet i historien, om alle dem der er gaat i døden for sin sak, fra de første kristne martyrers tid indtil vore dage. Han nævner kvinder som har gjort sit navn berømt i litteratur, kunst, politik og videnskap. Saavel i Frankrike som i utlandet lyser ogsaa kvinders navne mellem nationens stolteste.

Kvinderne har allerede *stemme ved valg til handels- og voldgiftsretter,* og kan ogsaa sitte som medlemmer av disse sisste.

Den kjendte senator tilbakeviser derpaa de vanlige indvendinger og erklærer:

Vi er overbevist om at kvinderne vil øve en god inflydelse paa den offentlige moral, og vi underskriver gjerne denne uttalelse fra en fremragende filosof, som indgaaende har studert vor tids problemer:

«Jo mere utviklet folkestyret er i et land, des mere paakrævet, ja, uundgaaelig blir det for kvinden at opnaa retten til at stemme Hendes indsats vil bli dobbelt værdifuld da hun paa en gang er baade kvinde og mor. Aldrig har vort land i høiere grad trængt hygieniske institutioner, barneforsorg og forholdsregler til beskyttelse av unge piker. Det er det arbeide som kvinder vil kræve av kandidatene. Vor lovgivning vil bli renere og bedre ved hendes indflydelse som medbestemmende samfundsborger».

Naar alt kommer til alt er gammel vane den eneste indvending man endnu evner at reise. Derfor tror ogsaa forslagsstilleren at Frankrike uten nølen vil stille sig i række med de fremskridtsvenlige nationer som har indrømmet kvinderne stemmeret.

Hr. Jean Finot gir i *La Revue* et utdrag av Martins begrundelse og tilføier nogen skjønsomme bemerkninger: Kvindesakens bitreste motstandere har idag ikke lovtaler nok over de storartede tjenester som kvinderne har ydet i alle de forbundne lande.

Manden har været jordens herre like til denne store verdensulykke. Han har ikke kunnet gjøre noget for at redde os fra den. Ved kvindernes hjælp er nu civilisationen reddet; hvilken skrikende uretfærdighet vilde det da ikke være, hvis han fremdeles beholdt alle rettigheter for sig og overlot hende alle pligter!

I den verden som vil vokse frem av krigen, vil kvindens største opgave være at høine samfundsmoralen. Det demokratiske styre lider overalt under feil som truer med at gjøre det forhadt. Det viser sig desuten ute av stand til at løse de problemer paa hvilke folkets lykke beror, saaledes i første række drikkeondet og kampen mellem arbeide og kapital. Alle de som haaber paa en bedre og lykkeligere menneskehet, ser hen til kvinden.

Og det franske senat vil vinde uvisnelig hæder ved at gjennemføre denne sak som vil sikre det taknemlighet, ikke bare hos kvinderne, men ogsaa hos alle de mænd som elsker retfærdighet og fremskridt. *(Efter La Francaise).*

Følgende inden- og utenlandske damer og herrer har lovet at sende artikler til «Nylænde»: *Ella Anker, Anna Backer, Helga Berger, Randi Blehr, Carl Bonnevie, Janny Backer, Gina Borchgrevink, Ingeborg Boye, Anna Bugge, Margrethe Christensen, Henny Dons, Clinny Dreyer, Caia Duus, Klara Feser, Maikki Friberg, Henni Forchhammer, Annie Furuhjelm, N. Gjelsvik, Ellen Gleditsch, Ellen Hagen, Nico Hambro, Meta Hansen, Lilly Heber, Helga Helgesen, Magda Hjorthøy, Ann Margret Holmgren, Kristine Holsen, Anna Hvoslef, Betzy Kjelsberg, Marie Kjølseth, Thora Knudsen, Vinnie Franklin Knudsen, Karen Grude Koht, Martina G. Kramers, Aadel Lampe, Dina Larsen, Johanne Vogt Lie, Ludovica Levy, Helene Lassen, Sofie Aubert Lindbæk, Constance Lothe, Haakon Løken, Olaug Løken, Marie Mathisen, Dorothea Merlees, Johanne Münter, Katti Anker Møller, Charlotte Norrie, Alvilde Prydz, F. M. Qvam, Louise Qvam, Clara Ragaz, Anna Rogstad, Marthea Rovelstad, Naima Sahlblom, Dorothea Schjoldager, Mathilde Schjøtt, Agnes Martens Sparre, Frida Stéenhoff, Thora Storm, Laura Stricker, Clara Tyberg, Sine Veilgaard, Sofie Voss, Ragnhild Undset Wiberg.*

Arbeid for «Nylænde»s vekst og utbredelse i 1919! Støt kvindernes sak! Enhver bør og maa gjøre sit i dette betydningsfulde aar!

«Nylænde»s kontingent for 1919 er kr. 5.00 i Norge, kr. 6.00 i utlandet.

«Nylænde»s redaktionskontor er i Parkveien 62 B 1, og er aapent alle hverdager, undtagen lørdag, fra 12—1/23. Redaktøren træffes personlig sikrest mellem 1—2.

«Nylænde»s ekspedition er i Toldbodgaten 31 3, hvor abonnement tegnes og kontingent indbetales.

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak

Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 15. JANUAR 1919	Nr. 2

Fru Hedevig Rosing.

(1827—1913).

Det er vanskelig for mig at skrive om *Hedevig Rosing.* Jeg satte hende saa høit, at jeg næsten synes, jeg ikke kunde levet mit liv, hvis jeg ikke hadde kjendt hende, og min hengivenhet for hende var saa stor, at jeg kaldte hende «*min besste mor.*» Mine følelser for hende var saa sterke, at jeg er ræd for, mine uttryk kunde bli for sentimentale, eller i ængstelse for, at de skulde bli dette, kunde jeg kanske ikke bli varm nok.

For «Nylændes» læsere vil jeg begynde med at si, at varmere kvindesakskvinde end Hedevig Rosing har ikke levet — varm i sin interesse for kvindernes fremskridt og frihet og varm i sit personlige indlæg, saavel ved sit eget arbeide som ved at hjælpe andre. I sit politiske syn var hun nærmest konservativ, men

hvor det gjaldt kvindernes frigjørelse og ret, der var hun radikal, med som hun var med liv og sjæl. I sit livs gjerning viste hun, at en kvinde i utvikling og arbeide kan staa fuldt paa høide med en mand.

Hedevig Rosing var en sjelden begavet kvinde. Hun eiet en fin intelligens, en lys varm sjæl, et stort rikt hjerte, hvorav hun øste i rikt mon til alle, som kom i berøring med hende. Og det var mange. Hun hadde interesse for alt og alle, og hadde humør til at more sig over den mindste bagatel. Hun glædet sig med den glade og sørget med den sørgende. Hun fandt altid en lys utgang, selv om det saa aldrig saa mørkt ut. Hvor lo hun ikke av sig selv, fordi hun engang forholdene saa rigtig broget ut, og hun ingen løsning kunde øine — hadde utbrudt: «Aaja det er godt, vi har Vorherre i bakhaanden».

Dypt religiøs som hun var, var hun altid mild mot andre og aldrig dømmende likeoverfor anderledes tænkende. Det var altid fest at komme til hende og faa prate en stund med hende i hendes lune stille stue i Briskebyveien. Der eiet hun et litet hus, som kaldtes «*Bloksbjerg*», hvor hun bodde, efterat hun hadde tat avsked. Fru Rosing hadde en egen evne til at avvende alt ondt. Sladder eller baktalelser trivdes ikke i hendes hjem. Jeg hadde ofte en følelse av at ha været i kirke, naar jeg hadde snakket med hende der.

Hedevig Rosing var kvindesakskvinde fra ungdommen av. Hun vilde skape sig selv en selvstændig stilling. Allerede i aaret 1859 gik hun til skoledirektøren i Kjøbenhavn og bad om at bli antat som lærerinde ved «fattigskolen». Direktøren svarte, at det gik ikke an, da der bare kunde være *lærere* ved «almueskolen». Kort efter blev imidlertid direktøren — hr. Borgen — utnævnt til kultusminister, og noget av det første han tok fat paa, var at faa anordnet eksamen for lærerinder. Og Hedevig Rosing blev da en av de første lærerinder i Kjøbenhavn, i begyndelsen som vikar, senere i fast stilling.

Hedevig Rosing var nemlig dansk av fødsel. Hun var født i Horsens 16de mai 1827. Hendes far som nedstammet fra *biskop Rosing* i Kristiania — var norsk, men blev ansat som prest i Horsens. Han døde, da Hedevig var 13 aar gammel. 9 aar gammel hadde hun mistet sin mor. Forældreløs kom hun da til sin mor-

mor *generalinde Lasson* i Horsens og var der, mens hun gik paa skole. Derpaa blev hun konfirmeret hos en svoger paa Sjælland og blev saa 16 aar gammel sendt til en prestegaard i Jylland for at lære husholdning. Men uheldigvis eller heldigvis fik hun ondt i et knæ og det blev saa slet behandlet, at det saa næsten ut, som hun skulde bli krøbling. Hun blev uskikket til husholdningsarbeide og tok derfor ut som guvernante.

Imidlertid drev trangen til at forøke sine kundskaper hende til at reise til Kjøbenhavn og gjennemgaa et kursus for voksne unge piker, som var sat igang der. Efter atter at ha været guvernante i 8 aar, gjennemgik hun det ovennævnte kursus for lærerinder i Kjøbenhavn, tok eksamen og valgte saa at ofre sig for de smaa i samfundet, og det — sa hun selv — blev hende til stor glæde.

I 1865 reiste hun paa besøk til sine slegtninger i Norge og blev da kjendt med sin fætter — den bekjendte kemiker ved Aas Landbrukshøiskole — *Anton Rosing*. Hun blev hans hustru, men blev allerede i 1867 enke. Hun søkte og fik ansættelse som folkeskolelærerinde ved Grønlands skole. Her fik hun god anledning til at ofre av sin sjæls rigdom baade som lærerinde og som ven, saavel for barna som for deres mange fattige og uheldig stillede forældre.

Hun satte straks ivei med lydmetoden for folkeskolens normalt hørende barn. Men forholdene ved folkeskolen tilfredsstillet hende av mange grunde ikke, og ved et tilfælde fik hun post paa *Balchens skole* for døve barn. Her virket hun i 8 aar, fik saa statsstipendium og reiste til England, Tyskland og Schweiz samt til en kongres i Milano. I 1881 oprettet hun sin egen lille skole for døve. Hendes maal for de døve var høiere end man før hadde stillet det. Hun vilde utrydde tegnsproget og indføre den saakaldte «rene talemetode» for derved at gjøre det lettere for de døve at omgaaes hørende mennesker.

Da fru Rosing maatte utvide sin skole, flyttet hun den til «*Høien*» ved St. Hanshaugen. Her indrettet hun en mønsterskole, og hendes internat blev et mønsterhjem for de døve barn. Opdragelsen faldt hende ikke vanskelig. Hendes lysende ansigt, hendes venlige væsen, hendes personlighet gav de døve barn ved hendes skole et præg av livslyst og glæde i deres hele væsen, og det faldt dem unaturlig at ville gjøre fru Rosing imot.

Hedevig Rosing var den første i Norge, som opnaadde at faa samme løn som sine mandlige kolleger. Som bestyrerinde erholdt hun løn som en mand. Men for mig staar det som en evig krænkelse og en skam for Norge, at da hun tok avsked fik hun ikke samme pension som en mand. Det blev sagt, at hun fik være fornøiet med samme pension som en presteenke. Over dette burde vi kvindesakskvinder ha skreket op. Men jeg slog ikke til lyd, fordi det vilde ha været fru Rosing imot, at slikt skulde gjøres for hendes skyld.

En opreisning var det, at paa hendes 80-aarige fødselsdag blev hende overrakt kongens guldmedalje for borgerdaad. Landskvindestemmeretsforeningen tildelte hende ogsaa den dag stemmeretsmerket i guld. Hun var nemlig i mange aar medlem av Landskvindestemmeretsforeningens og Norsk Kvindesaksforenings styre.

Hedevig Rosing var den første kvinde, som var medlem av en en kongelig kommission, nemlig den store Folkeskolekommission, der blev nedsat i 1885 med *rektor Steen* som formand. Hun var ogsaa medlem av komiteen for vanføreskolen «*Sophies minde*».

Fru Rosing deltok 1876 i *Nordisk abnormskolekongres* i Stockholm, i 1880 i «*International kongres for døves vel*» i Milano, likesaa 1883 i Bryssel og 1884 i Kristiania. Hun var senere indbudt til en «*International kongres*» i Chicago. Dit reiste hun ikke, men sendte en artikel om forholdene i skolerne for døve i Norge. Den er trykt i Chicagoberetningen.

Hedevig Rosing var altid paa vakt og færdig til kamp for det rette og gode. Hun har skrevet utallige avisartikler for de døves sak og for de aandssvake og blinde. Hun har ogsaa skrevet om kvindernes stilling som lærerinder i folkeskolen. Vore lærerinder maa være hende taknemlig for de ord hun har skrevet for deres sak, bl. a. for deres betydning som lærerinder for ældre barn. Hun har ogsaa skrevet om sine reiser og om eventyrenes betydning. Sin mands ungdomstid og reiser har hun utgit i 2 bøker.

I 1879 utgav hun «*Barnets første Bog*». Her er hun den første i Norge, som har ledsaget teksten med billeder. Den er utkommet i 20 oplag. Hedevig Rosing har ogsaa utgit 2 læsebøker for døve og 1 liten religionsbok for døve.

Hedevig Rosing blev 86½ aar gammel. Trods alle sine legemlige lidelser blev ikke hendes lyse sind formørket. Hun beholdt

sit livsmot og sin livsglæde til det sisste. Hendes legme var nemlig ikke saa sterkt som hendes aand. Da hun var 2 aar gammel brak hun sin venstre arm. Men lægen forstod det ikke, den blev ikke rigtig behandlet, og hendes arm var hele livet for kort. Hendes ene knæ blev ogsaa, som før nævnt, galt behandlet, saa hun hadde siden den tid et svakt knæ. Ogsaa indvendige sygdomme hadde hun gjentagne gange. Sine øine hadde hun overanstrengt ved paa «Høien» at sitte oppe og skrive til langt paa nat. Da hun var 78 aar fik hun «stær», og hendes ene øie maatte borttages — det øie, som hun saa bedst paa og hadde brukt mest. Hendes syn var derfor svakt, og som følge derav traadte hun en dag feil, faldt og brak sin høire haand. Men fru Rosing lærte sig i sin høie alder at skrive med venstre haand, indtil hun blev bra, saa hun igjen kunde bruke den høire. Men Hedevig Rosing smilte til alt, man hørte hende aldrig klage.

Da budskapet kom om hendes død 30te november 1913 blev der mange sørgende i vort land. Det blev da sagt, at nu hadde de døve i Norge mistet sin *mor*.

Paa hendes grav blev 1917 paa en herlig pinseaftens eftermiddag reist en mindestøtte av hendes mange døve, og av hørende, slegt og venner. Hendes minde vil leve lyst og varmt i alle deres hjerter, som har hat den glæde at kjende hende som den kvinde hun var med en lys, glad sjæl og med det varme rike hjerte.

Ved hendes død skrev *Otto Andersen* i «*Tidens Tegn*» for 1ste december 1913 følgende vakre nekrolog, som jeg vil citere in extenso forat den kan bevares i «Nylænde», kvindernes blad, hvor den med rette hører hjemme:

«Fru Hedevig Rosing døde igaar i den høie alder av 86½ aar. Med hende har vort folk tapt en betydelig kvinde, utrustet med en høi intelligens, en ualmindelig virketrang og virkeevne, en fornem tænkemaate, en helstøpt karakter og fremfor alt med et hjertelag som gjorde hendes lange liv til en offertjeneste for andre til det sisste aandedrag. Da fru Rosing feiret sin 80-aars fødselsdag, kunde man læse i blade og tidsskrifter hvad hun hadde været som samfundsarbeider og samfundsmennesker, som opdrager og lærer, som de døves mor, som barneven, som pædagogisk forfatterinde — som talsmand for kvindens ret og for kvindens pligter i samfundet. Det skal ikke gjentas her. Men alle de som gjennem

aarene har gaat ut og ind i hendes fine og lune hjem, lyttet til hendes kloke og milde tale, faat hendes raad og hjælp, opmuntring av hendes lyse sind og hendes fromme tro, medfølelse i sorg og glæde, forstaaelse i tvil og grublen, alle de utover det hele land som gjennem hende er blit dygtige mennesker, mere tillidsfulde, lykkeligere, fordi skillet mellem dem og de andre er blit mindre, alle de som i striden for sine krav har faat mot og styrke ved at se hendes ædle skikkelse i sin midte, alle disse bøier sig ved det vemodige bud om Hedevig Rosings død i dyp og ærbødig taknemlighet.»

Kristiania 3dje januar 1919. *Aadel Lampe.*

„Kvinnerøysteretten og Heimsfreden".

Under ovenstaaende titel har *hr. H. E. Berner* i en artikel optat i tidsskriftet «*Syn og Segn*»s decemberhefte paapekt, hvorledes den nye tid som kommer efter krigen, vil ha bruk for kvinderne og deres indsats i samfunds- og statslivet. Vi skal tillate os at citere endel av hr. Berners uttalelser:

«Den nye heims-freden skal byggjast paa eit ukrenkjelegt samband millom alle dei folk og rike, som i sitt indre styre er bygde paa eit sant folkestyre med aalmenn røysterett for kvinnor og menn.

Kvinnone skal vera med. Det er nett dei som serleg er etla til aa trygda den nye heims-freden. Væpna med sin røysterett skal kvinna staa som verje-engel for dei tusund heimane og gjera ein ny krig umogeleg. «Kvinno-røysteretten er freden», kann det vel no heita, iminsto med større rett no enn daa keisar Napoleon III slengde ut det fraseordet: L'empire c'est la paix *) — og lel i 1870 gjekk til aatak paa Tyskland».

For at faa en varig fred, mener hr. Berner at det gamle system maa forsvinde. *Præsident Wilson* har klarest av alle trukket op grundlinjerne for de nye fredstilstande:

«Og mest alle stader ser ein at kvinnorøysteretten er etla som hovud-hyrnestein for fredsskipnaden. Og kvinnone har sjølv meint, at um dei fekk raa, skulde dei trygda freden.»

Forfatteren peker paa Ellen Keys tanker om at kvinderne iste-

*) Keiserdømmet er freden.

den for at følge mændene til krigsskueplasserne med ømme formaninger om at være modige og sterke, heller skulde samle sig i protest mot at de tas fra hjemmene og gjøres til kanonføde for at tilfredsstille magthaverne, som aldrig faar nok. Han minder om hvorledes det norske storting maatte bøie sig i ærbødighet for de 255 000 norske kvinders bevis paa fædrelandskjærlighet da de den 13de august 1905 krævet sammen med mændene at faa staa som en fri selvstændig nation, og han fortsætter:

«Det er ingen modigare til aa verja um barn og heim enn kvinnone. Dei vilde nok ikkje ha late sitja paa seg ein slik skamflekk, som det tyske socialdemokrater drog paa seg daa dei i 1914 let seg truga eller lokka til aa brjota vedtaket um «generalstreik» for aa hindra krigen, og gjekk med paa aa stydja det ubljuge aataket paa Belgia, den umenneskelege u-baatkrigen mot sjøfolka vaare, giftgasbombane og den andre barbariske styggedomen. Det vonbrotet hadde snaut verda faat vore vitne til, um dei tyske kvinnone daa hadde havt røysterett og nekta dei blodgiruge herførarar aa sleppe mennene sine og brør og søner burt fraa hus og heim til daud og undergang. Ein «generalstreik» fraa den kanten hadde det nok staatt age av! Det er kan henda noko slikt dei har tenkt dei tyske kvinnesaks-kvinnone daa dei nyst bad Ellen Key vera talsmannen deira hjaa vestmaktene for rettferduge og folkelege freds- og vapenstilstands-vilkaar!»

Forfatteren omtaler videre de forskjellige andre opgaver i samfundet, paa hvis løsning kvinderne maa være med, f. eks. «brænnvins-spursmaalet, helse-, husroms-, skule-spursmaalet og mange andre.»

«— — — Den nye tid som no gaar inn, gaar inn med betre voner um retferd og lukka, sidan kvinnone no er komne til sin rett».

Artiklen ender med en «historisk snøggferd» gjennem de forskjellige land for at vise hvorledes kvindestemmeretssaken staar i disse.

Borgermester H. E. Berner er en gammel kvindesaksforkjæmper. Som bekjendt tok han i sin tid initiativet til dannelsen av «Norsk kvindesaksforening», og var foreningens første formand. Som saadan holdt han den 8de oktober 1884, vel 3 maaneder efter foreningens dannelse, det første foredrag som handlet om *Kvindestemmeret i Europa.*

Vi ser saaledes at hr. H. E. Berner har været saken tro i alle

disse mange aar. Vi norske kvinder som nu allerede i flere aar har hat vor stemmeret, maa være ham uendelig taknemlig for hans troskap mot vor sak. Vi skulde bare ønske at vor sak hadde mange slike trofaste forkjæmpere og venner, baade blandt mænd og, ikke mindst — blandt kvinderne selv.

Fr. Mørck.

Under forvandlingens lov.

Verdenshistorisk er det som sker nu. Demokratiet gaar sin seiersgang gjennem samfundene verden over. Om øieblikket er det rigtige, derom spørres ikke. Bevægelsen er der og kan ikke stanses. Men vel kan dens voldsomhet avdæmpes; og kloke er de fyrstehuser og de autokratiske institutioner, som resigneret avleverer sine papirer. Klokt vilde vi enkeltmennesker ogsaa handle, om vi straks søkte at berede vort sind og vort hjem paa de ting som vil komme. Og vi kan, om vi vil. Vi kan opgi uretmæssige gamle krav, hvis uholdbarhet vi klart indser. Om det gjælder, kan vi ogsaa lempe os og ikke sætte haardt mot haardt der, hvor det nyes retmæssighet ikke er os helt klar. For der kan jo forekomme tilfælder, hvor denne fremgangsmaate er den eneste rigtige. — Jeg skal nævne et for hjemmene ømtaalig og særdeles vanskelig punkt — tjenestepikespørsmaalet. For mig stiller det sig saa, at her er iøinefaldende misforstaaelse baade paa husbondsfolkets og paa pikernes side. At finde ut hvor misforstaaelsen og feilene er *størst,* det synes mig et unyttig foretagende. Men lukke øinene for de faktiske forhold — misforhold, gaar ikke an. Vi maa netop søke at bli seende og forstaaende. Og det tør være forkjerte ting, som absolut maa søkes rettet. Urimelige krav, som vi ikke maa fire for. Men vise fasthet, ikke haardhet. Haardhet i fordringer og i behandling har utvilsomt fundet sted i de i nogen grad for meget lovpriste gode gamle dage med sine patriarkalske forhold. Heller ikke vore tider er angerløse, om end vi visstnok lider noget for fædrenes synder. Men husbondsfolk likesom overklassen idetheltat baade i by og paa land vilde selv kunne ta brodden av møtende onde eller svære ting, hvis de kunde samle sig *i alvor.* Jeg mener samle sit sind i alvor. *Og til dette er civilisation en hjælp, naar den er gjennemtrængt av kristendom.* Lykke — livslykke ligger i det at være god, i at gjøre hvad ret er.

Denne lykkens evne eier vi mere end vi tror. La os bruke den!

Anne.

†

Skolekjøkkeninspektrice Eline Hansen,

f. 22. oktober 1859, † 5. januar 1919.

Med *skolekjøkkeninspektrice Eline Hansen* har danske kvinder tapt en av sine besste og kraftigste forkjæmpere for sin sak, og Danmark en av sine dygtigste kvinder — kanske *den* dygtigste.

Eline Hansens navn er knyttet til alt hvad der heter fremskridt og reformer for kvinder. Agtet og elsket som hun var, ikke alene av den store skare av venner, som man møtte i hendes vakre gjestfrie hjem i Kjøbenhavn, men av alle hun kom i berøring med, vil hun efterlate sig et minde som er lyst og fagert for os alle at tænke tilbake paa, nu da hun er borte. Lys i sind som hun var, spredte hun altid lys omkring sig. Altid i godt humør, hadde hun, selv under sin allertravleste arbeidstid, altid tid tilovers til at være noget for de venner, som søkte hende i raad og daad. Hun sparte aldrig sig selv, hendes hjerte var fyldt med kjærlighet til alle, især til de smaa i samfundet. Hun var alle sine elevers besste ven. Ordnet det godt for de smaa kommuneskolebarn i deres ferier, bodde ofte selv iblandt dem om sommeren og tok sig moderlig av alle dem som trængte hendes hjælp og støtte, og de var mange.

Ved de internationale kvindekongresser vil ogsaa Eline Hansen efterlate sig et dypt savn. Hun var et høit intelligent menneske,

som var hjemme i hele kvindesakens historie og gjorde sig bemerket ved sine store sprogkundskaper, hvorfor hun ogsaa ofte bruktes som tolk. Heroppe i Norge hadde Eline Hansen mange venner, som med stor tak vil mindes hende for hvad hun var for dem, baade naar hun besøkte Kristiania og naar de gjestet hende i Kjøbenhavn.

Fr. Mørck.

Fra utlandet.

De svenske kvinder og freden.

Den berømte svenske forfatterinde *Ellen Key* har stillet en opfordring til de svenske kvinder om at sende følgende henvendelse til kvinder i ententelandene:

Systrar i segerlanden.

När Ni nu glädjes åt den stora segern äro edra själar stämda til ädelmod, beredda att förlåta de skulder som ett nu fallet system ådragit det tyske folket? Detta bereder sig nu att inträda i den folkgemenskap och det fredstillstånd för vilket de bästa kämpat och edra kära dött. Även om många bland eder ännu icke äro färdiga att utsträcka händerna till det tyska folket, så måste ni, för era älskades skull, vara beredda att tjäna det mål, för vilket dessa dött; *en högre mänsklighet i förhållandet mellan folken.*

Detta mål kommer icke att uppnås, om hungersnöden får härja Tyskland och om freden påtvingar Tyskland villkor, som strida mot dess *fria självbestämning och fulla kraftutveckling* intill den gräns, där andra folks rätt vidtager. Kvinnor i alla land voro förtvivlade över sin vanmakt att hejda krigsutbrottet och lika förtvivlade ha vi varit över vår vanmakt att få slut på kriget. Orsaken har i båda fallen varit att världshändelserna stå i ett olösligt samanhang. Folken undgå icke följderna av sina foregåenden. Der orättfärdighet varit utsådd där blir skördens sådan som dessa fyra år visat.

Den djupa känslan av vor vanmakt inför nödvändigheten måste lära oss *huru vi nu måste bruka vår makt:* för att hindra att ny orätt sår nya krig.

Ni kvinnor i segerlanden måste med edra hjärtans hela kraft verka för att snarest möjligt *Tysklands hungrande mödrar och barn mättas,* enligt segrarnes eget löfte, och att icke en hämnande rättfärdighet, utan *vishet och mildhet* bestämma fredsvilkoren.

Alla världens kvinnor måste räcka varandra händerna för att bilda en levande kedja till värn för alle de nu levande som ha att genomlida krigets följder, men än mera för *framtidens mänsklighet.* På oss beror om nya släkten skola blöda för nya felgrepp eller välsigna de ädla frukterna av den nu vunna segern.

Ellen Key.

Sveriges store forfatterinde *Selma Lagerlöf* tilstillet umiddelbart efter Ellen Keys skrivelse, den svenske presse følgende:

Til mödrarna i ententeländerna!

Med en ångestfull känsla av vanmakt är det, som jag genomläser Ellen Keys upprop, och tveksamt överlägger huruvida jag bör underteckna detsamma.

Hur många böner och protester ha inte under de fyra krigsåren riktats till de krigförande från Sveriges kvinnor utan att dessa ord från ett litet folkfattigt neutralt land ha kunnat åstadkomma någon verkan på de makthavande, ja kanske inte en gång ha nått fram till deras øron!

Och samma ångest, samma tvekan, det vet jag, delas av mångfaldiga andra kvinnor, som känna, att vad Ellen Key här begär är något så utomordentligt stort, så häpnadsväckande svårt, att det; som vi förut ha bett om, synes ringa vid jämförelsen. Ty obetydlig djärvhet fordras det att tigga om fred och rättvisa mot att anropa om glömska av den hämndfordrande sorgen över fallna och förlorade, över skövlade hem, över ödelagde marker, över skräckfylld flykt, över förstört sinneslugn, över all onämnbar olycka.

Men om jag och många med mig ändå våga att låta våra namn följa detta upprop ut i världen, så är det ändast och allenast därför att vi tänka på att denna vädjan är ställd til *kvinnor* i de segrande länderna. Den är riktad till dem, som redan äro eller en gång skola bli mödrar och vårdarinnor av livets heliga träd, vars grenar överskygga jorden. Ni mödrar måste lida mer än andra av att se dess lövverk och frukter förskingras och fördärvas. Ur era hjärtan framspringer lusten att skydda och omhulda. Genom en medfödd hemlig vishet är det er givet att förstå sambandet mellan mänsklighetens alla delar. Talet om, att då en lem lider, lida ock alle de övriga är sanning för er på oemotsägligare, högre sätt än för andra.

Det är i sin orubbliga tro på mödrarnas kärlek till allt levande, som Ellen Key har sänt sitt upprop ut i världen, det är i samma tro, som vi följa henne och bedja er stödja era regeringar i deras uttalade löften att sända snart hjälp till de besegrade. Må svältkriget sluta på samma gång som vapnens krig! Må intet barn och ingen åldring mer dö av hunger i detta Europa, som nu med kvinnornas hjälp skall uppbyggas till et hem för fred och människolycka.

Selma Lagerlöf.

„Den danske sektion av den internationale kvindekomité for varig fred“.

Det har lykkedes «Den danske sektion av den internationale kvindekomité for varig fred» at samle ind kr. 40 226.72. Dette skedde ved at der paa deres «fredsdag» den 13de september 1918,

foregik gatesalg i samtlige Danmarks byer av et litet hvitt «fredsflag». Den indkomne sum, der naar utgifterne er fratrukket, beløper sig til ca. kr. 31 600.00, har man bl. a. tænkt at anvende til oprettelse og drift i 1919 av et *«Danske kvinders fredsbureau i Kjøbenhavn»*, til utvidelse av biblioteket, til oprettelse av studiekredse landet over, avholdelse av foredrag og anden agitation, til nordiske og internationale formaal, herunder deltagelse i den kommende kvindekongres, til utgivelse av litteratur til *«Dansk Fredsforenings-Præmiefond for Fremskaffelse av en ny Fædrelandshistorie til Brug i Barneskolen»* osv. Endel av summen skal henlægges til driftskapital til næste fredsdag. Sektionen har rundt om i landets stifter oprettet *«Danske Kvinders Fredskæde»*, som staar i stadig rapport med sektionen i Kjøbenhavn.

Chancerne for kvindestemmeret i Holland.

Den store demokratiske bølge som nu ruller over den hele verden, har heller ikke undlatt at berøre det lille Holland.

Den partielle revision av grundloven den 12te december 1917 gav kvinder valgbarhet og mulighet for stemmeret. De efterfølgende valg i juli 1918 brakte — som tidligere meddelt — *Suze Groenweg* ind i 2det kammer.

Det av *Mr. Marchants* i september fremsatte stemmeretforslag, gik ut paa at gi statsborgerlig likhet for begge kjøn, men forslaget blev ikke støttet av regjeringen. Saa kom demokratiets seier, som altid vil gjøre den 11te november 1918 til en mindeværdig dag i menneskehetens historie. Førsteministeren erklærte at det var hans hensigt at arbeide forat *stemmeret for voksne kvinder saavelsom for voksne mænd* skulde bli landets lov, og nu gaar det fremad med vort stemmeretsforslag.

De politiske, religiøs-konservative partier saavelsom arbeiderpartiet kan rimeligvis vente at vinde i indflydelse ved denne fordobling av stemmeberettigede. Dette forklarer det hastverk som der nu gjøres for at faa kvindestemmeretten ind som parlamentsakt.

Under disse forholde fik planerne som blev lagt paa den hollandske Landskvindestemmeretsforenings aarsmøte nærmest karakteren av provisoriske foranstaltninger, men de stemmeretssøkende kvinder nærer store forhaabninger og imøteser i godt humør høitideligholdelsen av foreningens jubilæum den 15de februar 1919.

Martina G. Kramers.

Tyske kvinder appellerer til amerikanske kvinder.

Tyske Kvinders Nationalraad har sendt et aapent brev til *Mrs. Woodrow Wilson* og et andet til *Miss Jane Addams.* I disse ber tyske kvinder dem om at de vil anvende sin indflydelse for at betingelserne for vaabenstilstanden maa bli modificeret saa der kan forebygges «ubeskrivelige ulykker». «Tyske kvinder og barn har nu sultet i aarevis,» skrives der til Mrs. Wilson, og de vil dø i millionsvis av sult, dersom vaabenstilstandens betingelser ikke blir forandret.»

Appellen vil ikke gaa upaaagtet hen. Men de allierte magter vil samtidig huske paa at det var disse samme tyske kvinder, som glædet sig da «*Lusitania*» blev sænket, som tilbød de sultende krigsfanger mat, bare for at ha den fornøielse at snappe den bort fra dem, før de fik smakt maten, og som efterlot til hungersdøden tusener av mænd, kvinder og barn i de ødelagte distrikter uten at der blev løftet en finger for at hjælpe dem. De allierte agter at skaffe tyskerne mat, men de vil paa samme tid urokkelig huske tyskernes avskyelige forbrydelser, idetmindste indtil de viser nogen anger for hvad de har gjort. Ikke et eneste angerens ord har hittil kommet fra Tyskland, bare kort og godt: *et klageskrik.*

(The Chr. Sc. Monitor).

Den engelske Landskvindestemmeretsforening

hadde planlagt sin politik ved parlamentsvalgene i december. Foreningen hadde besluttet at støtte saavel de kvindelige kandidater der var opstillet av de politiske partiorganisationer, som dem der blev stillet som «uavhængige» kandidater. Det blev naturligvis krævet av samtlige kandidater at de ikke bare akcepterte, men ogsaa kraftig skulde fremme foreningens programsaker. «Vi antar at der ikke vil bli mange vanskeligheter med det», skriver *The Common Couse,* «for de reformer vort forbund har opstillet paa sit program, ønsker alle fremskridtsvenlige kvinder uanseet parti at se fremmet».

De vigtigste av disse reformer var: *Økonomisk likestillethet for kvinder som mænd, samme moralske krav til mænd som til kvinder, øieblikkelige forandringer i de love, som ikke anerkjender dette; bedring i de gifte kvinders stilling; like ret til formynderskap for barn; statsforsorg for enker; tvungent underholdsbidrag for hustruer, særskilt beskatning for gifte kvinder, og samme adgang for kvinder som for mænd til statens tjeneste i hvilkensomhelst etat og hvilketsomhelst fag.* Landskvindestemmeretsforbun-

det krævet ogsaa fjernet aldersgrænsen og de andre begrænsninger som er til hinder for at kvinder kan stemme paa samme betingelse som mænd.

Blandt de kvinder som var opstillet som kandidater skal nævnes: *Mrs. Pethick Lawrence, Miss Ogilvie Gordon, Miss Christabel Pankhurst, Lady Frances Balfour, Miss Chrystal Macmillan, Miss Nina Boyle* o. fl. a.

Litteratur.

Barbra Ring: „Babbens dagbok“ — „Billet mrk. 286“.

H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard).

Gutteagtig og morsom er Babben, umiddelbar i al sin færd, stolt av at delta som «gut» i gutternes lek, barnslig og naturlig i sin dagbokstil, kort sagt en frisk norsk jente, som det maa være alle smaapiker en glæde at stifte bekjendtskap med.

I «Billet mrk. 286» træffer vi vor kjære *«Fjeldmus»* igjen som voksen pike-«dame» hadde jeg nær skrevet, men det ord passer ikke i den moderne betydning av ordet — paa den livsfriske, likefremme Petra. Det fortsatte bekjendtskap med hende vil ingen angre paa, hun er likesaa bedaarende som ung pike som hun var som barn. *F. M.*

Henvendelse til norsk ungdom.

En mors arbeide for sine barn er det mest uegennyttige livsverk, samfundet eier. Det er en personlighets hele og fulde opofrelse av sit eget for andres vel, baaret frem av en kjærlighet, som følger barnet fra vuggen til graven. Det er en arbeidsdag, som hverken kan kræve ferier, løn, eller fastsatte arbeidstimer. Og i disse haarde tider er der neppe nogen som har baaret større byrder for vort folk end mødrene rundt om i de tusen hjem. Paa dem har det hvilet at faa de knappe rationer til at strække til, paa dem har byrden av at skaffe mat i hus øket dagens slit og tidernes pinagtighet. De høie lønninger har fremkaldt en flugt bort fra hjemmets arbeide, som selvfølgelig i tider som vore umulig har kunnet konkurrere med de industrielle bedrifter og det faglig utdannede erhverv.

Mødrene har ogsaa her staat overfor nye vanskeligheter, mangelen paa arbeidshjælp i hjemmene.

I mangfoldige hjem er det udelukkende husmorens samvittighetsfulde omtanke og personlige selvforglemmende arbeide som har magtet at løse ernæringsproblemet og faa pengene til at strække til under dyrtiden. I England og Amerika har man allerede længe før krigen reist en maalbevisst bevægelse for at faa de unge og barna til at forstaa, hvad de

skylder *mor* for hendes kjærlighet og arbeide. Der er indført en aarlig «mors dag», hvor de unge kappes om at vise sin *mor* en opmerksomhet og bringe hende en tak.

Undertegnede, hvis arbeide fører os sammen med megen ungdom, finder at tiden nu, efter disse sidste slitsomme og anstrengende krigsaar, er inde til at be den norske ungdom om ogsaa en gang at samle sig til en bevisst og personlig tak til de norske mødre. Der er saa mnage fattige slitte mødre nu i disse tider, mødre som har hat liten eller ingen tid og raad til at tænke paa sig selv, mødre, som selv hvor de økonomiske forhold har været lettere, har arbeidet over kræfterne for sine kjære og sine hjem, at vi tror, det vil være til stor glæde og tilfredsstillelse for de unge at faa bringe hver *sin mor* en varm tak for hvad hun er for sine.

Vi har derfor besluttet at indby til høitideligholdelse av en «Morsdag»

Søndag den 9de februar 1919 i Kristiania.

Muligens kunde andre byer og landskommuner ville gi tanken sin tilslutning og arbeide for at realisere den, hver efter sine lokale forhold. Vi ber presterne nævne denne sak fra sine prækestoler. Vi ber foreninger arrangere festlige møter, hvortil medlemmerne indbyr sine mødre. Vi ber lærere og lærerinder tale med sine elever om at de rundt om i hjemmene paa den maate, som det falder naturlig for den enkelte, hylder *mor* og bringer hende en tak.

Og vi ber pressen interessere sig for denne plan og bære den frem saaledes som kun pressen evner det, saa det blir en vellykket og almindelig anerkjendt fest- og takkedag fra de unge til byens mødre.

Den efter indbydelse fra foreningen «Hjemmenes Vel»s styre nedsatte arbeidskomite:

Dorothea Schjoldager,
komiteens formand, Peder Clausensgate 4, telf. 12917 k, kl. 4—5.

Aagot Borrelly. *Gustav Dietrichson,* prest.
Dæhlin-Eriksen, generalsekretær. *Jens Gleditsch,* stiftprovst
Emma Hjorth. *Bretteville-Jensen,* prest. *Marie Michelet*
Chr. I. Rieber-Mohn, sekretær. *Adelaide Oxholm*
Margrethe Parm, sekretær. *Chr. Piene,* generalsekretær.
Agnes Povlsen, oberst i Frelsesarmeen. *Julie Rummelhoff.* *Helene Smedal.*
Louise Strøm.

Karen Platou, N. Voldgate 20, telf. 13204, kl. 11—1.

Efter indbydelse til en række ungdoms- og andre foreninger om og uttale sig om planen har disse git saken sin varmeste tilslutning.

Norske Kvinders Nationalraad.

I anledning av at *Norske Kvinders Nationalraad* den 5te januar hadde bestaat i 15 aar sendte *Norsk Kvindesaksforening* følgende telegram:

Norske Kvinders Nationalraad, Kristiania.

I mindet om grundlæggeren *Gina Krogs* kraftige indsats for raadets principielle stilling — politisk og socialt — og med tak for trofast videreføring paa samme bane hilses formand og styre med de besste fremtidsønsker idag.

For Norsk Kvindesaksforening
Randi Blehr.

med varm tilslutning fra Norske Kvinders Fredsforbund.

d. s.

Kristiania den 5te januar 1919.

«Nylænde»s kontingent for 1919 er kr. 5.oo i Norge, kr. 6.oo i utlandet.

«Nylænde»s redaktionskontor er i Parkveien 62 B 1, og er aapent alle hverdager, undtagen lørdag, fra 12—1/23. Redaktøren træffes personlig sikrest mellem 1—2.

«Nylænde»s ekspedition er i Toldbodgaten 31 3, hvor abonnement tegnes og kontingent indbetales.

Indholdsfortegnelse:

Vore abonnenter og venner bedes velvilligst gjøre sine indkjøp hos vore annoncerende; derved støtter de samtidig vort blad.

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 1. FEBRUAR 1919	Nr. 3

Kvindeportrætter fra norsk scene.

V. Johanne Juell Reimers.

Jeg har sjelden staat saa overrumplet ved et pludselig dødsfald inden norsk teaterverden, som dengang jeg hørte *Johanne Reimers* var død. Jeg omfattet hendes kunst med en næsten fanatisk begeistring. Da jeg saa hende første gang, stod jeg netop selv midt oppe i denne livets og kunstens første grødetid, hvor man er som en nypløiet aker, hvori hvert gyldent sædekorn falder til mangedobbelt spiring.

Johanne Reimers's friskhet betok mig. Den var saa utvungen, at den undertiden kunde virke utenfor æstetisk lov og ret. Men naar det gjaldt dette temperament, blev det som oftest vedtægten i lov og ret, som fik uret, om den hadde øvet traditionens tryk paa et slikt sjælevæld. Denne kvinde var som født paa teatret for teatret. Den manglende kunstneriske utvikling til de store opgaver, som hastig blev hende betrodd, var ikke vanskelig at spore

for den, som fra barnsben hadde hat en teaterskoles regler at ta hensyn til.

Men Johanne Reimers var saa oprindelig av natur og saa vidunderlig selvfølgelig i utfoldelsen av denne natur, at hun bare behøvet et par utenlandsreiser med glimt av former for den store kunst for at kunne fuldkomme sig. Johanne Juell Reimers hadde det som allerele *Goethe* kalder: «De lykkelige øine». Og det var disse gyldne øine — ofte med et staalhvast blink — som indfanget det sete i sit straaleskjær og omsatte det til liv av eget liv. *Zola* har sagt: Kunst er liv set gjennem et stykke temperament. Det passer paa Johanne Reimers; temperament var hun fra først til sisst, og der var nerver av staal i hendes kunstnervilje. Det kunde skorte hende paa form, men hun hadde geniets sandhetskjærlighet i blodet, derfor var det hun gav os, altid fuldt av indhold.

Jeg har fulgt Johanne Reimers med begeistring paa hele hendes korte glimrende bane. Jeg syntes mange gange, naar jeg sat og saa paa hendes kunst, at hun avdækket ilden i en fællessjæl. For jeg brændte med, saasnart hun hadde fænget. Hvor jeg saa var, maatte jeg til Kristiania for at se hende i hver ny rolle. Altid hadde hun denne «Frühlings-erwachen» over spillet som gjorde, at jeg hver gang syntes, jeg saa hende for første gang, selv efter at jeg længst var fortrolig med hendes mangesidige talent. Hvad hun saa spillet, hadde hun bestandig dette tindrende overmot i sjælen, som har sin rot i den sande kunstners hellige enfold.

Man spillet ikke meget psykologi dengang paa norsk teater. Litt historie, megen vaudeville, franske dramaer, hvor det gjaldt at gjøre figur og lave de saakaldte «karaktærer». Og saa av og til et tilløp til norsk lystspil. Johanne Juell Reimers var *kvinden* — som oftest kvinde-barnet — i alle varianter. Man spillet dengang paa en maate mer i farver end i nuancer. Men hvor denne skuespillerinde kunde faa farverne til at klinge! Som franske hertuginder og lignende beundret jeg hende kun indtil en viss grad. Hertuginden av Sepmont i «Den fremmede» dog undtagen. Her rev hun med fra først til sisst, ikke blot fordi denne hertuginde var borgerlig født, men fordi hun *straalte* i alt hvad hun gjorde og sa. Og saa var hun saa smuk, at øiet ikke slap hende, saalænge hun fyldte scenen.

Men deiligst var hun i et par barnlig unge kvinderoller: *Susanne* i «*Den kjedelige verden*» og *Aagot* i Bjørnsons «*Leonarda*». Ak, denne Aagot, hvor hun tindret av ungdom, av kjærlighets evne, av vemod og av troskyldighet! Hun var endelig den helt naturlige vei ind til den pleiemor som hadde fostret hende. Hendes gjengivelse av høifjeldsstemningen, under hvis paavirkning hun resignerer i sin kjærlighet til fremme for sin pleiemor — den kan aldrig glemmes av den, som blot *en* gang har set den, fordi den var selve aftenrødmen i det hjerte som elsker like dypt til begge sider. Selv blev hun et symbol paa fjeldsjøen, hvis speiling hadde vist hende dybden av hendes egne følelser.

Hendes *Nora* i «*Et dukkehjem*» henrev alle i langt høiere grad end mig. Jeg visste aldrig hvad det var, som dæmmet op for min begeistring, naar Johanne Juell Reimers spilte Nora. For ikke ret mange aar siden fik jeg klarhet. Det var ingen scenepræstation som gav mig den, saalidt som studiet av rollen selv. Jeg sat en skumringsstund og passiarte med fru Susanne Ibsen i de stille stuer i Arbins gate. Talen faldt paa «Et dukkehjem» og dets første fremførelse paa bankpladsens teater. Der kom et pludselig inspireret liv i den gamle dames ansigt og stemme. Hun sa: «Det er det merkeligste jeg har oplevet under Ibsens arbeidsperioder. Han skrev paa «Et dukkehjem». Saa sat han en aften længe stille efter bordet, pludselig kom det som i et støt: «nu saa jeg hende, hun var her, stod ved siden av min stol». — «Hvem?» — «Nora — Nora Helmer!» Og digteren beskrev hende: liten, pikelet i en beskeden brun uldkjole, der sat som den var støpt om barneskikkelsen, men uten pryd og pynt. Saa fulgte videre beskrivelse, hvortil endnu ingen norsk Nora har svaret: Et ekorn, en lerkefugl, en liten brunklædt barnekvinde med smil om munden, men med ubevisste skjæbneøine dypt ind i en urolig drømmeverden, hvis opvaagnen skulde bli en fremtids sak.

Johanne Juell Reimers spillet et utal av roller. Jeg sier utal, fordi datidens utaalmodige og nyhetsglade publikum var saa litet og saa svært at holde fast, at det kun lot sig gjøre ved forceret arbeidstempo. Der blev ikke raad til lang studietid for hver enkelt opgave. Men i Johanne Juell Reimers' kunst satte dette færre merker end i de fleste andres. Hendes glødende hengivelsesevne, hen-

des vaakne inspirationskraft førte altid op over vanskelighetern til nye høider.

Det blev som Susanne i «Den kjedelige verden», hun skulde vise sig sisste gang. Teatret gjorde festforestilling i anledning kronprinsparrets formæling. Kong Oscar hadde ønsket at se kunstnerinden i denne franske ungpikerolle, som indbragte hende fortjenstmedaljen. Men den tapperhetsmedalje som mennesket Johanne Reimers fortjente for det moralske mot og den selvovervindelse, det kostet at stige fra sykeleiet op paa scenen for sisste gang, hvor hun spillet slik, at vi som saa det aldrig glemmer det skjønne dødsridt gjennem fantasiens verden — den medalje kan bare en digter præge, ti dens revers har hjerteblod, som rinder fra den kunstnerstand, hvis vita ofte bæres av anekdotens tarvelighet, av skrive- og snakkesykens plumpe portrætteren.

Hvad scenens børn er og kan være i største ansvarsfølelse, i yderste energianspændelse, det kan vi lære av Johanne Juell Reimers: en seirende ørn, en syngende svane.

Ludovica Levy.

Tvungen skolekjøkkenundervisning i barneskolen.

Skolekjøkkeninspektrice *Helga Helgesen* har til Kirke- og undervisningsdepartementet indsendt en utredning ledsaget av forslag om tvungen skolekjøkkenundervisning i barneskolen.

Som bekjendt har Helga Helgesen i mange aar med stor iver og megen nidkjærhet arbeidet for denne saks fremme, og hun mener at nu maa den fremmes saa snart det lar sig gjøre.

Siden 1890 har huslig økonomi været et frivillig fag i folkeskolen og en del høiere skoler. I 1907 blev faget uten protest fra nogen kant indført som *tvungent* fag ved Kristiania folkeskole. Senere har en række byer og enkelte bygder fulgt efter. Ved byskolelovens forandring i 1908 blev huslig økonomi gjort til et obligatorisk fag. Men da tanken om «*enhetsskolen*» i tilknytning mellem folkeskole og den høiere skole — i 1911 gjorde sig gjældende, stillet saken sig anderledes. Husstel blev utelukket fra folkesko-

lens obligatoriske undervisningsfag. Heller ikke i middelskolen kunde det optas «av hensyn til gutterne.» *)

Imidlertid fik enhetsskoleideen ikke den medbør den hadde tænkt sig, og under krigsaarene, om aldrig før, har skolekjøkkenundervisningens store sociale betydning vundet større forstaaelse end nogensinde. En række institutioner og ledende mænd og kvinder har uttalt sig for at tvungen skolekjøkkenundervisning indføres i alle byfolkeskoler.

I Norge findes der nu skolekjøkkener i ca. 43 byer med tilsammen 100 skolekjøkkenlokaler. Desuten har 37 landskommuner tilsammen henimot 75 skolekjøkkener.

Skolekjøkkeninspektricen begrunder sit forslag om tvungen skolekjøkkenundervisning for piker paa følgende maate:

Skolekjøkkenundervisningen bør nu gjøres tvungen for alle piker *fordi:*

1. der er fare for at praktiske *evner* og *anlæg* ellers lettelig blir liggende brak;
2. husstel er anvendt naturfag og regning og supplerer og fæstner disse fag hos pikerne;
3. faget har stor social betydning hvad forholdene nu tilstrækkelig har gjort indlysende;
4. den frivillige undervisning ikke vil faa netop de elever med — de fra de fattigste hjem — for hvem denne undervisning i hygienisk og økonomisk retning er aller vigtigst;
5. kravene om tvungen hustelsundervisning for øieblikket *billigst* og *lettest* lar sig gjennemføre i barneskolen;
6. fortsættelsesskoler og fagskoler i husstel (husmorskoler med mødrefag) trænger et nogenlunde *ensartet* og *godt* grundlag at bygge paa og vil hæves herved, saa større utbytte kan naaes i den korte tid av 5 maaneder, som er fagskolens sedvanlige læretid;
7. det vil nødvendiggjøre *reformer* i vore *lærerskoler,* som ikke længer kan skyves tilside, hvis barneskolen ikke skal stagnere.

Undervisningen i barneskolen bør bl. a. gjøres tvungen i den form

A. at intet pikebarn kan bli utskrevet av folkeskole eller høiere skole uten at ha gjennemgaat et teoretisk-praktisk antal leksioner i skolekjøkkenet likegyldig om eleven gaar ut av skolen før avgangsklassen er naadd eller ikke. Først paa denne maate faar man *alle* med og netop særlig dem, som mest trænger *den utvikling av evner som praktisk arbeide gir,* nemlig efternølerne i boklige fag.

Teknisk set vil det ikke være vanskelig at ordne saken. Saa-

*) I Sverige lar man i flere høiere private fællesskoler ogsaa gutterne delta i husstelsundervisningen.

danne elever, som naar 15 aar inden de kommer op i avgangsklassen, maatte man enten sætte ind i avgangsklassen i dette fag, saaledes som det allerede nu gjøres mange steder, eller man kan indrette egne kurser i husstel for disse elever, hvis antallet er stort nok.

Denne ordning kan la sig gjennemføre overalt, hvor byskoleloven og loven av 1896 for de høiere almenskoler er gjort gjældende. I stor utstrækning kan ialfald i de mindre byer middelskolen benytte folkeskolens lokaler og tildels ogsaa samme lærerinde.

Eksamensfag bør husstel ifølge sin natur ikke være hverken i folkeskolen eller middelskolen. Aarskarakter har mer at si end eksamenskarakter i praktiske fag.

B. I landsskolen bør ukeantallet være saa stort — mindst 21 — at husstel kan indgaa som ethvert andet fag i de 2 sisste skoleaar med mindst 18 undervisningsdage pr. aar.

Hvor ukeantallet pr. elev ikke er mer end 15 pr. aar bør der kunne oprettes tvungne *efterkurser i husstel* (konfirmantkurser som de frivillige kurser ofte kaldes) paa 30—60 undervisningsdage — helst i forbindelse med norsk, regning og haandgjerning.

I *barneskolen* paa landet bør undervisningen ikke overskride 5 klokketimer pr. dag — 1 time til matvarelære eller forevisning i matstel — og 4 timer til praktisk øvelse i mat- og kjøkkenstel.

Fru Barbara Gullichsen.

«Kristiania Sanitetsforenings Elev og Søsterhjem» har ved fru *Barbara Gullichsens* død den 16de januar lidt et stort tap, og de mange sanitetssøstre en trofast støtte og en god ven.

Som faa var fru Gullichsen skikket for sit hverv. Like fra hun for 15 aar siden overtok sin stilling som bestyrerinde av elevhjemmet til sin sisste stund, gik hun ufortrødent og selvforglemmende op i sit arbeide. Avholdt av alle de søstre som var uteksamineret fra hjemmet, holdt disse altid korrespondancen med sin moderlige veninde vedlike, og altid søkte de hende naar der opstod vanskeligheter for dem paa en eller anden maate. Den nidkjære og opofrende bestyrerinde vil derfor efterlate sig et stort savn hos de mange, som holdt av hende.

Fru Gullichsen var gift med sogneprest til Id *C. P. H. Gullichsen,* efter hvis død hun søkte og fik den stilling som hun nu saa altfor tidlig har maattet forlate.

Lin- og nesleindustrien.

Den gamle gode norske lindyrkningen har længe været en saga. Og det trods mange længselssuk fra landsens husmødre efter at se sine skap og skuffer fyldt av denne gamle nyttige industri, som engang utgjorde husmødrenes stolthet.

Hvorfor Norges kvinder i saa lange tider har nøiet sig med suk og længsler istedenfor et *kraftig tiltak* for en fornyelse av jordens behandling til dette øiemed, ja det har nok mange grunde. Blandt andet ogsaa vistnok denne at *den norske husflidsforening* har stillet sig saa avgjort skeptisk til dette i flere andre land for længst gjenoplivede virke for at faa regnet linavlen ind under betegnelsen «markens grøde».

Slagordet her har ogsaa væsentlig været: «det lønner sig ikke» — og det uagtet vort naboland *Sverige* med noget nær de samme betingelser for en god stund siden har tat fat og paavist at det ialfald lønner sig like godt som *havredyrkningen.* Nu — under de lange krigsaarene har vi med styrke faat føle hvad det vil si at stole paa det *hjemførte.* Der har snart ikke «været traaden igjen» rundt om av alt det som behøves for de tusen hjem til beklædningen. Man er da gudskelov nu begyndt at vaakne og gni sig i øinene og spørre: har vi da ikke dyrkningsland? Og da ogsaa til dette?

Og nu da vi har lært hvad *kvinderne i de krigførende lande* har kunnet gjøre for at holde alt det oppe som hører til livets behov, nu kan det ogsaa hænde at *norske kvinder, norske borgerinder* vil ta sit løft for at reise en bevægelse som sandelig i høieste grad er *deres sak.* Ja en *kvindesak* av den mest praktiske art!

Der *er* nemlig nu planer oppe om at faa oprettet en eller flere lindyrkningscentrer i helt tidsmæssig stil. En av disse blir *Hadeland.* Og efter hvad Nyttevekstforeningens formand, *hr. Selau* paa forespørsel meddeler mig, er der godt haab om at der nu er det rette liv i saken. Jeg skal senere komme tilbake til dette — kanske efterat hr. Selau først — som lovet — har talt om saken inden Kvindesaksforeningen her i byen.

Saa er det *nesleindustrien.* Under den manglende tilgang paa lin rundt i landene i disse krigsaarene er det selvsagt at man har grepet til «surrogater» ogsaa paa denne linje. *Neslevævning* var

jo heller ikke tidligere en ukjendt ting. Man husker kanske for ca. 10 aar tilbake trikotagevarer av en linlignende art benævnt «*Ramie*». Det var intet andet end *nesler*. Allerede dengang tillot jeg mig at slaa til lyd for nesleindustrien herhjemme. For en kort tid siden fik jeg se en utstilling av nesle-tekstilvarer i A. J. Joh. Petersens butikvindu i Tordenskjoldsgaten. Jeg sprang ind fyldt av haab om at det skulde være et *norsk* forsøk? — Nei — det var en *dansk utstilling* arrangert av Nyttevekstforeningen. Den vil nu bli utstillet ogsaa paa andre kanter av byen og forhaabentlig gjøre sin virkning.

Det trængs at vi faar vore øine helt aapen ogsaa for dette tiltak. Om vi ikke straks kommer til *nesledyrkning*, saa trives dette «ugræs» hos os frodig nok til at man i vild tilstand kan regne med det til industrien. Nu regner man med neslen omkring i landene som en *nyttevekst*. Læs i *Tidsskrift for Skogbruk*, november—decemberheftet om hvilken rolle neslen spiller *i Tyskland*:

«For at skaffe raastof til tekstilindustrien er der i sommer over hele Tyskland iverksat en indsamling av *brændenesler*, i første række ved hjælp av *skolebarn*, som ogsaa forrige aar i stor utstrækning hjalp til ved dette arbeide. Iaar har ogsaa *forstpersonalet* faat anmodning om at bistaa ved indsamlingen som ledere av denne, og var der av *Nesledyrkningsselskapet* i Berlin, i hvis hænder krigsministeriet har lagt omsorgen for nesleindsamlingen for hele riket, fastsat en godtgjørelse til forstpersonalet for raad og veiledning av *1 mark pr. 100 kilo tørrede stængler* og 20 pfennig pr. 100 kilo *grønne nesler*. Naar forstmændene selv sørger for indsamlingen godtgjøres der *32 mark pr. 100 kilo tørrede stængler*.»

Allerede i oktober forrige aar forelaa forbud fra krigsministeriet mot bruk av brændenesler til kreaturfor eller gemyse. Saasnart neslerne var høstet, pligtet eieren at melde det til krigsraastofavdelingen under straf av 1 aars fængsel eller bøter op til 10 000 mark.» — — Jeg er næsten bange for at neslen mangesteds ikke engang brukes som kreaturfor her i landet. Til menneskeføde spiller den som ovenfor set en rolle i Tyskland, Sverige og andre land i likhet med vor *karvekaal*. Jeg henstiller til *skolerne* landet over og til *hjemmene* om nu herefter at faa ind-

samlingen av denne nytteplante op i linje med andre flittige nationers.

Barna, speidergutterne f. eks., kan her være med at løfte landet. *R. B.*

Fra Den norske gruppe av „Kvindernes Internationale Komité for Varig Fred".

Vi har fra styret for «Den norske gruppe» mottat en længere rundskrivelse, hvori der meddeles at «*Kvindernes Internationale komité for Varig Fred*» efter al sandsynlighet kommer til at avholde en international kongres i Haag eller Paris enten i begyndelsen av februar eller i mai maaned.

Det er naturligvis ønskelig at Norges kvinder ogsaa blir repræsentert paa denne. «Den norske gruppe» stiller i skrivelsen en indtrængende anmodning til de forskjellige foreninger der har tilsagt komitéen sin støtte, om at opta et forberedende arbeide for saken.

Hvert land har ret til foruten gruppens 5 medlemmer, at sende 20 delegerte. Disse ønskes valgt fra de forskjellige dele av landet fordi det vil være av betydning for det fremtidige arbeide, som kongressens deltagere kommer til at forpligte sig til at utføre. Ved siden av de 20 delegerte, skal der stilles 10 varamænd. Ved valget av delegerte tænker man sig følgende fremgangsmaate:

Hver forening anmodes om først at nominere kandidater og hurtigst mulig meddele os kandidaternes navne. Vi skal da, naar alle nominationer er indkommet, sammenstille en valgliste, hvorefter det endelige valg kan foregaa.

De betingelser som maatte stilles til dem, som blir nominert, bør være:

1. Den nominerte maa utvetydig ha erklært sig villig til at motta valg.
2. Den delegerte maa selv bestride omkostningerne ved reisen — hvis ikke den forening, som nominerer hende, kan paata sig det. Vi vet nemlig endnu ikke om der er mulighet for at skaffe midler tilveie til reisebidrag.
3. Den delegerte maa beherske mindst et av de 3 hovedsprog, fransk, engelsk, tysk, — saa hun kan følge forhandlingerne og stemme paa ansvarlig maate.
4. Den delegerte maa i princippet ha erklært sig enig i det program, som blev vedtat av *Kvindernes Internationale Kongres i Haag 1915*

— og bør ha rede paa det internationale arbeide, som senere er gjort av *Kvindernes Internationale Komité for Varig Fred.*»

Hun bør gjøre sig bekjendt med Haagkongressens officielle rapport og med meddelelsesbladet «International.»

Hun bør ogsaa gjøre sig bekjendt med en del utkommen litteratur, hvorom man kan faa oplysning hos en av gruppens medlemmer.

Noget program er endda ikke utarbeidet, men det forutsættes at kongressen vil bygge videre paa det grundlag, som blev lagt paa den internationale kvindekongres i Haag 1915, hvor principperne for en varig og retfærdig fred hævdedes. De samme principper som har faat sit uttryk i *Wilsons* 14 punkter for en retsfred.

Det er kvindernes pligt at bekjende sin tro paa virkeliggjørelsen av de grundsætninger som fører til fredelig samvirke mellem nationerne. Paa denne maate vil vi støtte de ledende kræfter som i første række arbeider paa gjennemførelse av retsfreden.

Det er til en saadan samlet uttalt trosbekjendelse alle landes kvinder kaldes til møte.

Men det er ikke bare for at uttale denne trosbekjendelse, man skal møte. Kvinderne har ogsaa specielle saker at arbeide for nu, naar samfundene skal nyordnes. Kongressen vil derfor ogsaa drøfte, hvorledes et praktisk arbeide i alle lande fra kvindernes side kan optas for at hjælpe til at gjennemføre de reformer paa det sociale, politiske, økonomiske og ethiske omraade, som de forandrede verdensforhold kræver. Det sier sig selv, at programmet særlig beskjæftiger sig med saadanne spørsmaal, som maa forutsættes at ligge kvindernes hjerte og forstaaelse nærmest, som f. eks. ungdommens opdragelse til de nye verdensidealer, humanitært arbeide av enhver art for at lindre krigens ulykker, bekjæmpelse av det hat, som er skapt ved krigen og arbeide for forsoning og forstaaelse mellem folkene.

Endelig vil kongressen drøfte spørsmaal, som direkte griper ind i kvindernes eget liv, som f. eks. deres arbeidskaar og arbeidsløn, deres stilling i samfundet som mødre o. s. v.

Vi haaber, at der endnu vil bli tid til at sende Deres forening et utkast til program til diskussion. Indtil videre vilde vi være taknemlig, om Deres forening vilde uttale sig om, hvilke spørsmaal den særlig mente burde optas til diskussion paa den kommende kongres, og hvilke personer den ønsker at bringe i forslag som delegerte til kongressen.

Skrivelsen er undertegnet av:

Emily Arnesen. *Ellen Gleditsch.* *Martha Larsen.*

Svar bedes *hurtigst* sendt til sekretæren fru *Martha Larsen.* Adresse: Søndre Huseby, Skøien pr. Kristiania.

Fra Danmark.

Fru Elna Munch taler i Folketinget.

Under finansdebatten i *Folketinget* i de sisste dager av oktober bad *fru Elna Munch* om ordet og uttalte følgende, som vi finder passer likesaa godt ogsaa for vore forholde, men som vi ikke har nogen kvinde i Stortinget til at kunne fremføre for os. Vi gjengir Elna Munchs uttalelser in *extenso:*

«Efter at Kvinderne har faaet den politiske Valgret, og dermed det største Skridt henimod deres Ligestilling med Mændene er gjort, er det naturligt, at man søger at faa den Ulighed fjernet, som Lovene endnu paa enkelte Punkter opretholder. Der er for det første Lønsspørgsmaalet. Det er jo saaledes nu, at i de allerfleste Stillinger lønnes Kvinder lavere end Mænd, selv om de udfører det samme Arbejde. Dette Princip bør ikke opretholdes. Det forsvares paa mange forskellige Maader. En af de Maader man forsvarer det paa, er ved at sige, at Kvindernes Arbejde er ringere end Mændenes. Hvis dette kan paavises i enkelte Tilfælde og paa visse Omraader, kan Kvinderne naturligvis heller ikke forlange den samme Løn som Mændene. Vi forlanger kun *lige Løn for lige Arbejde.* Men hele dette Spørgsmaal vil jo blive behandlet af den store Lønningskommission, og jeg vil meget ønske, at den maa komme til et retfærdigt Resultat.

Et andet Spørgsmaal er *Kvinders Adgang til Embeder.* Det bør være saaledes, at Kvinder har Adgang til Embeder under lige Vilkaar med Mænd. Det afgørende ved Besættelsen av et Embede bør ikke være, om det er en Mand eller Kvinde, der søger det, men det bør være vedkommendes Dygtighed til at udfylde Pladsen. For de fleste Stillingers Vedkommende er dette Princip anerkendt, selv om der ikke altid handles efter det i Praksis. Men der findes Stillinger, hvor Princippet ikke er anerkendt. Det gælder ikke blot Dommerembeder, som end ikke den i 1916 gennemførte Retsreform giver Kvinder Adgang til, men endogsaa Præsteembeder, skønt det ikke er til at forstaa, hvorfor Kvinder ikke skulde kunne udføre Præstegerning akkurat lige saa godt som Mænd. Denne Udtalelse synes at vække Munterhed. Jeg vil blot fremhæve, at i Udlandet findes der kvindelige Præster, og den Præst, som jeg uden Sammenligning mener udfører sit Arbejde bedst og taler bedst af dem, jeg har kendt, er en Kvinde. Nu er det vel saaledes, at det er noget usikkert, om Kvinder ikke efter Loven kan blive Præster, men i Praksis er det aldrig indrømmet dem. Jeg vil henstille, at der paa dette Punkt skabes fuldstændig Klarhed, saaledes at hvis en Kvinde søger et Præsteembede, og hun i øvrigt er kvalificert, hun da kan være sikker paa at faa det. Naar man indrømmer Kvinder Ret til at tage de

Eksaminer, der giver Adgang til saadanne Embeder, maa man ogsaa tage Konsekvensen og give dem Embederne. Det samme gælder Rektorembederne ved Statens Gymnasier, skønt disse er blevet Fællesskoler, og til Trods for Erfaringen noksom har godtgjort, at Kvinder i høj Grad egner sig til at lede Skoler. Hertil kommer, at Staten netop nu har overtaget højere Skoler, hvor Kvinder var Rektorer forinden Overtagelsen, og den har beholdt disse Kvinder som Skolernes Rektorer. Det er et udmærket Præcedens her er skabt, men for fremtidige Tilfældes Skyld vil det sikkert være nødvendigt, at der sker en Lovforandring paa dette Omraade, idet det vist ikke er givet, at Kvinder ogsaa i Fremtiden vil kunne blive Rektorer ved Statens Skoler.

Endvidere er der Spørgsmaalet om Mands og Hustrus gjensidige Rettigheder. Denne Sag vil jo finde sin Afgørelse i den Ægteskabslovgivning, hvortil Forslag er udarbejdet af den fællesnordiske Kommission, som nu siden 1910 har forberedt en ensartet nordisk Lovgivning paa særdeles vigtige Omraader. Som allerede fremhævet af det ærede 7de Medlem for Hovedstaden *(Mathilde Hauschultz)* afgav denne Kommission i 1913 en Betænkning angaaende *Adoption* samt *Ægteskabs Indgaaelse og Opløsning.* Og de Forslag, den stiller herom, er siden blevet til Lov baade i Norge og Sverige. Fremdeles foreligger der nu fra Kommissionen Forslag med Hensyn til *Ægteskabets Retsvirkninger.* Motiverne er imidlertid endnu ikke udarbejdede. Udkastet af 1913 har altsaa nu foreligget i 5 Aar uden at være kommet paa Rigsdagens Bord, men denne Ventetid har i Virkeligheden været fuldt forsvarlig og vel motiveret, idet det maatte være i høj Grad ønskeligt, at denne Sag først fik sin Behandling paa Rigsdagen, efter at Kvinderne havde faaet Lejlighed til at gøre deres Opfattelse gældende der. Det har vel ogsaa været ganske heldigt, at Rigsdagen ikke har taget det første Spørgsmaal op til Løsning for sig; disse Spørgsmaal staar i saa nøje Forbindelse med hinanden, at der let kunde komme noget ufærdigt og usikkert over en Lovgivning, som kun omfattede den ene Del, og det vil utvilsomt være bedst, at det hele bliver sammenarbejdet til en samlet Lov om Ægteskab. I Sverige, hvor man har gennemført den ene Del for sig, har man da ogsaa nu indarbejdet denne i et Forslag til en samlet «*Giftermaalsbalk*». Men da der nu her findes en Rigsdag, som Kvinderne har været med til at vælge, og i hvilken der sidder Kvinder, og da nu Forslagene om begge Emnerne foreligger, var det i høj Grad ønskeligt, om Sagen fremmedes saa meget, som Forholdene tillader. Der er ingen Tvivl om, at denne Sag omfattes med overmaade stor Interesse af Kvinderne Landet over, og at dens Løsning har været imødeset med Længsel i vide Kredse. Forhaabentlig vil der da ogsaa kunne ske en Samvirken af alle Partier om denne store Reformlov. *(Forts.)*

Litteratur.

Frida Stéenhoff: Filippas öden.

Roman. *(Wahlstrøm og Widstrand), Stockholm.*

Den svenske forfatterinde *Frida Stéenhoff* av hvem «Nylænde» i sit nr. 22 f. a. bragte en sympatisk artikel, utgav til jul en større roman, *«Filippas øden»*. Jeg har indtryk av at vi norske læser saa altfor litet svensk litteratur, og det er skade, for Sverige har for tiden en rik og interessant litterær tid.

Frida Stéenhoff er en av de høiest skattede blandt de moderne forfatterinder. Hun debuterte i begyndelsen av 90-aarene med et skuespil *«Lejonets unge»*, og har senere skrevet en hel række skuespil, som er opført saavel i Stockholm som rundt om i Sveriges provinsbyer, hvor de overalt har gjort megen og stor lykke.

I ra hendes haand foreligger ogsaa en hel del *«essays»*, væsentlig om sociale emner. Tidligere har hun ogsaa skrevet endel større romaner, hvorav især den i 1915 utkomne *«Ljusa bragder og mörka dåd»* vakte megen interesse. Boken er bygget over virkelige begivenheter, idet den omhandler det forsøk som en svensk videnskapelig ekspedition med den store humanist *nationaløkonomen Wadstrand* som leder, paa statens bekostning i 1787 foretok til Afrikas vestkyst, og hvor Wadstrand fik se slavehandelen med egne øine, og siden blev en ivrig arbeider for dens avskaffelse.

I *«Filippas øden»* er det et helt andet problem forfatterinden har tat op. Det er den gamle og nye tid som her møtes. Konflikter maa der naturligvis opstaa. Men den unge heltinde har mottat saa sterke indtryk fra de elskelige to, der repræsenterer den gamle tid: *prinsesse Caroline* og *presten Sherman,* den forældreløse unge pikes opdragere, at de hele livet igjennem vedblir at være hendes samvittighet. Efterat de to er gaat bort, spør Filippa ved alle leiligheter sig selv: Hvad vilde prinsessen ha sagt om dette? Hvad vilde farfar ha tænkt nu? Farfar, presten, er pietist, en modeprest med en stor skare tilhængere der alle ser op til ham som til et høiere væsen, først og fremst prinsessen. Men Filippa og hendes fætter *Per* føler sig usikre. De er barn av sin tid, og om end Filippa ikke vaager at komme helt frem med sine mere moderne anskuelser og det som gjærer i hende, saa ligger de allikevel latente i hendes sind. Og da begge de gamle er borte, og hun selv skal bryte sig en vei i livet, kommer det altsammen til et gjennembrudd i hende. Hun har engang smakt av «kundskapens træ», læst en radikal forfatterindes bok. Denne forfatterinde er til og med hendes kusine, som farfar har forbutt adgang til sit og Filippas hjem, og hun opnaar først at faa se kusinen da denne ligger paa likstraa.

Senere da Filippa kaster sig i armene paa den for drukkenskap og andet daarlig levnet helbredede mangemillionær og fideikommisbe-

sidder baron Otto, som ikke kan vies til hende, da hans gods hvis han egter en borgerlig dame, gaar over til en sidegren, lærer hun rigtig verden og dens ondskap at kjende. Dens dom er ikke mild mot dem som forser sig mot landets borgerlige love. Hun er imidlertid lykkelig med sin mand, som elsker hende igjen, og i sin lille søn, og er ytterst ulykkelig da hun mister dem begge. Efter nogen aars tunge ensomhet kommer Per, som i længere tid har været utenlands, tilbake til landet, og han overtaler Filippa til at forene sin skjæbne med hans, og hun blir hans hustru.

Boken er overordentlig fængslende. Frida Stéenhoff har en slik velsignet evne til at springe over alle smaa enkeltheter og detaljer, som trætter læseren, hendes bøker læser man uten et øieblik at kjedes ved lange beskrivelser av naturen og forholde, situationer og toiletter i det vide og brede. Hendes psykologiske skildringer er fine og sikre. Den unge pikes veneration for det fromme og ædle hos den ældre generation paa den ene side, og hendes paa den anden side aandelige tørst efter det frie og friske, som suser gjennem hendes egen tid, forekommer mig rigtig truffet og ypperlig gjengit i Filippas personlighet. Ung og velopdragen som Filippa er, falder det hende ikke ind at ta kampen op mot dem, hun desuten omfatter med saa megen kjærlighet. Men saa blir hun ogsaa temmelig uselvstændig til at begynde livet paa egen haand. «Hon (Filippa) hade seglat utan kompass, mest efter tradition.» Meget faar hun at gjennemgaa. Men hun er tapper og vokser paa det altsammen. Hendes livsvisdom former sig, idet vi tar avsked med hende, i følgende ord: — jag önskar, att mänskligheten en gång ska tro mindre, och hoppas mindre, men älska mere. Kanske den stora orättvisan då försvinner?» Ja, det er kjærligheten som er den største faktor i tilværelsen; uten den frelses ikke verden!

En viss fornemhet præger boken og gjør den tiltrækkende, og den lette elegante stil som er forfatterindens specielle kunst, gjør den let og behagelig at læse ogsaa for norske læsere. *F. M.*

To mennesker.

Alvilde Prydz's roman *To Mennesker* som Gyldendal utsendte like før jul ifjor blev hurtig utsolgt, uten at det var mulig at fremskaffe et nyt oplag. Dette vil nu foreligge om kort tid.

Norsk folkekultur

sluttar med h. 4 fjorde aargangen.

Direktør *H. Grosch* hev ein lang artikel um «Norsk billedvævning», med yversyn yver denne vigtige folkekunstgreini, like fraa Osebergsvevnaden til vaar tids tepevevning. Komponist *Catharinus Elling* skriv um «Historiske viser», *Øystein Vesaas* fortel ei morosam ættesoge fraa Telemarki, og med tilføre av denne skriv skriftstyraren um ei gamall

brudeferdsmaaling som knyter seg til soga. Dessutan kjem ordtøke fraa Land, gaator fraa Sunnmøre og Valdresvisa fraa Valdres. Ord og tone til denne er uppskrivne av avlidne *Ola Alfstad;* tidskrifti kjem med minneord um denne interessera mannen. Stykki er rike paa bilæte og med heftet fylgjer desutan ei fargetavle i kunstprent.

Norsk folkekultur vert næste aar endaa innhaldsrikare enn dette aaret og kostar 8 krunor aaret.

Bøker indsendt til redaktionen:

Fru H. Schønberg Erken: Stor Kokebok hefte 10 og 11. Forlagt av H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard).

Julia Ström: Hjärtan som kämpa. Tidens Förlag, Stockholm 1918.

Landshospitalet for kræft.

„Kræftugen" begynder 3. februar.

Den norske kræftfondskomité har, som bekjendt, sat sig som maal at bygge et landshospital for kræft. I ca. 2 aar har arbeidskomiteen, som bestaar av overlæge dr. med. S. A. *Heyerdahl,* dr. Hans L. C. *Huitfeldt,* professor E. *Poulsson* med dr. Thormod *Sommerfeldt* som sekretær, været i virksomhet for at skaffe fornødne midler til bygningen. En privat indsamling har paagaat med det resultat, at der er indkommet vel 600 000 kroner. Der er videre bevilget tilskud av Pengelotteriets overskud, og man venter at faa noget over 1 million kroner herav. Fremdeles tr;ænges imidlertid mange penge, før man kan gaa til bygning av hospitalet.

Den tidligere planlagte kræftuke, som oprindelig var tænkt avholdt i november ifjor, men maatte indstilles paa grund av den spanske syke, vil nu bli arrangert i den første uke av februar. Der vil i uken 3dje—10de februar ved hjælp av et kortsystem bli foretat en indsamling over hele landet. Videre vil der i Kristiania bli holdt foredrag om kræft og arrangert et par koncerter.

Det maal, man har sat sig, og som man hermed søker at reise midler til at naa, er rent humanitært. Man vil, som nævnt, bygge et landshospital for behandling av kræftsyke med de mest moderne lægemidler. Særlig har man tat sigte paa de tilfælde, som ikke længere kan opereres, men som er henvist til andre behandlingsmetoder, som røntgen- og radiumbehandling.

Det skulde være overflødig at anbefale en sak som denne til publikums særlige velvilje. Enhver bør yde sin støtte og bidra til, at «kræftuken» bringer komiteen det store maal nærmere.

Norske kvinders nationalraad.

Gjennem sit styre har *N. K. N.* sendt Socialdepartementet en anmodning om at den nedsatte komité til utredning av arbeidet til bekjæmpelse av kjønssygdommene, maa bli forsterket med 2 kvindelige læger.

Fra utlandet.

Tyske kvinder protesterer.

Tyske Kvinders Nationalraad har sendt følgende protest:

«Med avsky og forfærdelse erfarer vi at det hat folkene imellem, som er blusset op i Polen, gir sig utslag i en grusom forfølgelse av den jødiske befolkning. Med dyp smerte og gysen ser vi tegn til at de samme stemninger ogsaa gjør sig gjældende i vort tyske fædreland.

Tyske Kvinders Nationalraad protesterer mot at mennesker fortsætter at tilintetgjøre hverandre i racehat og raceforfølgelse. Vi ber vore medlemmer og led, som vi vet er besjælet av retfærdighetens aand og føler sig solidariske med vore høit agtede jødiske medarbeidere, at de vil anvende sin indflydelse for at disse stemninger kan overvindes.»

De britiske parlamentsvalg.

De første politiske valg hvori kvinder deltok, resulterte i at en kvindelig kandidat naadde frem til at kunne faa sæte i underhuset. Det var *grevinde Markieswiez*. Hun er irlænderinde og tilhører Sinnfeinernes parti. Som bekjendt har imidlertid dette parti negtet at ta sæte i parlamentet, og derfor vedblir ogsaa det engelske storting at være en mandlig nationalforsamling likesom det norske.

Vi henleder opmerksomheten paa at trækningen i Norges Underordnede Handelsstands Gamlehjemslotteri foregaar *mandag 3die februar. Se annoncen.*

Indholdsfortegnelse:

Vore abonnenter og venner bedes velvilligst gjøre sine indkjøp hos vore annoncerende; derved støtter de samtidig vort blad.

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 15. FEBRUAR 1919	Nr. 4

Fru Hedvig Mariboe.

Hvor godt jeg husker hende, min grandtante *Hedvig,* med det mørke forunderlige ytre, de besynderlige brogede klær, og den rare dype stemme. Især kan jeg høre stemmen — den klang saa unorsk, saa langveisfra, at den satte barnefantasien i bevægelse. Og naar hun kom os i møte, slog ut med armene, eller klemte hænderne vore næsten fordærvet med sit varme haandtryk, da oplevet vi barn noget. Vi gjorde i tankerne en reise til en fremmed kyst, hvor gamle damer ikke var rædde for at le høit, og bruke sterke vendinger. Litt sky stod vi kanske, vi visste ikke rigtig hvor den syngende Wienske akcenten vilde hen med os, vi skjønte bare det var noget med varme og solskin i.

Naar hun og min onkel, assessor *Wilhelm Mariboe,* hvert aar forsvandt paa sin maanedslange utenlandstur, fandt vi det saa ganske i sin orden. Og derved bevartes den fremmede nimbus om hende, — den laa som et broget skjær over tante Hedvig, til sygdommen tok hende helt fangen.

Hvad hadde hun ikke kunnet fortælle os, hvis vi bare var kommet os til at spørre. Om hendes merkelige hjem i Wien, hvor faderen, regjeringsraad *Joseph Sonnleithner,* førte an i byens musikliv — netop da alle musikens genier satte hinanden stevne i Donaustaten — Haydn, Mozart, Schubert, Beethoven . . .

Som den egentlige leder av byens to vigtigste teatre, som oversætter av klassisk drama og forfatter av operatekster, bl. a. til Beethovens verker, var Sonnleithner en meget vigtig smaksfaktor. Men hans arbeide i musikens tjeneste laa dog hovedsakelig paa det *praktiske* og *videnskapelige* omraade. Han hadde en udmerket juridisk utdannelse og var derfor udmerket skikket til at skape og holde liv i de store musikinstitutioner, «Musikvennernes selskap» og «Wiens konservatorium».

Paa reiser i norden samlet han materialer til en verdens — musikhistorie. De 41 kvartbind som blev resultatet, skjænket han til musikvennernes selskap. En uhyre rikholdig samling gamle og nye melodier han paa sine reiser hadde optegnet, led en merkelig skjæbne. Første bind var netop stukket paa tinplater i Leipzig, da franskmændene efter slaget ved Jena besatte byen, tok platerne og smeltet dem. Men et eksemplar av dette første bind blev reddet og opbevares nu som en stor sjeldenhet i Berlins kgl. Bibliotek.

Kanske hadde tante Hedvig været for beskeden til at fortælle noget av alt dette; men mon hun hadde undset sig for at fortælle om nogen av de store aftener i forældrenes gjestfrie hjem «Am Graben.» Hendes mor, *Wilhelmine Mariboe,* (søster av *Ludvig Mariboe* og likesom han danskfødt jøde), hang stadig ved sit fødeland, det Sonnleithnerske hjem blev midtpunkt for alle danske — og norske — reisende, ikke mindre end for Wiens kunstnerverden.

Schubert kom ofte op til dem sammen med nogen venner, kvelden utviklet sig da gjerne til en «Schubertiade» — mesteren kunde sitte timevis ved pianoet og spille sine symfonier og sonater. Saa forlot han den «store» musik, og tolket sine vidunderlige «Lieder», sangkompositioner til de store samtidige digtere. I Sonnleithners hus hørte man med forkjærlighet *Grillpaezers* digte sungne, han var husets nevø, og hans yndige veninde, frøken Fröhlich — som han aldrig kunde bestemme sig

til at gifte sig med — sang de Schubertske kompositioner til mesterens fulde tilfredshet.

Ja der hadde været meget at fortælle for Hedvig Mariboe — og naar vi nu ikke kan faa høre det av hendes egen mund, er det interessant at faa blade i «Erindringsboken for danske Rejsende», den som *B. S. Ingemann* indviet i Wien den 29de august 1819.

Vi ser at de reisende her fandt sig «hjemme i det fjerne», at «ved Danubiske strand et søsterligt Fristed Hjemmet aabned», *Carl Molbech* sier, at mindet vil følge ham «fra Donaus herlige Bredder til Østerhavets Strand», skuespilleren *Rosenkilde* lar sin humor sprudle i mange, morsomme vers til det hus «hvor der er aaben Tone, ærligt Sind, gode Mennesker, — hvor der er godt at være», *Vilhelm Bergsøe* vil stedse erindre «familien med taknemmelighed»» *H. C. Andersen* vier erindringsbokens blade et deilig digt, uendelig personlig for ham. Ja, selv en læge, der var reist ned for at studere koleraen, og som i de tider umulig kunde antages at være bacillefri . . . blir hjertelig mottat kun fordi han er dansk.

Det er fristende at fordype sig mere i boken, at læse *Henrik Hertz's* versstil, *Tschernings* litt skruete hilsen . . . saa man tilslut ser dem ved tebordet ute paa Sonnleithners sommersted i Hichzing eller Hütteldorf. Men lad os følge Hedvig Sonnleithner, da hun i 1842 som 28-aarig blev fru Mariboe — og la Wienerlivet bak sig, 7 aar efter at hendes far var død.

Vi ser snart hun har arvet hele hans praktisk-skapende evne. Hun var den som i mange maater begyndte velgjørenhetsarbeidet i Kristiania, aapnet den første basar, stiftet «Understøttelsesselskapet for Husarme», oprettet «Foreningen til Hjælp for trængende Barselskvinder», «Industriforeningen for trængende Fruentimmer» etc.

Hedvig Mariboe stod aldrig fast, og godt var det at hendes mand, først sakfører, senere assessor Mariboe, efterhaanden fik indtægter som kunde støtte hendes foretagender. Hun nøiet sig ikke med at være den usynlig ledende, som holdt traadene i sin haand. Hun gik selv rundt og undersøkte hvert enkelt tilfælde, eller henvendte sig til byens fattigforstander, som snart skulde faa merke at denne fremmede damen, som slet ikke

var skaaret efter Kristiania-tilsnit, at hun var den av hele dameverdenen, som hadde besst greie paa byens fattigforhold.

Som katolik savnet Hedvig Mariboe sterkt at der dengang ikke var nogen katolsk kirke i Kristiania, ikke noget officielt trossamfund. Da det senere kom, delte hun varmt menighetens interesse, men fordelte sin hjælp likelig paa *alle slags* troende. Det tok hende sikkert ikke lang tid at opdage at det var en i enhver forstand liten by hun var kommet til. Men hun tiet med sine iagttagelser, hvis hun da ikke blev utfordret. Og den som engang var blit slaat av hendes muntre, vittige svar, kom sikkert ikke igjen.

Der gik dog en anden kvinde om i denne byen, og følte sig sikkert mere ensom i den, skjønt hun ikke var fremmed, — *Camilla Collett*. Det var to aander som forstod hinanden, og det er intet tilfælde at en institution, som «*Kvindelig Læseforening*» er deres verk. Og al den bitterhet byens konservative aviser utgjøt over det samfunds-opløsende foretagende, har de sikkert begge hat sin fornøielse av. Camilla Collett følte nok mere skammen i at vor offentlige mening endnu var saa taapelig — hun var jo meningens landsmand. Men fru Mariboe, hun lo sin hjertelige latter, hun stod saa deilig frit og utenfor. Nu hadde hendes far i Wien stiftet et lignende selskap, rigtignok for adelige kvinder; men det var i 1814 . . . og saa skulde vel Kristiania kunde vove noget lignende i 1872. Naa, foreningen blev stiftet, fru Mariboe traadte til med raad og daad i alle dens første knipetak, og det var til stor skade for den at hendes kræfter i ottiaarene holdt paa at slippe op. For hun hadde altid saa mange utveier. Det var da heller ikke maate med hvad folk raadspurte hende om. Var en pike kommet i ulykke, eller en mand gik i kjærlighetskval, eller familiens hund hadde forset sig paa nogen barnelægger — «jo, *vi* gaar til den tyske fru Mariboe, hun vet raad for alting». Det var hendes glæde at bli spurt, for det var hendes fryd at hjælpe — saavidt det stod i et menneskes evne. Men hun var streng og retfærdig, hjertet løp ikke av med den klare forstand og den rike menneskelige erfaring. Barnløs som hun var, adopterte hun andre barns glæder og sorger . . .

Mariboes levet selskapelig, med sine gode venner. En selska-

pelighet som krævet dagens sisste mode eller nogen vedtaget konveniens, laa ikke for fru Mariboe. Huset gav, som hun selv, av sine rigdomme. Men hun vilde i selskap som til daglig være sig selv, denne varme, storladne personlighet, skapt av nordisk og sydlansk kultur, plantet her i byen vor, liten som den var dengang, ikke til zir men til gavn og glæde for en broget menneskeskare.

Sofie Aubert Lindbæk.

Augusta Schjødt.

F. 23de august 1845, d. 27de januar 1919.

Atter er en av den trofaste gamle garde vandret bort. Allerede fra første stund sluttet *Augusta Schjødt* sig til dem som i 80-aarene tok op kampen for kvindernes sak. Aktivt tok hun egentlig aldrig del i bevægelsen, men hvor hun kunde være med at støtte eller hjælpe, der sviktet hun aldrig.

Agtet og avholdt som hun var av alle de mennesker hun kom i berøring med, vil hun efterlate sig et stort savn.

I sin virksomhet som telegrafistinde, hvortil hun utdannedes i Kristiania i 1866, viste Augusta Schjødt en sjelden dygtighet, og vedlikeholdt sin interesse for det kald hun i 46 aar med saa megen paalidelighet hadde røgtet, indtil sin sisste stund.

I 1911 tok frk. Schjødt sin avsked. Hun hadde først været bestyrerinde i 4 aar i Soon, senere blev hun telegrafistinde i Kristiania, hvor hun var ansat i nogen og tyve aar, for saa i 6 aar at gjøre tjeneste i Porsgrund, som hun forlot for at overta stillingen som kontorist i telegrafstyrelsen, hvor hun førte de statistiske tabeller.

Gjennem sin pligttroskap, flid og paalidelighet har frøken Schjødt i sin livsstilling paa en ærefuld maate hævdet kvindernes plass inden telegrafetaten, saa alle som arbeider for kvinders ret til at indta de samfundsstillinger deres anlæg henviser dem til, takker Augusta Schjødt for det store og gode eksempel hun gav.

Fru Louise Nørlund.

Ogsaa i Danmark har kvindesaken atter lidt et tap ved *fru Louise Nørlunds* død.

Fru Nørlund var blandt de første kvinder, som i Danmark kjæmpet for kvinders politiske likestilling med mænd. Hun var med at stifte «*Danske Kvindeforeningers Valgretsforbund*», hvis formand hun i flere aar var, og ved de forskjellige valgdager var fru Nørlund ivrig til selv at interpellere valgkandidaterne om deres stilling til kvinders stemmeret. I politisk henseende tilhørte fru Nørlund det socialdemokratiske parti, paa hvis liste for kommunevalgene hun gjentagne ganger opstilledes, uten at hun dog naadde frem til valg. Ogsaa i fredsarbeidet tok Louise Nørlund del med liv og sjæl. Talrike er de møter hun har talt paa, og ved flere av de internationale kongresser har hun repræsentert saavel danske freds- som kvindesakskvinder.

Sin lærerindevirksomhet ved Kjøbenhavns kommuneskole maatte fru Nørlund for et par aar siden opgi paa grund av tiltagende sykelighet.

Hvorledes bolsjevikerne gjennemfører sine frihets- og likhetsprincipper likeoverfor kvinderne.*)

Fra en fremstaaende russisk dame har jeg mottat følgende, som jeg synes bør komme til almenhetens kundskap, og som jeg derfor optar *in extenso* i «Nylænde». Hun skriver:

«I sit nummer for 31te oktober 1918 bringer «*Det nye Europa*», et blad som utkommer i London, en oversættelse av et dekret, som er utstedt av sovjetregjeringen og offentliggjort i dens officielle organ «*Izvastia*».

Ifølge dette dekret, som stammer fra det lokale sovjetstyre i byen *Vladimir,* skal alle unge piker paa 18 aar «*gjøres til statseiendom*», og hvilkensomhelst mand mellem 18 og 50 aar kan vælge sig en av disse attenaaringer eller de kan selv

*) Har ogsaa været optat i «*Norske Intelligenssedler*». Red.

vælge sig en mand i den nævnte alder og leve med ham. Hvor længe forbindelsen skal vare, er ikke fastsat, og heller ikke kræves der noget samtykke fra den utkaaredes side. En gang om maaneden vil der fra et specielt «*kjærlighetsbyraa*» bli git anledning til at vælge «mænd» og «hustruer».

Det samme dekret omtaler, at lignende paabud paa en heldig maate er gjennemført i byerne *Luga, Rolpino* og i endel andre. Det ovenfor meddelte bekræftes ved et telegram fra Reuters byraa, datert 17de januar d. a., hvori forsikres at ordren om at «kvinderne skal være statens eiendom», er traadt i kraft, at der i mange byer er blit oprettet intendanturer for fri kjærlighet, og at skikkelige, anstændige kvinder blir pisket, dersom de negter at adlyde befalingerne.

Et andet punkt i sovjetregjeringens politik likeoverfor de russiske kvinder, findes i en brochure med titelen «*Bolsjevismen i praksis*», utgit av en russisk komité (Le comité des Russes rescapés) i Genf. Det er oversat fra et dokument som paa norsk lyder slik:

16de september 1918.

Mandat til kamerat *Gregory Savelioff!*

Kamerat Savelioff bemyndiges herved til at paagripe efter eget valg eller anvisning 60 koner eller piker til disposition for artilleridivisionen i *Briansk,* og fordele dem i divisionens barakker, hvis dette antal kan skaffes tilveie blandt familier, tilhørende borgere og de mest ansete bønder.»

(Undertegnet) *Skameikin*, præsident for sovjeterne. *Sabelnihoff,* sekretær.

Dette er værre end slaveri! Ruslands kvinder, eller i det mindste de dannede klassers kvinder, betragtes og behandles som om de var kvæg eller et stykke husgeraad! Hele den civiliserte verden kjæmper mot den trafik som er kjendt under navn av «*den hvite slavehandel*». Men den politik som bolsjevikerne fører, er værre end den. Spørsmaalet gjælder ikke politiske meninger og idealer, det gjælder *menneskelighet.* De private humanitære organisationer, som med saa stort held har grepet ind og tvunget de respektive regjeringer til at intervenere til gunst for de kvinder som har været prisgit «den hvite slavehandel», til at skride ind i anledning av tyrkernes masakreringer i Armenien, og til

at ta sig av alle de undertrykte nationer eller klasser i samfundet — alle disse organisationer skulde nu beskytte disse stakkars hustruer og piker i Rusland, som holder paa at bli berøvet den mest elementære og vitale ret, som tilhører hvert eneste menneske, og forene sine kræfter for at utslette fra jordens overflate bolsjevismens infame gift, som vanærer civilisationen og byder menneskehetens helligste følelser trods».

Fr. Mørck.

Samtale med frøken Olga Nilsen,

inspektrice ved landsfængslet og arbeidshuset f. kv.

En henvendelse til „Norske Kvinders Nationalraad".

Frøken Olga Nilsen har været ansat ved «*Landsfængslet for kvinder*» i 16 aar. Hun er agtet og avholdt av alle og passer som skapt til sin stilling. Hun er rolig, klar og klok, god og bestemt. Man blir glad i hende straks, og det vokser, for hun er saa heltigjennem egte.

Vi sitter i hendes hyggelige, lille leilighet i fængslets forgaard. Klokken er 9. Bak murene er det nat.

Vi snakker om de løslatte.

— Det er av uvurderlig nytte dette hjemmet paa Rodeløkken — sier frøken Nilsen — *Hvitebaandsherberget*», «*Nanna Storjohans Minde*», *som Hvitebaandsforening nr.* 2 fik oprettet for 6 aar siden, og som islænderinden *Olafia Johansdottir* bestyrte paa en saa storartet maate. Det var egentlig hende som begyndte paa dette arbeide, jeg synes aldrig vi kan faa takket hende nok. Uten det hjemmet vet jeg mangen gang ikke, hvad vi skulde ha gjort. Men huset er saa rent forlitet og upraktisk, blev jo ikke bygget til slikt bruk, og er saa gammelt, at det ramler vel sammen en vakker dag. Og nu har det i lang tid været saa overfyldt, at de «løslatte» har maattet gaa bort til sine gamle bekjendte. Hvorledes da vente, de kan holde sig skikkelige. De vantrives og drikker. Jeg husker f. eks. en pike som hadde været «ute» en tid, og direktøren bad mig gaa og se til hende. Hendes egne søstre hadde beklaget sig over, at hun gik paa gaten. Ja, jeg kom ind — i et bittelitet kjøkken og i et litet rum. Og der i det ene rummet bodde — mand, kone og en gift datter med sin mand og et litet barn og endda to ugifte døtre og en 10, 12 aars gammel skolepike. Jeg sa til mig selv, det er ikke at vente, hun kan trives her, efter at ha hat det luftig, rent og rummelig i fængslet.

— Ja, jeg blev meget overrasket, første gang jeg saa landsfængslet — sa jeg. — Det lignet mest et godt, strengt skolehjem.

— Jeg kunde fortælle mange slike tilfælder — fortalte frøken Nilsen. Vi gjør saa godt vi kan for fangerne naar de skal gaa ut. *Kristiania Forsorgsforening* støtter med penger til klær, mat og husleie i den første tid, naar det trænges. Men det er hus vi mangler!

— Sende dem paa landet? De trives ikke der, saa det nytter ikke. Mange gaar av ved første station. Saa la dem reise mot sin vilje er vi sluttet med. De er ikke saa sterke legemlig heller, og orker ikke tungt arbeide; men de kan sy, gaa paa fabrikker og slikt. Husk paa, det gaar et aarstid efter at de er sat ind, før de kommer sig op og falder til ro. Det første aaret er likesom et skoleaar, en rekonvalescentstid. Men saa tar de sig fort op, blir arbeidsivrige og flinke mange. Arbeidsgiverne er i regelen fornøid med vore piker. Et par aars tid herinde, det er bra det. Men, saa er det, naar de kommer løs! Jo, jeg tror flere kunde reddes om de hadde et godt sted at komme til, straks de kom ut. Det har saa meget at si, at nogen vaaker over dem, saa de ikke gaar ute om natten. Det er hændt folk som har været her, er kommet igjen og tigget og bedt om at faa bo i en celle, de skulde gjerne betale 1 krone hver kveld. Men det er jo ikke hus for frie folk her.

— Jo da, vi har hat baade husvilde og sindssyke i denne tiden vi ogsaa.

— Det er dem, som sier, at jeg heller skulde ta mig av personer som ikke er straffet — sier frøken Nilsen ivrig — men de har da sin ære i behold de, mens disse har mistet alt. Tænk, hvor tungt det da er at arbeide sig op. Og saa sier nogen, jeg ikke skal ta forbryderne under armene.

Det er hjælp til selvhjælp vi ønsker gi dem: Og kunde jeg vite ved mig selv den dagen, jeg skal herfra, at jeg hadde faat tat rigtig mange under armene, skulde jeg være glad. For her ser De — hun peker mot fængselsbygningen. — Her har jeg mine besste venner.

Og naar jeg ser paa disse pikerne, vi har nu, mange av dem er virkelig pene, og jeg tænker paa, at de skal ut paa gaten igjen, blir jeg rent syk. Kan De forstaa det? og derfor ønsker jeg saa inderlig, at «*Norske Kvinders Nationalraad*» vilde ta under overveielse at hjælpe til at faa et hus.

Naar Olafia Johansdottir, som er en utlænding, har gjort saa meget for de ulykkeligste, skylder vi hende da ikke at bygge videre?

Frøken Nilsens uttalelser glædet mig overordentlig; for de stadfæstet, hvad jeg i flere aar har tænkt og ønsket. Gjennem

stadig omgang med min kjære ven Olafia Johansdottir, har jeg faat rik anledning til at bli kjendt med flere av disse kvinder som har været i fængsel, og jeg har set, hvilken betydning det har for dem at være i bra omgivelser naar de kommer ut — let paavirkelige som de er.

Er det da ikke ganske nødvendig for et civilisert samfund at ha et trygt sted for de «løslatte»?

Vi er igrunden nødt til det saavel for deres som for vor egen skyld! Ogsaa kvinder som kommer fra sykehus eller av anden grund staar uten hjem, kunde vel faa ty dit. Hjemmet skulde ikke være slik, at det var skam at bo der — skulde f. eks. ikke hete «Hjem for løslatte fanger». Det gjør nu ikke Hvitebaandsherberget heller. Der har straffede og ustraffede vanket om hverandre sammen med husets venner og bekjendte og dørene altid staat aapne. Baade for dem som vilde komme og for dem som vilde gaa, for — intet vindes ved tvang — sier Olafia Johansdottir. Men naar de som vilde gaa igjen, stod paa dørterskelen, følte de det, som de forlot en bedrøvet mor, og det hændte de ombestemte sig og blev.

Det er sikkert og visst at huset paa «Roderike», som jeg pleier kalde «*Spurvely*» er gammelt. Gulvene er som smaa akebakker, saa møblerne staar færdig til at ake og skli, og sikkert er det raattent paa bunden. *Søster Anna,* den elskelige, taalmodige som steller der ute, kommer ikke med en klagende lyd. Hun fortjener præmie. Men det er jo allikevel bedre end intet, dette huset.

En liten hvitebaandsforening, styret av *frøken Hulda Tande* har i ti aar i al stilhet arbeidet for denne store sak og vundet autoriteternes fulde anerkjendelse. Fængslerne og raadhuset sier, at hjemmet er blit dem uundværlig. Nu gjælder det at faa utvidet dette hjemmet. Kjære «Norske Kvinders Nationalraad», ta under overveielse at hjælpe saken frem! *Inga Bjørnson.*

Fra Danmark.

Fru Elna Munch taler i Folketinget.

(Slutning fra forr. nr.).

Det har i saa Henseende glædet mig overordentlig at høre de Udtalelser, det ærede 7de Medlem for Hovedstaden ligenu fremsatte. Det er ikke de Toner, vi er vante til at høre fra det ærede Medlems Parti. Naar man tænker paa de mange Udtalelser, der saavel i dette som i det andet høje Ting er fremkommet fra det ærede Medlems Parti angaaende Kvindernes Rettigheder, og paa den sejge og udholdende Modstand, som dette Parti har vist, saa snart det gjaldt Fremskridt for Kvinderne, kan man ikke nægte, at saafremt det ærede Medlem havde sit Parti bag sig —

og det fremhævede det ærede Medlem jo, at det ærede Medlem havde — har det ærede Medlems Parti udviklet sig med en rivende Hast i demokratisk Retning, med en Hast, som vilde være forbløffende, hvis vi ikke netop befandt os i det Udviklingens Tegn, vi i Øjeblikket befinder os i. Ganske vist har det ærede Medlems Parti, da det trak op til, at Kvinderne skulde have Valgret, opstillet en Programudtalelse om Kvindernes Rettigheder, men den er holdt i saa vage Udtryk, at der ikke rigtig kan bygges noget derpaa. Derfor vilde det glæde mig overordentlig, hvis det ærede Medlem vilde paavirke sine politiske Meningsfæller baade i det høje Ting og i det andet høje Ting —, hvis det ærede Medlem har Indflydelse der — til et Arbejde for Kvindens Ligestilling med Manden, ikke blot paa det Omraade det ærede Medlem her har fremdraget, men ogsaa paa alle andre Omraader, hvor dette Spørgsmaal kommer frem.

Den bestaaende Lovgivning paa Familierettens Omraade har allerede nu taget betydeligt Hensyn til Kvindernes Ret. Vi kan ikke beskylde Mændene for, at de har skabt en Ægteskabslovgivning, der i et og alt ensidigt præges af deres Interesser, men mærkes kan det dog stadig, at det har været Mænd og Mænd alene, som har været Lovgivere. Den bestaaende Lov stiller Mænd og Kvinder lige i alle Tilfælde, hvor der ingen Vanskelighed er, ved at gøre Retten ens, men paa de Punkter, hvor der er Vanskeligheder, hvor man har ment, at Knuden kun kunde løses ved at man gav den ene Part en Forret, har man uvægerlig tildelt Manden denne Forret. Dette maa vi naturligvis se at komme bort fra. De Punkter, hvor det for mig navnlig staar som vigtigt at faa Uligheden fjernet, er dem, der angaar Raadigheden over det fælles Bo og Udøvelsen af Forældremyndigheden. Forholdet er nu med Hensyn til det første Spørgsmaal det, at Loven af 7. April 1899 gaar ud fra, at Manden har Raadighed over Fællesboet, selv om Hustruen er fuldmyndig, men fastsætter en Række Undtagelser derfra. Her bør Udgangspunktet være et andet. Man bør gaa ud fra, at Mand og Hustru i Princippet har samme Ret over Fællesboet, og saa bør som Undtagelse komme de Tilfælde, hvor det af praktiske Grunde er nødvendigt at afvige fra Princippet. I motsat Fald bliver Hustruens Myndighed i Virkeligheden illusorisk. Familieretskommissionens Forslag tilstræber da ogsaa en saadan Lighed. — Ogsaa i det endnu vigtigere Spørgsmaal om Udøvelsen af Forældremyndigheden bør Mand og Hustru have lige Ret. Dette er ikke Tilfælde nu. Saafremt Ægtefællerne er uenige angaaende Børnene, fastholder Domstolene bestemt, at Afgørelsen tilkommer Manden. Denne Regel er det umuligt at forsvare; skulde nogen have Forret over Børnene maatte det vel være Moderen. Det er da glædeligt at se, at Familieretskommis-

sionens Forslag paa dette Punkt gaar ud paa, at Forældremyndigheden over de fælles Børn tilkommer Ægtefællerne i Forening. Naar dette Princip er anerkendt, bliver det næste Spørgsmaal, hvorledes man skal forholde sig i Tvivlstilfælde. Man kunde her tænke sig, at Sagen først skulde indankes for en Mæglingsinstitution eller direkte afgøres af en offentlig Myndighed. Her foreslaar Familieretskommissionen, at Overøvrigheden skal henlægge Afgørelsen af Tvistigheden til den af Forældrene, som skønnes bedst egnet, eller bestemme, hvem Afgørelsesretten i den foreliggende Tvist skal tilkomme.

Det synes da, som om vi nu staar overfor Løsningen af disse Spørgsmaal, der i en saa overordentlig Grad berører Kvindernes Interesser, og det er heller ikke for tidligt, om man snart kommer bort fra en Lovgivning paa disse Omraader, der i Hovedsagen stammer fra *Christian den Femtes Tid.* Jeg vil da gerne spørge den højtærede Justitsminister, naar han mener, at Motiverne kan være udarbejdede til Forslaget af 1918, og at de to Lovforslag vil kunne være saaledes sammenarbejdede — jeg forudsætter nemlig, at de maa sammenarbejdes, før de kan fremsættes —, at det er muligt at fremsætte Forslag derom paa Rigsdagen? Og jeg vil opfordre den højtærede Minister til at fremme Arbejdet saa meget, som paa nogen Maade muligt med de vanskelige Arbejdsvilkaar, som de særegne Forhold, hvorunder vi lever, har skabt.»

*

I et senere møte i Folketinget blev der nedsat et utvalg angaaende kvinders adgang til embeder, og i dette fik *Elna Munch* plass og valgtes til utvalgets formand. Det er første gang at en kvinde vælges til formand i et rigsdagsutvalg.

Fra utlandet.

Det demokratiske gjennembrudd.

Brev fra Sverige.

For bare et $^1/_2$ aar siden drømte ingen om muligheten av at det store demokratiske gjennembrudd i Sverige kunde været gjort inden aarets utgang. Men situationen i landet, og verden i det hele tat, var slik at da regjeringen pludselig fremla proposition om like kommunal stemmeret for mænd og kvinder ved den «*urtima*», d. v. s. ekstraordinære riksdag, som var sammenkaldt for ganske andre spørsmaal, saa vovet høire ikke endnu en gang at avslaa. Og saa blev de velhavendes 40 stemmer feiet bort som ved en stormvind.

For rigtig at forstaa den store betydning av denne forfatningsreform, maa man huske at «stadsfuldmägtige» i de 5 stør-

ste byer og «landstinget» i det øvrige land blandt mange andre opgaver ogsaa har den at utse alle medlemmer til *Første kammer,* og at stadsfuldmægtige og landsting vælges ved kommunale valg. Da nu ethvert menneske efter 23 aars alderen faar 1 stemme, saa blir selvfølgelig det Første Kammers høiremagt brudt. Utelukkede er kun de som er erklæret for umyndige, eller i konkurstilstand, eller de som er helt forsørget av kommunen, eller de som ikke har betalt sin skat under noget av de 3 sisst forløpne aar, eller er dømt til at ha mistet «*medborgerligts förtroende.*»

For at faa vælge og vælges til landstinget maa man dog være 27 aar. Dette har den komiske følge, at mens en mand kan være riksdagsmand i andet kammer ved 23 aars alderen, saa kan man ikke før 27-aars alderen vælge landtingsmænd som skal utse medlemmerne i første kammer. Og da stadsfuldmægtige i de 5 største byer vælger førstekammermedlemmerne, er det jo ogsaa en komisk inkonsekvens, at for at vælge og vælges til stadsfuldmægtig er 23 aar nok. Disse rare forhold var en kompromis med høire.

Før var det en betingelse for stemmeret at man skulde ha betalt sin skat i de tre sisste aar. Nu er dette forandret til bare ét av de tre sisste aar, og det er jo ikke saa farlig. Den som ikke faar nogen skatteseddel har stemmeret allikevel. Konen mister heller ikke sin stemmeret om manden er skattepligtig, men har forsømt sin pligt.

Før kunde kvinder ikke vælges til landstinget, bare til stadsfuldmægtige, nu er de helt likestillet med mændene og kan altsaa virkelig faa indflydelse paa første kammers sammensætning, om de bruker sin stemmeret.

Det hele kom saa overraskende hurtig over os, at det maa store anstrengelser til inden vore 240 stemmeretsforeninger for at faa landets, især landsbygdens kvinder i tilstrækkelig grad oplyste i de hit henhørende ting.

Vi har sikkert haab om ogsaa at faa vor politiske stemmeret ved indeværende riksdag. Hvorvidt høire fremtvinger restriktioner for os, vet man endnu ikke. Høiere aldersgrænse har man talt om, og det var jo ikke det værste. Det gjør ialfald ingen klasseforskjel. Værre var det om man negtet os retten til at bli valgt til riksdagen.

Forhaabentlig gaar dog alt i orden, saa vi faar vor fulde ret. *Landsföreningens för kvinnans politiska rösträtt centralstyre* som nylig var samlet i Stockholm til sit aarsmøte, sendte regjeringen en uttalelse om kvindernes haab om at faa sin politiske ret paa samme betingelser som mænd.

Ann Margret Holmgren.

Brevkort fra Sverige.

Som ett led i skapandet av en världsopinion för *Wilsons fredsprogram*, har den *Svenska sektionen av Internationella kvinnokommittén för varaktig fred* sökt mobilisera de svenska kvinnorna til uppslutning kring rättsfredens principer genom möten landet runt. I Stockholm kallades kvinnorna till möte genom följande upprop:

«Sveriges kvinnor samlade sig under fredssöndagarne midtsommaren 1915 till en enig demonstration för rättsfreden. Sedan des har känslan av makslöshet alltnera gripit oss, och målet har ofta synts ouppnåeligt. Nu framträda rättsfredens konturar klarare i Præsident Wilsons program, och de utpinade folken se i honom hela mänslighetens tolk. Alla goda kräfter, som under krigsåren trots ett övermänskligt tryck kämpat för rättvisa och försoning, behöva nu mer än nogonsin uppmuntran och bistånd. Må därför Sveriges kvinnor återsamla all ljus tro på världens framtid, all god vilja till återuppbyggandet och må de bilda en kraftig opinion för de principper, som kunna trygga freden på jorden».

Vid møtet i Auditorium i Stockholm den 28de januar talade *fru Anna Wicksell* om Nationernes förbund såsom den viktigaste punkten, *fru Ellen Hagen* skildrade Wilsons modiga och rättrådiga personlighet och *fru Rut Gustafsson* tolkade särskilt vad kvinnorna vänta av honom.

Wilson vändar sig ju direkt till folken och utber sig opinionens stöd, och han skall säkert glädja sig, att kvinnor världen runt vilja stödja hans strävanden för mänskligheten. *Naima Sahlbom.*

Amerikas kvinder kræver at bli repræsentert i fredskonferansen.

Efter indbydelse av *Mrs. Carrie Chapman Catt* formand i Den internationale Kvindestemmerets Alliance holdtes der i New York den 18de november et møte hvortil var fremmødt formænd og talrike medlemmer fra de forskjellige led av De Forenede Staters Landskvindestemmeretsforening, hvis formand Mrs. Catt ogsaa er. Indbydelsen gik ut paa at kvinderne maatte komme sammen for at planlægge opdragende vandrekurser, forat flere og flere kunde ha anledning til at la sine meninger komme frem og tydelig faa uttale sine tanker om at *verdens mødre* maa bli repræsenteret av kvindelige delegerte paa den kommende fredskonferanse. Vi gjengir her endel av indbydelsen:

«Dere som vet hvilken pris kvinder betaler i krig, dere som vet, hvad mænd ikke kan vite, den skade man gjør mot efterslegten ved at paatrykke mødrene alle de rædsler, de savn, sorger og voldshandlinger som følger med krigen, dere vet at kvinder og mødre skulde ha stemme med i de beslutninger som skal ende krigen.

Fredskonferansens medlemmer skal om kort tid vælges av De Forenede Staters præsident. Vor organisation har allerede sendt et oprop til formændene i vore led og opfordret dem til samlet at kræve en forholdsmæssig repræsentation av kvinder i De Forenede Staters delegation ved fredskongressen».

Paa møtet blev følgende resolution vedtat:

«Fordi hele folket i alle de krigførende lande har deltat i den store nys avsluttede krig, idet vi har utgjort to store armeer, den ene i skyttergraverne, den anden bestaaende av borgere som har dannet en forsvarslinje til at fylde de kjæmpendes behov og paa denne maate gjøre det mulig for dem at kjæmpe, og fordi krigen ikke kunde være bragt til en seierrik slutning uten kvindernes hjælp i de borgerlige virksomheter, hvilket de mest fremskudte mænd i alle de krigførende lande har bevidnet, og fordi alle virkelig civiliserte og intelligente mennesker nu ønsker at gjøre en endelig slut paa krigen, og derefter reorganisere civilisationens kræfter for at gjøre fremtidig krig umulig, og fordi kvinder utgjør den halve part av menneskeheten, med mange specielle og særegne interesser som maa bevares og beskyttes, og som altfor ofte blir overset av mænd, derfor har vi besluttet at henstille til De Forenede Staters præsident at gi kvinder like repræsentation i De Forenede Staters delegation ved fredskonferansen. Vi henstiller til ham at vælge kvinder hvis store erfaringer og sympatier gjør dem kompetente til at forsvare og støtte hvert forslag som indebærer i sig etableringen av frihet for alle verdens folkeslag, og specielt tar sigte paa at beskytte kvinder og barn i fred og ufred. Vi henstiller til ham at vælge de kvinder som man kan stole paa vil opretholde de frie repræsentative institutioner, basert paa alle folks vilje i hvert land hvor uavhængighet er etablert, forat de demokratiske institutioner kan gjøre slut paa al krig.»

Resolutionen blev vedtat. Men — som bekjendt: der findes ikke en eneste kvinde i den opnævnte amerikanske delegation til fredskonferansen.

Smaa notiser.

Høiere skolers landslærerindeforenings hjælpekasse

har i 1918 mottat følgende større bidrag:

Fra Holmestrand-, Horten-, Tønsbergavdelingen, indsamlet væsentlig i 4de kreds kr. 1 898,49. En anonym kr. 50,oo. Frøken Vedeler kr. 20.oo. Endvidere har et medlem av *H. Sk. L.* git kassen 2 obligationer à 1 000 kr. i statslaanet av 1918.

Takket være disse bidrag, kan kassen iaar for første gang dele ut sine renter. Ifølge dens statutter kan hjælp ydes medlemmer av *H.*

Sk. L. som gave eller som rentefrit laan. Forhenværende medlemmer kan komme i betragtning. Kassen bestyres av *H. Sk. L's* styre. Dettes formand er f. t. *frøken Karen Andersen,* adr. Pilestrædet 81 II. Dets sekretær og kasserer *frøken Hilda Bang,* adr. Kirkeveien 67 IV, til hvem ansøkning kan indsendes.

Fra lærerinder ved *Platous* (nedlagte) skole er sendt *H. Sk. L.* 300 kr., hvorav efter givernes ønske 200 kr. blev utdelt til jul gjennem Kristiania-avdelingen, mens restbeløpet overføres til hjælpekassens utdeling.

Doktor Marie Holth

er opnævnt som medlem av den departementale komité til bekjæmpelse av de veneriske sygdom.

Doktor Holth, født Spångberg, er vor første kvindelige læge.

Som i forrige nummer nævnt hadde N. K. N. søkt om at faa 2 kvinder ind i komiteen.

Telegrammer og adresser.

Formændene i henholdsvis *Den norske gruppe av Kvindernes internationale komité for varig fred* og *Norske Kvinders Nationalraad* har den 19de januar sendt følgende adresse til fredskonferansen i Paris:

Ærede herrer!

I dyp ærbødighet henvender vi os til Eder, paa hvem det tunge ansvar er lagt at skulle avgjøre verdens skjæbne for lange tider.

Av Eders visdom, fordomsfrihet og ærlige vilje avhænger det, om det skal lykkes at omdanne verden efter de ophøiede principper som I har bekjendt Eder til.

Aldrig i verdenshistorien har øieblikket syntes gunstigere end nu til at lægge en ny grundvold for folkenes liv i et samfund av frie nationer.

Kvinderne haaber at freden bygges paa billighets og retfærds grund.

Emily Arnesen. *Nico Hambro.*

L. K. S. F. telegraferer til danske kvinder.

Til Danmarks kvinder

oversender *Landskvindestemmeretsforeningen* sin inderlige deltagelse i sorgen over *Eline Hansens* altfor tidlige bortgang.

Hver av os hadde paa de forskjelligste omraader i hende en klok og trofast arbeidsfælle. Hun vil altid med beundring og kjærlighet mindes av interesserte kvinder i Norge. *F. M. Qvam.*

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 1. MARS 1919	Nr. 5

Forfatterinden fru Elise Aubert f. Aars.

Ser jeg *fru Auberts* billede for mig, saa er det ikke forfatterinden i hende, som trænger sterkest frem, — nei, jeg ser hende som en av det gamle Kristianias selskapstyper, sprudlende, livfuld, lidt maliciøs, naar hun visste, det ikke saaret, hjertevarm, -taarer i ett øieblik, smil i det andet, en voldsom satirisk latter i det tredje og tilslut et forstaaende, inderlig ord.

Fru Elise Aubert var utgaat fra *provsten Aars's* spirituelle hjem, dette hjem, som fostret en stor, vittig barneflok, alle personligheter paa sin maate med aapent blik for naturen og med et aapent blik for alt det latterlige i denne verden. . . . Elise Aubert kom i sit egteskap med professor Ludvig Aubert til at bo i Kristiania og blev sjælen i en bornert selskapskreds, konservatismens centrum, hvor hun ofte blev anset som ikke saa lite farlig fremskridtsvenlig og moderne.

Denne selskapskreds levet sit eget, gammeldagse liv, holdt sin

reaktionære tone, mens tidsbølgen gik høi gjennem landet. . . . Emancipationen brøt ned for fote, og vi unge var derute med hele vort sind, — Jonas Lie forfærdet med frihetsideer i romanen og gjorde kredsen undertiden usikker og ængstelig, men den lukket bare porten til og holdt sig for ørene, lo og raillerte videre og rystet paa hodet. . . . De drev sit selskapsliv, mens vi unge, som utgik fra disse familier blev friske, radikale, oppositionelle mennesker.

Vi var med i frihetslaget derute, og det flammet i os av begeistring for den nye dag, som randt, — og vi vakte bekymring i kredsen.

Elise Aubert var paa bunden et fritseende sind, men hun var nu engang bundet til sin selskapscirkel. Hun kunde den kunst at konversere og harcellere. Det var som spøken laa ytterst paa læberne. Hun sat jo saa tryg og sikker og saa den tids Kristianiatyper passere revy. Hun fandt noget latterlig næsten hos dem alle, og den maate hun raillerte paa var smittende og fulgtes altid av bifald.

Dette ironiske syn paa menneskene fik hendes pen aldrig riktig fat i. Saa saftig og frisk og usentimental fru Aubert var mundtlig, kan man forundre sig over, at hendes pen var saa tam. Den løp let henover papiret, elskværdig og medgjørlig og utviskende de vanskeligheter, som kunde forekomme, og truet romanen med en tragisk slutning, var hun mester for at bringe harmoni og fred, før man lukket boken. . . . Hun kjendte borgernes feilsyn paa kunst: den maatte virke som en hvile for sindene, hvad var den ellers til for montro . . . disse oprivende tragedier og farlige romaner som vovet at ende med et selvmord for eks., var jo en misforstaaelse av kunstens store mission og trængte forstyrrende ind paa en og betok en tildels nattesøvnen.

Der fulgte ikke det friske veir med Elise Auberts bøker som med hende selv. Og dog rummer alt, hvad hun har skrevet, megen kritik og en fin livsopfatning.

Men fru Aubert har allikevel lagt sit lod i vegtskaalen. Hvor har hun ikke mesterlig skildret sommer og vinter i Loms prestegaard! — Vi lever med i den prægtige familie, som aapnet sit hjem for alle, alle. Der strømmer en hjertevarme ut fra de stuer og en esprit, som kanske ikke fandtes maken til hos nogen

embedsmænd i vore dale. Og man søkte ditop, ja, fra hele Skandinavien kom berømte folk som gjester paa prestegaarden, hvor aand, hjertelag, vid og dygtighet var tilhuse. Hvilket kulturbillede hun ruller op. Vidunderlig at følge livet ute og inde i den store gaard, hvor alt blev hjemmelavet, blev hjemmearbeidet, og hvor ingen sneverhet var tilstede, bare bredt, stort hjertelag og en fin dannelse. Og hvor fortæller hun ikke interessant om provstefamiliens flytning fra Finmarken til Østlandet . . . morsomt at læse, og merkelig at faa høre av en begavet pen, hvad embedsmændene maatte utholde i de tider, naar de blev forflyttet og maatte med stor barneflok avsted, ikke i bil eller med jernbane, men med trillen og blakken, mil paa mil, fra skifte til skifte. Stans i embedsmandsgaardene, utpakning og indpakning og tusen besværligheter. Hvor kan ikke Elise Aubert skildre denslags med selvoplevelsens charme!

Fru Aubert var fyldt av interesser, det kan man si. Hun sammen med min mor Johanne Vogt og et par andre stiftet Læseforening for kvinder. De slet og tænkte ut for at faa det ytterst knappe budget til at strække til — og i de dage da ingen rundhaandet rikmand øste tusener ut i gave som nu, var det ingen let sak at starte en litterær institution. Hvor har ikke denne læseforening lyst op i mangen ensom, litterært tørstende sjæls tilværelse, en varm læsesalong, de nyeste bøker paa bordene, aviser, tidsskrifter og et ganske godt bibliotek til utlaan, saa den ensomme efter en times hyggelig aftenlæsning kunde ta sin bok med hjem under armen.

Ja, disse selskapslivets husmødre fra den tid, hvor var de ikke fint dannete. Bare en saadan ting som den, at tre, fire av disse damer abonnerte paa «Revue des Deux Mondes» — jeg husker, jeg som barn saamangen gang maatte traske i snefok over Dalsbergstien for at bringe fru Aubert revuen. Engelsk og fransk litteratur holdt de sig à jour med, dengang var oversættelserne endnu ikke begyndt. Jeg spør, hvem av vore husmødre synes nu for tiden at de *maa* holde et tidsskrift fra Paris's litterære centrum. . . . Og dette var hustruer til mænd med smaa gager og ofte stor barneflok. Tænk, jeg husker ikke, at jeg nogensinde hørte min mor og disse damer tale om mat — nei, aldrig, bare interesser, interesser.

Jeg tror, fru Elise Auberts sterkeste evne laa i det humør, hun saa festlig bredte om sig baade hjemme og ute. Et godt humør, det er at vise hjertelag og uegoisme, og varm og uegoistisk staar fru Aubert for mig. Hun gik lange veier for andre, altid opfyldt av planer om at muntre andre, hadde evne til at dele sine venners glæder og sorger. Hjertelaget og harcellasen sloges om plassen.

I det gamle noksaa triste Kristiania dengang med svart Pilestrædestemning og reaktionære autoriteter paa alle omraader, lyste hun op med sit freidige sind, som motgang og vanskeligheter ikke formaadde at slaa ned. En festlig, glad latter, hvad kan opveie den virkning i et hjem, hvor det hverdagslige hver time stikker graapoten frem, hvor ikke overflod er tilstede og letter kaarene — latteren den kan ikke vurderes høit nok. Nei, hun drog ikke rundt med bekymringens sure mine, fru Aubert, intet husgrin. Hun bragte et veir av liv og munterhet med sig, som virket befriende paa den tids trykkete sind — midt i reaktionens bælmørke. *Johanne Vogt Lie.*

Fru Anna Backer.

Det var med stor glæde vi fornylig læste i dagspressen at *fru Anna Backer* hadde faat «*kongens fortjenstmedalje i guld.*»

For «Nylændes» læsere er fru Backer en saa kjendt personlighet, at der ikke behøves nogen presentation. Alle som har hat noget med *Norske Kvinders Nationalraad* at gjøre, vet for en kraft hun har været og fremdeles er, og de som i 1916 var tilstede ved landsmøtet i Stortinget, vil mindes hendes dygtighet, baade til at tale og til at debatere.

Det er imidlertid ikke som medlem av N. K. N.'s styre eller for sine fortjenester av det, at Anna Backer har faat denne udmerkelse av *H. M.* Hun har ogsaa mange andre jern i ilden, som hun har skilt sig fra med stor dygtighet. Paa det omtalte møte fik vi alle indtryk av, at fru Backer maatte være en dygtig organisator. Nede paa sit hjemsted Fredriksstad, har fru Backer hat anledning til at utfolde dette sit talent.

Under krisetiden blev der, som man vil erindre stillet krav til kvinder om at danne organisationer for krigstid. Straks dette

blev kundgjort, satte fru Backer sig i bevægelse og bragte folk i virksomhet med forskjellige arbeider. Undertøi av alle mulige slags blev sydd og strikket til soldatene, og der blev organisert feltkjøkkener hvor man i tilfælde hurtigst mulig kunde faa kokt mat til tropperne.

Fru Backer har ogsaa paa mange andre maater utført et stort samfundsarbeide i vort land. Med sit frie livssyn og sit rike hjertelag har hun git et godt eksempel paa en god borger og en dygtig arbeider. Saa «*Kongens fortjenstmedalje i guld*» er vel fortjent som en liten anerkjendelse for godt utført arbeide.

Fr. Mørck.

75 aar.

Forfatterinden fru Mathilde Schjøtt feiret den 19de februar sin 75-aarige fødselsdag.

En talrik skare av gratulanter indfandt sig om formiddagen i fru Schjøtts hjem for at hylde den ansete forfatterinde og det elskværdige menneske.

En masse blomster, telegrammer og brever mottok fru Schjøtt fra de mange hun i sin tid er kommet i berøring med. Ogsaa forsjkellige foreninger sendte sine lykønskningstelegrammer bl. a. *Norsk Kvindesaksforening,* som fru Schjøtt som bekjendt i sin tid var med at stifte, *Norsk Forfatterforening, Kvindelig Handelsstands Forening,* «*Klubben av 1903*» o. fl.

„Norsk Kvindesaksforening“ og „Mors dag“.

Ute paa Nordstrand hvor N. K. F. har sin fagskole i husholdning, hadde bestyrerinden, *frøken Anstensen* arrangeret en smuk fest for de mange unge elever. Styret var indbudt, og formanden, *fru Randi Blehr,* viceformanden, *fru Aadel Lampe,* samt et par av de andre styremedlemmer møtte op. Desværre var der bare en av elevernes mødre, til samtlige hvem indbydelse var utstedt, som hadde anledning til at være tilstede og glæde med sit nærvær.

Efterat de delikate skaarne smørbrød var spist og teen drukket, samledes man i den store verandasal, hvor de unge aapnet festen med «Ja, vi elsker dette landet», hvorefter fru Blehr talte varmt og vakkert til dem. Saa atter sang. Og *fru Elisabeth Wexelsen Jahn* henvendte nogen elskværdige ord til de unge om hvad mor var, er og vil være for dem gjennem hele livet. Senere fulgte atter sang, oplæsning, og efterat hver især hadde gjort

fyldest for sig ved det festlig dækkede dessertbord, hvor alt hvad der blev budt, vidnet om elevernes dygtighet og interesse for sin gjerning, fik man tilslut den herligste musik av pianisten *Daniel Løvdal* og et par vakre solosanger av *frøken Engel Krefting*. Tilslut blev ogsaa *far* erindret med et tre gange tre hurra. Det hele var en rigtig vakker og stemningsfuld kveld.

Brev fra Trondhjem.

Frøken Elisabeth Oxholm

fratrær i disse dage sin stilling som bestyrerinde av *Fridheim Barnehjem,* en stilling hun har indehat i 29 aar. Kort efter oprettelsen av hjemmet, blev der avholdt en basar for at skaffe penge til driften. En av byens høiere geistlige holdt aapningstalen og begyndte til almindelig forbauselse, for ikke at si forfærdelse, med at si, at han ingen sympati hadde for barnehjem, det var langt bedre at faa barna anbragt i gode hjem. Som om gode hjem er lette at finde! Hadde han hat anledning til at se barnehjemmet under frøken Oxholms ledelse, hadde han kanske ændret mening. Kanhænde han da vilde faat øinene op for, at et slikt hjem ikke behøver at bli bare en anstalt, men kan ledes slik, at det blir et i sandhet godt hjem, *hvis bestyrerinden eier en sand mors hjertelag og forstaaelse av barn og unge.* Det har frøken Oxholm hat; derfor kan hun nu ved slutten av sin arbeidsdag se tilbake paa slike resultater av sin gjerning, som bare er git de meget faa.

Begavet baade fra forstandens og hjertets side kom hun til sin vanskelige opgave med sjeldne betingelser for at kunne løse den. Et koselig, lykkelig hjem har hun skapt for sine barn, som derfor ogsaa hele livet igjennem omfatter hende med den inderligste kjærlighet og taknemlighet. Et av «hendes barn», som var paa hjemmet, da frøken Oxholm kom dit, fortalte «at hun avskaffet riset og tok os bare med det gode, men allikevel hadde vi stor respekt for hende. Hun var altid sammen med os, hjalp os med vore lekser og ledet vort arbeide. Og saa hyggelig som hun forstod at gjøre det! Naar de smaa hadde lagt sig om aftenen, fik vi store sitte oppe med vort haandarbeide, mens enten hun eller en av os andre læste høit. Om søndagen gik hun i kirke med os, og om eftermiddagen spilte hun for os, og vi barn sang. Jeg kunde ikke holdt mere av min rigtige mor, end jeg

gjør av frøken Oxholm, og «Fridheim» vil altid staa for mig som mit virkelige hjem. Det samme siger de andre ogsaa.» For nogen aar siden døde efter et kort egteskap et av hjemmets tidligere barn. Hendes inderlige ønske og bøn var, at hendes datter maatte faa komme til barnehjemmet og bli opdradd av frøken Oxholm.

Sangen har altid spillet en stor rolle paa hjemmet og været til megen hygge og glæde. Naar nogen av de ældre barn møtes derute om søndagene eller ved juletræfestene, straks fyldes huset av flerstemmig sang. Alle, store og smaa, synger med, og det har ganske sikkert været et baand mellem de forskjellige generationer av barn. Efterat barna er gaat ut av hjemmet, kommer de stadig paa besøk, og ved juletræfestene har de ældre sine egne barn med, dem frøken Oxholm kalder «hjemmets barnebarn.»

Sisste fredag holdt bestyrelsen en liten fest for frøken Oxholm, hvortil blandt andre en hel del av de ældre barn var indbudt. I Den tale formanden, *pastor Stabell,* holdt for frøken Oxholm, betonet han særlig et par av de egenskaper, som hadde gjort hende saa skikket for sin gjerning. Hun var altid, sa han, *sand* mot sig selv og sand mot andre og hadde dertil en retfærdighetsfølelse, som aldrig lot sig lede vild av sympatier eller antipatier. Dertil eiet hun et væld av kjærlighet, som rak til for alle barna, saa baade de, som var paa hjemmet og de, som var gaat ut, trygt kunde gaa til hende og altid være viss paa at faa hjælp og forstaaelse. Ved festen, som var sjelden stemningsfuld, blev der fra endel av de ældre barn overrakt hende et vakkert speil med konsol, som et uttryk for deres taknemlige kjærlighet. Og saa sang de «Hjem, hjem, kjære hjem» med en umiddelbar varme og inderlighet, som maatte gaa alle til hjerte og specielt glæde frøken Oxholm.

Naar frøken Oxholm nu av helbredshensyn forlater barnehjemmet, følges hun av alles dype taknemlighet og varme ønske om, at hun maa faa det godt, og særlig at hun maa faa kræfter til vedblivende at staa hjemmet nær og ofre det sin interesse. Likesaa visst som hjemmet har ondt for at gi slip paa frøken Oxholm, likesaa visst vet vi, at hun vanskelig helt kan slippe den gjerning, som trods slit, arbeide og tunge stunder dog har gjort hendes liv saa rikt.

Trondhjem 6te februar 1919. E. J.

Aarsberetning
for
Norsk kvindesaksforening
1917—1918.

Paa aarsmøtet 30te november 1917 gjenvalgtes *fru Randi Blehr* og *frk. Fredrikke Mørck. Frk. Thea Holst* frabad sig gjenvalg, og i hendes sted valgtes *fru Agnes Martens Sparre,* som tidligere hadde været suppleant. De øvrige medlemmer av styret har været *frk. Helga Berger, frk. Anna Hvoslef, frk. Dr. Marie Kjølseth,* og *fru Aadel Lampe.*

Til suppleanter valgtes *fru Wenche Kielland, frk. Birgit Knap* og *frk. Elisif Høyer-Ellefsen. Frkn. Karlotta Bakke* og *Regine Mathiesen* gjenvalgtes som revisorer.

N. K. F. har været repræsenteret i *Norske kvinders nationalraad* ved *fru Agnes Martens Sparre* og *frk. Fredrikke Mørck.*

Fru Anna Strøm har ogsaa iaar været formand i fagskolens tilsynskomité hvis øvrige medlemmer er *fru Randi Blehr* og *fru Aadel Lampe.* I første møte i N. K. F.'s styre valgtes *fru Blehr* til formand og *fru Lampe* til viceformand.

Der har været avholdt 14 styremøter. 2den februar sendtes følgende skrivelse til regjeringen:

«Norsk kvindesaksforening uttaler sin varmeste tilslutning til den av Kristiania kvindelige handelsstandsforening paa møte den 29de f. m. vedtatte beslutning om at henstille til regjeringen at opta hr. stortingsrepræsentant Castbergs forslag om fastsættelse av mindsteløn for kvinder som er ansat paa kontorer, som ekspeditricer og ved lagere.»

19de mars sendtes en skrivelse til Kristiania magistrat og formandskap hvori N. K. F. henstiller, at der ved valget av styre for det kommunale barnehjem «*Lunden*», Østre Aker, og de eventuelle hjem som Kristiania kommer til at oprette, at sørge for, at kvinder blir mindst like saa sterkt repræsenteret som mænd i disse styrer.

Den 13de april holdtes møte sammen med «*Landskvindestemmeretsforeningen*»*s*, «*Vælgerforeningen*»*s* og de politiske kvindeklubbers styre for at raadslaa om hvad der kunde gjøres for at fremme valg av kvindelige kandidater ved det kommende stortingsvalg.

Man enedes om at indbyde byens kvindeforeninger til et møte, og den 25de april blev dette møte holdt i Nobelsalen.

11 kvindeorganisationer var indbudt og herav deltok 10. Fru

Blehr indledet forhandlingerne, hvorefter hun foreslog fru Martens Sparre til dirigent. En række talere fremholdt paa det sterkeste nødvendigheten av nu at faa kvinder i Stortinget, men taktikken for at naa dette maal vakte diskussion. Tilslut vedtokes enstemmig at sende en henstilling til alle politiske partier. Denne henstilling lød:

«En talrik forsamling av kvindelige vælgere tilhørende forskjellige partier retter en indtrængende henstilling til partiorganisationerne om blandt aarets stortingsrepræsentanter ogsaa at opstille dertil skikkede kvinder. Hvis dette ikke sker, finder man det rigtig at gjøre opmerksom paa, at mange kvindelige vælgere mener sig paa dette punkt at staa fri likeoverfor sit parti.»

Henvendelsen blev av N. K. F. sendt til alle byens politiske partier, men der indløp intet svar.

Med det formaal, at de forskjellige partier i andre dele av landet ogsaa skulde faa denne eller en lignende henvendelse sendtes denne til formanden i «*Norges kvindesaksforeningers forbund*» med anmodning om at de tilsluttede foreninger skulde ta sig av saken. *(Forts.)*

Litteratur.

Frigga Carlberg: För rättfärdighets skull.

Wahlström og Widstrand, Stockholm.

I motsætning til de norske forfatterinder, der paa en enkelt undtagelse nær, alle som en har holdt sig fjernt og fornemt borte fra alt hvad der vedrører kvindesaksbevægelsen, har de fleste av de svenske, ialfald de mest ansete av dem, tat livlig del i kampen for kvinders politiske likestilling med mænd. *Selma Lagerløf, Ellen Key, Frida Stéenhoff, Anna Lenah Elgstrøm, Elin Wägner* o. fl. a. har gjennem sine bøker, eller ved broschyrer, avisartikler, kort sagt med sin penn, hævdet kvindesakens principper. Andre som *Ann Margret Holmgren, Frigga Carlberg* o. fl. har ved siden av ogsaa tat direkte del i aktionen for «rösträtten.»

Fra første stund var de to sisstnævnte forfatterinder med. Fru Holmgren var en høit skattet foredragsholder, og benyttedes meget som *«reisetaler»*. Ved sin position og sin ytre apparition gjorde hun et forbløffende indtryk paa de forskjellige steder hun kom for at tale stemmeret for kvinder. Man hadde i almindelighet tænkt sig at «en slik en» maatte være et stort robust, mandhaftig fruentimmer med kortklippet haar og et nonchalant toilette. Istedenfor aapenbarte «restalaren» sig som en liten fin, sjelden «kvindelig» dame med det mest soignerte ytre

og de mest douce manerer. Akkurat som «reisetaleren» i *«För rättfärdighets skull.»*

Frigga Carlberg er det vittige element inden bevægelsen. Hun har skrevet mange morsomme indlæg for saken, har arbeidet og været en ledende kraft, ikke alene i stemmeretsarbeidet, men ogsaa paa mange andre sociale omraader.

Alle hendes erfaringer faar vi i hendes nye bok *«För rättfärdighets skull.»*

Med en roman som ramme, titter vi ind i elendige hjem og forholde, hvor der utelukkende har været mænd der steller, med bolig- og fattigvæsen, barnehjem og den slags, mænd som har liten forstaaelse, litet hjertelag for de «smaa», som det gaar ut over. For at der skal kunne øves retfærdighet og barmhjertighet mot disse, er det at kvinder maa være med, maa ha stemmeret. Ved sin dygtighet, sit varme hjertelag, sin taalmodige ihærdighet i arbeidet seirer kvinderne, faar kommunal stemmeret og tar sine evner i bruk i det lille samfunds tjeneste vi føres ind i. Byen blir forvandlet derved.

Bokens hovedperson er en alsidig begavet, sympatisk kvinde, som ved sit frie sind, sin store elskværdighet og sin klokskap, forstaar hvorledes menneskene skal tas i den lille ravnekrok, hvor handlingen foregaar. Hun forekommer mig at være den besst skildrede av bokens forskjellige kvindetyper, den som vækker mest interesse, og som vi respekterer for hendes helt igjennem ærlige færd. Lykkelig som hun selv er i sit harmoniske hjem, har hun stadig for sig, at *«Lycka förplikter»*, og handler efter dette skjønne princip.

Ellers er boken frisk, naturlig og underholdende. Den skiller sig helt ut fra vore vanlige nutidsromaner, som skrives efter en viss sansepirrende recept, der trætter og kjeder ældre læsere, og ikke virker saa svært bra paa de yngre. Det er velgjørende fra først til sisst at læse en saa god, sund og kraftig bok som *«För rättfärdighets skull.»* *F. M.*

Fra utlandet.

Kvinder paa fredkonferansen.

Ifølge et telegram til «*Aftenposten*» den 12te februar, meddeler «*Agence Havas*» at den internationale allianse for kvindernes stemmeret paa et møte har vedtat en resolution, som kræver, at en *kvindelig kommission,* bestaaende av delegerte, utnævnt av de respektive regjeringer, skal anerkjendes officielt av fredskonferansen. Bladene oplyser, at en delegation har overbragt kvindernes resolution til præsident Wilson, som skal ha erklært, at han vilde fremlægge den og støtte den paa konferansen. Wilson skal videre ha, skrives der, betegnet det som ønskelig,

at vedkommende kommission vilde studere de spørsmaal, som berører kvindernes interesser over hele verden. Kommissionen burde sætte sig i forbindelse med kvindelige delegerte, utnævnt av de interallierte stemmeretskvinders kongres.

36 tyske kvinder i nationalforsamlingen.

Det demokratiske parti i Tyskland har blandt repræsentanter i Rigsdagen valgt *dr. phil. Gertrud Bäumer*, formand i *Tyske Kvinders Nationalraad*, og *dr. phil. Käthe Schirmacher*, bekjendt fra sit intense stemmeretsarbeide og for sine sjeldne sprogkundskaper, hvorfor hun ogsaa som oftest har fungeret som tolk ved de internationale kvindekongresser.

Ialt er der valgt 36 kvindelige repræsentanter!

Ogsaa franske kvinder kræver repræsentation paa fredskongressen.

«*Franske Kvinders Nationalraad*», hvis formand er *Mmc. Jules Siegfried*, har fundet at det tilkommer det at gripe ind for at passe paa at de kvindelige arbeidsinteresser blir varetat ved organiseringen av *Nationernes forbund*. Nationalraadet har derfor overdradd sit styre officielt at henvende sig til præsidenten i anledning av dette og anmode om at en kvinde som delegeret faar adgang til at tiltræ den internationale arbeiderlovgivningskommission.

Fra Danmark.

Frøken Caroline Testman feiret 6te februar sin 80-aarige fødselsdag.

Som æresmedlem av «*Kvindelig Læseforening*» i Kjøbenhavn, hyldet denne hende med en stilfuld fest, hvortil *fru Gyrithe Lemcke* hadde skrevet et vakkert hyldningsdigt, som forfatterinden selv hilste hende med om kvelden.

Caroline Testman er en av den danske kvindesaks veteraner. Hun var i 1871 med at grunde «*Dansk Kvindesamfund*», av hvis Kjøbenhavnerkreds hun ogsaa er æresmedlem.

Frk. Testman hadde aapent øie for at det gjaldt for kvinderne, om de skulde kunne opta konkurransen med mænd, at skaffe sig en utdannelse som satte dem istand til dette. Hun fik allerede i 1872 oprettet «*Handelsskolen for Kvinder*», hvis bestyrer hun var, og ledet skolen med stor dygtighet i 24 aar.

Ogsaa i stemmeretsbevægelsen er frk. Testman sterkt interessert, og ved alle de møter som i tidligere dage, da kampen for stemmeret gik som høiest, kunde man være sikker paa, at hun indfandt sig. Som faa har hun anledning til at gjøre sam-

menligning mellem «*forna dar*» og nu, da de danske kvinder har têten i Norden, hvad kvindernes stilling angaar.

Vi norske kvinder sender frøken Testman vore besste lykønskninger, og om de end kommer *post festum,* er de dog like hjertelige, og vi takker hende for hendes trofaste fanevakt for vor sak gjennem de mange aar. *F. M.*

Til alle nationers kvinder!

I det internationale stemmeretsorgan «*Jus Suffragii*»*s* decemberhefte har *Milicent Garret Fawcett* og *Charlotte Despard,* præsidenterne for de to største kvindestemmeretsorganisationer i England skrevet hver sit aapne brev med ovenstaaende titel til de forskjellige landes kvinder. Vi gjengir begge in extenso:

Mrs. Fawcett skriver:

«I hvert eneste land i den ganske verden er man dypt taknemlig over at krigen nu er endt. I hvert eneste land er det mænds som kvinders bøn at en ny international organisation kan skapes paa den kommende fredskongres, et *Nationernes forbund,* som for altid vil gjøre gjentagelsen av 1914—18 umulig. Naar vi kaster vort blik tilbake, ser vi at i mange lande har krigen bragt kvinderne politisk stemmeret. Kvinderne i Stor-Britannien, Canada og Danmark har faat politisk stemmeret siden krigen begyndte. Store fremskridt er gjort i Amerikas forenede stater. Præsidenten har erklæret sig stemt for kvinders stemmeret paa en maate som for nogen aar siden vilde ha været anset for et under. Den italienske førsteminister har erklæret sig for en tilhænger av kvindestemmeretten. Selv i Tyskland og Østerrike vil den nye samfundsorganisation som indledede ved denne krig sikkert gi et kraftig støt fremover for de kræfter som skaper frihet, følgelig ogsaa for kvindernes emancipation. Hvor forskjellige vi end er i andre retninger, i denne ene sak har vi et felt, som kvinderne i alle land forenet i «*Den internationale Kvindestemmerets Alliance*» sammen kan glæde sig over.»

Millicent Garrett Fawcett.

Mrs. Despard skriver:

«I en glæde som dog er blandet med høitidelighet, for det virkelige slag er bare begyndt, hilser vi kvinder i Stor-Britannien vore søstre i alle land.

I disse dage hvor vi alle fryder og glæder os, mindes vi at kvinderne hele verden over er ett. De har lidt ubeskrivelig, men vi haaber og ber om at lidelserne vil bringe visdommens frugt til menneskeheten.

Set fra et aandelig synspunkt har den bitreste og i virkeligheten den tristeste ytring av krigen været den nødtvungne adskillelse mellem nationerne som opretholdtes av en voldsom og hatefuld propaganda. Dette har kvinderne især følt. En streng pressecensur, forbud mot aapen tale og indskrænkninger i den individuelle frihet, har holdt os tilbake. Paa samme tid har i disse omvæltningernes aar vor magt til at hjælpe og gjenoprette verden vokset, og vi er fast overbevist om, at dersom kvinderne overalt i verden kan gripe og bevare magtens hemmelighet, er vor fremtid sikret. Denne hemmelighet findes ikke i rustninger eller krigsamunitioner, heller ikke i penge, eller i det ene kjøns herredømme over det andet, den ene klasses magt over den anden, eller den ene nations overherredømme over den anden, men i den kjærlighet, som fordi den binder alle samfundsklasser inden hver nation sammen i *én* stor menneskehet stiler henimot en anerkjendt enhet. En digter som fornylig beskrev en stor aandelig kamp sier:

«For du er bare falden for at sanke
av magtens hemmelighet den sisste:
den skjønhet som aander i din tanke
av din sorg en blomst skal skape».

Med det haab hilser vi Stor-Britanniens kvinder vore søstre paa den anden side av havene. Vi glæder os over at vi og de gjennem disse reaktionens aar har været istand til at holde vort internationale flag vaiende. Vi høiagter de kvinder som ved deres uavbrutte arbeide, ved deres mot, lidelser og død har ydet vor store internationale sak store tjenester, og vi ser med haab og glæde fremad til det øieblik, som saa længe har været negtet os, da vi skal møtes ansigt til ansigt med dem som sammen med os har kjæmpet for frihet og som søker efter en fælles forstaaelse av frihetens krav».

Charlotte Despard.

Litt om kvinderne paa Jamaica.

Kvindesstemmeretsbevægelsen er nu i rask vekst ogsaa paa Jamaica. Det første store offentlige kvindemøte blev avholdt i Kingston, øens hovedstad. *Lady Probyn,* guvernørens hustru, ledet møtet og flere kvinder optraadte som talere. Blandt talerne var ogsaa flere av hovedstadens raadsmedlemmer, bl. a. *Mr. Simpson, Mr. J. L. King* og flere.

De kvinder som talte, paapekte at en del av det arbeide som kvinderne maatte ta sig av paa Jamaica, naar de fik stemmeret,

var at forsøke ved lovgivning at bekjæmpe de nuværende almindelige sociale tilstande at forbedre de industrielle forholde og paavirke den offentlige mening, og at arbeide for at kvindelige arbeidere kunde faa bedre løn end de for tiden oppebærer. Det blev ogsaa foreslaat at tvungen fortsættelsesundervisning skulde mest mulig understøttes. En taler meddelte at en plan blir fremsat for omorganisation av de nuværende redningshjem og for haandverksskolerne, og der vil fremkomme forslag om at opnævne saavel kvindelige som mandlige sanitetsinspektører.

Kvinderne vil uten tvil stemme for drikkeondets indskrænkning og for en lov om at undertrykke spillegalskapen. En petition til den lovgivende forsamling som støtter Mr. Simpsons kvindestemmeretsforslag cirkulerer nu for at samle underskrifter.

Mr. Simpson, som repræsenterer byen Kingston i den lovgivende forsamling, har nemlig meldt at det er hans hensigt at fremlægge et forslag, som gaar ut paa at gi kvinder stemmeret. Pressen stiller sig velvillig, og der føres en ivrig propaganda for saken.

Kvinderne paa Jamaica har nylig faat ret til at avgi stemme i saker angaaende den anglikanske kirke. Et faatal kvinder sitter i forskjellige offentlige styrer, fornemmelig i skolestyrer av det ene eller andet slags.

Kvinderne er godt repræsentert i folkeskolerne paa øen. De utgjør majoriteten av betjeningen inden post- og telegrafetaten. Nogen faa kvinder er prædikanter. Befolkningen utgjør omtrent 900 000 mennesker. *(The Chr. Sc. Monitor).*

Kvinder i rigsdagene.

I «*Jus Suffragiis*» januarhefte skriver det hollandske parlamentsmedlem Suze Groeneweg en artikel om betydningen av at ha kvinder i landenes parlamenter. Vi bringer artiklen i oversættelse:

«Efter min mening er kvindernes nærvær i parlamenterne betydningsfuld av to grunde», skriver hun. «For det første maa man anta at et kvindelig parlamentsmedlem vil bringe saker paa bane, som kan undgaa hendes mandlige kollegers opmerksomhet, eller som kanske bare interesserer dem saa som saa. Jeg tænker for eksempel paa moderskapsforsikring. Men naar tilfældigvis en kvinde tar del i det parlamentariske arbeide, kan hun ofte kaste nyt lys over saker som før bare har været set ut fra et mandlig synspunkt.

Undertegnede holdt f. eks. til stor overraskelse for mange mennesker, sin jomfrutale under debatten angaaende et militært spørsmaal. Da hun i sin tale paapekte den store betydning av en regulering av soldaternes orlov, skilsmissetilladelser, militære straffe,

medicinske behandling osv. ikke bare for deres egen skyld, men ogsaa for deres familiens, kones og barns skyld, blev hun hørt paa med stor opmerksomhet og megen sympati. Sin største triumf hadde hun, da en av de deputerte, som selv i flere aar alvorlig og kraftig har fremsat for parlamentet de mobiliserede mænds krav, forsikret hende at hendes tale hadde været en aabenbaring for ham, og paa denne maate gav hende det besste bevis for nødvendigheten av at ha kvinder i parlamentet.

Den anden grund hvorfor det er ønskelig at faa kvinder ind i parlamenterne er den, at det er av stor betydning for propagandaen, fordi det omvender de mænd som endda stiller sig i opposition eller er likegyldige for politisk likestillethet for begge kjøn. De vil da ha leilighet til at erfare hvordan de politiske interesser har gagn av kvinders fornuft og indsigt i samfundets tjeneste, og at være vidne til at en kvinde ikke mister sin saakaldte kvindelighet ved at delta i offentlig arbeide. Og paa den anden side er det god propaganda blandt kvinder, specielt blandt dem som hittil aldrig har været interessert i sine sociale rettigheter og pligter. Slike kvinder vil av blot og bar nysgjerrighet ta fat i aviserne for at finde ut hvad et kvindelig parlamentsmedlem kan ha at si. Dette kan for mange likegyldige og lunkne kvinder være det første skridt i den rigtige retning. Ved at læse kan deres nysgjerrighet forandres til interesse, og deres interesse gaa over til sympati. Paa denne maate kan kvinders arbeide i parlamentet gi støtet til at vække et stort antal kvinder utenfor parlamentet. Dette hensyn alene kan være tilstrækkelig til at overbevise kvindelige kandidater om at motta et parlamentsmedlems nye og derfor vanskelige hverv». *Suze Groeneweg. M. P.*

Stemmeret for kvinder i storhertugdømmet Luxemburg.

Den luxemburgske rigsdag har vedtat et lovforslag som gir kvinder stemmeret. Aldersgrænsen for at kunne være stemmeberettiget er sat til 21 aar, mens valgbarhetsgrænsen er 25 aar.

Smaa notiser.

Folkekjøkkenerne.

Departementet har opnævnt *skolekjøkkenlærerinde Valborg Tveter* til at assistere Provianteringsraadet ved behandlingen av de indkomne ansøkninger om hjælp til at anlægge og drive folkekjøkkener.

Frk. Tveter har straks sat sig i bevægelse med at inspicere de forskjellige folkekjøkkener.

Komité for fagskolerne.

Kirke- og Undervisningsdepartementet har nedsat en komité som har faat i opdrag at bearbeide spørsmaalet om forsættelses- og fagskolerne og at fremkomme med forslag om ordningen av og undervisningsplaner for disse skoler.

I komiteen som bestaar av 8 medlemmer er der opnævnt 2 kvinder: *Skolebestyrer Anna Rogstad* og *redaktør Anna Sethne.*

Drammens Kvindelige Handelsstands Forening 25 aar.

Den 11te februar var der stor fest i Drammens Kvindelige Handelsstands forening i anledning av at det var 25 aar siden foreningens stiftelse.

Foreningen blev stiftet av *fabrikinspektør Betzy Kjelsberg* som stod som dens første formand i 2 aar for at hjælpe den frem gjennem de første aar. som altid er de vanskeligste.

Dens nuværende formand er *fru Olga Bjørnstad,* som i 13 aar har indehat denne stilling.

I anledning av jubilæet er der indsamlet kr. 12 000 til oprettelse av et feriefond.

Ved festen holdtes mange taler, mottokes en masse telegrammer og blomster. Formanden hædredes med gaver, og fru Kjelsberg utnævntes til foreningens æresmedlem.

«Nylænde»s redaktionskontor er i Parkveien 62 B 1, og er aapent alle hverdager, undtagen lørdag, fra 12—½3. Redaktøren træffes personlig sikrest mellem 1—2.

«Nylænde»s ekspedition er i Toldbodgaten 31 3, hvor abonnement tegnes og kontingent indbetales.

Indholdsfortegnelse:

Vore abonnenter og venner bedes velvilligst gjøre sine indkjøp hos vore annoncerende; derved støtter de samtidig vort blad.

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak

Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 15. MARS 1919	Nr. 6

Marthe Store-Ree.

I sit portrætgalleri av norske kvinder, har «Nylænde» ønsket ogsaa at faa nogen fra landsbygden, og har spurt mig, om jeg ikke vilde skrive om en gaardmandskone.

Som type paa en storbondekone fra Hedemarken fra forrige aarhundrede, synes jeg *Marthe Andersdatter Store-Ree* kan fortjene en plass i «Nylænde». Ikke fordi hun har staat kvindesaken særlig nær, det ligger i forholdenes natur, at bondekonerne vanskelig kunde føle, hvor skoen trykket, da hele deres liv og arbeide gaar saa jevnsides med mandens, og de staar saa selvstændig i sit virke, men fordi hun, som sagt, er en type paa aristokratisk bondekultur, og en type som snart ganske forsvinder.

Marthe Store-Ree er født i 1827 paa gaarden Store-Ree i Stange. Hun var eneste datter og arving til den store gaard, rigtig en «*fuldgarsjente*», og paa Store-Ree har hun levet og hat sit virke, det meste av sit liv. Hun var to ganger gift, først med den ene, saa efter hans død med den anden av de to brødre *Henrik*

og Mons Hasmestad. Det var først da hun blev enke og føderaadskone, og hendes eneste søn overtok gaarden, at hun flyttet fra Store-Ree til det deilige «*Fredheim*», som i sin tid *provst Heyerdahl* bygget. I Marthes barndom var det smaat med skoleundervisning paa landet, der var omgangsskole, som holdtes 14 dager paa hver gaard; men skolelæreren kom desuten hver eftermiddag og læste med hende, saa hun blev flink baade i læsning og skrivning, hun lærte til og med at spille piano av organisten i bygden. I konfirmationstiden var hun meget i Stange prestegaard, hvor *frøknerne Heyerdahl* lærte hende alle slags fine haandarbeider, og deri blev hun en mester. Men om der var liten anledning til boklig lærdom, saa var der saameget desmere av de praktiske fag som en bondekone maatte kunne i den tid. Alt hvad der skulde til av gangklær, av laken, haandklær, dækketøi, maatte jo skaffes fra gaarden; lin og hampeakre var likesaa nødvendige som kornakre, og det lot sig ikke gjøre at gaa til landhandleren og kjøpe tøi. Der skulde et stort administrationstalent til for at faa det hele til at virke rolig og støtt, og alle de mange smaa hjul til at gripe rigtig ind i hverandre, men i Marthes hus gik alt, som det var smurt. Tjenerne fik sin løn for det meste i klær, pikene fik hvert aar verkenskjole, 3 par støvler, 12 alen linstrie, uldgarn til strømper, gutterne fik vadmel til klær, strømper, o. s. v. Naar man saa hører, at der var 5 à 6 tjenestepiker og flere gutter, kan man nok forstaa hvad der skulde til av tøi og hvilket arbeide dette repræsenterte. Saa det forstaaes nok av vore dages husmødre, at der var meget at greie med i et slikt stort hus. I den store folkestue paa Store-Ree surret gjerne 7 rokker fra tidlig om morgenen kl. 6 til 7 aften. Kl. 8 skulde der som regel være stille og alt slukket paa gaarden, og da hadde Marthe endda at gjøre sin tur rundt om i fjøs og stald og overalt. Man hadde ikke lamper i den tid i folkestuen, belysningen var tyristikkerne i den svære ovn, og talglys i staker paa langbordet. Lysestøpning var en onn for sig. Den begyndte gjerne kl. 2 om natten, for at man kunde bli færdig i rimelig tid næste aften, og hele dagen stod 3 à 4 koner og dyppet lyseveker i talgen, og bar kokende vand i de store kar som talgbutterne stod i og mange hundrede lys blev lagt i lyskasserne, nogen store og tykke til festligere bruk, andre i forskjellige tykkelser, like til

praasen. Lys skulde der til i mængder, baade til bruk inde i huset, og til alle løkterne i det store fjøset, i grisehuset, sauehuset og stalden.

Alle folkene hadde sin kost paa gaarden. Til daglig var der omkring 20 personer, i onnetiden kunde antallet gaa op til det dobbelte. I skuronnen var desuten alle barna med, baade de som kunde gaa, og de som kunde krype, forat alle mødrene kunde være med at skjære kornet, da kunde der bespises mellem 50 og 60, ogsaa barna fik sin middag, efterat de voksne hadde spist. Naar jeg saa tænker paa al den melk av 70—80 kjør, som skulde ystes og kjernes, saa forstaar jeg ikke hvordan tiden kunde strække til. Flinke maatte de være, husmødrene i den tid! og selv maatte de være med i smaat og stort, se efter, og selv delta i arbeidet om det skulde gaa, selv om de hadde god hjælp, som Marthe jo altid hadde. Der var heldigvis ikke ondt for arbeidshjælp og piker i de tider, flyttedage fandtes ikke paa Store-Ree, kan jeg gjerne si, pikerne blev der i aarevis, som oftest til de giftet sig, og husmændene sat paa sine plasse fra far til søn i generationer, ja for den sags skyld, saa findes der endda den dag idag husmænd, som har været paa plassen i 3 à 4 led. Foruten tjenerne fandtes der i de dager lægdslemmer paa gaardene, baade en og to efter gaardens størrelse. Det var gamle folk, ja barn ogsaa, som paa den maate blev forsørget, der var ikke blit «*Gamlehjem*» eller «*Barnehjem*» endda. Marthes lægdslemmer hadde det godt, og alle vilde nok gjerne i lægd til Store-Ree. Blandt dem som opholdt sig der, var der en merkelig mand, «Blinde Jan» kaldet. I 7 aars alderen blev han blind i en sygdom. Han var paa Store-Ree i 40 aar. Han hadde sikkert glimrende evner, «Blinde Jan». Marthe fortæller at han kunde og visste alt. «Spør Blind-Jan», sa alle, naar de skulde vite hvor noget var. Han var den flinkeste for presten, lærte av at høre de andre læse. — Marthe lærte ham at strikke, og han blev slik en mester i det, saa han fik bestillinger paa strømper og vaatter fra hele bygden. Han hadde lange kjæpper, for hvert par han strikket skar han en strek i kjæppen, for hvert 10de par en dypere strek, paa den maaten holdt han regnskap. I aarenes løp strikket han i 1000-vis av par, og tjente sig en liten formue, som han stiftet et legat av. Fattige i Stange nyder

endda godt av det. Et praktverk av et teppe, strikket i røde og hvite striper av fineste hjemmespundet uldgarn, findes endnu i familien.

I 50-aarene bygget Marthe og hendes mand den store, staselige hovedbygning, som staar der nu. Marthe fortæller altid med glæde, hvor morsomt det var i den tiden, og hvor morsomt det var, da de reiste til «byen» (Kristiania) og gjorde indkjøp til nye hus. En reise til byen var ikke spøk i den tid, det var en lang og tung vei at kjøre over Morskogens bakker, Eidsvold og Romerike. Hos *Vollmann*, som dengang var byens fineste forretning fik de speiler, lysekroner, tapeter, møbeldamask, og nydelige blev begge salene, en fryd for øiet den dag idag, «Blaasalen» hvor tapet og møbeltræk var i blaat, og «Storsalen», hvor tapet, sofaer og bænker var i rødbrunt. Indenfor laa en række av værelser, deriblandt gjesteværelser, med de store hvite omhængsenger med edderdunsdyner i. Naar undtas *Sælid*, var der nok ikke mange vakrere selskapslokaler paa Hedemarken i den tid. Da alt var færdig, blev huset indviet med et bal i julen paa 400 mennesker. Ovenpaa blev der danset, og der stod kortborderne, nedenunder spiste man, ved dækket «*buffet*». I 4 portioner paa 100 og 100 ad gangen gik gjesterne ned for at spise. Tallerkener, kniver og gafler (jerngafler), kopper og kar, som skulde til i massevis, hadde Marthe nok av i sit fatebur i «gammel-bygningen». Ja, Marthes fatebur var nok ikke bare til for hendes eget bruk. Hvergang der var begravelse eller bryllup i «grænden», kom der kjørende folk til Store-Ree, efter laan, og Marthe kunde være paafærde hele dagen med «at pakke laan», det var bare en selvfølge at alle naboer skulde hente hvad de behøvet fra hendes fatebur, det var ogsaa en gammel tradition, og hun holdt sterkt paa al tradition. Jeg synes jeg ser, med hvilken anstand og værdighet Marthe var vertinde paa det store bal, og hvor godt der blev sørget for gjesterne, baade de «inde» og den store skare av skyssgutter som ogsaa skulde ha sin rikelige forpleining og opvartning «ute». Men allerhelst ser jeg hende i dagene før jul, naar det store kjøkken stod fuldt av kjærringer og barn med spand og pose, hvori hun øste ut av sin rigdom: melk og mel, flesk, erter, gryn og et lys atpaa kjøpet. Det var først og fremst gaardens egne hus-

mandsfolk, som fik melk, der var ikke mange av dem som hadde melk i kjørene sine ved «juleleite», men der var ogsaa nok av fattige fra alle kanter av bygden, der var mange fattige i de tider, og der stod ord av Marthe Store-Ree.

Mange og store forandringer har hun oplevet i sit lange liv, like fra talgpraasen og tyristikkene til det elektriske lys, og nu paa sine alderældste dage krigen og — rationeringen. Denne sisste har hun vanskeligst for at fatte; hun er jo vant til, at alle som kom indenfor døren, skulde ha sig en god kop kaffe med de deiligste hjemmebakte kaker efter *Hanna Vinsnæs's* opskrift, og sin gjestfrie natur kan hun ikke fornegte.

Med den storstilede gjestfrihet er det jo forlængst forbi; aarene har lagt sin vegt paa hende og bøiet hendes ryg, og der er ikke meget igjen av hendes fordums kraft, men en lys og lykkelig alderdom har hun hat, og elsket og æret har hun været baade av sin nærmeste kreds og av sin bygd. *E. R.*

Ved min mors grav.

Sagte synker dagen, sagte sneen
lægger sig om graven myk og marmorhvit,
og deroppe straaler himlens stjerner,
straaler klart og stille — mens jeg staar her,
underlig fortabt i dunkel drøm.

Som jeg staar her i mit blod det bæver,
det er som jeg hører hendes lyse røst,
som hun ser paa mig med dype øjne
og som altid i de tunge dage
smiler til mig, hvisker mod og trøst!

Og de stiger i mit sind de minder
om en mor der leved livet stort og helt,
om en mor, der i sin stille styrke
kunde fylde alle vore krav,
om en mor, der bar med løftet hode
hver en tungsom byrde dagen gav.

Sagte over graven sukker vinden,
ret som nynner den et mindekvad
over hende som med milde hænder
kunde rejse, frelse det der faldt,
over hende med det store hjerte,
som ej kunde trættes i sit taalmod,
over hende med det sind, det sterke,
fuldt af ungdom, fuldt af drøm!

Det var vinden, der den gled saa sagte,
det var sneen, der den faldt saa myk og marmorhvit
det var luftens mange dunkle stemmer,
det var himlens store stjerner —
der dit billed tegnet for mit sind!

Og i det susende nyn,
som synger henover din grav —
jeg hvisker med sagte stemme
mit hjertes dype, uudsigelige
tak for alt, som du os gav!

Alvilde Prydz.

Kvinder som prester i statskirken.

Ikke ved magt og ikke ved kraft, men ved min aand, siger Herren, hærskarernes Gud.
Sak. 4.6.

Her er prestenød i landet. I «*Norske Intelligenssedler*» meddeltes det fornylig at nøden var foruroligende. Der oplystes at i Bergens, Hamars, Kristianssands, Tromsø og Trondhjems bispedømmer var der 30 ledige presteembeder. Av det sisste kuld studenter er der bare 15 som studerer teologi. Det er over 20 aar siden tilgangen paa nye teologiske kandidater dækket avgangen i presteembederne. Efter de nye pensionslove og aldersgrænselovens ikrafttræden, er der al grund til at tro at avgangen vil øke, idet nu ca. fjerdeparten av landets prester er omkring 60 aar og mere. Man anser det derfor for git, at antallet av ledige embeder stadig vil øke.

Disse forholde har bl. a. ogsaa brakt spørsmaalet *kvindelige prester* frem paa dagsordenen.

Første gang der i vort land fremkom forslag om at aapne kvinder adgang til statens embeder — deri naturligvis ogsaa indbefattet presteembederne — var i 1901. Siden den tid har der adskillige ganger været indhentet uttalelser fra autoritativt hold angaaende kvinders skikkethet for geistlige, saavelsom for de forskjellige andre embedsstillinger; der har været fremsat propositioner det ene aar efter det andet; der har været gjort komitéindstillinger, er vedtat oversendelser til regjeringen osv. Stort længere kom man ikke i de efterfølgende 10 aar.

Norsk Kvindesaksforening har gang paa gang vedtat resolution for at fremme saken. Bl. a. uttalte man sig paa et overordentlig godt besøkt møte i mai 1905 for at *alle statens embeder* burde aapnes for kvinderne, idet man fandt at enhver indskrænkning vilde være unødig eller skadelig. Man mente at konkurransen og de praktiske forhold vilde hindre ansættelse av kvinder i de embeder, hvortil de ikke er skikket. Man hævdet at paa forhaand er der ingen som har kompetence til at avgjøre noget om den ting; heller ikke er der nogen, som har ret til at berøve staten den nytte den kan ha av sine kvindelige borgeres evner og dygtighet. Møtet protesterte mot de indskrænkninger som odelstingspropositionen gjorde ved at undta 12 embeder. Odelstingets beslutning om ikke at ta saken under behandling i 1905 gik igjennem. Saa hvilte dette spørsmaal atter i henimot 6 aar — til mars 1911. Da fremkom regjeringen med et nyt forslag som gik ut paa at aapne kvinder adgang til statens embeder. Dog fandt den at maatte gjøre undtagelse for 4 embedsgruppers vedkommende, idet den mente, at kvinderne ikke burde kunne bli:

1. Statsministre eller statsraader.
2. Diplomater eller konsuler.
3. Prester og
4. Militære eller civilmilitære.

Norske Kvinders Nationalraad sendte ved den anledning en henstilling til Stortinget om i den eventuelle lov at la denne regel — at der aapnes kvinder adgang til statens embeder — gjælde uten undtagelser.

I januar 1912 blev saken behandlet og debatten i odelstinget kom væsentlig til at dreie sig om punkt 3: kvinder som prester.

Det har sin interesse i disse dager, da spørsmaalet atter er dukket op, ikke alene i vort land, men ogsaa i Danmark og Sverige, at se tilbake paa den debat som er ført i Stortinget om denne sak.

Mens motstanderne av kvindelige prester paaberopte sig stemningen i landet, idet de mente at det vilde vække uvilje og forargelse fra religiøs side ute i de fleste menigheter at se og høre kvinder præke, var der flere andre som hævdet, at der var adskillige kredse, hvor *man vilde se med uvilje paa at kvinder ikke kunde bli prester i statskirken,* mens de fleste sekter har aapnet dem adgangen til at forkynde Guds ord i sine forsamlinger.

Merkelig nok var det de bondefødte repræsentanter som talte ivrigst og besst for kvinders ansættelse i presteembederne. Bl. a. foreslog redaktør (senere statsraad) *Oddmund Vik* at hele tillægget om hvad kvinder ikke kunne bli, skulde sløifes, og at forslaget simpelthen skulde lyde slik: *Kvinder tilstedes under samme betingelser som mænd adgang til alle statens embeder.*

Hr. Vik mente at livet selv vil regulere forholdet.

Den gamle stortingsveteran, *hr. Liestøl,* talte varmt for at faa kvinder som prester. Han fremholdt at alle mænd mottok sin første religiøse paavirkning og lærdom av sine mødre. «Hvorfor kan vi saa ikke la kvinderne fortsætte med at belære os? Kvinder er fortrinsvis skikket til prester og sjælesørgere,» uttalte han, «fordi de har et finere sjæleliv og en ømmere forstaaelse end de fleste mænd». Han fremsatte derfor forslag om, at forbudet for kvinder mot at bli prester, skulde utgaa av regjeringens proposition.

Hr. Hagerup Bull (dengang høires fører i tinget) stemte mot dette forslag paa grundlag av at «opinionen var imot kvinder som prester», (uagtet han syntes det var retfærdig at de skulde kunne bli det) (!!) En av landsrepræsentanterne hævdet imot denne uttalelse, at der var mange religiøst interesserte mennesker i vort land som mente, at de utprægede anlæg for geistlig virksomhet som mange kvinder er i besiddelse av, var værdier som

vor kirke ikke uten skade vilde kunne undvære i længden. Med 39 stemmer for og 49 mot faldt hr. Liestøls forslag.

Regjeringsforslaget gik saa igjennem i odelstinget og senere ogsaa i lagtinget.

Senere hen i aaret 1912 gav den *Konowske* regjering tilladelse til at *kirkerne skulde kunne aapnes for kvinder til «religiøse foredrag.»* De 4 av statsraadets 9 medlemmer vilde at kvinder skulde ha ganske den samme adgang som mænd til at tale i kirkerne, mens de 5 andre holdt paa *«religiøse foredrag».* *Mrs. Bramwell Booth,* den bekjendte leder av Frelsesarmeen, talte derefter i flere av landets kirker bl. a. i Bergen, hvor der ifølge meddelelse i bergenske aviser, hadde indfundet sig 5 statskirkeprester for at høre hende.

I april 1912 kom regjeringens ovennævnte resolution til behandling. Ved denne leilighet gjorde *Anna Rogstad* tjeneste som repræsentant i tinget, og hun optraadte naturligvis, uttalte at hun fandt det ganske selvsagt at kvinder maatte ha den samme ret til religiøs forkyndelse i kirkerne som mænd. Der var e[illegible] hvis ord hadde vegt: *Kristus Jesus.* «I hans evange[illegible]m skjelnes der ikke mellem kvinder og mænd». Regjeringens forslag om at kvinder kan holde *religiøse foredrag* i kirkerne gik igjennem, og har gjældt siden. Imidlertid — er vi ikke kommet videre med det.

Nu synes tiden at være inde for kvinder til *at kræve* ret til at forkynde Guds ord i kirkerne paa samme maate som mænd, nemlig som prester.

Visstnok later det til at uviljen mot at se kvinder paa en prækestol fremdeles er tilstede hos enkelte, men det spiller ingen rolle, for den eller de enkelte kan ikke stanse tidens strøm.

«Tidens Tegn» har interviewet *docent Olav Moe,* medlem av en komité, som bl. a. ogsaa skal ta emnet prestenød under overveielse. Han svarer paa spørsmaalet kvindelige prester: «Nei, det ligger helt utenfor komiteens mandat. Og man kan visst ogsaa gaa ut fra at de kredse som Gjeilomøtet repræsenterer, neppe interesserer sig synderlig for at faa dette spørsmaal fremsat.»

Biskop Tandberg, den norske kirkes primas, har ogsaa været spurt om det samme.

Han erklærer: «Det spørsmaal har vi slet ikke engang berørt i denne forbindelse. Og har reformen vakt protest i Danmark, kan man nok regne med, at den endda mere vilde gjøre det hos os.» —

Vi spør: Hvorfor?

Det har sin interesse ved denne leilighet at referere hvad *biskop Ostenfeld,* den danske kirkes primas, paa forespørsel fra «*Kvinden og Samfundet*» skriver som svar angaaende denne sak:

«— — *Jeg har ikke nogen principiel Indvendelse derimod.* Dermed mener jeg, at man ikke ud fra Bibelen eller Sagens egen Natur kan anføre Grunde, som skulde gøre en saadan Ordning «*ukristelig*». — Biskopen mener der for tiden ikke i Danmark er nogen særlig trang tilstede. Og fortsætter: «Det vil jo komme an paa om der er nogen Kvinde som vil være Præst, og om der er nogen Menighed, som vil have en kvindelig Præst. Skulde begge disse Betingelser findes, ser jeg ingen Grund til at sætte sig derimod.»

Ogsaa en række fremtrædende ledere av kvindesaksbevægelsen i Danmark, har uttalt sig om spørsmaalet.

Nationalraadets formand, *Henni Forchhammer* skriver: «At Kvinder skal kunne blive Præster, synes jeg er en saa selvfølgelig Sag at det næsten ikke er værd at skrive om. Maa jeg for at vise, hvad Vanen betyder for Folk, fortælle Dem en lille Anekdote jeg har fra den norske Unitarpræst *Kristoffer Janson.* Han skulde engang i Amerika prædike i en Kirke, hvor der var en kvindelig Præst, og hvor de to nærmeste Præster i Omegnen ogsaa var Kvinder. Da han kom, sagde en lille Dreng forbavset til sin Moder: «*Kan Mænd ogsaa være Præster?*»

«Vanens magt!» Ja, der ligger nok hunden begravet. Den er sterk, men dog ikke sterkere end at den knækkes, naar tidens bølge ruller hen over den.

Imidlertid kan norske kvinder studere teologi, ta sin teologiske embedseksamen, bli teologiske professorer, undervise og utdanne ogsaa de vordende mandlige prester i statskirken, men selv være prest i den samme kirke, ne[illegible] hun ikke! Er dette egentlig logisk?

Lærer- og lærerindelønningerne i Kristiania.

Kristiania magistrat indstiller følgende lønsregulativ som gjældende fra 1ste juli 1918.

Skoleinspektør 7 000 kroner med 5 alderstillæg à 400 kroner efter 3, 6, 9, 12 og 15 aars tjeneste som lærer og 1 alderstillæg paa 1 000 kroner efter 5 aars tjeneste som inspektør. Topløn 10 000 kroner.

Overlærer, fortsættelsesskolens bestyrere, og bestyrere av tvangsskolen for gutter: med familie 3 700, uten familie 3 500 med 5 alderstillæg à 400 efter 3, 6, 9, 12 og 15 aars tjeneste som lærer og 2 alderstillæg à 500 efter 3 og 6 aars tjeneste som overlærer eller bestyrer. Topløn henholdsvis 6 700 og 6 500. Desuten frit hus, lys og brænde værdsat til 1 200 kroner eller godtgjørelse for avsavn herav, indtil videre fastsat til 1 500 kroner.

Lærere med familie 3 700, uten familie 3 500 med 5 alderstillæg à 400 efter 3, 6, 9, 12 og 15 aars tjeneste. Topløn henholdsvis 5 700 og 5 500. Husleiebidrag indbefattet.

Timelærere tilsvarende løn beregnet pr. time.

Lærerinder med familie 2 775, uten familie 2 625 med 5 alderstillæg à 300 efter 3, 6, 9, 12 og 15 aars tjeneste. Topløn henholdsvis 4 275 og 4 125. Husleiebidrag indbefattet.

Skolekjøkkeninspektrice høieste lærerindeløn med et tillæg av 400 kroner. Med familie 4 675, uten familie 4 525. Husleiebidrag indbefattet.

Sløidforstandere høieste lærerløn med et tillæg av 400. Med familie 6 100, uten familie 5 900. Husleiebidrag indbefattet.

Lønstillæg for tilsynslærere og tilsynslærerinder 500 kroner.

Førstelæreren ved tvangsskolen for gutter almindelig lærerløn ved folkeskolen samt fri bolig, lys og brænde.

Andenlæreren ved samme skole almindelig lærerløn ved folkeskolen samt frit værelse og kost.

Bestyrerinden av tvangsskolen for piker høieste lærerindeløn ved folkeskolen med 2 alderstillæg à 300 kroner efter 3 og 6 aars tjeneste. Topløn med familie 4 875, uten familie 4 725. Desuten frit værelse og kost.

Lærerinder ved samme skole almindelig lærerindeløn ved folkeskolen samt frit værelse og kost.

Indsendt til redaktionen: Fru H. Schønberg Erken: Stor Kokebok 12te hefte. Forlagt av H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) Kra. 1918.

Foredrag om Christian Science (Kristelig Videnskap).

I Brødrene Halls's konsertsal, hvor hver eneste plass var optat av tilhørere som med spændt opmerksomhet og interesse lyttet til foredraget, holdt *Mr. John Sidney Braithwaite M. A. C. S.* Medlem av The Board of Lectureship of the Mother Church, The First Church of Christ Scientist i Boston Mass. U. S. A. torsdag den 6te ds. et foredrag over emnet: *Christian Science: En grund til haab.*

Foredragsholderen blev introducert for det norske publikum av vor i London bosatte saa vel kjendte og høitskattede landsmand *skibsreder Karl F. Knudsen,* som med nogen faa og enkle ord forklarte hvorfor man inden Chr. Sc. samfundene holdt disse foredrag. Hensigten var ikke at hverve proselyter, ikke at gjøre propaganda, men for at komme sandhetssøkende mennesker tilhjælp og fjerne de mange misforstaaelser, som opstaar nu og da angaaende læren. Baseret som denne er paa en uforbeholden tro paa de løfter bibelen indeholder, bringer den vor tid et helt nyt sundt, normalt og freidig syn paa livet. Christian Science er en helt igjennem demokratisk bevægelse: den har intet presteskap. De mænd og kvinder som forstaar læren, saa de kan praktisere den og være en hjælp for andre, er alle prester. — Med nogen faa velkomstord introducertes saa foredragsholderen. Indholdet av hans foredrag, kan desværre her bare gjengis i et kort utdrag.

Det haab som Christian Science, Kristelig Videnskap, bringer et menneske, bestaar i at den viser ham hvorledes han kan lære at tænke selvstændig. Den viser ham at sand helbredelse kun er at finde i ret tænkning, og ret tænkning bygger paa en forstaaelse av Princippet, det guddommelige Sind. Sansenes vidnesbyrd maa benegtes før eller senere, hvis mennesket nogensinde skal vinde seier over alle de argumenter som fremsættes av frygt, synd, sygdom og begrænsning. I samme grad som en vaakner op av materialismens drøm og hæver sig op over sansenes saakaldte smerte og nydelse, kommer menneskets sande tilværelses harmoni tilsyne, og vedkommende blir en bedre og sundere borger. Dette er sikkerlig en bedre vei til opnaaelse av sundhet inden samfundet og mere i overensstemmelse med Mesterens lære end det at bringe samfundet ind under de strenge krav som opstilles av systemer hvis metoder er eksperimentale, at bevise dette, er Kristelig Videnskaps mission.

De nye egteskapslove.

Øienlæge Estrid Hein, et av de danske medlemmer av «*Den skandinaviske familieretskommission*» har i «*Kvinden og Samfundets*» 15de januarnummer skrevet en længere artikel om utkastet til de nye egteskapslove, hvori hun i det væsentlige paapeker de samme forbedringer i hustruernes stilling, som det norske medlem av samme kommission, *sorenskriver Paulsen,* i sine artikler i «Nylænde» nr. 21 og 22 f. a. har gjort.

Dr. Hein slutter sin artikel med følgende: «Det er min overbevisning at lovutkastet byr hustruerne alle de fremskridt som de paa livets nuværende utviklingstrin billigvis kan gjøre krav paa.

Jeg tror det har været de kvindelige medlemmer, der blev tilforordnet den skandinaviske familieretskommission en ublandet glæde at delta i arbeidet, fordi vi hos de mandlige jurister har møtt en saa dyp forstaaelse av kvindernes specielle krav.

Maatte nu kvinderne vise interesse for arbeidet!»

Estrid Hein.

*

Vi slutter os fuldt ut til dr. Heins ønske om at kvinderne maa komme til at vie denne lov, som i saa høi grad angaar dem sin interesse. De tre kvinder som har sittet i kommissionen, *advokat Elise Sem, øienlæge Estrid Hein,* og *fru Emilie Bromée* har hver især kvindernes tillid inden sine respektive fædreland, og de hadde alle tre udmerkede betingelser for at hævde sin plass, ogsaa som varetagere av de specielle kvindelige interesser. Vi norske kvinder er dem sikkert alle som en taknemlig for den indsats de har brakt, og for det store arbeide de har været med at utføre til bedste for norske, danske og svenske kvinder.

Red.

Laura Kieler 70 aar.

Den i Danmark bosatte norskfødte fru *Laura Kieler* feiret 9de januar sin 70-aarige fødselsdag. Fru Kieler, der som ung pike het Laura Petersen vakte i sin tid opsigt, da hun som 22-aarig skrev «*Brands døtre*», som var en slags opposition mot selve *Henrik Ibsen.*

I Danmark er fru Kieler høit anseet og æret for alle sine varme indlæg for sønderjydernes sak. Hun har talt og skrevet for dem i mange aar. Vi haaber at hun vil opleve den dag da hun faar se sine kjære *sønderjyder* som danske statsborgere. Det er vort fødselsdagsønske til fru Laura Kieler! *F. M.*

Hvad der kan gjøres for fabrikarbeidere.

Sætres kjeksfabrik maa vel sies at være pioner naar det gjælder at dra omsorg for sine arbeideres ve og vel. Flere store og gagnlige tiltak har fabrikken tidligere tat for sine funktionærers og arbeideres trivsel og velvære. Og nu er der atter foretat et ytterligere, som vil ha stor rækkevidde og forhaabentlig bli et eksempel til efterfølgelse for en række andre lignende anlæg. Ut fra det princip at en tilfreds og godt behandlet arbeiderstok som arbeider under lyse og behagelige forholde, gagner ikke alene dem selv, men virker tilbake paa hele fabrikkens trivsel og fremgang, er det at direktionen handler, og det har vist sig at denne tankegang er rigtig og bærer frugt. Under disponenten, *hr. Wilhelm Zieners* ledelse, er fabrikken, som startedes i 1883, gaat stadig fremad, og er vel nu den ypperste i sit slags, ikke alene i Norge, men i hele Skandinavien.

Den 25de februar var pressen og endel andre autoriteter i et antal av omkring 50 indbudne til at ta fabrikkens sisste utvidelser paa dette omraade i øiesyn.

«Nylænde»s redaktør var blandt dem som med glæde mottok indbydelsen og derved fik anledning til med egne øine at se alle de udmerkede foranstaltninger man atter er gaat igang med.

I første etage er der indrettet garderobe for de mandlige og i anden for de kvindelige arbeidere. Der findes langs væggene avdelte rum med en hylde for hatter og en for galoscher. Det hele opført av jernduk, hvorigjennem frisk varm luft passerer. I anden etage er der ogsaa en række badeværelser med vaate og tørre dampbad og tilstøtende duschrum. Hver eneste av de ved fabrikken ansatte funktionærer og arbeidere er paalagt at ta sit ukentlige bad her, medmindre fabrikkens læger foreskriver fritagelse for dette.

I tredje etage er der indrettet et stort kjøkken med tre deilige kjeler midt paa gulvet, hvori det er meningen at der skal kokes billig og god mat til arbeiderne.

Fra kjøkkenet kommer man ind i den store forsamlingssal, som har lys fra to sider, og hvor det er meningen, at maten skal serveres ved den række av smaaborde som er opstillet derinde. Men direktionen har desuten besluttet at denne lyse, ven-

lige sal skal staa til arbeidernes disposition ogsaa om kvelden. Her kan de møtes til hygge og moro hver kveld fra klokken ½8 til 10. En koselig peis indbyr ungdommen til munter passiar, et kateter er der, saa den som har noget paa hjertet har anledning til at uttale sig, orgelet er der for fabrikkens sangforening — kort sagt alt er parat fra direktionens side til at kaste lys og bringe glæde ind i alle deres sind som er i dens tjeneste. Maatte fabrikken ha glæde av sit stræv for at saa sker!

F. M.

Aarsberetning
for
Norsk kvindesaksforening
1917—1918.

(Fortsættelse fra nr. 5.)

I en skrivelse datert 12te april sendte *høiesteretsadvokat Elise Sem en avskrift* av *gaardbruker Agnes Lie's* og *postmester Ellen Schiøtz'* testamente, hvori N. K. F. var indsat som en av arvingerne. Testamentet lød:

«Naar den i testamentet nævnte bruksret for *frk. Ellen Schiøtz* ophører, skal de faste eiendomme, Vegamot, gr. nr. 63, br. nr. 3 samt torvmosen Dokkenmosen, gr. nr. 49 br. nr. 17 — begge eiendomme beliggende i Eidsvold, realiseres. Dette skal ske ved advokat Elise Sem som executor testamenti. Salgsummen skal deles ligt mellem den i testamentet nævnte *«Norsk kvindeforening til dyrenes beskyttelse»* i Kristiania og bladet «Nylænde» hvis dette fremdeles redigeres af frk Gina Krog. Har denne derimot ophørt med at redigere nævnte blad skal den anden halvdel av salgssummen tilfalde den av kvindesagens organisationer i Norge som frk. Ellen Schiøtz bestemmer. Videre skal frk. Ellen Schiøtz medtages paa raad ved salget av eiendommene.

P. t. Kristiania 13de november 1915.

Agnes Lie.»

TESTAMENT

«Undertegnede postmester Ellen Schiøtz erklærer herved følgende at være min sidste vilje: . . . . Hvis det i gaardbruker Agnes Lies testamente i tillægget omtalte tilfælde er indtruffet, skal den halve part, som jeg i tilfælde skulde bestemme over, tilfalde «Norsk kvindesaksforening» i Kristiania til uindskrænket eiendom . . .

Som exekutor testamenti indsættes advokat Elise Sem.

Kristiania den 22de mars 1916.

Ellen Schiøtz.

Den 9de november d. a. har advokat Elise Sem sendt følgende skrivelse til Norsk kvindesaksforenings styre:

«Under henvisning til skrivelse angaaende gaardbruker Agnes Lies og postmester Ellen Schiøtz' testament, skal jeg herved meddele, at da kjøpesummen for de faste eiendomme, kr. 71 500,oo, blev betalt, blev der samme dag, 8de mai d. a., paa sparebankbok med Christiania bank og kreditkasse, lydende paa «Norsk kvindesaksforening», indsat kr. 35 000,oo og det samme beløp blev indsat paa den anden arvings navn. Av det paa sparebankboken indsatte beløp vil senere bli uttat endel til betaling av arveavgift. Der er dog intet iveien for at et beløp av indtil kr. 30 000,oo kan bli utbetalt, straks jeg faar meddelelse om at dette ønskes.

Jeg har tilskrevet Eidsvolds kirketilsyn med anmodning om at faa vite, om dette vil overta vedlikeholdet av gravstedet og hvilken sum der isaafald kræves utbetalt, men jeg har endnu intet svar faat herpaa.

Nøiagtig opgjør over boets indtægter og utgifter vil senere bli levert.

Ærbødigst *Elise Sem*

exekutor testamenti.»

(Forts.)

Norske Kvinders Nationalraad

har indsendt følgende skrivelse:

Til regjeringen!

I anledning av at der paa fredskonferansens 2det plenarmøte den 25de januar 1919 blev besluttet nedsat en kommission til at undersøke spørsmaalet om international lovgivning for industri og arbeiderspørsmaal, tillater N. K. N. sig at rette en indtrængende anmodning til regjeringen om at der om Norge, hvad der forhaabentlig vil bli tilfælde, faar sin repræsentation i kommissionen, ogsaa vil opnævne en kvindelig repræsentant.

De spørsmaal som vil bli drøftet og de bestemmelser som vil komme frem i en saavidt fyldig international kommission berører saa sterkt kvinders sociale og økonomiske interesser, at man finder det absolut paakrævet og retfærdig at kvinder faar plass i denne kommission.

Der er ogsaa fra Franske Kvinders Nationalraad indsendt en henvendelse herom.

N. K. N. tillater sig at foreslaa at fru Betzy Kjelsberg eller doktor Dagny Bang opnævnes som repræsentanter for Norge.

Nico Hambro, formand. *Karen Grude Koht,* korr. sek. I.

Nordiske Kvindeforening sender en petition til fredskonferansen.

En hel række norske, danske og svenske kvindeforeninger har sendt følgende petition til fredskonferansen:

Vi undertegnede repræsentanter for de nordiske kvindeforeninger, som rummer mange tusen enkelte kvinder med ansvar overfor menneskeslegten, føler det som en uovervindelig trang og en uavviselig pligt at kræve beskyttelse for det overlevende ulykkelige armeniske folk.

Overalt i den civiliserte verden har utryddelse av den armeniske nation paa tyrkisk grund vakt den dypeste forfærdelse og sorg. Hvad der i sommeren og høsten 1916 er forøvet over hele tyrkisk Armenien, hvor indtil halvanden million vergeløse mænd, kvinder og barn systematisk og under utrolige pinsler er utryddet, er altsammen forlængst og fra alle sider dokumentert som ugjendrivelig historisk sandhet.

Det skete er uopprettelig. Men hvad der kan og bør gjøres og hvad hele verden med os venter og kræver av fredskonferansen er:

Uopholdelig intervention i tyrkisk og russisk Armenien til frelse for og effektiv beskyttelse av de derværende rester av det armeniske folk, som, prisgit tyrkers, kurders, og tartarers voldsgjerninger endda heltemodig holder stand.

Kun ved opfyldelsen av dette krav i forbindelse med *at ophavsmændene blir dradd til ansvar og uskadeliggjort,* mener vi at en menneskelig tilværelse vil kunne *garanteres* dette ældgamle kristne kulturfolk, som har lidt langt frygteligere end noget andet menneskesamfund i verdenshistorien.

For den rest av uskyldige menneskeliv, hvorav det nye folk skal fremstaa, anroper vi av hele vort hjerte og i menneskehetens navn fredskonferansen om øieblikkelig beskyttelse.

Skrivelsen er undertegnet av 56 kvinder, repræsenterende de forskjelligste organisationer.

Av norske navne findes: *Randi Blehr, Elisabeth Espenak, Emily Arnesen, Bergliot Larsson, Elisabeth Wexelsen Jahn* og *Nico Hambro.*

Fra utlandet.

Brev fra Holland.

Siden september 1918 har vi i Holland en konservativ og noget reaktionær regjering. «Novemberbølgen» har dog ogsaa rullet over vort land, og frygten for en mulig revolution i vort ellers saa rolige Holland, har indgydt regjeringen en iver efter at reformere, som fik dronningen til 20de november at utstede en proklamation, fuld av løfter om reformer, som hun erklærte skulde bringes til utførelse med den hurtighet som svarer til tidens raske pulsslag.

Blandt disse reformer var *8 timers-dagen* og *stemmeret for kvinder*. Men da vor regjering opdaget at det hollandske folk ikke var saa ganske bestemt paa at ville revolution, var den ikke tilsinds at skynde sig, og vor *Landskvindestemmeretsforening* blev nødt til at forlange at det kongelige løfte fuldbyrdedes. Den 5te februar feiret *Landskvindestemmeretsforeningen* sit 25-aars jubilæum. Og endda har den ikke hat den glæde at bringe hjem den fulde høst av sit arbeide for kvindernes frigjørelse, siden retten til at *stemme* fremdeles forholdes os, uagtet grundloven har git os valgret. Nu kræver foreningen at det lovforslag som gir kvinder stemmeret, øieblikkelig vedtages.

Imidlertid har arbeidsministeren slet ikke isinde selv at være uvirksom. Gud har git ham magt, forat han kan gjøre folket lykkelig, og forat han kan være en hæder for sit parti og sine vælgere! Han har fundet et middel til at utføre dette, uten at det koster statskassen noget, og foreslaar nu at forby kvinder at arbeide i butikker og fabrikker efter kl. 1 om lørdagene! Paa denne maate beskytter han kvinderne, forpligter principalerne, ved at gi dem et paaskud i hænde til at betale de kvindelige betjente mindre end de mandlige, gjør sig arbeiderne forbundne, idet de faar en anledning til at overta kvindernes arbeide. Dette er i sandhet en billig maate at være velgjører paa! De som lider under metoden, er bare kvinder, stemmeretsløse kvinder!

Vort eneste kvindelige parlamentsmedlem, socialdemokraten *Suze Groeneweg*, har talt mot ministeren i parlamentet, idet hun argumenterte, at hvis indskrænkninger av arbeidstiden for alle ved at lukke fabrikkerne kl. 1 om lørdagene, skulde bli til velsignelse for arbeiderne, saa var det foreslaatte forbud mot arbeide for en gruppe av arbeidere det sandelig ikke, fordi disse vilde bli uheldig stillet ved slike særlove. Kvinderne vilde ikke bli bedre, men *værre* stillet ved specielle indskrænkninger i deres arbeidstimer, naar arbeidet fortsattes videre uten dem.

Martina G. Kramers.

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg. | KRISTIANIA, 1. APRIL 1919 | Nr. 7

Amalie Skram.

F. i Bergen 22. aug. 1846, † i Kjøbenhavn 22. mars 1905.

Nils Collett Vogt, dikteren av Guds nåde i den problem-redne tid, har engang sunget:

«Jeg er Barn af min Tid,
jeg er vilieløs Træl af min Tid,
har ikke Frihed og har ikke Fred.
vaander mig under dens rastløse Strid.
Vaagner om Natten. — Hvad er det den vil?
Ja, hvad vil vel Tiden bruge mig til?»

«Barn af sin Tid», — det var det *Amalie Skram* også var. Hun har «kjæmpet dens strid» som få. Men det glade kampmod i slagtummelen som ellers lyser ut av Collett-Vogts dikt, hadde hun ikke. Hun så dens redsel og kjente dens kvide, og visste hun måtte lide alt hvad et menneske kan bære. «Min Tid er min Vaande, dens Billed forfølger mig» — det har hun kjent, og

sikkert har hun våknet om natten med det samme spørsmål: «Hvad er det den vil, og hvad vil den bruke mig til?»

Det gikk dengang som så tidt, — mannen fikk all livets fylde, dets glede og sorg, strid og seier, lyst og kvide. Kvinnen fikk lidelsen, — ingen himmelstormende fryd, hverken i forventningens stund, eller i stridens hete, eller i seirens øieblikk.

«Syg af sin egen og Alverdens Kummer,» sang *Helge Rode* ved hennes død. Det var hennes liv: lidelsen for dem alle, Constance Ring og Ory, Sjur Gabriel og Sivert, og Lucie, og Agnete og Else Kant og alle de andre, — i hennes bøker og i hennes liv. Gjennem lidelsen, — sin egen og andres — vokste hun som menneske, ut over sine grenser, frem til kunstneren som bare gir av sin sjels rikdom, til han arm og ribbet går i sin grav.

Naturen var ødsel, og samfundet kargt til å utruste *Amalie Alver* til det liv som skulde utvikle hennes anlegg og evner. Når en går igjennem det billedstoff som finnes, og legger til uttalelser fra forskjellige tider og mennesker om hennes usedvanlige skjønhet, så er det et ord av henne selv som trenger sig frem («Post festum»): «Hvor kan nogen tro, at det ene Menneskes Lovprisning af det andet Menneskes Ydre betyder noget? — — Nei, lad Menneskene aabenbare lidt af sine nøgne og blødende Sjæle for hinanden. *Det* betyder noget.» Og likevel, — når en ser et vakkert menneske og kjenner den æstetiske glede ved synet, så prøver en vel se inn i sjelen med det samme og vil finne den samme skjønhet der, eller — se kontrasten mellem sjel og legem, som vil stri dig frem til harmoni. Gjennem en rekke billeder fra forskjellig tid i et menneskes liv, ser en jo også utviklingen og livets ubarmhjertige herjing. Slik også med Amalie Skram. De drømmende ungpike-øine blir seende og interesserte, våkne, blir kolde og hårde, blir triste, tilslutt atter vekere — den store forståelse gir dem forklaringens skjær. Og trekket om munnen, så vart i sin rene uskyld, fester sig i tross og vilje, men lebene åpner sig mot livet, som må kjennes, og de lukker sig i bitter kunnskap og medynk. Og en tror en har sett inn i en sjel som blev lutret i den skjærsild som heter livet.

Amalie Alver blev født i Bergen 1846. I et hjem som ikke var lykkelig, og som til slutt brøt sammen under økonomiske vanskeligheter. Barndommen falt liksom i to deler for Alvers

barn: en glad sorgløs sommerferie i Alverstrømmen, farens hjembygd, og så de tunge regnversdager i byen, som fikk solstreif mest fra et drømmerike hun laget sig istand med hjelp av alle de bøker hun kunde få tak i. Nogen ungdom blev der snaut tale om. I 17—18-årsalderen blev hun forlovet med en ti år eldre sjømann, og året etter var hun som fru Müller på vei til Mexico. De fjorten år ekteskapet varte, blev med alt en rik tid for Amalie Müller. Indre og ytre oplevelser skortet det aldri på i disse år. Romantiske drømmer og lengsler og ideale krav blev brått slått i knas som det skjøre stoff de er. Sjømandsliv ombord og i land, på vertshus og danseboder, blev den brutale virkelighet hun lærte å kjenne og som tankene skulde passes inn i. Og hun hadde alltid en sterk drift til å utforske de nye områder som der åpnet sig en gløtt til. Hun måtte ha greie på alt, krævde å få se alle kroker i livet.

Mellem reisene kom hun i Bergen sammen med radikal intelligens som førte henne inn i tidens tanker, og kontakten mellem dem og hennes eget sjeleliv var straks i orden. De store livsproblemer brøt sterkt på innenfra nettop som de kom til orde i literaturen. Det år Bjørnsons «Magnhild» kom ut (1877), blir Amalie Müllers første artikel trykt i «Bergens Tidende», — det er en anmeldelse av «Marie Grubbe», — ingen tilfeldighet at nettop den bok drev henne til å skrive offentlig. Og samtidig arbeidet hun med et skuespil, som nok blev ferdig, men aldri så dagens lys. Og stred sig ut av sitt eget ekteskap.

Men så mangt kom i veien for at hun alt nu kunde ta op sitt arbeide. Skilsmisse, sykdom, religiøs krise måtte gjennemlides i de følgende år. De artikler hun skrev i begynnelsen av 80-årene, viser hvor livskraften tvinger henne, gjennem fristelsen til å gi sig over i pessimisme, frem til strid for tidsproblemene. Hun leter etter solid byggegrunn for det nye som skal reises etterat det gamle ramlet da grunnen tok på å gli. Vi finner henne i striden om «En handske», «Det ny System», «Et Dukkehjem», men kanskje skarpest i «Gengangere»-striden. Fru Alvings tanker har hun tenkt med slik intensitet at hun roper ut: «Dersom Ibsen taug, så skulde stenene tale.» Kravet til dikterne at de skal være bots- og vekkelsesprædikanter, bli sterkere i henne, og får klarest uttrykk i hennes refleksjoner over *Niels*

Lyhne, der hun mer stikker ut vei for sig selv enn hun trenger inn i J. P. Jacobsens tankegang.

Og nu drives hun ubønhørlig inn i forfattervirksomheten, som skulde bli en lang lidelse gjennem tyve år med få glimt av forståelse, men så meget mer av miskjenning og ensom strid.

Da dølgsmålsystemet hadde nådd sin fylde, og sprengte veggene som hadde holdt det inne, kom den farlige tid som skulde fullbyrde dommen over forbryderne. Alle de svikne, som gjennem barndom og ungdom var blitt dysset i søvn med romantiske eventyr om godt og ondt, så de til slutt bare så den påløiete glorie over kunnskapens tre, alle disse svikne brøt frem med henderne løftet mot dem som hadde holdt systemet oppe. Men den som anklaget hårdest, hadde sett og oplevd for meget menneskelig elendighet til ikke å lete etter årsakssammenhengen, og så blev det etter hvert ikke dommen, men forståelsen som kom til å trenge sig op fra det mest forpinte hjerte mellem dem. Med arvelighetsteoriene ringende for ørene, lyste hun etter årsaker langt tilbake i ættene, og gav de «onde» en forsvarer i sin egen lengsel etter sig selv som de var før det uavvendelige grodde over dem, og de «gode» kjente sin svakhet og forstod skyldskapen mellem ondt og godt. Omsider løste forståelsen den bitterhet som hadde drevet henne inn i de stridendes rekker.

Før «*Constance Ring*» kom ut, var fru Müller flyttet til Kjøbenhavn som den danske dikter Erik Skrams hustru. Under de nye lykkelige forhold skyter hennes evner sterk vekst og gjør henne til forfatteren av «*Hellemyrsfolket*», det mest helstøpte verk i norsk «naturalisme». I et brev til Jonas Lie har Amalie Skram fortalt hvordan hun kom til å skrive slegtens historie. Det er «*Afkom*» hun skal og må skrive, — historien om en gut som «lider meget i sin barndom og dør som 18 års student.» Mens hun arbeider med ham, trenger foreldrenes fortid sig frem; men også deres liv krever forklaring fra et tidligere slegtled, og så blir det Sjur Gabriel og Oline som først må frem. Ophavet til ulykkene, brennevinen, som Oline har tydd til som motgift mot vanbrot og fattigdom, lurer sig inn på Sjur Gabriel den dag Vesle-Gabriel dør i strupehosten. Og nu slår barn og barnebarn sig frem gjennem en hård verden, hver med sin brist i karakteren. Så mange gode sider Sivert har, flukten fra realitetene ligger all-

tid og frister med småløgn, tyverier og endog selvmordstanken i sin spire. Ofte bærer drømmene om seier og lykke ham frem, så vi får tro på at han kan stri sig ut av den dårlige arv han bærer på. Men «Livet regner ikke med Drømme, men med Evner og Kræfter og Arv», hadde alt fru Müller skrevet i 1881. Og så undermineres evner og krefter etter hvert, og snart er bedragertypen ferdig.

Gjennem «*Sjur Gabriel*», «*To Venner*» og «*S. G. Myre*» var hun kommet frem til den bok som skulde gi Severins trøstesløse historie. Men andre emner steg frem imellem, og all den lidelse hun visste hun måtte igjennem med Myhres avkom skremte, så hun tok op det som meldte sig. Og ny lidelse ventet henne i hvert liv som skulde gjennemlides, hver ny form for menneskelig sorg og kvide som trengte sig frem for hennes syn, vilde forklares og forståes. «*Forraadt*», den modigste og ubarmhjertigste av hennes triste ekteskapshistorier, kom i 1892. Det er en lang og pinefull utvikling i kampen både for Wahrheit og Dichtung, som ligger mellem «Constance Ring» og «Forraadt.» Om dette skriftemål som hun har løftet op i kunstens høie riker har lettet henne, er ikke godt å si; men visst har det lutret hennes sjel å skifte rett og skyld mellem de to parter i et mislykket ekteskap.

Dramaet «*Agnete*» som kom året etter, viser veien inn til en svak sjel som mister sitt livs kjærlighet og dermed muligheten for å «faa det bedste ud af» sig selv. Det er vokset op av den store tilgivende menneskekjennskap som klinger ut av de ord Doris siger til forsvar for Agnetes tyverier: «Man skal ikke gaa i Rette med nogen. Man ved aldrig, hvad man selv kunde gjøre i andres sted.»

Tragedien om «Afkom» som ikke kunde bli ferdig, lærer vi å kjenne i Else Kants håpløse strid mot sine nerver i «Professor Hieronymus». Amalie Skrams sindstilstand var blit slik at hun frivillig lot sig innlegge på en sindssykeanstalt. Hvad hun der oplevde, og hvorledes hun svinget mellem sykt og sunt sjeleliv i denne tid, gir de to bøker fra «galehusene» rystende skildringer av.

Endnu skulde der gå år i personlig sorg og pine før «*Afkom*» kunde bli ferdig. Men det var år hun vokste i, som kunstner og kanskje enda mer som menneske. De småting hun siden samlet i «*Sommer*» inneholder fine stemninger og variasjoner over den

uhjelpelige sammenheng mellem årsak og virkning som fører frem til den store resignasjon. Endelig i 1898 kunde «Afkom» trykkes, — boken om S. G. Myres barn, — Severin og Sofie som vokser op i et helvede av et hjem og må stjele sig til det glimt inn i livets herlighet som barneballet hos konsul Smith er for dem. Sivert ser vi igjen som vrak; stundom glimter det gode frem i ham, og han kan gråte av lengsel etter sig selv som han engang var. Men energien i ham er brutt, de små og store bedragerier som holder ham i stadig angst, fører ham i fengsel hvor han ender sine dager med bitre ord til Petra, en mor så hårdhjertet at hun står som avskrekkende eksempel for datteren, — enda hun også engang var ung og vakker og god i sine tankers rike. Gjennem ufred og råskap og hjerteløshet i det hjem Sivert og Petra har skapt for sine barn, slår Severin og Sofie sig modig frem og holder sine idealer oppe likegodt som søskenparret fra den rike konsuls hjem, Sofie, den robuste av de to, endog inn i ekteskapet med den motbydelige Elias Nilsen. Severin er en vekere natur og drives alt som barn mot flukten fra livet når det blir for vondt. Og da han som ung student i sin ytterste fortvilelse tar pengebrevet til vennen, og ubarmhjertig avsløres av en kamerat, øiner han ingen annen utvei enn døden. «Forbandet og fordømt i Moders Liv.» Skjebnen hadde nådd ham.

I en melding av boken blev det sagt at Amalie Skram skildret «Ondskaben med de sorteste sorte Farver.» Til det svarte hun: «Jeg har aldrig skildret Ondskaben, for jeg har aldrig mødt den paa min Vej. Det, som overfladiske og doktrinære Mennesker kalder Ondskab, er for mig Nødvendigheder, Resultater. Har jeg villet noget med hvad jeg har skrevet, saa har det været at bringe en og anden til at forstaa, til at se og dømme mildt.» Det var det så få mennesker forstod, mens hun levde, i det minste her i landet.

Ennu to bøker skrev hun, og så oversatte hun Garborgs «Den burtkomne Faderen» i sine siste år. At den bok fant gjenklang i henne, var rimelig; hun hadde mangt felles med Gunnar Haave. Alle hans tanker kunde hun gjøre til sine nu hun satt der ensom og bare hadde «den siste Kneiken att.» Endog de ord at livet alltid er »betre freista enn ufreista», kunde hun nu forstå. Hun som engang var den feterte skjønhet i mange byer og land, satt

nu bortgjemt i en liten Kjøbenhavnerleilighet med sin lille datter, borte fra fester og glede, i vanskelige økonomiske kår, næsten menneskesky og til sine tider bitter og urettferdig, men alltid med åpent hjerte for dem som led nød. Da glemte hun sine egne kår; så fattig som hun var, hadde hun alltid noget å hjelpe dem med som hadde det verre.

En vårdag i 1905 var hennes strid endt. Om nogen, var den en strid uten løn, — et kunstnerliv som gav av sin rikdom uten å få nogen takk. Men når vår generasjon av kvinner stod bedre rustet til å ta mot de hugg livet gir, så er Amalie Skram kanskje den vi først skulde takke.

Antonie Tiberg.

En vigtig samfundsopgave.

Siden «Nylænde» nr. 1 dette aar bragte referat fra *Landskvindestemmeretsforeningens* styremøte den 26de november 1918, hvor der blandt andet ogsaa fremkom forslag om at oprette ambulerende utsalg av kokende melk og supper, til motarbeidelse av drikkeondet og til ophjælp av folkehelsen, har styret indhentet endel oplysninger fra steder, hvor denslags virksomhet allerede har været drevet med held. I første række kan nævnes *Haugesunds melkekiosk.* Dens skaper er *fru Constance Lothe,* som fik ideen til «dette saare letvinte» og i sine virkninger saa udmerkede apparat paa et skandinavisk hvitebaandsmøte i Kristiania. Kiosken er bygget efter fru Lothes tegning, er 2 meter lang, 1½ meter bred, staar paa hjul, kan altsaa kjøres, har paa forsiden et vindu med en luke, som kan bli slaat ned og danne et anretningsbord. Melk og supper kokes paa kokemaskiner og holdes varm i høikasser. Der sælges ogsaa smørbrød, egg, frugt. Omsætningen av egg kan være kolossal — indtil 160 snes kjøpt ind ad gangen — fort væk.

Kiosken holdes aapen i fisketiden — fra januar til mai — fra kl. 8 aften til kl. 6 morgen, og at den vældige samling mennesker, som i de tre maaneder opholder sig i byen, sætter pris paa den letvinte, gode anledning til at faa sig noget varmt i livet, bevises besst av omsætningen, ifjor var den paa 12 000 kr.!

En ganske pen sum, naar det betænkes, at den kommer ind av smaabeløp — det høieste 50 øre.

Der kan ikke være tvil om, at dette er et godt ædruelighetsarbeide. «Det er, for at citere fru Lothe, netop et led i kampen mot drikkeondet. For mig har dette altid været grundprincippet i mit avholdsarbeide: at sætte noget andet og efter min mening bedre istedenfor det, som man vil ta bort».

Gina Borchgrevink.

Norske Kvinders Nationalraad

avholder iaar sit 5te landsmøte i Bærum fra 3dje til 7de juli. Indmeldelse til møtet sendes til kontoret, Harbitz's gt. 23 III, med vedlagt kr. 10.oo i indmeldelsespenge.

Nationernes forbund og skolen.

Fru Hanna Isaachsen har den 8de januar d. a. indsendt et forslag til *Det kongelige Departement for Kirke og Undervisning* med efterfølgende utredning, som hun elskværdigst har overlatt «Nylænde» til offentliggjørelse:

Hele den civiliserede verden staar nu foran saa omfattende og dyptgripende omvæltninger baade i politisk og i social henseende som verdenshistorien aldrig tidligere har set sidestykke til.

Av alle de maal, som tiden stiller frem for folkene, er intet av større betydning end gjennemførelse av krigens avskaffelse og av verdensfreden. Arbeidet for at danne en «Nationernes Liga» med dette maal for øie er vel den betydningsfuldeste opgave, mennesker nogensinde har stillet sig.

Men et verdensforbund av selstændige stater vil ikke kunne utvikle sig trygt, saalænge det kun hviler paa overenskomster mellem de styrende i de tilsluttende stater, selv om disse styrende har et parlamentarisk flertal bak sig.

Det eneste grundlag, som kan give et saadant forbund fuld tryghet og fuld kraft til vekst og utvikling, det er en *overbevisning,* som er trængt igjennem til *hele folket* i alle de tilsluttende stater. Det vil si en *overbevisning* om krigens dumhet, vanvid og forbryderske karakter, om dens økonomiske og biologiske fordærvelighet, dens lammende virkning paa det aandelige liv og dens demoraliserende avskyelighet. Alt dette paa den ene side. Paa den anden en *overbevisning* om *verdensfredens* og dermed *verdenssammenslutningens* uoverskuelige betydning for al fremgang — intellektuel og moralsk, økonomisk og biologisk.

Det er en kjendsgjerning, at dersom en overbevisning faar fuld magt over ens sind, falder man ikke paa at handle imot den: Om man bød en mand al verdens rigdom, dersom han vilde spasere ut av et vindu i 4de etage og hente den, vilde det ikke engang være en fristelse for ham, saa fast er hans overbevisning om et saadant tilbuds vanvid.

Kunde man efterhaanden faa arbeidet ind i menneskene en likesaa fast overbevisning om krigens vanvid og selvmorderiske karakter, og om fredens og sammenslutningens klokskap og magt til at vække og stimulere opbyggende kræfter, saa vilde «Nationernes Liga» kunne vokse til et verdensomfattende forbund, inden hvilket alle menneskets evner vilde utfolde sig i en hittil uanet rigdom.

Men ogsaa kun da.

Saalænge forbundet ikke hviler paa en *overbevisning hos folkene,* vil forholdene kræve et internationalt ordenspoliti. Det vil si «Nationernes Liga» vil bygge paa vulkansk grund, og *et* utbrudd kan styrte det hele sammen.

Selv om ikke det sker, vil utrygheten gjøre sig gjældende med alle sine følger: Gode kræfter vil bindes til helt uproduktivt arbeide og indirekte vil utviklingen hæmmes i saavel aandelig som materiel retning under trykket av den ulmende usikkerhet.

Den mellemfolkelige jalousi og det hat, som er gjødet med krigens blodstrømme, gjør ikke byggegrunden sikrere.

Saavidt jeg kan se, blir det en uavviselig pligt for de stater, der nu vil danne «Nationernes Liga», at ta op et maalbevisst og energisk arbeide for at faa denne overbevisning til at trænge igjennem hos de respektive folk.

Av de forskjellige grene, dette arbeide maatte omslutte, er det kun *skolens* arbeide, jeg her vil fremholde.

Alle de verdensomskapende ting, som har foregaat og foregaar i vore dage, maa faa en indgripende virkning paa vor opdragelse av efterslegten.

Alle er enige om, at den moralske livsanskuelse, som skal bære den enkeltes utvikling og liv, maa grundlægges fra barnets første tid i hjemmet, og skolen maa fortsætte dette arbeide. Paa denne maate kan en moralsk livsanskuelse sætte sig fast i sindet til en alt gjennemsyrende overbevisning.

Derfor mener jeg, det blir en uavviselig pligt for *skolen* at ta op arbeidet for verdensfreden som en direkte undervisnings- og opdragelsesopgave.

For at si det indtrængende: Skolen maa sigte paa at fremelske en likesaa «instinktiv» overbevisning om, at krig er vanvid, som om at det er vanvid at spasere ut av vinduet i 4de etage.

Man vil muligens svare at skolen gjennem sin religionsundervisning allerede arbeider i den retning. Men dette er kun en

frase. Det er en kjendsgjerning, at vor religion i 2 000 aar har sagt os med al mulig klarhet, at det er forbrydelse at slaa ihjel, røve og plyndre, lyve og bedrage, og at det er pligt at elske vor næste som os selv. Men like klart har alle kristne folk lært, at en endnu større forbrydelse er det dog at *negte* at gjøre alt dette, om det blir dem befalet av *deres øvrighet*.

Jeg fremhæver ikke dette her, fordi jeg bebreider noget folk, at det har villet forsvare sig, *som nu forholdene engang er*. Men det er saa soleklart, at denne selvmotsigende dobbeltmoral aldrig kan bære et verdensforbund, at enhver skjønner der maa en anden undervisning til.

Denne undervisning kan av flere grunde ikke lægges ind under religionsundervisningen alene: Religion og moral er ikke det samme. Den religiøse side av undervisningen vil lide skade ved for meget moralpræken, hvorved det essentielt religiøse snevres ind, blir aandløst og fladt.

Det moralske faar heller ikke bredt nok grundlag, om det kun kommer ind gjennem religionsundervisningen. Det er jo ogsaa en kjendsgjerning, som skolen burde regne med, at mange vender sig fra religionen efter skoledagene. Hvis deres moral da kun hviler paa religionen, taper den let meget av sin magt i dem.

(Forts.).

Nylænde og landsmaale.

Under denne overskrift er der eit stykke i «Nylænde» nr. 15 f. a.

Det høvde so uheppe at eg ikkje fekk tak i det fyrr no nyss, og daa eg hev trong til aa koma med ei lite retting lyt eg beda um rom til eit par ord.

I stykket stend: «Naar vi oversatte artiklen «Anne Eggen» i vort nr. 10, saa skedde det fordi der hittil i «Nylænde» ikke har været optat nogen «landsmaalsartikkel». Uagtet den tidligere redaktør var en varm tilhænger av maalsaken, saa optok hun aldrig en landsmaalsartikel i «Nylænde» gjennem de næsten 30 aar hun redigerte bladet.»

Dette er eit mistak. Ja me skal ikkje koma inn paa noko ordskifte um korleis det kunde ganga ann for ein «redaktør» aa vera ein «varm tilhænger av maalsaken» og likevel negte aa taka upp stykke paa landsmaal. Men lat oss halda oss til «fakta». Sjaa «Nylænde» aarg. 1899, der er tri stykki paa landsmaal i nr. 8, 14 og 18. Dei tvo fyrste hev jamvel fenge rom paa fyrste sida.

I aarg. 1900 gjeng ein «diskusjon» um maalsaki med innlegg paa baae maali.

Vonleg finn ein meir um ein leitar gjenom dei andra aargangarne, men dette for vera nok. *Gunnbjørg Vinje.*

Gunnbjørg Vinje har ret i at der staar 3 artikler paa «landsmaal» i de nævnte numre av «Nylænde» for 1899. Men i vor uvidenhet trodde vi at disse artikler var skrevet, den første paa *telemarkisk bygdemaal,* den anden og tredje paa *valdrisk.* Vi sammenlignet artiklerne og fandt uoverensstemmelser, mente derfor at det ikke kunde være det man kalder *landsmaal* i motsætning til *rigsmaal!* Vi har nemlig hørt at landsmaal er «*en generalnævner, hvori alle bygdemaal gaar op.*» Der er i de tre artikler (eller rettere i den ene og de to) forskjellig bokstavering for forskjellige ord, som det vil føre for langt at komme ind paa. Skal bare nævne: i nr. 8 staar: *kvende-*(stemmeretsforening) og i flertal: *kvinnur,* i de to andre *kvinne-*(saki), flertal: *kvinnor.*

Det er mulig der i de 30 aarganger ogsaa findes en enkelt artikel som er skrevet paa «landsmaalet»; men antallet er ialfald forsvindende, og maa nok «*letes*» godt og vel efter. Imidlertid takker vi *Gunnbjørg Vinje* for hendes interesse for denne sak, og vi henviser forøvrig til vort svar til *Betzy Kjelsberg* i nr. 15 f. a.

Red.

Aarsberetning
for
Norsk kvindesaksforening
1917—1918.

(Fortsættelse fra nr. 6.)

Som meddelt i forrige aarsberetning overtok N. K. F. utgivelsen av «Nylænde» fra nytaar 1917. I kontrakten med Centraltrykkeriet fastsattes bl. a. at trykkeriet, som oppebar alle indtægter av bladets abonnement og avertissementer skulde betale redaktionen kr. 1 800,00 pr. aar og besørge ekspeditionen. Efter en tids forløp erklærte imidlertid trykkeriet, at det ikke kunde fortsætte hermed paa grund av at abonnentantallet var mindre og utgifterne større end beregnet. Der kom imidlertid en ordning istand, som bevirket, at Centraltrykkeriet fortsatte til nytaar 1918.

I indeværende aar har *hr. disponent Ragnv. Schack* besørget trykning og ekspedition paa samme betingelser som Centraltrykkeriet, med den forskjel, at han kun betaler de halve redaktionsutgifter. Den anden halvdel er blit betalt av de bidrag som indkom til «Nylænde»s fortsatte utgivelse.

Nu har imidlertid hr. Schack meddelt at han frasier sig trykning av «Nylænde» fra januar 1919. Dette har han dog under

visse betingelser forandret derhen at han paa grund av de økede omkostninger til trykning og papir ialfald til næste aar ikke kan betale nogen gage til redaktøren, hvorfor han anmoder N. K. F. om at gjøre et utlæg til den anden halvdel av gagen, som senere tænkes tilbakebetalt.

Av de penge som er indkommet til «Nylænde»s fortsatte utgivelse vil der ved nytaar være kr. 400,oo tilbake, desuten utestaar som ikke indbetalt kr. 130,oo, dertil kommer kr. 1 000,oo av Gina Krogs legat som tidligere er bestemt til «Nylænde»; men da dette ikke strækker til, har man for at sikre «Nylænde»s utgivelse ogsaa i 1919 tænkt — i tilfælde — besluttet at anvende optil 1 aars rente av det beløp som N. K. F. vil faa ifølge Agnes Lies og Ellen Schiøtz' testamente.

Foreningens fagskole paa Nordstrand har i de to sisste kurser hat 52 elever. Der er iaar kun blit foretat nogen mindre reparationer og oppussninger. De ekstraordinære forhold som bevirkes av krisen og dyrtiden, har foraarsaket flere vanskeligheter m. h. t. at skaffe tilveie alle de forskjellige ting som man nødvendigvis maa ha i en husholdningsskole med internat. Heldigvis er vanskeligheterne blit overvundet og undervisningen har kunnet fortsættes paa tilfredsstillende maate. Der er iaar yderligere bevilget kr. 1 000,oo i dyrtidstillæg.

Den 26de mai mottok skolen besøk av landbruks- og provianteringsministeren samt Stortingets landbrukskomité. Disse herrer besaa det hele anlæg og uttalte sin tilfredshet med de forandringer og nyindredninger som var foretat.

Der er imidlertid endnu flere som trænger utbedring og i den anledning er indsendt andragende om bevilgning av de nødvendige midler til at utføre dette.

Lærerinde, *frk. Anna Halfstad* har efter eget ønske forladt skolen. I hendes sted er ansat *frk. Pedersen,* Kristianssand, tidligere elev av fagskolen.

Der er sendt lykønskningstelegram til *fru Elna Munch,* Kjøbenhavn, i anledning av hendes og de øvrige 8 kvinders valg til medlemmer av Rigsdagen, til *Mrs. Millicent Fawcett* i anledning av kvindestemmerettens heldige gjennemførelse i England, til *statsminister Gunnar Knudsen* og *frk. Alvilde Prydz* i anledning av deres 70-aars fødselsdag. En blomst og telegram blev sendt *landbruksdirektør Tandberg* i anledning av hans jubilæum.

Krans blev sendt til *frk. Ellen Schiøtz'* og *fru Margrethe Wullums baare.* Til *Selma Lagerløfs* 60-aarsdag fornylig sendtes telegram undertegnet samtlige styremedlemmer og sekretærens navn.

Randi Blehr,
f. t. formand.

Helga Berger. *Marie Kjølseth.* *Fredrikke Mørck.*
Anna Hvoslef. *Aadel Lampe.* *Agnes Martens Sparre.*

Smaa notiser.

I *«Den kvindelige tjenerstands forening»* holdt *«Nylænde»s redaktør* efter anmodning fra foreningens styre torsdag den 6te mars et foredrag om *«Wergeland og Welhaven.»*

Indsendt til redaktionen: Fru H. Schønberg Erken: Stor Kokebok 13de hefte. Forlagt av H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) Kra. 1918.

Kvindernes fødselspolitik av *Katti Anker Møller.* Kra. 1919. Det norske arbeiderpartis forlag.

Den danske Valglov.

Som bekjendt sitter der 9 kvinder i den danske rigsdag. Vi har ment det kunde være av interesse for «Nylænde»s læsere, som for norske kvinder i sin almindelighet, at faa litt rede paa den danske valglov, som har kunnet lettere end herhjemme hos os straks det første aar danske kvinder gaar til valg, aapne dem adgangen til saa mange plasser. *Kand. polit. Meta Hansen* har elskværdigst imøtekommet vor anmodning og sendt os nedenstaaende artikel. *Red.*

1915 fik Danmark sin nye Grundlov, den der gav Kvinderne lige Ret med Mændene, og samme Aar havde Danmark faaet en ny Valglov, der skulde hjælpe til at skabe en retfærdigere Repræsentation, saa Repræsentanternes Antal kom til at svare nogenlunde til Vælgertallets. Der har — alt andet Partierne imellem — været Enighed om, at denne Valglov er slet. Den danske Rigsdag bestaar som bekendt af to Ting, Folketing og Landsting. Valgret og Valgbarhed til Folketinget har enhver Mand og Kvinde, der har Indfødsret, har fyldt sit 25 Aar og har faaet Bopæl i Landet, og som ikke ved Dom er fundet skyldig i en i den offentlige Mening vanærende Handling, som ikke nyder eller har nydt Fattigunderstøttelse, der ikke er enten eftergivet eller tilbagebetalt, og ikke er ude af Raadighed over sit Bo paa Grund af Konkurs eller Umyndiggjørelse.

Folketinget bestaar af 140 Medlemmer. Af disse vælges 24 ved Listevalg i København (København og Fredriksberg), 93 ved Valg i Enkeltmandskredse udenfor København, og endelig fordeles de 23 Mandater til de Partier, der efter de afgivne Stemmer, har faaet

for faa Repræsentanter. Denne Fordeling er ret indviklet, da disse Tillægsmandater efter Loven skal fordeles med et vist Antal til henholdsvis Øerne og Jylland, og Mandaterne tilfalder de ikke-kredsvalgte Kandidater, der har faaet de fleste Stemmer indenfor de Amter, hvor der er flest urepræsenterede Stemmer.

For at et Parti kan opnaa et Tillægsmandat, maa det i Forvejen have faaet mindst en Kandidat valgt enten ved Listevalget eller i en Enkeltmandskreds. En Kandidat kan stille sig i flere Kredse indenfor samme Amt; blir han eller hun valgt i alle Kredsene, kan han eller hun vælge, hvilken Kreds de vil repræsentere. En Kandidat opnaar lettere et Tillægsmandat ved at være opstillet i flere Kredse; et af de kvindelige Folketingsmedlemmer er Indehaver af et saadant Tillægsmandat.

Betingelserne for Valgret og Valgbarhet til Landstinget adskiller sig kun fra Betingelserne ved Folketinget, ved at Alderen er 35 Aar og at Landstingskandidaten skal bo i Kredsen.

Landstinget bestaar av 72 Medlemmer. Af disse vælges de 18 af det afgaaede Landsting, 1 vælges af Færøernes Lagting og 53 vælges i Landstingskredse ved indirekte Valg, idet Vælgerne vælger Valgmænd- og kvinder. Valgmændene vælges i Valgmandskredse (= Folketingskredse) og der vælges 1 for hver paabegyndt 1 000 Indbyggere. Valgmændene samles paa Valgdagen og vælger efter Forholdstal, Kredsens Landstingsmænd. Der er kun foretaget 1 Rigsdagsvalg efter denne Lov. Der blev ved dette valgt 4 Kvinder ind i Folketinget, 3 ved Listevalg i København og 1 paa et Suppleringsmandat i Enkeltmandskredse. De 3 i København er den radikale *Fru Munch,* den socialdemokratiske *Fru Helga Larsen* og den konservative *Fru Malling-Hauschultz.* Indehaver af Tillægmandatet er den konservative *Frk. Karen Ankersted.*

Til Landstingsmedlemmer valgtes 5 Kvinder, fra radikal Side *Fru Hjelmer,* fra socialdemokratisk Side *Fru Nina Bang,* fra venstre *Frk. Marie Christensen, Fru Inger Schmidt* og *Frk. Olga Knudsen.*

Ved disse Valg har 68 pct. af de kv. Vælgere stemt til Folketinget og 57 pct. til Landstinget. Sandsynligvis vil vi faa Valg igen ret snart. Maatte Kvinderne stemme i en endnu større Procent og maatte endnu flere Kvinder blive Medlemmer af Rigsdagen.

Meta Hansen.

Fra utlandet.

En amerikanerinde som delegeret ved fredskonferansen.

Frøken Mary Andersen som er meddirektør i *United States Women's Industry Service,* ankommer om kort tid til Frankrike. *Præsident Wilson* har nemlig ønsket at der skal være i det mindste en eller et par kvalificerede repræsentanter for de kvindelige arbeidere tilstede i Paris for at tale disses sak inden de kommissioner som har at behandle arbeiderspørsmaalene.

En ny kvindelig kandidat i det britiske parlament?

Sir Marc Sykes som repræsenterte byen Hull i det britiske parlament, er nylig avgaat ved døden i Paris. «*Minearbeidernes forening*» i Hull har anmodet hans enke *Lady Sykes* om at stille sig som kandidat til den plass som er blit ledig ved mandens død.

Millicent Garrett Fawcett gaar av som formand.

Formanden i «*National Union of Women's Suffrage Societies*», *Mrs. Millicent Garrett Fawcett* har erklæret at hun ikke ønsker at opstilles til gjenvalg som formand i foreningen, naar den har sit aarsmøte.

Mrs. Fawcetts ønske beror paa, at hun nu da hun er 72 aar, synes at hun ikke længer er istand til at egne den tid og de kræfter til foreningen, som kræves av en formand, og hun synes at det nu tilkommer en kvinde, tilhørende en yngre generation, at overta hendes pligter.

Det vil bli et stort savn for foreningen. Men den maa bøie sig for Mrs. Fawcetts beslutning, i fuld og taknemlig erkjendelse av at hun har gjort sig fortjent til den hvile hun nu søker. I 50 aar har Mrs. Fawcett utført et ufortrødent og trofast arbeide for kvindestemmeretten.

Franske kvinder forlanger utsættelse av en international kvindekongres.

Den schweiziske gruppe av «*Kvindernes Internationale Komité for varig Fred*» hadde henvendt sig til *Mrs. Chapman Catt,* formand i *Den Internationale Kvindestemmerets Alliance* med anmodning om snarest at sammenkalde alliancens medlemmer til en kongres.

De franske, italienske og belgiske led av stemmeretsalliancen har fundet det paakrævet at sende alliancens formand sin mening om denne anmodning. De skriver:

Kjære Mrs. Chapman Catt.

De schweiziske stemmeretskvinder har gjennem *Jus Suffragii's»* januarnummer for dette aar skrevet til Dem. Vi undertegnede sender i vore respektive landes navn følgende resolution angaaende muligheten av at møtes i en international kongres.

For det første. Der kan ikke bli tale om en international sammenkomst hvordan den saa end blir, før den endelige fredstraktat er underskrevet.

For det andet: For øieblikket kunde man eventuelt tænke sig at møtes med medlemmerne av komiteerne, men paa følgende betingelser: Det er os moralsk umulig at tænke os nogen slags sammenkomst enten det dreier sig om komiteerne eller kongressen, uten at vi har en sikker følelse av at der kan eksistere en enhet i synsmaate og anskuelser mellem os og centralmagternes kvinder. Denne følelse kan vi i virkeligheten ikke nære, før den dag da de østerrikske, ungarske og tyske foreninger, med hvem vi skulde kaldes sammen til arbeide, har paa en officiel og utvetydig maate erklæret sin misbilligelse av den angrepskrig som Tyskland begyndte, og av de forbrydelser som er begaat av deres land mot nationernes ret og mot folkeretten.

Hvorledes skulde vi kunne forene vore bestræbelser, hvis vi ikke har overbevisning om at den samme forstaaelse av ret og ære besjæler os alle?

For det tredje: Hvad planen om en kongres angaar, ber vi, at spørsmaalet derom foreløbig blir utsat, da komiteens sammenkomst foreløbig ikke kan avgi sin dom om denne sak.

Motta forsikringen om vor høiagtelse.

M. d. Witt-Schlumberger. *M. Ancona.* *J. Brigode.*

Italiens kvinder og stemmeretten.

De italienske kvinder har overrakt *premierminister Orlando* en petition angaaende stemmeret for kvinder. 300 av Deputeretkammerets medlemmer har erklæret sig i favør av saken.

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 15. APRIL 1919	Nr. 8

Ragnhild Jølsen.

F. 28. mars 1875, d. 28. januar 1908.

Det var en sermerkt dikterpersonlighet som i 1903 steg inn i norsk bokheim med *Ve's Mor*. Og de næste bøker *Ragnhild Jølsen* gav ut: *Rikka Gan, Fernanda Mona, Hollases Krønike* og *Brukhistorier*, øket interessen for hennes sterke og sikre kunst. Så døde hun, snaut 33 år gammel. I elleve år har hun hvilt i sin grav ved Enebak kirke, og det er ikke fritt for at glemselen brer sig om hennes navn. Men det fortjener å leve, selv om hennes verk blev så uferdig ja igrunnen bare åpnet en gløtt inn i det store dyp der hennes kunst hadde sine røtter.

Det er vist ikke mange av vore kunstnere som har været så bundet til ætt og gard og bygd som Ragnhild Jølsen, og hadde hun fått frigjort alt som lå og ulmet inne i henne, var hun blitt mer sernorsk, og da typisk østnorsk, enn nogen av vore andre

diktere. Det var med henne som med Fernanda Mona: hun kunde ikke plantes om i fremmed jord, ikke skyte røtter, der ikke slektsrøttene hadde grodd.

Ragnhild Jølsen vokste op i en skogbygd som holdt på å gjøre spranget over til industrien, men ikke greide det, ikke dengang iallfall. Bygd og ætt var samstundes inne i et vågestykke som kunde slitt over alle bånd som festet dem til de framfarne tider og tradisjoner. Og kanskje nettop i en slik overgangstid vokser alle slags minner, tvinger sig frem, vil med i det nye eller — hindre det. Eventyr og sagn var luften hjemme i Ragnhild Jølsens barndom. Hun levde sitt fantasiliv sammen med nisser og hulder, og katter med sjel. Ja om det så var hjulene i fabrikken, saa blev det liv i dem. Vi husker Jens Vaktmand fra *Brukshistorier:* «Der er en Dævel indi hvert evige Hjul. Noen av dem er store og noen er smaa alt efter Storleiken paa Hjulet, de bor i.» Og hele bruket blir levende: «slik Bruket hvinte og gnog, kunde godt bruket sees som en Drage, og Ild spydde det, Menneskeliv tok det, og Slam kastet det viden om.»

Det å se liv i det livløse, skape form på det formløse var en medfødt trang i RagnhildJølsen. Og da hun som barn fikk lere mellem hendene, tok det straks form, — det blev en rev og nogen nisser. Det førte til at hun fikk utdanne sig som billedhugger. Først var det eventyrmotiver som fanget henne; så blev det kvinnehoder i relieff, som hun varierte på mangeslags vis, — det var både Rikka Gan'er og Fernanda Mona'er. Men samtidig *skrev* hun. På alt som lot sig skrive på. Det blev dagbøker og små fortellinger og stemninger.

Og etter hvert vokste en hel roman frem. Det var en ættesaga; hennes egen ætt som måtte gå fra gard og grunn, stod modell. «Fjeldby gård og Rankel Spillemand» hette hennes første roman, som aldri er blitt trykt, men som visst har været hos forlegger til gjennemsyn. Paa samme tid diktet hun sammen en «krønike» av folkevisen om «Dalebu Jonsson», et emne hun aldrig gav op, men tok frem det siste år hun levde og vilde gjøre drama ut av. Hvor langt hun kom frem som kunstner i årene før hun fikk noget trykt, viser kanskje best det «Misserere» hun setter som sluttsten på «Syv Blade, fundne efter Skjalden Halle Strides Datter, Brigida Guldhals»; her er siste strofe:

«Tomme dag med dens tunge nat
Har livets gravrust i sjælen sat.
Mørke ei viger fra jorderigs muld.
Verden. O verden af smerte saa fuld.
Misserere.»

Det første hun fikk trykt, *Digerheim herreborg,* så dagens lys i «Urd» i 1902.

«Ved de store dyb lever sagnene frem: Mellem bjerges dybe huller, ved den dybe storskov, ved de dybe søer. Vilkårlig herskermagt har lys og skygge; men søens speil fordobler natten og dagen. *Der* er liv ved døde ord og farve ved smuldret glans.» Her ligger ophavet til Ragnhild Jølsens diktning: naturen og sagnene som stiger ut av den. Enten en kaller det hun skriver romantiske fortellinger eller nutidsromaner, — det er alt runnet av samme rot.

Året etter kom *Ve's Mor* — tragedien om bydamen Paula som flyr for Ove Munk til Gerhard Winkel, eieren av Gruvang med «den vanskjøttede Jord, hvor Græsset grodde på Gjødseldyngerne.» Som i en uflidd bygd med uflidde fornlevninger, som Jon og Perikles, kommer oberstløitnantens datter og vernes av den tunge støpejernsovn Gerhard Winkel mot det arbeide som skulde hjulpet henne frem til å bli menneske. Så blir hennes liv bare veksling av kamp mot sanser og lek med dem, inntil Dag blir født. Gutten blir en ny slags syk kjærlighet for henne, som driver henne inn i filosoferinger over kvinneskjebne. Et ulykkestilfælle tar gutten fra henne, og nu står fortvilelsen ferdig til å ta hennes liv. De hindrer henne i å søke døden, og så blir glemselen det hun søker mot, midler til å døve alle smertenstanker. Men de hjelper ikke stort. Da hun i sitt annet barn får en «Vanskabning for en Cherub», slår vanviddet ut og læges først den dag vesle Ve tvinger ansvarsfølelsen frem i henne. «Hvert Menneske går sin Skjæbne imøde.»

Enda mer skjebnetragedie ligger der i «Rikka Gan.» Den er blitt til etter det voldsomme slag salget av fædregården var for henne, som kjente sambåndet med alle dem som hadde bodd på Eikeberg i Enebak fra 1634. Slekten som skal bort, men ikke vil bort fra gården «og som med alle midler tvinger sig til den rett den ikke lenger har. «Hvem eied Gan, hun eller Aga? Aga,

som eied den i kraft av Forfædrene?» Det blev den sterkeste og mest helstøpte bok Ragnhild Jølsen gav ut, hård og uforsonlig i sin tross mot skjebnen, og med en vanmektig lengsel mot blidere livsvilkår, slik den har fått uttryk i det motto hun setter på titelbladet: «— Om ikke Skjønhedsguden elskes mest just af dem, som lever i Grimhed.»

På en vis er «*Fernanda Mona*» en fortsettelse av «*Rikka Gan*». Vi møter den gamle prokurator igjen og ser det rørende forhold mellem ham og vesle Fernanda, Rikka Gans brordatter, — disse to som hver ut fra sin kjærlighet forklarer og forsvarer Rikka Gans handlinger. De to slags slektsarv som stredes om makten i Rikka Gans sjel, er her blit skiftet ut mellem Jon Torsens barn, slik at «Gangauperne» har fått den brutale livsvilje som driver dem gjennem alle ville påfund frem til å bli Agas gårdshunder, mens Fernanda i sin skjønhetshunger drives vekk fra gården med de stygge minner. Men hun kan ikke skyte rot i fremmed jord. «Når skuddet rives fra Stammen, da dør det.»

I «*Hollases Krønike*» er der bygdesagn Ragnhild Jølsen har tat frem til dikterisk behandling. Hollas, kirkefyrsten og falskmynteren, er blitt personifikasjon av all tenkelig og utenkelig ondskap og gemenhet, — han er blitt en bygdefanden, som nok kan ta det op med den fanden som lever i vore folke-eventyr, i groteske påhitt; men han mangler det joviale drag, som mannen med hestehoven har i eventyrene, og vi får en mistanke om at himmannen vilde holde sig for god til omgang med onde Hollas; han vilde vel behandle Hollas som hans svenske kollega gjør med Titta Grå. Men ikke i «Hollases Krønike» heller mangler romantikkens blåblomstrede svermeri. Det er her knyttet til Angelica, prestens søster, som tørstet etter skjønhet og søkte «fæste ethvert Sindets Skjønhetsindtryk»; derfor malte hun med lyse farver. «Det var Kristus selv, hun ønsked mane frem, den Alverdens Skjønhed og Sjæleadels Fyrste.» Og så blir det et billede av onde Hollas. «Ti evig irret er Livsens Spot! Vi mener den, vi elsker — vi maler den, vi foragter. Vi tænker på den, vi elsker — vi snakker om den, vi forbander. Vi drømmer om den, vi elsker — vi skriver om den, vi afskyr. Vi flygter for den, vi elsker — vi tilhører den, vi hader.» Det er en tragedie som er i slekt med Rikka Gans.

Det var Nini Roll-Ankers «Lil-Anna» som gav Raghild Jølsen ideen til «Brukshistorier». Men skridtet fra Hollas var likevel ikke langt. Det er samme bygd og samme folk en del menneskealdrer senere, — i overgangen fra bondebygd til arbeiderby. Fordi nu folket ennu levde sitt eget, halvt middelalderlige liv, blir det et sammenstøt mellem middelalder og nutid i en østlandsk skogbygd. Og dermed et interessant pendant og motstykke til Kincks brytningsbilleder fra Vestlandet. Hos ham er det en veldig natur og fattig jord som holder menneskene i sin vold, så de strir med kjempekrefter for å komme løs, og kommer de løs, setter de på sprang ut, bort, ned til bygd og kulturmennesker, — en vill flukt fra sitt eget vesen. Skogen truer ikke menneskene slik som fjellet, — den drar dem, slutter sig om dem og deres, så de fører sitt livssyn med inn i fabrikken. Og Ragnhild Jølsens bondearbeidere har skyldfolk hos Asbjørnsen, både blandt raringene i Nordmarken og blandt plankekjørerne.

Brukshistorierne blev paabegyndt nede i Italia på en stipendiereise Ragnhild Jølsen foretok i 1907. Det var dernede hvor skjønhetsinntrykkene ikke nådde op mot det hennes fantasi hadde utmalt, at hun helt kjente hvor hun hørte hjemme, og hvor hennes evner lå. Hun så nok «roser gløde og ildfluer gnistre»; men så tok tankerne til å dra nordover, — til «mit Fædrenehjems og mine vakreste Eventyrs have», og alt hjemmefra tok liv, — en stenvegg i Frascati blev et nordisk troll som gapler av hele verden.» Og skogene hjemme blev «søilehaller mægtige nok». Dalebu tok på å spøke i hennes fantasi, — hun vilde lage et folkeskuespil om ham. Og da hun på hjemveien ser «det første blånende Skimt af Norge», da blev hele Norge til «Fædrenegården», det ord som for henne rummet så meget mer enn ordet fædreland — «ikke Fædreland alene», legger hun til, «min gamle, vakre Fædrenegård var det. Min Fædrenegård, hvor nok meget var mørkt og tvært, vidste jeg, og hvor nok megen Modgang vented. Men ogsaa meget, der var sandt og godt, og Sol over mørke Aaser.»

Aldri hadde Ragnhild Jølsens frodige fantasi spiret rikere enn denne høst og vinter 1907—1908, da hun satt på Solbakken og kunde se over til Eikeberg uten nag, mens hun tumlet med planer og utkast til store arbeider, og innimellem skrev Brukshisto-

rier og «høiromantiske og symbolske Eventyr.» Reisen hadde gjort sin virkning, — den hadde luftet ut tanker, som sykt gikk i ring om en tragedie eller to, — og åpnet for uendelige muligheter i diktningens verden. Ikke engang tanken om å dikte inn 100 000 kr. til å kjøpe igjen fædregarden med, vek hun tilbake for. Der lå en lapp mellem hennes etterlatte manuskript med disse ord på: «Nu er du færdig med dig selv. Nu skal du ikke længer stirre mod et enkelt Punkt, så du ser det dobbelt, mangedobbelt i alle Mørkets Afskygninger. Men nu skal du fæste dit Blik mod den store, vide Verden, og det skal blive som Ørnevinger gjennem Luften. *Nu* skal dit Livsværk begynde.» Denne frigjøring hadde hun nok tenkt å legge frem i en roman «Den røde Høst», som hun arbeidet med i Italia og tok frem igjen da *Brukshistorier* var sendt til forleggeren. Men meget i den måtte hun få mer på avstand før den rette farve kom frem, og det er mulig det var blitt Dalebu hun først hadde gjort ferdig. Den gamle «krøniken» hun hadde laget istand ti år før, blev tat frem og gransket og stoffet lagt tilrette til det folkeskuespil hun vilde få ut av det. Hun følger i alt sin gamle omdiktning av folkevisen: Dalebu-Rauden har tapt i en hestekamp, og nu sverger Dalebu at han vil eie kongens datter. En av hans svender lokker prinsessens katt til sig; da kongsdatteren tilsist selv kommer og leter etter den, fører Dalebu henne til sin gård og holder henne innesperret der. Men hennes kjærlighet vinner han ikke, før den dag han melder henne at nu blir hun fridd ut, — hennes far har sendt sine folk mot ham; han går nu ut og søker døden mellem dem. Da leser han i Ingebjørgs øine den elskhug hun vilde nekte ham, livsviljen farer i ham, og han strir med et raseri som ingen står sig for. Da kampen er endt, ligger kongsmennene døde på tunet eller bundne i fangehullet, og Dalebu drar til kongen og skremmer ham til ja-ord.

Så sterke og lødige de er, de fem bøker Ragnhild Jølsen nådde å få ut, så er det likevel når en ser inn i hennes planer og utkast, som en får en tanke om at hennes egentlige opgave var å bygge sin kunst på folkediktningens grundlag, og arbeide den slik inn i sitt eget vesen at det vilde blitt selve skogkroken i Enebak som blev levende og tonte ut til oss det den hadde sett og gjemt på gjennem århundredene. *Brukshistorier* viser veien fremover, og

alle de gamle optegnelser som lå etter henne, forteller at der lå hennes interesser fra første stund hun tok til å skrive. Og fordi hun hadde åpnet døren inn til de ubrukte værdier hun eiet og kunde smidd kunst av, kjentes hennes tidlige død ennu hårdere.

Antonie Tiberg.

Som bekjendt har overlærer *Antonie Tiberg* i sin tid utgit en bok «*Ragnhild Jølsen i liv og digtning*», der utkom i 1909 paa H. Aschehoug & Co.'s (W. Nygaard) forlag. Aaret efter utgav overlærer Tiberg paa samme forlag: «*Amalie Skram som kunstner og menneske.*»

For dem av vore læsere, der ønsker at lære disse to kvinder, begge saa særprægede baade som kunstnere og mennesker, nærmere at kjende, henviser vi til disse udmerkede og overordentlig interessante bøker. *Red.*

Kvindestemmerettens fremgang og seier siden krigen begyndte.

«*Jus Suffragiis*» *marshefte* bringer en oversigt over kvindestemmerettens stilling i de forskjellige lande. Vi hitsætter her en opgave over de lande hvor kvinderne har opnaadd stemmeret, siden krigen i 1914 utbrøt:

Danmark 1915. Fuld politisk stemmeret og valgbarhet. *9 kvinder valgt ind i rigsdagen.*

Island 1915. Fuld politisk stemmeret og valgbarhet. *1 kvinde i rigsdagen.*

Storbritannien og Irland 1918. Fuld politisk stemmeret og valgbarhet. *1 kvinde medlem av parlamentet* (Irland).

Canada 1918. Stemmeret og valgbarhet til forbundsparlamentet, og i alle stater undtagen *New Brunswick* og *Prins Edwards ø. 4 kvinder sitter som medlemmer i de enkelte staters parlamenter.*

Tyskland 1918. Stemmeret for alle kvinder over 20 aar, og valgbarhet til alle forbunds- og de enkelte staters rigsdager samt kommunale indretninger. *36 kvinder valgt ind i den tyske rigsdag, ialt 22 kvinder i de enkelte staters rigsforsamlinger.*

Østerrike 1918. Stemmeret for alle kvinder over 20 aar, og

valgbarhet til saavel forbunds- som de enkelte staters rigsforsamlinger. *7 kvinder sitter i parlamentet.*

Ungarn. Fuld politisk stemmeret og valgbarhet.

Holland 1917. Valgbarhet. Forslag foreligger for parlamentet om at de grundlovsmæssige hindringer for kvinders ret til ogsaa at avgi stemme, maa fjernes. *1 kvinde sitter i parlamentet.*

Bøhmen og Polen holder paa at skape sine grundlove, hvori ogsaa stemmeret for kvinder vil optas.

Desuten er kvindestemmeret indført i følgende stater i Amerika:

New York 1917, Syd Dakota 1918, Michigan 1918 og *Oklahoma 1918.*

Nationernes forbund og skolen.

(Forts. fra forr. nr.)

Naar vi staar ved en verdenskrise som nu, gjælder det mer end nogensinde for efterslegtens opdragelse, at man ser virkeligheten og sandheten ret i øinene og ikke viker tilside av falske hensyn til gammel sneverhet. Virkeligheten og sandheten lærer os, at morallovene er, begrundet i naturens orden, i naturens love for menneskelivets utvikling. Derfor maa moral-undervisningen bygge ikke bare paa «De 10 bud», men ogsaa paa de naturens love, som den moderne naturvidenskap efterhvert lægger klare for os, paa de biologiske og sociologiske love.

Der vil i dette intet være, som skader religionsundervisningen, men tvertimot støttes den.

Det kunde synes, at verdenskrigens lærdommer er saa soleklare i sig selv, at nogen særlig undervisning er overflødig. Men det som sker i Tyskland og i Rusland, og det, som hvert folk frygter kan komme til at ske hos dem selv, det viser, at disse lærdomme ikke er tilstrækkelige, men at nødvendigheten er der for en klar og solid undervisning om krigens nedbrytende og fredens opbyggende magt, om krigens naturstridige væsen og om fredens fulde harmoni med naturens orden.

Jeg tillater mig efter det ovenanførte, at trække op de hovedlinjer efter hvilke undervisningen maatte ledes, saavidt jeg kan se.

Da det gjælder at paavirke barnene alt fra den tidligste tid, synes det mig at være den bedste fremgangsmaate, at la det positive, fredens og sammenslutningens opbyggende magt og deres harmoni med naturens orden, sive ind gjennem religions-, historie-, natur- og geografiundervisningen fra den allerførste skole-

tid. Senere, naar en større modenhet hos barnene letter forstaaelsen, maatte der saa komme en særskilt, direkte undervisning til.

Gjennem skolens hele paavirkning paa barnene maa der gaa en klar bestræbelse for at vække og nære *samfundsfølelsen.* Maalet for skolegangen maa stilles frem for elevene *ikke* kun som et individualistisk maal, der sigter paa at gjøre hver enkelt flink til «at komme frem i verden» («opta konkurransen i livet»), men som et *samfundsmaal,* der sigter paa at gjøre hver enkelt skikket til at ta sin virksomme del i samfundets fremskridt. Det nationale samfund maa barnene straks fra det første lære at opfatte som et led i det store gjensidighetens samfund, *menneskeheten.* Paa det tidligste trin er det let at paapeke dette ved saadant som f. eks.: Vi har faat bokstavskriften fra et folk, talsystemet fra et andet, tidsregningen fra et tredje osv. Religionen har vi og alle Europas folk faat fra jøderne. Fra det materielle omraade overflod av eksempler gjennem «indførsel og utførsel». Lignende ting forstaaes let av barn.

Senere, ved 12—14 aars alderen, maatte der saa komme en særskilt direkte undervisning til under navn av f. eks. «Grundtræk av en kulturlære.»

«Kulturhistorie» er muligens en mere liketil betegnelse, men den vilde kræve en historisk belysning av saken, som igjen vilde nødvendiggjøre et betydelig større omfang av en lærebok og tillike vanskeliggjøre en enkel og indlysende fremstilling. Denne kan allerlettest bygges paa forholdene i vor egen tid.

Hovedlinjen gjennem hele undervisningen blir den at fremhæve de samlende og opbyggende kræfter, som bærer fremskridtet i motsætning til de opløsende og nedbrytende kræfter, som i kulturlivet faar sit voldsomste utslag i *krig.*

Det er jo selvsagt, at en undervisning, som den jeg sigter paa, vil være til liten nytte, med mindre der gjennemføres noget lignende hos alle kulturnationer.

Av mange grunde forekommer det mig, at Norge vil være det land, der bedst kunde ta initiativet her og stille et forslag om saken til de ledende magter.

Jeg tillater mig at vedlægge et forslag for de hovedlinjer efter hvilke undervisningen kunde lægges an.

Forslaget selv gaar i hovedsaken ut paa: Først at utrydde den tro paa krigens nødvendighet, som skyldes «utvælgelsen gjennem kampen for tilværelsen.» Denne sætning, hvorpaa alt moderne forsvar for krig hviler, kan ikke hævdes som en naturlov, den er kun en paa det allerskarpeste omstridt arbeidshypotese i naturvidenskapen. Til moderne krig utvælges tvertimot de kraftigste mænd til at slaas ihjel, de svakeste til at bli hjemme, baade hos seirende og beseirede. Dertil undergraves sundheten ved uhygi-

eniske forhold. — Krigen fremmer muligens offervillighet hos enkelte, men gjennemgaaende fremmer den folkeødelæggende laster som grusomhet, arbeidsuvilje, usedelighet m. m. m. — Dertil viser uviljen mot den almindelige vernepligt, at krigslysten ikke er en uforanderlig naturdrift. — Videre vises, at for al kulturutvikling har aandsevnen langt større betydning end fysisk styrke, men kanonerne utvælger sig ikke bare de dummeste. — Ved eksempler vises hvorledes krig hemmer aandelig og materiel utvikling og binder evnerne i ødelæggelsens tjeneste. Det fremhæves paa det skarpeste, at paa grund av den dype gjensidige avhængighet mellem alle moderne nationer falder de ødelæggende virkninger tilbake paa de seirende likesaavel som paa de beseirede. Det gjælder baade i materiel og aandelig retning.

Som motsætning paavises, at den naturgivne betingelse for alt fremskridt er samarbeidet: Alt *liv* hviler paa samarbeide. Selv det encellede væsen er «et samfund» med et uhyre kompliceret samarbeide. — Al utvikling i naturen foregaar gjennem et altid utvidet samarbeide og hermed følger stigende intensitet i livsvirksomheten, koldt blod, varmt blod, intelligensvirksomhet. Jo høiere utvikling jo større avhængighet mellem de samarbeidende dele. — Den fuldkomneste organisme med det høiest utviklede biologiske samarbeide er mennesket. Men mennesket begynder straks arbeidet paa en ny utvikling, kulturutvikling. Da viser det sig, det enkelte menneske er ikke komplet, der maa et samfund til. For den fulde, alsidige utvikling av menneskelivet er heller ikke det avgrænsede nationale samfund nok, den isolerte nation stagnerer, gaar tilbake, ja dør ut. Jo videre forbindelse en nation derimot har med andre, jo rikere dens utvikling. Denne gjensidighet viser os menneskeheten som en samfundsorganisme, hvis samlende arbeide er kulturutvikling i allervideste forstand. — Denne kulturutvikling gaar i hovedsaken ut paa at trænge ind til forstaaelse av naturen og alle sider av menneskets liv, finde dettes maal og mening og tilpasse den ydre verden efter menneskenes behov. Det er denne «kamp for tilværelsen», kampen for at gjøre den omgivende verden til menneskets tjener, som er begrundet i naturen selv og derfor fører den fremover. Og det gaar hurtigst frem, naar alle arbeider sammen paa dette. — Denne kamp gjennemføres ved aandelig arbeide — der maa gaa aandelig arbeide forut for alle materielle fremskridt ogsaa — ved samarbeide som gaar ut paa opdagelser og opfindelser, der kan føre fremover i alle retninger, materielle som intellektuelle, moralske og religiøse. Hvorledes samarbeidet gjælder hele menneskeheten, vises besst for barn ved saadanne ting som opfindelsen av at tænde ild, av baaten, seilet, hjulet — av akerdyrkning og dyretæmning — av skrift, talsystemer, tidsregning m. m. m. der kommer alle tilgode. — I vor tid er den praktiske sammenslutning naadd længer end no-

gensinde, likesaa er den aandelige sammenslutning om de høieste maal altid stigende. Enhver krig bare hindrer os i at naa videre. Tar vi skridtet helt ut, banlyser al krig og samler alle folkeslags kræfter om dette store maal — den fulde verdenskulturutvikling med alle dens grene — det maal som saa allikevel *er fælles,* saa vinder hvert enkelt folk det besste for sig selv uten at stjæle og plyndre fra nogen, samtidig med at det hjælper alle andre fremover tillike.

Kristiania den 8de januar 1919.

Hanna Isaachsen.

Expeditriceskolen.

For 3 aar siden oprettet Kristiania kv. Handelsstands Forening en «ekspeditriceskole» efter dansk mønster.

To ganger har den allerede utsendt et kuld færdige elever — forleden hadde skolen sin tredje eksamen, og et nyt kuld gik ut til de forskjellige forretninger med utvidet kjendskap til og flere kundskaper om ekspeditricers arbeide og pligter. Det er med mange av disse som med fortsættelsesskolens elever: de kommer fra sin arbeidsplass og direkte til skolen, der spørres ikke om træthet eller hvile, de gaar paa med liv og lyst — den arbeidsiver lover godt for ungdommens fremtid.

For en del indbudne viste ekspeditricene at de hadde brukt tiden godt, uten flid og arbeidsglæde hadde ikke resultatet været saa bra — naturligvis de gode lærerkræfter medregnet.

Det var morsomt at se dem ekspedere hverandre, redegjøre for stoffet, beregne, skrive, maale og pakke, alt med venlighet og høflighet likeoverfor kundene.

I de norske stile, som var fremlagt, hadde de utførlig gjort rede for raastoffets behandling gjennem de forskjellige processer i fabrikkene, f. eks. fra ulden hang paa sauen til Lillemor fik den som blaa kjole — eller fra bomuldsindhøstningen i Amerika til syvaaringen fik den som ny bomuldsbluse da han skulde begynde skolen.

Og de kunde mere: om en utlænding kom med fremmed mynt, vilde ekspeditricen kunne veksle om i norske penger.

Nota, faktura og andet «faget tilhørende» saa vi, likesaa prøver paa ansøkning om stipendier for at lære mere.

Eksamen sluttet med utdeling av testimonium og en enkel festlighet.

Man maa glæde sig over den hjælp vore unge piker faar gjennem vore ekspeditriceskoler og fortsættelsesskoler — gid de bare var obligatoriske.

Kristiania 30te mars 1919. *Dorothea Schjoldager.*

Venstrekvinnelaget

hadde fredag 28de mars en av sine store aftener. *Hjemmenes Vel's* store sal var fyldt til sisste plass av et interesseret publikum, kun bestaaende av kvinder. Det var *fru Katti Anker Møllers* resolutioner i tilknytning til hendes foredrag om *Kvindernes fødselspolitik* som blev optat til behandling paa møtet.

Formanden oplyste, at resolutionerne blev fremsat efter foredraget som holdtes i november 1918. Laget fandt dengang ikke at kunne ta standpunkt til saken. De av fru Anker Møller fremsatte idéer, var nye og virket overvældende, medlemmerne måtte ha tid til at sætte sig ind i spørsmaalet. Resolutionerne besluttedes optat til behandling paa et senere møte. Ved velvilje av fru Katti Anker Møller blev et særavtryk av hendes foredrag omsendt til alle lagets medlemmer før møtets avholdelse.

Fru Anker Møllers resolutioner blev først behandlet paa et styremøte. De lyder:

1. Venstrekvinnelaget indgaar til socialdepartementet med andragende om, at der nedsættes en komite til at utarbeide forslag om utvidelse av sykeforsikringens ydelser, saaledes at der utbetales alle kvinder inden sykeforsikringens ramme 30 kroner pr. maaned fra svangerskapets begyndelse til barnets skolepligtige alder.

Utgifterne hertil bæres utelukkende av staten.

2. Venstrekvinnelaget opnævner en komite som sammen med en tilsvarende, opnævnt av Arbeiderpartiets Kvindeforbund, avgir forslag om dannelse av et aktieforetagende til oprettelse av et oplysningskontor for moderskap, herunder indgaar arbeidet for utbredelsen av kundskapen om og salg av preventive conceptionsmidler. Aktietegningen omsendes til alle kvindeforeninger i landet, særlig Arbeiderpartiets kvindeforeninger. Hver aktie bør ikke lyde paa mere end 10 kroner.

3. Venstrekvinnelaget anmoder justisdepartementet om at utarbeide forslag til ny egteskapslov, hvorav det med tydelighet fremgaar at egteskapet hviler paa en fri sammenslutning av likeordnede parter, hvorved kjønsforholdet ikke gjøres til forpligtelse for nogen av parterne.

4. Egteskapsalderen søkes hævet. Kvinderne beholder sit navn ved indgaaelse av egteskap.

Sykebehandling under svangerskap og fødsel er fri for alle kvinder.

Der utdannes et tilstrækkelig antal kvindelige læger, saa at saadan hjælp, den private som den anstaltmæssige kan ydes kvinder ved kvinder.

Der oprettes det nødvendige antal mødrehjem og barselhjem over det hele land, saa alle fødsler saavidt gjørlig kan forgaa under de bedst mulige betingelser. Jordmorstanden hæves faglig, økonomisk og kulturelt.

Den offentlige forsorg for mødre, særlig under svangerskapstiden utvides. Der istandbringes et tilsyn med pleien og ernæringen av barn helst indtil skolepligtig alder.

Den nuværende religionsundervisning for barn og opvoksende ungdom gjennemgaar en radikal revision. Egteskapsstiftelsen lægges paa borgerlig grund:

Styret samlet sig enstemmig om at fremsætte følgende forslag til resolutioner:

1. Venstrekvinnelaget indgaar til socialdepartementet med andragende om, at der nedsættes en komite til at utarbeide forslag om, at der utbetales alle mødre inden en indtægtsgrænse av 4 000 kroner en mødregodtgjørelse av 30 kroner pr. maaned fra 3 maaneder før barnets fødsel til dets skolepligtige alder. Forutsætningen for godtgjørelsen er, at der føres effektiv kontrol med, at midlerne anvendes utelukkende til bedste for mor og barn.

Utgifterne hertil bæres av staten.

2. Sykebehandling under svangerskap og fødsel er fri for alle kvinder.

Der oprettes det nødvendige antal mødrehjem og barselhjem over det hele land, saa alle fødsler saavidt gjørlig kan foregaa under de bedst mulige betingelser.

Jordmorstanden hæves faglig økonomisk og kulturelt. Der søkes at skaffe barselkoner tilstrækkelig pleie og hushjælp.

Fru Agnes Martens Sparre aapnet diskussionen med at gi en grei og klar oversigt over kvindernes usikre og vanskelige stilling inden egteskapet. I de smaa trange hjem er hvert barn som ventes, en kilde til nye økonomiske bekymringer for moren. Hertil kommer bolignøden og mangelen paa hushjælp, som gjør at hverken mor eller barn faar den nødvendige ro og pleie. Det er staten som høster fordelen av mødrenes arbeide i form av øket arbeidskraft. Det er derfor billig, at staten yder dem økonomisk støtte under deres arbeide i form av mødregodtgjørelse.

Frk. dr. Kjølseth behandlet i et fint formet indlæg den medicinske side av saken. Hun hævdet at bruken av preventive midler som regel virket nedbrytende paa helbred og nervesystem. Preventive midler bør kun anvendes hvor sygdom eller andre særegne forhold gjør det paakrævet og kun under en læges veiledning.

I den efterfølgende livlige diskussion deltok en række talere. *Fru Poppe Jensen* (Haugesund) gav fru Anker Møllers resolutioner i sin helhet sin fulde tilslutning. Bruken av preventive midler maatte ikke være en særret for overklassens kvinder. Der burde meddeles alle kvinder kundskap om deres anvendelse saa en mor ikke blev tvunget til at sætte flere barn ind i verden end hun selv ønsket. *Fru Martha Steinsvik* talte fra et religiøst standpunkt mot

slike foranstaltninger som tilsmudset en mors hellige kald og nedværdiget forholdet mellem egtefæller. Hun fremholdt, at naar jødefolket, spredt over jorden under motgang og forfølgelse, holdt sig sterkt og sundt var det fordi den store barneflok var forældrenes hæder og stolthet. Den islandske *frk. Olafia Johannsdottir* holdt et varmt foredrag mot alle forholdsregler for at indskrænke barnetallet; men fremholdt samtidig at det var paatide kvinderne tok sig av sine gifte søstre og søkte at lette vanskeligheterne for dem som utførte sit ansvarsfulde hverv som mødre i smaa kaar. *Frk. Othilie Tonning* rettet en tak til Venstrekvinnelaget som hadde tat disse spørsmaal op til behandling. Kvinderne kunde ikke længer rolig se paa, at mødre slet sig ut med barnefødsler og barnestel uten tilstrækkelig pleie og hjælp og uten økonomisk støtte.

Formanden fremholdt, at der var to veie at gaa, hvorved bedre livsvilkaar kunde opnaaes for mor og barn. Først at vække forældres, særlig farens, følelse av ansvar for de barn som blev sat ind i verden og som maatte skaffes hjem hvor deres aandelige og legemlige anlæg kunde utvikles. Dernæst at sikre mødrene hjælp til at naa dette maal ved at sikre dem hjælp og økonomisk støtte.

De av styret fremsatte forslag til resolutioner vedtokes, det første mot 5 stemmer. *Louise Keilhau.*

Rekonvalescenthjem.

Anna Holcks navn er kjendt for «Nylænde»s læsere. Hun har altid været blandt de aktivt interesserte for kvinders arbeide og deltagelse i det offentlige liv.

Den sak hun nu i maanedsvis har git sin store energi og uslitelige arbeidsvilje, ligger paa et andet omraade. Gjennem personlig erfaring lærte hun at forstaa hvor haardt paakrævet det var for syke mennesker at faa tilbringe sin rekonvalescenttid paa et sted, som var indrettet for dem, og hvor de kunde finde den nødvendige ro, pleie og tilsyn, og hun fik erfare at et saadant sted har vi ikke iblandt os. Da besluttet hun sig til at faa et rekonvalescenthjem reist og at faa det reist med et hjælpefond, saa det kunde komme dem tilgode der ikke hadde midler nok til at søke det, og for hvem det faldt vanskelig for ikke at si umulig at søke hjælp.

Hvad et enkelt menneskes vilje kan utrette naar en lever for en sak, det viser Anna Holcks arbeide for rekonvalescenthjemmet. Hun søkte assistance for at kunne fremlægge utkast til plan for bygningen ifjor vaar og begyndte ganske alene at samle ind bidrag til det eventuelle hjem i august. Allerede i september holdtes det første indbydermøte i Kristiania.

Det sier sig selv at et rekonvalescenthjem som skal kunne by komfort og første klasses pleie, maa bli dyrt i disse tider. Men hjemmet vil komme det hele land tilgode, det vil ta imot patienter fra det hele land, enten patienterne er behandlet i Kristiania eller paa hjemstedet. I hovedstaten bor en masse midlertidig indflyttede, særlig unge mennesker som søker utdannelse. Rammes disse av sygdom vil alle forstaa, og mange har nok i denne av sygdom hjemsøkte tid erfaret, hvor saart man savner et hjem hvor man kan samle kræfter, naar en kommer ut fra sykehus og ikke har andet end en hybel at vende tilbake til med liten eller ingen hjælp, endnu mindre tilsyn. Kræfter og mot nedsættes, mens følelsen av at ens helse undergraves, forsinker selve helbredelsen.

Ja, saken taler for sig selv. Her er mange syke og svake mennesker som længes efter at dette hjem skal reises, syke som ikke passer indenfor sykehusenes ramme, og svake mennesker som ikke kan faa landophold, fordi de ikke orker at bo i et sommerpensionat og ikke har raad eller anledning til at holde hus paa landet — det kan jo ogsaa blot bli om sommeren, og sygdom holder ikke sommerferie.

Hjælpefondet bør op i en million, og bygningen vil vel neppe komme under en halv million. Den maa gi plass til 50 fra først av. Der er kommet ind vel 280 000 kr. saa endnu er det langt igjen; men hjemmet *skal* komme istand, sier frk Holck, og har man set hendes arbeide og hendes seige kamp for saken, saa smitter hendes lyse, sikre tro.

Vi burde hjælpe hende allesammen, for dette hjem er virkelig for at bruke et slitt uttryk: *et savn som bør avhjælpes.*

Arbeidskomiteen er: *overlæge Lyder Nicolaysen,* formand, *direktør Thune Larsen,* viceformand, *doktor frk. Louise Isaachsen, fru professor Holst, bokhandler Chr. Dybwad* og *frk. Anna Holck,* Hamar, sekretær og kasserer. *N. H.*

Trætte sykepleiersker.

Vore sykepleiersker nedlægger for tiden et intenst arbeide i kampen mot sygdommens herjinger.

Følgen er, at et stort antal av dem har været hjemsøkt av den spanske syke, overarbeidets slemme følger m. m.

Flere har bukket under, men de mange, som har klart sig, ser foran sig en lang trøstesløs tid med slit, træthet og smaa kræfter.

En kort helt igjennem god rekonvalescenttid uten økonomiske sorger og tanken paa senere hjælp at trækkes med, vilde gjøre sit til, at de snarere kunne stille sig i rækkerne igjen.

Undertegnede tillater sig derfor at henstille til publikum om ved pengebidrag at sætte os istand til at yde hjælp, hvor den trænges.

Eventuelt overskud vil tilfalde foreningen for Hvilestationer for sykepleiere paa høifjeldet.

Louise Keilhau, medlem, Norges Røde Kors landsstyre.
Bergljot Larsson, forstanderinde, Norsk Sykepleierskeforbund.
Bergljot Dehli Laurantson, næstformand, Norske Kvinders Sanitetsforening.
Hans Daae, sanitetsgeneral.

Fra utlandet.

Endda ikke!

Forslaget om gjennem en forandring i forbundsstaternes forfatning at gi amerikanske kvinder stemmeret, er atter blit forkastet av forbundets senat.

Franske kvinder faar stemmeret?

Konstitutionskomiteen har uttalt sig til fordel for kvinders stemmeret ved alle valg. Betingelsen er at de skal ha fyldt 21 aar, *at de er gifte, enker* eller *familieforsørgere*.

Ugifte kvinder er altsaa efter dette utelukket fra at faa stemmeret.

Finske kvinders mindesmerke.

De finske kvindesakskvinder har reist et monument til minde om kvindernes frigjørelse. Monumentet blev reist ved foten av Finlands høieste fjeld, i nærheten av byen Frobjerg, i nærvær av 10 000 mennesker. Inskriptionen lyder: *Gi mænd og kvinder like rettigheter, forat de kan komme hverandre gjensidig til hjælp.*

De indiske kvinder vaagner.

Der har været organiseret sammenkomster i *Bombay* for at stimulere kvindernes interesser for offentlige saker. Paa den første av disse sammenkomster som ledes av guvernørens hustru, *Lady Willington*, har der været foredrag om Bombays bystyre, love og pligter.

Indholdsfortegnelse:

Vore abonnenter og venner bedes velvilligst gjøre sine indkjøp hos vore annoncerende; derved støtter de samtidig vort blad.

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 1. MAI 1919	Nr. 9

Bispinde Henriette Gislesen.

Vil De tegne et billede av *bispinde Henriette Gislesen* for bladet? spurte redaktøren mig. «Ja, saa gjerne!» Bispinde Henriette Gislesens breve, som i sin tid er samlet og utgit av *fru Bolette Gjør,* gir et levende billede av denne fine fromme kvindeskikkelse. Og jeg vil ut fra disse breve forsøke at tegne hendes billede. *Stiftsprovst Gustav Jensen* sier om bispinde Gislesen at «hun levet i en betydningsfuld, aandelig bevæget tid, i hvis strømninger hun levet med som faa.»

Hun var født i Bergen den 9de april 1809 og het *Henriette Vibe.* Hendes far døde da hun var 5 aar. Og hendes mor sat igjen som enke med 8 barn. Henriette var det sjette av disse.

Hun kom saa i huset til sin fars trofaste ven, *general Aubert,* og fik der en kjærlig og omhyggelig opdragelse. Hendes barndom og ungdom var lys og solbeskinnet. Sorger og motgang kjendte hun litet til.

Hun blev en indtagende ung pike, smuk, aandfuld, livlig. Hun var alles yndling, var midtpunktet i den kreds av dannede unge mennesker, som samledes i general Auberts hus. Men midt under livets glæder var det like fra barneaarene en forunderlig uro i hendes indre, et uforstaat savn, en længsel efter Gud.

20 aar gammel blev hun gift med sin fætter, kgl. fuldmægtig *Kristian Glückstad.* Det var et lykkelig egteskap, og da hendes pleiefar døde, blev deres hus samlingsstedet for den kreds som tidligere hadde samlet sig hos general Aubert. At deres egteskap var barnløst var en stor sorg for dem begge. De tok til sig fru Glückstads brordatter, *Kristiane Vibe,* og dette barn omfattet de med inderlig kjærlighet og ømhet.

Høsten 1838 blev hendes mand kaldt hjem efter et langt sykeleie, og nu oplevet hun det som hun selv kalder «det mest betydningsfulde aar» i sit liv. Hendes sorg var til at begynde med heftig og lidenskapelig. Hun vilde ikke la sig trøste. Men litt efter hvert vendte hendes sind og tanke sig mot Gud.

Men Gud stod for hende som den haarde og strenge herre som tugter, og den hellige Gud som kræver og fordrer. Og nu begyndte for hende en tid i strengt alvorlig lovarbeide for at tilfredsstille Guds krav. Men under dette vokste bare hendes angst og uro. Hun syntes hun kom længere og længere bort fra Gud, og var i denne tid i en forfærdelig sjælenød. Det var hendes fætter, *presten Stockfleth,* som i denne tid var hendes trofaste ven og sjælesørger. Og da hun endelig fandt frelsens vei i Jesus Kristus, og fik gripe dette at frelsen er en gave fra Gud, at vi blir retfærdiggjort for Gud uforskyldt ved naaden i Jesus Kristus, da blev ogsaa glæden over den uforskyldte naade baade dyp og inderlig. Og hun fortsatte med at leve av naaden og paa naaden resten av sit liv.

Hun hadde et svakt legeme og et sterkt utviklet følelsesliv, saa hun kunde let være kommet ind paa sværmeriets avveie, hvis hun ikke hadde hat en veileder og støtte som pastor Stockfleth. Hun følte sig ogsaa i den dypeste taknemlighetsgjæld til ham hele sit liv.

Aarene som enke tilbragte hun for det meste hos sine søskende, dels i Gausdal, dels paa Modum og Eker. Hun beskjæf-

tiget sig i den tid dels med litt litterært arbeide, dels med at undervise.

Hendes første bok var: «*En mors veiledende ord til sin datter*». Den blev trykt efter opfordring fra flere, er kommet ut i flere oplag og oversat baade til tysk og engelsk.

Alt det hun skriver er præget av hendes dype og inderlige kjærlighet til Jesus. Hun ser alt som møter hende i lyset av Guds ord og forsøker altid at finde det som til enhver tid er Guds vilje til hende. Til en veninde skriver hun: «Jeg gjør aldrig reiser eller nogen saadan ting paa egen haand. Saalænge til Gud paa en eller anden maate siger til mig»: «Pak dit tøi sammen og gaa hen til det sted som jeg vil vise dig,» blir jeg i ro hvor jeg er.» — Bønnens omgang med Gud var for hende den største lykke og glæde. Hun søkte derfor ensomheten og fandt sig mest vel ved at leve paa landet. — «Naar vi ret vil komme til at holde av et sted og gjøre det dyrebart for vort hjerte, saa skal vi indvie og hellige det ved bøn», sier hun i et av sine breve. Det er sikkert gjennem sit bønneliv at hun især «levet med som faa» i tidens strømninger. Hun tok ind i sin inderlige kjærlighet og bøn det som rørte sig i tiden, og øvet paa den maate sin stille, men sterke indflydelse.

I aaret 1851 blev hendes kjærlighet til hedningemissionen vakt. *Provst Andreas Hauge* var den gang sekretær for det Norske Missionsselskap. Han reiste omkring i landet for at vække interesse for hedningemissionen, og kom ogsaa til Eker. Da fru Glückstad fik høre om *fru Gustava Kiellands* arbeide for missionen gjennem kvindeforeninger, vaaknet hos hende en stor interesse og længsel efter at kunne virke paa en lignende maate. Kort efter Hauges besøk samlet hun et par naboersker til arbeide for hedningemissionen og viet det ind med bøn og betragtning av Guds ord. Fra den tid var hun flittig og utrættelig i sit arbeide for missionen like til sin død. Hvor hun kunde, opmuntret hun andre til dette arbeide. Og mange kvindeforeninger skylder hende sin tilblivelse.

Et andet arbeide som hun ogsaa gav sig hen til med inderlig kjærlighet, var at sprede Guds ord. Hun blev medlem av bibelselskapet og solgte og gav bort testamenter saa langt hun

kunde naa inden sin kreds. Det var især de fattige hun paa den maaten vilde prøve at naa med Guds ord. Hun hadde et varmt hjerte for de fattiges nød, baade den aandelige og timelige. «Hvorledes skal evangeliet komme til disse arme?» skriver hun. «De kommer jo aldrig i kirken, deres klær er for usle dertil. De skjuler sig paa de hellige dage i deres usle hytter, eller de tilbringer dagen i svir og synd og alt hvad der er til fordærvelse for sjæl og legeme. At gaa i kirken i deres pjalter falder dem aldrig med en tanke ind. Skal man da ikke stræbe at bringe evangeliet ind i de fattiges, de mest elendiges og uværdigstes hytter, bringe det derind i Jesu navn, lægge det paa bordet til store og smaa og overlate resten til Gud?»

Fra 1848—53 hadde hun sit eget lille hjem paa Eker sammen med sin pleiedatter *Kristiane,* men da hun i 1853 blev gift, stod fru Glückstad igjen med spørsmaalet: «Hvorhen vil Gud nu ha mig?»

«Hvad jeg allermest ønsket mig», skriver hun, «var at komme til et kristelig egtepar — jo simplere og enfoldigere desto bedre — der vilde omgaas mig kjærlig, og hvem jeg med mine svake kræfter kunde være til nogen nytte, f. eks. lære deres smaa barn at læse, eller sy og strikke, hvad der av simpel søm forekom i huset. Være stille hjemme med mit arbeide og med min bibel og ha det rolig og fredelig i Gud, glemme verden og være glemt av den, men kjærlig ihukommet av Guds barn. O, hvor skulde jeg da være lykkelig.»

Hun kom først til at tilbringe nogen uker paa Lilleaker. Et par av hendes breve derfra gir et levende billede av den rædsel som grep hende, da en mand som arbeidet paa gaarden pludselig blev angrepet av kolera. «Jeg vil ikke glemme den nat», skriver hun. «Den var meget angstfuld og grufuld, fordi den syke laa i et rum like under mit. Ak jeg kunde høre hans stønnen og jamren og alt hvad de foretok sig med ham. Kl. 1½ om natten blev han syk, og netop tolv timer derefter døde han paa lasarettet. Gud være for Jesu skyld hans arme arme sjæl naadig! Han hadde sittet i et hus og drukket og sunget viser like til han blev syk og maatte gaa hjem for at lægge sig.»

Det ængstet og trykket hende saa at det var et menneske som hadde levet et syndig og ryggesløst liv som hadde ført plagen ind

i huset. Hun bad derfor gaardens eier om han ikke vilde samle alle husets folk til husandagt, saa de kunde holde bøn sammen, og anbefale sig i Guds varetægt. «Vi kunde jo ikke vite hvem av os der næste morgen kunde være kaldt bort.»

Det blev gjort, og hun delte ut seks testamenter til dem som ikke hadde. Alle som var tilstede læste hvert sit vers av 5te og 6te kapitel av *Matæus' evangelium*. Og gaardens eier holdt bøn. Det blev fortsat med aftenandagter hver dag, og alle gaardens folk kom og var med. Dette var til stor glæde for fru Glückstad.

Aaret 1854 fører fru Glückstad ind i helt nye forhold. Hun blev i mars det aar *presten Knud Gislesens* hustru. Han var da bestyrer av Asker seminar, men blev aaret efter forflyttet til Gjerpen som sogneprest. Her blev han imidlertid kun nogen maaneder, idet han blev utnævnt til biskop i Tromsø. Og i juli 1856 begyndte hendes liv som bispinde Gislesen i Tromsø.

Alle hendes breve fra den tid bærer vidnesbyrd om den religiøst urolige og stormfulde tid det dengang var. *Sogneprest Gustav Lammers* i Skien hadde fremkaldt sterke religiøse brytninger, og disse hadde fundet vei ogsaa til Tromsø. Da Lammers traadte ut av kirken i 1856 stiftet han den første norske frimenighet. Og eftersom den aandelige bevægelse han hadde fremkaldt, spredte sig, blev der stiftet lignende frimenigheter. Saaledes ogsaa i Tromsø. «Kulde, mørke, taake og storm er intet mot den aandelige splittelse», skriver bispinde Gislesen fra Tromsø. «Jeg har fældt mange taarer derover; men heller ikke disse bønner og taarer skal være forgjæves. Om bare en eneste av de fraskilte igjen gik ind i kirken, aa hvor jeg vilde folde mine hænder i usigelig tak og glæde og prise Gud.»

Et arbeide for missionen begyndte fru Gislesen straks hun var kommet til Tromsø. Hun samlet nogen ganske faa kvinder hos sig til bøn og arbeide for hedningene. Og for bedre at føle sig forenet med andre som samles om arbeide for missionen, sendte hun sine venner i missionsarbeidet den bøn som hun altid brugte naar hun hadde læst et avsnit av testamentet. Denne bispinde Gislesens missionsbøn er blit kjendt og kjær i store kredser av vort land, og brukes kanske enkelte steder endnu. Sommeren 1857 fulgte hun sin mand paa flere av hans lange og besværlige visitatsreiser i Lofoten. Hun glædet sig over meget

hun oplevet paa disse reiser. «Her er en stor tørst efter Guds ord i Tromsø,» skriver hun, «og her vilde være saare godt at være, dersom her var likesaa megen kjærlighet og fred, som her er vækkelse og alvor.» — Men stridens bølger gik mange steder meget høit. «Heroppe er der kamp paa liv og død», skriver hun. Sjælene forvildes og spørge som Pilatus: «Hvad er sandhet?» O det er en endeløs forvirring. Det skal være nogle av de vildeste og mest lidenskabelige av de fraskilte som har truet med at ville øve en gjerning imot Gislesen, lik den i Kautokeino, naar aftenerne blive noget mørkere; for at jeg skulde advare ham, blev det mig, for et par dage siden hemmelig berettet.»

«Her er saa megen kamp og jeg er saa ussel til at kjæmpe. Jeg tar mig saa hjertelig nær hvad andre overser som let· Ting som kunne synes litet at skulle røre mig, avpresser mig taarer.»

Hun følte ofte denne strid som skarpe truende svøpeslag.

Det sidste brev fra bispinde Gislesen er datert 7de april 1859. Det er til hendes trofaste ven raadmand Ebbell. Ganske kort efter kom budskapet om hendes død. Skjærtorsdag gik hun sammen med sine til alters, og begge paaskedagene kunde hun ogsaa være i kirken. Men første søndag efter paaske var hun der for sidste gang. Kirken var hendes kjæreste sted. Ved den sidste kirkegang var det som hun ikke kunde rive sig løs. Da menigheten var gaat, holdt hun sin mand tilbake og sa: «La os stanse her en liten stund, det er idag saa godt at være her.»

Hun hadde været meget forkjølet. Det gik over til rosen, og efter et 8 dages sykeleie døde hun.

Hendes død var som hendes liv hadde været, et vidnesbyrd om hendes elskelige aand og kjærlighetsfulde hjerte. Hun tænkte i inderlig kjærlighet paa alle dem hun holdt av, men var ogsaa fyldt av en stor længsel efter en fuldkommen forening med frelseren. Døden kom langsomt og stille som en søvn i Jesu navn.

Henny Dons.

Kvindelige prester

Kvindelige prester — ja, hvorfor ikke? Det gamle spørsmaal er blit et av dagens brændende. Der skrives og diskuteres. Det danske blad «*Politiken*» og Trondhjems «*Nidaros*» har begge i denne tid indbudt mænd og kvinder til at uttale sig om emnet. Og svar er der kommet med al ønskelig snarhet, om

ikke med like ønskelig tilslutning for enkeltes vedkommende.

I Danmark uttaler et par kvinder sig for saken, andre mot. Men saa har de i Danmark en *biskop* som er stemt for reformen — det har vi ikke her i landet, saavidt jeg vet. Deres indlæg i pressen peker i den retning, ogsaa nu naar *prestenøden er større end nogensinde.* Der staar mange presteembeder ledig, har været det i lange tider.

De søkes ikke av den simple grund at vi ikke har teologiske kandidater eller ledige prester nok.

Imidlertid har vi lægfolk — baade mænd og kvinder — som visstnok var villig til at betjene de ledige sognekald. For mig staar det saa at *det* var bedre end *ingen prest.* Hvad det kommer an paa er vel i første række *sjælesorg* og atter sjælesorg.

Vi har da saa ofte været opbygget av lægfolks gudsordsforkyndelse baade mænds og kvinders. Saalangt er vi enig mange tror jeg. Saa er det barnedaap, sykebesøk, sognebud, altergang — hvorfor skulde ikke de «ikke-teologiske» kvinder og mænd kunne forrette her? Og hvorfor skulde ikke kvinder kunne utdanne sig som mænd ved vort universitet for prestegjerningen? Men indtil da — ja da maa de læge kræfter, mænd og kvinder, faa være «prester» i de presteløse kald.

Kunde Jesus utsende som prædikanter de ulærte fiskere, som var hans disciple, saa maa vel folk nu tildags opbygges ved Guds ord av lægfolk.

Endvidere: naar den Heligaand paa den første store pinsedag ogsaa blev utgydt over kvinder saa *de* præket for 3 000 sammen med Herrens disciple, saa maa ogsaa nutidens ulærde kvinder kunde fyldes med aand og kraft til Herrens tjeneste.

Min bibel og mit arbeide viser mig daglig at Herren har bruk for alle i sit arbeide, og det tror jeg ogsaa indrømmes av de ivrigste motstandere av «kvindelige prester». Hvad blir saa igjen? Ikke Pauli ord om saken kan jo længere fortolkes som negtelse for en kvindelig prædikant.

Man indrømmer os nu kirkens prækestol for et religiøst eller moralsk foredrag, men forkyndelsen av Guds ord som præken er ikke tillatt.

Selve det teologiske studium er hende ikke negtet, men vel at bruke sin lærdom til prestetjeneste.

Saa blir kun tilbake det rent ydre, der ligger ogsaa efter

mit skjøn tyngden av de fleste indvendinger. Kvindene vil miste sin kvindelighet, det vil være brutalt at sende dem til vore umyndige menigheter(!), endvidere er det en uting, et misgrep, hun vil desuten faa se saa meget av skyggesidene ved at færdes om i vore daarlige hjem, og — hvilken *dragt* skal hun ha? osv., osv. i det uendelige. Disse uttalelser faar staa for motstandernes egen regning, saameget mere, som de kommer i sterk strid med andres meninger, som er fremført offentlig i den sidste tid. Disse er skrevet som protest, men blir i virkeligheten den bedste anbefaling for saken.

Der skrives:

«Jeg sætter kvinder som kristne personligheter fuldt ut paa høide med mændene — — — vi kan heller ikke vurdere høit nok den indsats kvinder til alle tider — ikke mindst i vor tid — har gjort i arbeidet for Guds rike.»

«Mange kvinder har lagt for dagen betydelige evner til at paavirke andre i kristelig retning. — —»

«Det gamle testamentes kvindelige profeter», skriver en anden, «hadde et specielt guddommelig kald, altsaa noget overordentlig. — —»

Kan ikke Gud *nu* gi kvinder det specielle, guddommelige *kald* at være *prester,* spør vi.

Verdens første og største prest, *Jesus Kristus* gjorde ingen forskjel, han brukte baade mænd og kvinder til at forkynde frelsen for syndere.

Jeg har den tro at den ansættende myndighet i vort storting engang vil aapne veien for *kvindelige prester* under ellers like konkuranse med mænd hvad dygtighet angaar.

De mange, mange aars arbeide *for* denne sak vil ikke være forgjæves, men netop en forberedelse for sakens gjennemførelse. Mon det ikke vilde være klogt om mange av vore kvindelige studenter valgte det teologiske studium nu, naar de ellers eiet den personlige overbevisning om at prestegjerningen var deres livskald. Der blir nok et stort eller litet sognekald ledig til dem.

Dorothea Schjoldager.

I Trondhjems Kvindesaksforening har *frøken Thora Storm* i et godt besøkt møte holdt et interessant indledningsforedrag ledsaget av en livlig diskussion om «*Kvindelige prester.*» *Red.*

25 aars jubilæum

Fr. Tønder-Olsen. Kristiania Visergutkontor.

Den 11te april var det 25 aar siden, at «den lille europæiske forretning» som Thommesen skrev i «*Verdens gang*» etablerte sig. Det var det første visergutkontor ikke bare her i Norge, men i Skandinavien og langt utenfor ogsaa, og den som startet denne nye forretningsbranche var en *kvinde.*

Den som har hat den lykke at komme i berøring med frk. Tønder-Olsen, kan forstaa at hun maatte ha held med sig, energisk som hun er, en frisk «gaaen paa» natur som trodser alt. Med nordlændingens eventyrlyst og seige utholdenhet, naar det gjælder at kaste sig det ukjendte ivold. Og i besiddelse av et praktisk skjøn og rette grep paa tingen. Et forretningstalent som faa. Men ogsaa den som eier det store hjerte, forstaaelsesfuld og gavmild.

Vi opsøkte *frk. Tønder-Olsen* for at be hende fortælle litt fra startens spændende dage.

Det var igrunden bare moro. Jeg eide jo ingen verdens ting; men jeg fik nu denne tanken da jeg selv en dag skulde ha et litet bud og ikke kunde faa fat i nogen. Jeg leide et beskedent litet rum, først i Grænsen 19 og derefter i Pilestrædet 8. Fik fat i et par pene gutter og sydde dragter til dem og malte selv K. V. K. paa luene og saa drog vi rundt for at presentere os i redaktionerne. Og en gunstig mottagelse fik vi. Og hæderlig omtale ogsaa.

— Men skal De skrive om mig saa maa De skrive om min kontorchef som har været med fra de første dage og staat last og brast sammen med mig og nu har alle traadene i sin haand, frøken *Helga Anderssen.* Hun var pur ung, da hun kom og vi hadde det saa hyggelig. Jeg fortalte eventyr og tegnet for gutterne, naar vi ventet paa job. Leie og uforskammet turde de aldrig være mot hende, de var ræd mig — «hu er saa sterk» — sa de. Jeg var jo kraftig og sterk dengangen som en bjørn, vandt som jeg var til at utholde alleslags strabadser fra tiden forut, da jeg i 7 aar reiste som forsikringsagent for «Norden» oppe i Nordland. Det var mangen haard tørn med sjødrev og skumsprøit.

— Imidlertid vokste forretningen og vokste fort. Vi maatte stadig utvide. Og vor stolthet da vi fik vor første kjærre — paa kredit — av en snil smed — derpaa vor første hest, var uten like. Saa fik vi flere gutter, flere mænd til transport, flere hester, indtil vi i 1914—15 da forretningen stod paa det høieste hadde 6 filialer, 30—50 hester, 25 damer og 25 telefoner, optil 200 mand i arbeide og 80—100 gutter. Jeg har ogsaa hat filialer i Trondhjem og i Hamburg.

I 1910 bygget frk. Tønder-Olsen eget lagerrum i Kirkegaardsgaten paa et areal av 700 m^2 og 4 etager høit. 1913 kjøpte hun Pilestrædet 1, hvor hovedkontoret er. Senere har hun kjøpt Pilestrædet 12, hvor hun har stald til hestene.

Det er et helt livsverk frk. Tønder-Olsen her har utført. Det var nyt land hun erobret, ikke bare inden forretningsverdenen, men ogsaa for de selverhvervende kvinder. Hun var barn av sin tid, virkelysten, energisk og fuldt konkurransedygtig.

Mange har begyndt i det smaa hos hende for siden at etablere lignende forretninger rundt om i forskjellige byer. Og det er et eksempel for mange til ikke at gi op om de end kan ha en eller anden skavank. For som bekjendt har frk. Tønder-Olsen altid hat svært daarlig hørsel og har i de senere aar været svækket paa synet. Men sit valgsprog tro: «Er du halt, er du lam, har du vilje, kjem du fram!» har hun freidig overvundet alle vanskeligheter.

Hun er en god chef og gavmild. Sit store legat til fordel for gamle forretningsdamer som hun skjænket «*Kvindelig Handelsstands Forening*» vil for altid bevare hende i de selverhvervende kvinders taknemlighet. *M. A.*

Nylændes redaktion sendte i anledning av dagen følgende telegram:

Tak for godt nybrott paa kvindernes arbeidsmark, og lykke til 25-aars dagen! «Nylænde».

«Nylænde»s redaktionskontor er i Parkveien 62 B 1, og er aapent alle hverdager, undtagen lørdag, fra 12—1/2 3. Redaktøren træffes personlig sikrest mellem 1—2.

«Nylænde»s ekspedition er i Toldbodgaten 31 3, hvor abonnement tegnes og kontingent indbetales.

Landskvindestemmeretsforeningen

besluttet paa styremøte 31te mars enstemmig at sende følgende henstilling til formanden i valgordningskommissionen, *hr. sorenskriver Jacobsen:*

«Som det kanske vil være i formandens erindring hadde repræsentanter for Landskvindestemmeretsforeningen foretræde for konstitutionskomiteen 21de juni 1917 for paa vegne av 19 store kvindeorganisationer at uttale vor beklagelse over, at konstitutionskomiteen hadde indstillet foreningens forslag til forandring av grundlovens paragraffer 59 og 61 til forkastelse. Formanden i komiteen redegjorde ved denne anledning for de grunde som hadde ført til forslagenes forkastelse og meddelte, at der skulde nedsættes en parlamentarisk komission som skulde utarbeide forslag til en ny valgordning i forbindelse med forholdstalsvalg.

Kvindernes skuffelse var stor da der ikke blev indvalgt en eneste kvinde i den valgordningskommission som blev nedsat samme aar. Norske Kvinders Nationalraad rettet i oktober en indtrængende henstilling til Stortinget om at rette denne mangelfulde sammensætning ved at utnævne kvindelige medlemmer av kommissionen. Naar kvindernes organisationer ikke paa forhaand ved henvendelser til komiteer og storting hadde søkt at sikre kvinderne repræsentanter i valgordningskommissionen var det fordi de ansaa det for selvfølgelig, at der vilde bli indvalgt kvinder.

Vi er nu urolige over hvordan kommissionen varetar kvindernes berettigede krav paa en valgordning som gir dem lettere adgang til repræsentation i tinget.

Særlig blev vi ængstelige ved i «Morgenbladet» av 30te mars at læse kommissionens uttalelse om, at ingen av de hvilende forslag er helt tilfredsstillende og at den vil utarbeide et nyt forslag som kan fremsættes for dette storting og behandles paa næste.

Kvindestemmeretten gaar nu sin seiersgang over Europa. I stadig flere land vælges kvinder ind i nationalforsamlingen, mens norske kvinder fremdeles staar uten repræsentanter. Dette forhold staar i sterk motstrid til det betydningsfulde arbeide, som paa alle sociale omraader utføres av landets kvinder.

Landskvindestemmeretsforeningen slutter sig til det almindelige krav om, at der hurtigst mulig utskrives nye valg. Foreningen fremsætter samtidig forslag om, at valgordningskommissionen suppleres med kvinder naar de hvilende forslag skal tas under fornyet behandling for at kommissionens forslag kan komme til at foreligge i former som letter kvinderne adgangen til at bli repræsentert paa Stortinget.» *Louise Keilhau.*

Kvindernes Fødselspolitik

Av Katti Anker Møller

Kristiania 1919. Det norske arbeiderpartis forlag.

«*Fødselspolitik!*» Titelen karakteriserer hele brochuren. Der er lagt an paa et slags outreret «saglighed» med udelukkelse av alt som har med følelser at bestille. Men naar man behandler en sak i hvilken følelseslivet spiller en mangesidig og overmægtig rolle som om den var en blot og bar «socialøkonomisk» affære, der kunde arrangeres enkelt og letvindt ut fra synspunktet «efterspørgsel og tilførsel», saa er det ganske selvsagt, at der maa bli et anstrøk av raahet over fremstillingen. Og er dette synspunkt «efterspørsmaal og tilførsel» aldeles forkvaklende ensidig som bærende grundlag for socialøkonomien, saa er det ensidig like til falskhet naar det anvendes paa hele det erotiske liv med slegtens fortsættelse.

Dette er til stor skade for det utvilsomt *gode maal,* som brochuren sigter paa — «moderskabets renaissance» og en kraftig forhøiet vurdering av barnelivenes kostbarhet. Dette maal vil alle tænkende mennesker være enig om at der maa arbeides for. Det er en sviende forbrydersk skamplet paa luftseiladsens og den traadløses tidsalder, at den rolig tillater at tusener og tusener av menneskebørn i verdens rikeste lande fødes ind i svinestier og fra fødselen av næsten haabløst er fordømt til forbryderbanen. — Det er ogsaa, hvad alle tænkende mennesker maa være enige om, at kvinder ikke skal tvinges til at være fødselsmaskiner uten hensyn til hvad hun kan magte og uten hensyn til de økonomiske og — vi maa i vore dage tilføie: de boligvilkaar hvorunder de lever.

Men botemiddel mot alt dette? Det botemiddel fru Katti Anker Møller foreslaar vil saa langt fra føre til maalet, at det tvertimot vil føre til ubotelig skade for vort folk.

Naar brochuren fremstiller det som om manden var paa det nærmeste uten ansvarsfølelse i egteskapet, var likeglad hvor mange barn der saa kom, hvis han kun fik sin tilfredsstillelse, naar egteskapet karakteriseres som en kirkeviet og legaliseret voldtægt av de svake, uoplyste og umyndige — hvorledes skal dette kunne hjælpe at ta væk den sisste rest av mulig ansvarsfølelse ved at hustruen sørger for at forholdet blir «uten følger» gjennem bruk av præventive midler. Den brutale «voldtægt av de svake» vil jo kun bli endnu tryggere i sin brutalitet!

«Fødselspolitikken» nøier sig imidlertid ikke med mindre end en reduktion i «tilførselen av varen» — det vil si børn — fra 40 til 10 pro mille. Men hvad saa? Kan fru Katti Anker Møller da garantere, at fødslerne kan bringes til at stige igjen, før de

synker helt ned under 0? At «tilførselen av varen» kan økes igjen efter et passende forholdstal? Tror noget fornuftig menneske, at livet er at regne med som kaffe og mel? Ja, selv i mel kan der gaa midder og livets kilder kan uttørres. Den evne som ikke benyttes, den sløves, det gjælder fast og sikkert for vore sjælelige evner. Har kvinderne vænnet sig av med at være mødre og fædrene med at være fædre i saa stor maalestok at barneantallet falder til 10 — og derunder for som sagt det er ikke sagt, der staar nogen parat som stopper op for nedgangen — saa er ogsaa evnen og lysten til at ta op igjen det tunge hverv sløvet — i forholdet 40 til 10, til 0 — og hvem skal saa bringe dem til at ta «produktionen» op igjen i økende maalestok?

Hvem garanterer, at den fysiologiske evne til at ta den op igjen er uskadt? Jeg kan ikke tro, nogen helt ut paalidelig videnskapsmand vil paata sig at slaa fast, at en «fødselspolitik» som den her foreslaatte vil være aldeles uten skadelige fysiologiske følger. De eksempler fra historien (som fra ethnografien) der kjendes, kan formodentlig ikke siges at *bevise* de skadelige følger, men de sier ialfald nok til at man betænker sig paa at følge eksemplerne.

Den etiske side av denne «fødselspolitik» er av fru Katti Anker Møller blit begrænset til det forsvarlige eller uforsvarlige ved at sætte barn i verden. Det er selvfølgelig et alvorlig etisk spørsmaal og det har en uhyre rækkevidde. Men dette utelukker ikke, at der er andre og likesaa skjæbnesvangre etiske spørsmaal forbundet med den. Det er ikke bare en kvalmende motbydelig tanke at hvert ungt pikebarn skal læres op til at se paa egteskapet ut fra de præventive midlers synspunkt. Vi kjender desværre verden nok til at vite, at løsheten i sædelig henseende er stor nok som den er, om den ikke skal faa en ekstra spore i en systematisk opøvet færdighet i «at forhindre følger». Og desværre — agtelsen for kvinden vilde nok neppe stige.

Det sexuelle forholds natur er av en saa gjennemgripende art, at ingen detalj av en persons liv kommer absolut fri fra dets paavirkning og dette gjælder selvfølgelig endnu sterkere for det kjøn, som skal skape den nye slegt «under sit hjerte» — det blir baade bokstavlig og figurlig «under sit hjerte» en mor bærer livet frem fra den første begyndelse til det fuldbaarne lille væsens fødsel —. Den eneste vei til baade mødres og barns sunde gode forhold den bestaar i at arbeide ind i ungdommen agtelse og ærbødighet for livets dypeste og videstrækkende forhold. Ved en sund og sand undervisning maa der vækkes — *hos begge kjøn* — en *kraftig følelse,* av, at det sexuelle forhold er av en *likesaa hellig natur, som det liv det lægger grunden til.*

Jeg vet, mange vil si «pene talemaater, som ikke hjælper».

Men det forandrer ikke realiteten. Forholdet er og blir der, maaten at vurdere det paa avhænger av os selv. Oplæring i bruk av «midler» er en *undervurderen* av naturen, og naturen hevner sig mer konsekvent end nogen logiker, naar den ikke vurderes rigtig.

Der er ogsaa en anden falsk side ved brochurens fremstilling av egteskapet. Det er falskt at fremstille egtemanden som hustruens «arbeidschef». At der findes egteskaper, hvor denne karakteristik passer, betviles ikke, og i dem kan ingen lov hjælpe. Men det er ikke det almindelige, hverken blandt fattige eller rike.

Der er mer end en ting som trænger at rettes paa i det retslige forhold mellem egtefolk, men de nye egteskapslove vil bringe os et godt stykke fremover. I det intimeste kan loven ikke hjælpe. Og oprigtig talt ønsker nogen kvinde en indblanding her? Jeg tror ikke det er formeget at si at hensynsfuld finhet i egteskapet blir mer og mer almindelig.

Det som maa kræves med fuldeste kraft, det er at *familielivet skal betrygges økonomisk, saa baade mødre og barn og — fædre kan leve menneskeværdig* uten at slite sig ut for det elementæreste til livsopholdet. Og det gjør sandelig ikke bare mødre i vore dage. Hvor mange fædre er der ikke hvis liv er graat i graat for at barnene skal kunne faa komme frem i livet. Fru Anker Møllers «fødselspolitik» synes at overse denne kjendsgjerning.

Hanna Isaachsen.

Litteratur

Hans Kyrre: Sognets Bygmestre

Hagerups Forlag, Kjøbenhavn.

Den danske forfatter *Hans Kyrre* har tidligere utgit et par gedigne litteraturhistoriske arbeider, den prisbelønnede avhandling om Knut Lyne Rahbek og Kamma Rahbek samt en monografi over Henrik Hertz.

Iaar debuterer han som skjønlitterær forfatter med en stort anlagt jydsk bonderoman *Sognets Bygmestre,* hvis handling er henlagt til første halvdel av det 19de aarhundrede og hvor vi i fugleperspektiv følger sognets utvikling gjennem tre slegtled.

Romanens første del *Jorden* bringer en bred og magtfuld skildring av jydsk natur, vi ser for os landsbyens lune rede, omgit av endeløse hetestrækninger, vi følger utflytterbonden Anton Just i hans tause, haarde slit for at lægge nyt land under sig.

Han ender som velstandsmand og indgaar tilslut forbund med kammerherre Torben Krogh for at faa tappet sjøen og lagt den fete jord under plogen.

Slik arbeider de, sognets bygmestre, for sognets fremtid, mødt av seig mistillid og uvilje som alle foregangsmænd i alle tider og i alle jordens sogn altid er blit det.

Men ingen av dem gir sig, allermindst Torben Krogh, reformatoren og idealisten, hvis livsdrøm det var at gjøre gammel uret god igjen og se sine husmænd og fæstere som velbergede selveiere. Han naar dette maal, men selv maa han gaa fra gaard og grund — slegtens skyld skal betales til sisste hvid.

I romanens anden del, *Menneskene,* dukker dette skyldmotiv paanyt op.

Nye generationer dyrker sin jord, som jernvilje og fremsynthet vristet fra en karrig natur, fra heden og fra sjøen, en vrimmel av skikkelser om menneskeskjebner passerer forbi os, hastig, men klart skisseret — interessen samler sig om Torben Kroghs barnebarn, Otto Just, en ny sognets bygmester, utset til at sone andres synd, bære andres byrder, trygge andres lykke uten selv at finde lykke.

Fint og troværdig, med stor inderlighet har forfatteren tegnet hans billede.

Man kunde, med utgangspunkt i den nu herskende gjængse romanteknik, ha ventet at den livssammenhæng Otto Just naadde frem til, det overblik han tilslut vandt over sin egen tunge skjæbne, ikke skulde komme til ham utenfra, gjennem en ydre hændelse, men isteden var grodd frem av hans eget sjæleliv.

Men kanske ligger der en dypere aarsak tilgrund for netop denne komposition.

Hvor realistisk end milliø og personer er set og git, der svæver allikevel over denne bok et pust av romantik, av romantikens livssyn.

Netop derfor er det vel at klarheten kommer til den tungsindige Otto Just som ved et under, uten fra, uformidlet. Eventyret, eventyrets muligheter lever endda.

Forfatteren har med denne bok — saa synes det — frigjort sig fra paatrængende virkelighetsindtryk, reist et monument over den natur og den egn som har hans hele hjerte.

I sit næste verk vil han, det gir Sagnets Bygmestre grund til at haabe, med større selvtillid og større frigjorthet gaa paa opdagerfærd ind i de nye, grænseløse verdner som i vor tid kalder paa digtningen.

Lilly Heber.

Fra utlandet.

Brev fra Sverige.

4de april 1919.

Da de nye kommunallove om almindelig stemmeret for mænd og kvinder blev besluttet i december 1918, kunde man vente at store kvindelige vælgermasser vilde komme til at delta i valgene i mars maaned iaar.

Fru Anne Bugge Wicksell foreslog i den anledning straks at L. K. P. R. og stemmeretsforeningerne i landet skulde ordne politisk nøitrale oplysningskurser i kommunalkundskap hvor kvindernes forpligtelser i alle de kommunale bestyrelser m. m. skulde forklares dem. Det skulde ogsaa gis dem anledning til at danne sig en mening om de forskjellige partier gjennem foredrag av politisk kyndige mænd inden alle partier. Disse skulde fremstille partisynspunkterne, partiprogrammet osv. L. K. P. R.'s centralstyre vedtok forslaget og kurserne blev snart sat igang.

I Stockholm var tilstrømningen til disse kurser saa stor at det først tiltænkte lokale maatte utbyttes med et større. Folk stod i kø for at kjøpe seriebilletter. Kurserne gav et overskud av nogen hundrede kroner, skjønt alle foredragsholdere blev godt honoreret. Det var udmerkede forelæsere, mest mandlige eksperter hver paa sit omraade. Kurserne blev holdt 2 gange i uken i 12 aftener.

De politiske talere repræsenterte alle fire politiske partier, de moderate, liberale, socialdemokratiske og venstresocialistiske. Tre av disse talere har riksdagsmænd. De øvrige forelæsninger omhandlet f. eks. Stockholms finansvæsen, praktiske ungdomsskoler, byens forvaltning m. m. Kursene avsluttedes av frøken Anna Whitlock, med en udmerket oversigt over kvindebevægelsen.

Landet over, fra det nordligste til det sydligste, blev der ordnet kurser i samme retning. Disse har nok hat sin anpart i den uventet store tilstrømning til valgurnen av kvinder inden alle samfundslag allerede ved dette første valg.

Resultatet av valgene skal jeg meddele i næste brev, efterat sammenregningerne paa alle hold er færdige.

Ann Margret Holmgren.

«Nylænde»s kontingent for 1919 er kr. 5.00 i Norge, kr. 6.00 i utlandet.

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 15. MAI 1919	Nr. 10

Mindesmerke paa Gina Krogs grav.

Naar Norske Kvinders Nationalraads styre indbyr norske kvinder til at reise et monument paa Gina Krogs grav, da vil Nylændes læsere hver og en føle det som en æressak at være med og yde sine bidrag.

Det billede busten tegner av hende, gir uttryk for det Gina Krog var gjennem de mange slitsomme arbeids- og kampaar.

Hun var føreren, og hun var straalende lykkelig ved at være fører for den sak som var livssaken for hende:

At skaffe kvinder frihet til at arbeide, borgerret i samfundet, levelige økonomiske kaar.

Disse maal slap Gina Krog aldrig av syne, og hun arbeidet trofast og uselvisk gjennem de mange aar for at naa dem.

Hun oplevet ogsaa den store glæde at se mange maal naadd.

Det skulde synes som om norske kvinder i nær sagt alle stillinger, kunde reise hende et mindesmerke i sine hjerter, men det er allikevel naturlig at hendes grav skal ha et merke som viser takken ogsaa for slegter som kommer og høster hvad der er saadd, og litet kjender utsædens tid.

Og det er ogsaa naturlig at Norske Kvinders Nationalraad er den organisation som sætter sig i spissen for at faa mindesmerket reist.

Nationalraadet var den sisste sammenslutning av kvinder Gina Krog fik stiftet. Det var den store samlingstanke som begeistret hende for denne sak.

Maatte saa norske kvinder samle sig om i taknemlig kjærlighet at verne om hendes grav!

Bidrag til *Gina Krogs mindesmerke* mottas ogsaa paa *Nylændes kontor 62 B I Parkveien.* Aapent alle hverdage (undtagen lørdag) — fra kl. 1—3.

Nordisk socialpolitisk samarbeide.

For en tid siden meddelte aviserne at der i Kjøbenhavn skulde træ sammen repræsentanter fra *de tre skandinaviske lande, Finland* og *Island* til konferanse angaaende samarbeidet landene imellem paa det socialpolitiske omraade. Møtet var fastsat til 27de april, og der var fra samtlige lande opnævnt en række *mænd* — lutter mænd — som skulde drøfte dette ogsaa for kvinder saa overordentlig vigtige spørsmaal.

Om kvinder blev der imidlertid heller ikke ved denne leilighet tale. Mænd mener fremdeles at *«de alene vite»,* og der opnævntes utelukkende mandlige delegerte ogsaa fra vort land.

I den anledning henvendte *Norske Kvinders Nationalraad* sig til socialdepartementet med en henstilling om at der straks maatte sørges for at en eller flere kvinder fik plass i den norske delegation. Styret mente at naar konferansen bl. a. skal behandle *kvinders natarbeide* og *barns erhvervsarbeide* o. a. som er av vital interesse for kvinder, baade i økonomisk, moralsk og pædagogisk henseende, saa maa kvinderne selv ha bestemmelsesret her. Forholdet med delegationens sammensætning har ogsaa været kritisert i dagspressen.

Repræsentanter for *Norsk Kvindesaksforening* og *Norske Kvinders fredsforbund* hadde i sakens anledning foretræde for socialdepartementets chef, *hr. statsraad Paul Berg,* for at faa rede paa forholdet.

Statsraaden meddelete, at det berodde paa en misforstaaelse, naar man trodde at der for dette møte forelaa bestemte opgaver til realitetsavgjørelse, f. eks. fastsættelse av fællesregler for arbeidstid, bruk av kvinder og barn i industrielle virksomheter og lignende.

Møtet er bare av forberedende natur. Man er utelukkende kommet sammen for at drøfte muligheten av samarbeide mellem landene paa det socialpolitiske omraade, og i tilfælde at forhandle om paa hvilken maate et saadant samarbeide i fremtiden paa besste maate skulde kunne istandbringes. De delegerte fra Norge er valgt efter de samme principper som i de andre land.

Det var mænd i administrative stillinger, som man forutsatte hadde det nødvendige kjendskap til lovgivningen, der trængtes.

Hadde der været kvinder i disse stillinger, hadde der ikke været noget iveien for at opnævne kvindelige delegerte. Men det er ikke tilfælde at noget specielt kvindespørsmaal skal drøftes ved dette foreløbige møte, og ingen bestemte opgaver skal realitetavgjøres ved denne leilighet, forsikret statsraaden.

Paa forespørsel erklærte statsraad Berg at om samarbeidet kom istand var han ikke i tvil om, at kvinder maatte være med ved en eventuel kongres. Og han fandt heller ikke at der var noget iveien for at det kunde overlates kvindeorganisationerne selv at foreslaa de kvinder man ønsket skulde repræsentere de kvindelige borgere ved denne anledning. Han mente ogsaa at kvinderne som borgere kunde *kræve* at bli indvalgt som repræsentanter.

P. S.

I det bladet gaar i pressen faar vi meddelelse om at det *Nordisk socialpolitiske samarbeide* er grundlagt. En permanent nordisk kommission, bestaaende av *mænd og kvinder,* 7 fra hvert land er foreslaat nedsat.

En specialkommission med 5 repræsentanter fra hvert land til hævdelse av landenes interesser utad, er dannet. Et fælles socialpolitisk tidsskrift tænkes startet.

— Det glæder os at erfare at kvindernes appel til myndighe-terne ikke har været forgjæves. *Red.*

I anledning av Kvindernes fødsels-politik.

Katti Anker Møller har i sin artikel «*Kvindernes fødselspolitik*» i «*Det 20de aarhundrede*»*s* januarhefte, sendt et rop ut i verden efter alle os kvinder; et rop, som jeg synes maa bore sig ind i de mest skjulte kroker av vor sjæl. Hun taler ut aapent og modig om de slavindekaar den gifte kvinde ofte bydes, det vi selv som regel er mest omhyggelig for at kaste et tæt slør over.

Det er jo sandt, at i den kamp kvinderne har ført for at bedre sine kaar, har den ugifte kvinde gaat av med fordelen, mens den gifte fremdeles ligger tilbake i økonomisk avhængighet, da hendes mand paa en maate blir hendes «arbeidschef», av hvem hun mottar sin løn. Det er ogsaa sandt, at mødrenes økonomi ikke bør være avhængig av mandens forgodtbefindende, men hun skulde med loven i haand kunne kræve den sum, som ansees nødvendig til hjemmets behov. Vil man kalde det «løn» for hendes arbeide

saa gjerne det, jeg vil kalde det *beskyttelse* av hendes arbeide. Ved barnefødsel har hun mødreforsikring, og den utvidelse herav som fru Anker Møller foreslaar, er efter min mening udmerket.

Mødrene kan ikke staa rakt i sit ansvarsfulde og vigtige arbeide, og de kan heller ikke utvikle sig til menneskeværdige, frie væsener, naar de i virkeligheten er fuldstændig økonomisk avhængig av den mands forgodtbefindende som de er gift med. Men ikke bare det økonomiske avhængihetsforhold hindrer hende i den fri utfoldelse av sit væsen, endnu værre er dette som fru Anker Møller gaar løs paa, at kvinden i egteskapet ikke har hel og ubetinget ret over sin person, men naarsomhelst i lovens navn kan kastes ut, om hun vil hævde denne ret likeoverfor manden utover et visst tidsrum.

Manden vet jo saa godt, at om han holder fast ved barnet — morens livsnerve — saa kan han trygt si: bare gaa — barnet blir hos mig — og hun blir — og finner sig i det uundgaaelige, mens hun litt efter hvert taper sit dyreste eie — respekten for sit eget jeg, og saaledes litt efter litt blir uduelig til opdragelse av en ny og bedre slegt. De midler fru Anker Møller anbefaler kan vel hindre hustruens fysiske undergang, og den som har set disse av altfor mange barnefødsler, under de ugunstigste vilkaar, utpinte og dødstrætte kvinder, maa i al menneskelighets navn gripe efter botemidler. Men fru Anker Møllers midler tar jo desværre intet sigte paa at vække hustruens bevissthet om hendes ret til personlig renhet, og at vække forstaaelse hos baade hustru og mand av, at et egteskapelig samliv uten gjensidig kjærlighet er dypt umoralsk og usædelig.

Disse ting maa ikke gripes og forklares bare forretningsmæssig og praktisk, de er for dype, for hellige til det. Tror man paa menneskehetens høinen gjennem kjærligheten mand og kvinde imellem, og mener man at egteskapets grundvold bør være kjærlighet, saa la os holde troen oppe hos os selv og hos de unge paa denne kjærlighetens magt til utvikling, og ikke gi os over i mismot, fordi der er saa mange daarlige egteskaper — ikke anbefale botemidler mot øieblikkets nød, som ikke falder sammen med den rene store utviklingslinje med selvbeherskelse i menneskekjærlighetens tjeneste som maal. Det er langt frem, men maalet er ogsaa høit, og kvinderne — mødrene — bør ikke i dette spørsmaal nøie sig med mindre end det høieste: det rene, gode samliv. Gis hustruen lovens beskyttelse for vold mot sin person, og blir hun i egteskapet mere økonomisk uavhængig, saa er der fra samfundets side git hende beskyttelse nok, og hun kan til slegtens held hævde sit menneskeværd. Hendes unge datter og hendes unge søn vil gjennem hende forstaa hvad de pligter mot sig selv og det hjem de vil komme til at stifte.

Det usmakelige forslag fru Anker Møller kommer med at kvinderne skal dra fordel av sit kjøn og som «producent» tilbakeholde sin «vare» er meget nedslaaende. Verden er besat av forretningsaand, skal mødrene ogsaa begynde at handle med sine barn, da synes jeg tidens demoralisation har naadd sin fuldendelse, for da er vi ikke længer værdig til livet·

Disse indvendinger mot fru Anker Møllers midler til den gifte kvindes frigjørelse maa jeg gjøre, men er de gjort, saa synes jeg vi kvinder bør takke hende av fuldeste hjerte, fordi hun uræd gaar foran i en dyst som denne, og for at hun hensynsløst river dækket av al den raattenskap som egteskapets kaape dækker, i det menneskekjærlige haap at trække den forkuede mor frem i lyset og la hende faa anledning til gjennem sit saa uendelig værdifulde arbeide med sine barn, at kaste liv og glans over de sluknende idealer. Det krav hun stiller til os mødre henimot slutningen av sin artikel «at bli saa fuldkommen mor som det er mulig under vor nuværende tidsalder at være det, men heller ikke at bli mor uten naar vi ønsker det,» burde jo brænde sig ind i vor sjæl, saa det aldrig kunde utslettes. s . . . . *e.*

Rettelse.

I *Hanna Isaachsens* anmeldelse av «*Kvindernes fødselspolitik*» optat i vort nr. 9 staar der s. 143 l. 1 f· o.: «synker helt ned *under* 0» — skal være: *til* 0.

Lindyrkning.

I Nylændes nr. 3 d. a. har *R. B.* skrevet en meget interessant artikel om betimeligheten og nødvendigheten av at man i vort land tok op igjen bl. a. dyrkning av lin· Idet vi helt ut slutter os til denne tanke, vil vi bringe den glædelige efterretning, at man nu har dannet det første «*Linlag*» i Norge.

Det er stiftet i Valdres, og det er visstnok væsentlig *hr· Anders Underdal* som har æren av lagets dannelse.

I februar og mars maaned har han reist om i de forskjellige bygder i Valdres og holdt utmerket godt besøkte møter med væsentlig ungdommen. Overalt har ungdomslagene tat sig av saken og har nedsat komiteer som skal føre den videre frem.

Det første linlag blev stiftet av *Volbu og Rogne ungdomslag* i Østre Slidre med det formaal at dyrke og berede lin i Norge.

Man tænker allerede nu denne vaar at gaa igang med lindyrkning der.

Linplanten er let at dyrke, og den er haardfør, kan vokse helt op under Jotunheimen. Dens modningstid falder sammen med byggens, og den gir rikelig valuta for hvad det har kostet at avle den.

Det er hensigten at bønderne selv skal foredle avlingen, uten mellemkomst av spekulanter. I den anledning har man under overveielse at oprette en linodlingsfabrik for Valdres, som muligens kan anlægges slik at den kan omfatte ogsaa uldindustrien. De svære beiter som findes oppe paa Valdresfjeldene, tviler man ikke paa kan utnyttes bedre, ved f. eks. at holde større sauedrifter end tidligere.

I den senere tid har man ogsaa paa *Hadeland* forsøkt at vække interesse for lindyrkning. Vi haaber at saken ogsaa der maa resultere i at mange linlag stiftes, saa vi snart kan faa slikt deilig lintøi igjen, som vore mødre og besstemødre satte sin ære i at anvende i lakener, putevaar, til undertøi osv.

Til vaarens venner!

Vaarens venner bedes i presse, hjem og skole at sprede opropet: Spar trær og busker. — Bræk ikke grener av trærne. — Ryk ikke blomsterne op med roten. — Værn om fuglene, deres egg og reder.

Til Nylændes redaktør!

(Kjøbenhavnerbrev)

Under et kortere ophold i Kjøbenhavn, fik jeg anledning til at paahøre et foredrag med efterfølgende diskussion om de nye danske egteskapslove, avholdt av *øienlæge fru Estrid Hein*, det danske kvindelige medlem av den nu netop avsluttede Skandinaviske Kommission, et møte som det muligens kunde interessere «Nylænde»s læsere at høre litt om.

Foredraget holdtes i *Kvindelig Læseforenings store sal*, som vel rummer en 2—300 mennesker og som var pakkende fuld saa tilhørerne endog fyldte trapperne og de tilstøtende rum.

Tilstede var bl. a. *statsminister Zahle, professor Bentzon*, som var formand i samme kommission, samt spidserne inden dansk

Kvindesaksverden: *fru Arenholt,* formand i Dansk Kvindesamfund, *fru Carstensen,* formand i Husmorforeningen, *frk. Henni Forchkammer,* formand i Danske Kvinders Nationalraad, veteraner, som den over 80-aarige *fru Jutta Boisen Møller, fru professor Emil Poulsen* o. m. a.

Selve foredraget var meget interessant. Fru Hein gav en ganske kort fremstilling av kvindens retslige stilling inden egteskapet fra tidlige tider og ned til vore dage og forklarte de principper som hadde dikteret de nuværende forslag til forandringer, og ydet sine mandlige kolleger inden kommissionen fuld anerkjendelse for den forstaaelsesfulde maate hvorpaa de hadde opsat forslagene til forbedring for hustruens vedkommende.

Diskussionen efterpaa samlet sig særlig om spørsmaalet: «*Like ret for moren som for faren til at bestemme over barna*». Denne paragraf møtte en voldsom motstand av *Magister Harald Nielsen,* en herre som syntes at være vel kjendt inden den journalistiske verden og i foredragskredse som fanatisk debatant. Hans fanatisme i det foreliggende spørsmaal virket for norske øren næsten komisk, uagtet *professor Bentzen* tok det som et forbillede paa den motstand de danske kvinder maatte være forberedt paa at møte naar de nu søkte at faa sine krav gjennemførte.

Magister Nielsen karakteriserte forslaget som det mest bolsjevistiske — ja det raaeste som endnu hadde set dagens lys inden dansk lovgivningsarbeide. Skulde overherredømmet i hjemmet bli tat fra manden, saa vilde egteskapet bli det reneste «konkubinat, hvor manden alene var befrugter og betaler» og det vilde han betakke sig for; man vilde resikere at han gjorde streik, hvad kvinderne ikke vilde staa sig paa.

Ganske træffende fik han dèt svar, at muligens vilde kvinderne svare med en lock out.

Fremdeles tok han den mest bestemte avstand fra at vurdere kvindens arbeide i hjemmet ut fra et pekuniært standpunkt og karakteriserte paastanden om at kvinden tilkom halvparten av mandens indtægter som det pærcvrøvl. Ogsaa her fik han fra kvindernes side skarpe svar, særlig satte fru Arenholt ham godt til vægs og fremholdt husmødrenes kolossale arbeide i disse 5 kriseaar.

Debatten maatte avbrytes henimot midnat. Magisteren trak sig slagen tilbake. Fru Hein og professor Bentzen fik sine ovationer. Jeg vandret til mit hotel forbauset over at der i vor tid fandtes yngre mænd med saa forældede begreper, men vel fornøiet med min aften, som var en av de interessanteste under opholdet i Kjøbenhavn.

I. F. G.

Fond til fagutdannelse for kvinder.

I 1913 begyndte *Landskvindestemmeretsforeningens* formand, *fru F. M. Qvam,* et arbeide for indsamling av penger til et *fond til fagutdannelse for norske kvinder·*

Under disse krigens aar har det gaat langsomt med dette arbeide, som rimelig er. Dog har man faat ind nogen tusind kroner.

Tiden skulde nu være inde til med kraft at ta op dette arbeide igjen. For det er fagutdannelse der i vor tid kræves paa alle omraader. Og skal ikke kvinderne ligge under i konkurransen, men hævde sin stilling, saa maa de — som mændene maa — gjennemgaa sine læreaar og dygtiggjøre sig for sine fremtidige stillinger.

Men — det hænder saa altfor ofte, at en ung pike av mangel paa de fornødne midler maa opgi sine planer om at kunne skape sig netop den livsstilling hun hadde drømt om, og hvor hendes evner synes at vilde placere hende. Her er det man tænker at kunne træ støttende til.

Fru Qvam har tænkt sig at unge piker gjennem det eventuelle fond, kunde faa *laane* penger som en *hjælp til selvhjælp.* Tanken er god og fortjener al mulig støtte baade av kvinder og mænd.

Naar fru F. M· Qvam efter sit ihærdige og uegennyttige arbeide for norske kvinder paa denne maate appellerer til landets borgere om at yde bidrag, er vi ikke i tvil om at mange føler at de gjerne vil være med her og yde sin støtte. Der gis til saamange ting, det er sikkert. Men enhver vil forstaa hvilken betydningsfuld sak dette er, og vore mange rikmænd og kvinder som har hjertelag for ungdommen vil nok vite at træ støttende til.

Den 31te mai fylder fru Qvam 76 aar. Vi føler os forvisset om, at den største glæde som kan beredes hende paa denne dag er at se *L. K. S. F.'s* fond i vekst.

International kvindekongres i Zürich.

Fra 12te til 18de mai holder «*Kvindernes internationale komité for varig fred*» en kongres i Zürich.

Ialt har 24 forskjellige lande meldt at de sender delegerte fra sine respektive grupper.

For Norges vedkommende er der meldt 29 deltagere, hvorav flere repræsenterer de større kvindeorganisationer. Imidlertid har man mottat meddelelse om at der er vanskeligheter for de delegerte fra ententelandene med at faa pas til Schweiz, saa de norske delegerte vil oppebie resultatet av de forhandlinger som i den anledning føres, og ikke begi sig avsted før de har visshet for at de vil møtes med kvinder saavel fra centralmagterne som fra ententen·

Fru Martha Larsen og *dr. phil. Emily Arnesen* er foreløbig reist til Kjøbenhavn for at konferere med de danske delegerede.

Vi har senere faat meddelelse om, at man nu fra Zürich har mottat besked om at saavel franske som engelske delegerede vil indtræffe til kongressen, og av de 29 norske delegerede er foruten de to ovennævnte følgende damer reist til Zürich. *Fru Louise Keilhau, frk. Bergljot Larson, frk. Lulli Lous* og *frk. Margit Steen.*

Landskvindestemmeretsforeningen.

L. K. S. F. styre har til sine enkeltled utsendt følgende skrivelse:

Til

..................*led av L. K. S. F.*

Paa bestyrelsesmøtet den 26de november 1918 blev der blandt andet fremholdt: Adgangen til berusende drik blir sandsynligvis lettere, naar normale tider atter indtrær. Dette maa kvinderne ha sin opmerksomhet henvendt paa og bør gjøre sit til for at forebygge drikkeondet og ophjælpe folkehelsen. Adgangen til at faa «noget varmt i livet» maa gjøres mere letvindt.

Det henstilles til alle led i de byer, hvor det skulde synes mest paakrævet, i samarbeide med bystyrerne at opta dette ædruelighetsarbeide og oprette paa torver, holdepladser, brygger o. l. ambulerende kjøkkener — kiosker eller vogner — fra hvilke der kan bli solgt kokende melk og supper.

Som et eksempel kan nævnes Haugesund. Allerede i flere aar har «Det hvite baand» der drevet en velsignelsesrik virksomhet fra en melkekiosk. Kiosken er 2 meter lang, $1^1/_2$ meter bred, staar paa hjul og holdes aapen om natten i fisketiden. Dens drift har bragt et betydelig overskud.

Styret overlater forøvrig ethvert led at indrette sig som det passer besst for de stedlige forhold og henstiller indtrængende til lederne at ta sig av denne saa betydningsfulde sak og bidra til dens heldige løsning ved interessert arbeide. *Styret.*

Fra utlandet.

Engelske kvinder kan bli embedsmænd.

Underhuset har enstemmig vedtat anden behandling av de av *arbeiderpartiet* indbragte lovforslag, som fjerner de bestaaende indskrænkninger i kvindernes rettigheter. Lovforslaget avskaffer alle indskrænkninger med hensyn til anvendelse av kvinder i civile og dommerembeder og gir dem stemmeret i samme utstrækning som mænd saaledes at de ogsaa kan være medlemmer av overhuset. Addison meddelte, at regjeringen ikke vilde akceptere

den bestemmelse, som forandrer den nu bestaaende kvindestemmeret og vilde foreslaa, at denne passus utgik, naar forslaget blev komitebehandlet, men regjeringen akcepterte de principper, som lovforslaget indeholdt i andre henseender.

Fra Kjøbenhavn.

Frederiksbergs kommunale folkekjøkken.

Mens det later til at man oppe i Norge har hat svært liten bruk for kvinders hjælp i de ledende stillinger inden provianterings-, rationerings-, og prisregulerings- og alle de andre raad, hvorav der er oprettet en hel hærskare under de forløpne 4 à 5 aar, har man i Danmark forstaat i en langt større maalestok at benytte sig av de erfaringer som de danske husmødre og lærerinder i husholdningsskolerne sitter inde med. Mens det ser ut som om norske mænd for størstedelen alene skalter og valter med den store statshusholdning og de mange forskjellige for hvert hjem saa dyrebare husholdningsartikler som der rationeres med efter et mange ganger noksaa ubegripelig princip, har den danske stat utnævnt et husholdningsutvalg hvor det var den en selvfølgelig ting at majoriteten maatte være kvinder, og i hvis spisse en kvinde maatte være den ledende kraft.

Ogsaa i den med Kjøbenhavn sammenhængende bydel *Frederiksberg* er man gaat frem efter samme princip og har i stor utstrækning tat kvinderne med. Frederiksberg har ca. 100 000 indbyggere, den har sin egen kommune, sit eget bystyre, hvor der naturligvis sitter flere kvinder. Disse er høit ansete, og er betrodd flere tillidsposter inden alle brancher av det kommunale liv.

Det var ogsaa for Frederiksberg bystyre en saa selvfølgelig ting dengang det besluttet at oprette sit kommunale folkekjøkken, at der i spissen for dette maatte staa en dygtig husmor.

En saadan fandt man i *fru Camilla Nielsen.* Som den der i mange aar har deltat i de forskjellige grener av samfundslivet, har hun hat anledning til at utrette et stort arbeide for «smaafolk» paa Frederiksberg. Hun er medlem av «*Hjælpekassens*» utvalg, av ligningskommissionen, er formand eller kasserer i en del velgjørenhetsforeninger og m. m. Blandt hendes mange virksomheter, maa ogsaa nævnes hendes arbeide inden «*Fælles Eje*», en eiendom som fru Nielsen administrerer og i hvis 46 leiligheter der bl. a. bor halvandet hundrede barn. Fru Nielsen føler sig overbevist om at alle barn er *født gode,* og ut fra dette princip ledes administrationen. Jeg læste engang i en dansk avis, at der var faa eiendommer i Kjøbenhavn hvor barna lekte saa frit og hvor de gjorde saa litet fortræd som i «*Fælles Eje*».

Fru Camilla Nielsen har ogsaa i mange aar med stor dygtighet ledet den av Frederiksberg kommune drevne «*Bespisningsanstalt for ubemidlede*», saa hun sitter inde med store erfaringer paa dette omraade, er vant til at beregne, forberede og ta sine forholdsregler.

Med den kjærlighet hun har til de mennesker som ikke netop lever paa livets lysside, gik *Camilla Nielsen* ivei med sin ingenlunde lette opgave. Og det lykkedes hende at faa lokale i Guldborgsvei, hvor der rigtignok bare var plass for kjøkkenet og de forskjellige oplagsrum.

Naar maten er færdig, blir den brakt i store kar paa lukkede vogner til spiselokalet, som ligger i nærheten. Her er det hyggelig og trivelig. Blomster paa bordene og i vinduerne, rent, luftig og høit under taket.

Efterat man har faat kjøpt sine billetter, henter man selv sin mat, som lægges for av to raske, venlige kvinder indenfor skrankerne, mens to andre rydder væk det brukte, som vaskes op av atter andre to. Alt gjøres forholdsvis stille, regelmæssig gaar det for sig, uforstyrret liker alle at være naar de indtar sine maaltider. For mange kvinder er det ofte den eneste hviletid de har om dagen, naar de sitter ved en middag, som de selv ikke har været med at lage. En udmerket idé har ogsaa Camilla Nielsen realisert ved at la en dertil indrettet vogn kjøre rundt til hjemmene ute paa Frederiksberg, forat de mange mødre som har vanskelig for at gaa hjemmefra kan spare tid, arbeide og den her i Danmark saa dyre gas. Fra 1918 blir der i folkekjøkkenet laget dobbelt saa mange portioner som første aar, saa at der hver dag gjennemsnitlig levertes ca. 3 000 portioner mat. Fru Nielsen foretar selv alle indkjøpene av matvarer, og hun sørger altid for at varerne er av bedste sort. Venner har hun i alle butikker. Tiltrods for de høie varepriser, kan hun levere maten for *55 øre pr. portion.* Suppe og fisk, eller suppe og kjøtt. Naar hertil kommer at de udmerkede «*Hjælpekasse*»-institutioner leverer dem som har mindst at leve av, rabatmerker paa 20 øre, saa blir det i sandhet et baade godt og billig maaltid mat man her kan indta.

Selv er Camilla Nielsen tilstede overalt. Hun møter op om morgenen kl. ½6 samtidig med sin kvindelige stab, for likefra første stund at paase at alt gaar for sig som det skal. Vældig dygtig som hun selv er, baade som husmor og administrator. har hendes medhjælpere stor respekt for hende. Den hun sparer mindst, er sig selv. Hun holder dette sit arbeide gaaende like til kl. 6 à 7 eftermiddag, saa hendes arbeidsdag tæller ofte mere end 12 timer, hvilket er mot hendes principper likeoverfor andre, da hun som socialdemokrat visstnok hævder 8-timersdagen.

Der var en masse mennesker tilstede og indtok sin middag derute paa Frederiksberg den dag Deres korrespondent avla besøk derute. Alt gik udmerket. Vi smakte paa maten, som den dag bestod av «*Oksekødsuppe, og Kød i Peberrodsauce*». Vi fik en vældig portion, hvorav vi tiltrods for dens udmerkede kvalitet, bare var istand til at nyde halvparten. Men vi glædet os i bevissthheten om at de mange arbeidere ialfald fik tilstrækkelig.

Ikke en eneste misfornøielse kunde vi merke, og skam vilde det ogsaa ha været.

Med sit lyse humør og sit muntre sind holder alle de av Camilla Nielsen, som har hat med hende at gjøre. Hun er overordentlig populær herute paa Frederiksberg, og agtes av alle for sin redelige vilje og sin store kjærlighet til samfundets «smaafolk».

Andrea.

Kvinderne stemmer paa samme maate som mændene.

Fra Amerika skrives i anledning av de valg som foregik tirsdag den 5te november f. a. i New York: Den erfaring som man har gjort ved valgene i New York kan sammenfattes kort og godt i den uttalelse at kvinderne stemte akkurat paa samme maate som mændene. De nærmet sig stemmeurnene, gik ind i avlukkerne, merket sine stemmesedler, deponerte dem og gik sin vei til sine respektive forretninger, akkurat som mændene gjør. Som mændene hadde nogen av kvinderne ogsaa enkelte spørsmaal at gjøre, likesom mænd var der nogen faa kvinder som ikke ganske forstod, efterat deres spørsmaal var blit besvaret og de maatte faa nye instrukser, men i det store heletat stemte kvinder som mænd indsigtsfuldt og raskt.

En av lederne for stemmeretsbevægelsen sa efterat hun hadde utøvet sin pligt som statsborger: «Det tok akkurat to minutter for mig at avgi min stemme. Jeg har arbeidet i *tredive* aar og brukt tusener av dollars for at faa min ret dertil, og paa to minutter var det gjort. Der kan muligens være delte meninger om hvorvidt jeg stemte klokt, men jeg kan bevidne at alt mit arbeide har været det værdt, at ogsaa jeg har hat adgang til at uttrykke min mening som en fri borger i et frit land.»

Saavidt man kan se, anslaaes antallet av de kvinder som har stemt til $89^1/_2$ pct., og det vil si at 371 212 kvinder har møtt op ved stemmeurnerne. Naar alt tages i betragtning er dette anset som en udmerket demonstration. Det slaar bl. a. den paastand ihjel, der hævdet at hvis kvinderne fik stemmeret, vilde de ikke bruke den. Der er ogsaa god grund til at anta, at dersom visse ugunstige forhold ikke hadde gjort sig gjældende, vilde baade indregistreringen og stemmegivningen ha været endda større. Men selv

under vore langtfra normale forhold, utgjør en indregistreren av 414 760 kvinder og et antal av 371 212 avgivne stemmer en tilstrækkelig gjendrivelse av den forældede paastand at kvinderne bryr sig ikke om politiske saker og vil helst ikke ha noget med dem at gjøre.

Dette argument mot at gi kvinder stemmeret, gjorde sig længe gjældende i vesten; det blev ogsaa i sin tid brukt i New York for at bekjæmpe kvindestemmeretten; det er sandsynlig at det fremdeles med større eller mindre haardnakkethet vil bli anvendt av motstandere av like rettigheter for mænd og kvinder i andre dele av østen, tiltrods for at erfaringen fra de ældre stater hvor kvinderne i mange aar har hat stemmeret, fuldstændig slaar argumentet til marken. New York er nu kommet saalangt at ogsaa det kan bevise at kvinderne i de ældste stater er like saa meget paa sin post som de nye staters kvinder er det, naar de har anledning til at utøve sin stemmeret.

En anden likesaa uretfærdig paastand er ogsaa blit kappet hodet av ved stemmegivningen i New York den 5te november f. a. Efter opgaverne at dømme flokket kvinderne sig hverken til det ene parti eller til det andet paa kommando av en eller anden av de ivrig agiterende ledere. De stemte tilsynelatende akkurat efter samme principper som mænd gjør. Uten tvil blev nogen av kvinderne influert og ledet til at avgi sin stemme paa en eller anden kandidat, som de først ikke hadde tænkt paa, akkurat som mænd blir influeret og ledet, men der er al grund til at tro at kvinderne gjorde sin individuelle mening likesaa sterkt gjældende ved stemmeurnerne som mænd pleier at gjøre. Ogsaa andre steder er naturligvis det sludder at kvinderne ikke selv kunde tænke politisk selvstændig, blit fuldstændig motbevist, hvilket ikke er nogen overraskelse for dem der har fulgt arbeidet for like stemmeret for kvinder som for mænd, andre steder, — som i Amerika.

De avisreportere, som var ute i den amerikanske nations hovedstad for at lete efter feil og mangler i arbeidet for kvinders stemmeret, blev skuffet for de var tilsynelatende ute av stand til at finde nogen saadanne. Det de fandt isteden, var at ved det første valg efter den nye lovs ikrafttræden, var kvindernes forfinede indflydelse merkbar i valglokalerne. Avisreferenterne gir storartede vidnesbyrd om det faktum at kvindernes indflydelse viste sig ved at der var sørget for større, renere og komfortablere stemmelokaler. Man la merke til hvor sømmelig det hele gik for sig, utøvelsen av deres borgerpligter blev ogsaa behageligere for mænd. Kvinderne gik ikke iveien for nogen, stængte ikke passagerne, blev ikke længere end nødvendig i stemmeavlukkerne, idetheletat opførte de sig værdig, snarere som om de var gamle stemmeberettigede borgere end nybegyndere paa dette omraade.

(The Chr. Science Monitor).

Like løn for like arbeide.

Efter megen debat frem og tilbake, har man besluttet sig til at opta spørsmaalet *Like løn for like arbeide* paa den store internationale fredskongres.

Litteratur.

Julia Ström: Hjärtan som kämpa.

Stockholm 1918. Tidens Förlag.

Hjärtan som kämpa! d. v. s. *kvinder* som kjæmper. Ærlig og med rene hjerter tar de kampen op for sig og sine, de to kvinder. Og redelig kjæmper de for sig og sine. De to hovedpersoner: den sterke, tandlægen *Brita*, er altid rede og parat til at støtte den forlatte, svakere *Judith.*

Boken forekommer en smule løst skisseret, men den vækker adskillig interesse ved sin realistiske troværdighet. Det indblik man faar i forholdene i arbeiderkredser og i arbeidende kvinders daglige gjerning og deres kamp for at holde sig oppe, baade materielt og aandelig, er lærerikt, og forfatterinden har skrevet om disse med et varmt hjerte, fuldt av moderlig forstaaelse.

Det er interessant gjennem «*Hjärtan som kämpa*» at ha stiftet hendes bekjendtskap. Hvorvidt det er Julia Strøms første skridt paa forfatterbanen, kjender jeg ikke til. Jeg har aldrig læst noget av hende tidligere, heller ikke hørt nævne nogen bok av hende. Men denne lille bok fortjener at læses av dem som interesserer sig for at studere samfundsforholdene som de arter sig for kjæmpende kvinder.

F. M.

Ny bok av Gurli Hertzman-Ericson.

De stumma legionerna av Gurli Hertzman-Ericson. Åhlén & Åkerlunds förlag. Pris 5.75.

Flyktningarna på bokens titelvignett, som böjda under sina bördor strömma ut från sin hotade stad, de gamla, de övergivna hustrurna, de ensamma små, alla dessa äro de stumma legionerna, som intet ha att säga till om, blott ha att foga sig, tiga och lida under ödets kommando. På ett vackert språk, starkt, men utan överdrift och med den äkta medkänsla och den brinnande avsky för kriget, som satt pennan i författarinnans hand, har hon förmåt ge sanning och levande åskådlighet åt de scener från inkräktade och skövlade länder, hon skildrar. Mycket har under dessa år skrivits om kriget och krigets oskyldiga offer, och av det, som på svenska skrivits i detta ämne, kan fru Hertzman-Ericsons skildringer mäta sig med det allra bästa.

Författarinnan har i «*Forum*» skrivit om krigets «Barnoffer» och till samma ämne knyter sig den sista och vackraste berättelsen i bo-

ken. Den unge Marco, som i bergen träffar på en skara barn flyende från sin skövlade by, söker genom snön föra dessa upp till de goda systrarna i Sankta Salviatis kloster. Det är något oändligt gripande över denna efter värkligheten tecknade bild av den lilla skaran, som strävar fram i sin uthållige ledares spår, tills de alla sjunka ned i evig ro i mörkrets och köldens famn. Krigets herrar, världens herrar, ha aldrig känt vad de äro skyldiga i ansvar mot denna världens små.

Bilden av Grace de la Touche (Edith Cavell) i cellen väntande på sina bödlar, — bokens andra berättelse — glömmer man häller icke då man läst den. Den sista nattens visionära dröm om barndomshemmets fridfulla liv bland böcker och blommor i den gamla murgronsövervuxna prästgården är en ljusfylld kontrast mot den dystra miljö, där hennes värmande livslåga för alltid släckes. Hennes sista ögonblick lyses upp genom att se tårar i en av de sex fältgrås ögon. «Sex fältgrå, sex nummer. Sex nummer och inte människor. Med disciplinens märke i sina hårda drag. Den disciplin, som drev människorna till handlingar, som deras samveten fördömde».

Alla de kända och okända, som under dessa fasans år bäddats ned i de stumma legionernas jättegrav, ha i denna bok fått en minnesruna av en konstnärs hand. *Ellen Hagen.*

Vi henstiller indtrængende til vore abonnenter og venner at arbeide for Nylændes utbredelse i by og bygd.

Til høsten har vi kommunevalg. Der maa arbeides godt og maalbevisst for at faa kvinderne talrikere repræsentert i vore by- og herredsstyrer end hittil. Om vi holder trofast sammen og støtter vort organ, som bør være vort møtested, saa kan der være haab om vi vinder længere frem paa alle omraader.

Nylændes kontingent for 1919 er kr. 5.00 i Norge, kr. 6.00 i utlandet.

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 1. JUNI 1919	Nr. 11

Kvindeportrætter fra norsk scene.

VI. Constance Bruun.

Med Constance Bruun avsluttes den række av kvindeportrætter, jeg i løpet av et aar har tegnet for «Nylænde». Jeg er glad ved at vite dem opbevaret der, som norske kvinders erindringseiendom. Det bør ikke være sandt, at scenens kunstnere er glemt, naar de er borte. De fornemste blandt dem har gjort indsatser i vor kultur, som ikke *maa* glemmes, selv om publikum i almindelighet er troløst og glemmer for iaar, hvad der henrykket dem ifjor. De blandt os, som ikke er indstillet paa at glemme — ikke *vil* glemme — bør være behjælpelig med at fæstne billederne av dem, som spandt de gyldne traade til den utvikling, som engang skal gi det skjønneste resultat.

Jeg tror paa norsk scenes fremtid, tror paa den som paa prøvet guld. Men den maa faa bevisste utviklingslinjer — og ikke som nu arbeide i flæng som et tilfældig underholdningsled i byens

forlystelsesliv. Vore digtere og de besste av vore dramatiske kunstnere peker ofte i lødighet utover sit milieu, selv om de begaar den synd at finde det morsomt at være med i spurten for de høie gager og det florissante forretningsliv som i øieblikket utgjør norsk teater.

Der er saa meget som trænger sig ind paa mig, naar jeg skal tegne billedet av *Constance Bruun*. Hun staar for mig som selve motstandsdygtigheten i «teater» under trange kaar. Fin og ladylike gik hun gjennem alle hverdagens smaa og store kampe for tilværelsen dernede paa Bankplassen. Jeg kan føle vredesstrømme sitre gjennem mig, naar *anekdoten* i eftermælet ogsaa forsøker at gripe efter denne aandsfornemme skikkelse. Der er et taapelig ord, som sier at «*ingen er helt for sin kammertjener*» — taapelig fordi det i almenopfatning lægger loddet i den feile vegtskaal. Selvfølgelig er en helt en helt, enten han har glacéhandsker paa eller ikke. Og Constance Bruun er heltinden i norsk teaterhistorie, hvor kummerlige forhold teatret end maatte by en sjæl av denne reneste begeistring. Den sande helt vokser i styrkeprøven med vanskelighetene, og vanskeligheter var der nok av; en hel hærskare av pinligste art skulde overvindes hver dag. Anekdoten gror av sladder, og det er saaledes sladderen, som blir heltens kammertjener, der paa mindre værdig lakeivis kjeder det smaa og latterlige sammen med det heroiske, som alene overvinder det smaa.

Var Constance Bruun da saa heroisk stor? —

Ja! — ubestridelig! Det var i sin selvstændighet hun var størst, aldrig bøiet hun sin noble kunst ind under de fattige kravs former. Vanskeligheterne var for hende kun til forat de skulde overvindes. Hvor urimelig da at gi dem organisk samliv med hendes eftermæle. At disse vanskeligheter har hat sin særlige mission i denne kunstnerindes korte og sterkt koncentrerte liv, kan man ikke tvile paa. Jeg er tilbøielig til at tro, at det var selve eksistenskampen som førte hendes storsind tvers igjennem farerne for denne klamme fattige egoisme, som den velforsørgede kunstner saa let blir offer for. Constance Bruun var ikke bare kunstner — hun var kvinde. Saa helt menneskelig i sin offerglæde, saa rik i sin evne til at *gi* av tilsynelatende tomme hænder. Det er den rette godhets kjendetegn, den venter ikke med

at gi til den faar tilovers, den stamper kjærlighetsgaven op av jorden overalt hvor der er bruk for den.

Den, guderne elsker, dør tidlig — sier et gammelt ord. Guderne maa ha elsket Constance Bruun meget, siden hun fik den ære at dø saa tidlig efter en saa vel anvendt arbeidsdag. Kun ti aar virket hun ved scenen, men hvor var de indholdsrike! I disse knappe ti aar gjennemløp hun en utvikling som kunstner og menneske, som mange andre ikke rækker frem til et helt langt liv. Og dog var hun saa sart som ingen av de andre eller rettere sagt, hun blev det; for da hun i 1882 stormet ind paa norsk scene som den barneunge «*Toinon*» i *Paillerons* «*Gnisten*» var hun mindre end sart — jeg tror, at estetikerne dengang næsten fandt hende litt for robust i sin sunde styrke. Jeg hører endnu hendes friske freidige latter, smaareplikerne kunde neppe bane sig vei mellem utbruddene. Der gik to aar, i dem meldte sig en stor forandring, legeme og sjæl begyndte at anta en egen gjennemsigtig form. Og denne utviklet sig stadig til høiere fuldkommenhet, efterhvert som studier, reiser og — livet dypet følelsen og intelligensen ut.

Sit egentlige gjennembrudd hos publikum og presse, maa man vel si, hun hadde som «*Svava*» i *Bjørnsons* «*En Handske*». En merkelig fyrig-klar præstation. Her oplevet man det, som er naadens kjendetegn paa egte kunstnertemperament. Skuespillerindens poetiske behandling av emnet førte langt utover hvad digteren hadde formaad at skape. For Bjørnson blev det da nærmest ogsaa problemet i digtningen, som skapte liv og røre. Men poesiglæden fik han som gave av Constance Bruun, det var hendes fornemme myndig veiende intelligens, som slog fyr av verket.

Fra nu av steg Constance Bruuns ry jevnt og sikkert, selv hos de mest motstræbende. Disse var dog nærmest at søke hos enkelte inden kritikkens leir, som hadde viet sig til ildtilbedelsen av det mere voldsomt flammende i talentutfoldelse, som da stod i høiest kurs paa norsk scene. Der var noget overmaade fint veiende og kvindelig tilbakeholdent i Constance Bruuns form som røbet en dyp respekt for scenisk kultur, der ikke altid kunde falde i traad med den bedømmelse, som i kunsten ofte søker det sensuelle paa bekostning av poesien. For den som her ikke vil se de usynlige landegrænser, falder det saa let at si: «Ja — men der mangler temperament.» Nei, Constance Bruun manglet

saavisst ikke temperament, men hun var souverain som en dronning, hvor det gjaldt at herske over det — og *skape* over det — saavel i kunst som i liv.

Constance Bruun gav med fulde hænder, selv da de var blit bleke og skjælvet litt. Hendes kunst blev dog aldrig merket av hendes avtagende legemstyrke, fordi aanden var saa fin, og sjælen saa sterk. Hun blev selv rikere efterhvert som hun gav, det var som selve svakheten gav hende en charme mere. Da hun gjennemsiktig og avklaret stod for os som «*Hedda Gabler*» for sisste gang, visste ingen av os, at denne lyse milde meteor hadde skudt sin bane. Der var en kraft og et herredømme over rollens stof, som ikke sviktet paa noget eneste punkt. Hun hadde forstaat sin *Ibsen,* og hun hadde fulgt ham med kloke klare øine fra sagadigtningen til kulturens forfald i «*Hedda Gabler*». Det onde, denne Hedda gjorde, var drevet frem av norners vrede over ikke længer at kunne styre skjæbner. Det skjønne, hun længtet imot, var en bakkantisk kult, som hadde andet og mere til formaal end at ødelægge. Hendes skjønne skikkelse bevæget os til dyp medføling med en civilisation, der som eneste utvei til daad — sig selv ubevisst — dræper kulturen.

Constance Bruuns stiltiende bortgang fra scenen gjør hende saa yndefuld i mine øine. Ingen visste — ikke engang hun selv, at hun hadde staat paa scenen for sisste gang med sin uforglemmelige Hedda Gabler. Hendes sarte helbred trængte en rekreation; fra den gled hun stille over i et kort, men fredet privatliv. Som Constance Ihlen gik hun 1894 — støttet av ømme hænder — over i den blide moderlige evighet, hvorfra hun var kommet.

Ludovica Levy.

Ny valgordning.

Valgordningskommissionen anbefaler i sin indstilling enstemmig, at vore statsborgerlige valg foregaar efter forholdsmæssighetens princip.

Med hensyn til selve valgordningen har kommissionen delt sig i fire fraktioner, hvis forslag i hovedsaken gaar ut paa følgende:

1). *Flertallet*, odelstingspræsident *Castberg*, høiesteretsassessor *Scheel*, stortingsmændene *Magnus Nilssen* og *Skaar* foreslaar, at stortingsrepræsentanternes antal skal være 138, nemlig 46 for byerne og 92 for landdistrikterne. Valget skal foregaa som forholdsvalg efter listesystemet, det vil si som ved de nuværende kommunevalg, hvor forholdssystemet anvendes.

Flertallet foreslaar repræsentanterne fordelt saaledes: 6 fra Kristiania, 4 fra kjøpstederne i Akershus og Østfold fylker, 3 fra kjøpstederne i Hedemarken og Oplands fylker, 3 fra kjøpstederne i Buskerud fylke, 4 fra kjøpstederne i Vestfold fylke, 5 fra kjøpstederne i Bratsberg og Austagder fylker, 6 fra kjøpstederne i Vestagder og Rogaland fylker, 4 fra Bergens by, 3 fra kjøpstederne i Romsdals fylke, 4 fra kjøpstederne i Sør- og Nordtrøndelags fylker og 4 fra kjøpstederne i Nordland, Troms- og Finmarks fylker.

De antal stortingsrepræsentanter, som landdistrikterne efter dette forslag skal ha er 92. Disse vælges fylkevis saaledes: 6 fra Akershus, 5 fra Sogn og Fjordene, 7 fra Hordaland, 5 fra Bratsberg, 5 fra Buskerud, 3 fra Finmark, 5 fra Hedemark, 4 fra Vestfold, 6 fra Opland, 4 fra Vestagder, 4 fra Austagder, 7 fra Nordland, 6 fra Romsdal, 5 fra Østfold, 5 fra Rogaland, 4 fra Troms, 5 fra Nordtrøndelag og 5 fra Sørtrøndelag.

2). En fraktion i kommissionen, nemlig formanden sorenskriver *Jacobsen* ,fhv. amtmand *Aarrestad* og statsrevisor *Aaen* foreslaar, at stortingsrepræsentanternes antal skal være 150, nemlig 50 for byerne og 100 for landdistrikterne. Av disse skal 126 vælges i de nuværende *enmandskredse*. De øvrige 24 skal vælges som «tillægsmandater», nemlig 8 fra byerne og 16 fra landdistrikterne. Valget av disse 24 repræsentanter med varamænd skal foregaa efter regler, som fastsættes ved lov i det øiemed saavidt mulig at sikre en forholdsmæssig repræsentation av partierne henholdsvis i kjøpstederne og landdistrikterne. Der skal først vælges 126 repræsentanter fra de nuværende enmandskredse, og de 24 «tillægsmandater» — 16 fra landdistrikterne og 8 fra byerne — fordeles paa de partier, som deltar i valget, i forhold til deres samlede stemmetal og det antal repræsentanter de har faat valgt av de 126 fra enmandskredsene. Intet valgdistrikt skal ha mere end

2 av disse repræsentanter. — Kommissionens medlemmer *Castberg, Scheel* og *Skaar* tiltrær subsidiært dette forslag.

For begge de to foran nævnte alternativer gjælder, at antallet av repræsentanter fra kjøpstederne skal forholde sig til antallet av stortingsrepræsentanter fra landet som 1 til 2. (Bondeparagraffen skal altsaa opretholdes).

3). Et av kommissionens medlemmer *Magnus Nilssen* foreslaar principielt at stortingsrepræsentanternes antal sættes til 150. Efter hans forslag skal riket inddeles i *like store valgdistrikter* paa grundlag av folkemængden, uten forskjel paa by og land. Inddelingen i valgdistrikter og fordelingen av repræsentantplasse mellem disse skal *bestemmes ved lov.* Valget skal foregaa som forholdsvalg.

4). Et andet medlem av kommissionen *odelstingspræsident Castberg* som ogsaa subsidiært stemmer for flertallets forslag, foreslaar principielt, at antallet av stortingsrepræsentanter sættes til 150. Hvert amt skal efter hans forslag utgjøre et valgdistrikt, dog saaledes, at foruten Kristiania, Bergen, Trondhjem og Stavanger, som hver for sig skal utgjøre et særskilt valgdistrikt, skal hvert fylke utgjøre et valgdistrikt og fylkets kjøpsteder skal danne valgdistrikt sammen med dette. Repræsentanterne skal fordeles paa valgdistrikterne saaledes: Akershus 7, Bergen 5, Sogn og Fjordene 6, Hordaland 8, Bratsberg 8, Buskerud 8, Finmark 4, Hedemark 8, Vestfold 8, Kristiania 8, Opland 7, Austagder 6, Vestagder 7, Nordland 10, Romsdal 9, Østfold 9, Rogaland 7, Stavanger 3, Troms 6, Trondhjem 4, Sør-Trøndelag 7 og Nord-Trøndelag 5.

Valget skal, baade efter dette forslag og efter Magnus Nilssens forslag, foregaa som *forholdsvalg efter listesystemet.*

Efter begge forslag skal grundlovens bestemmelse om, at antallet av stortingsrepræsentanter fra kjøpstederne skal forholde sig til antallet av repræsentanter fra landet («Bondeparagraffen») som 1 til 2, ophæves.

Efter alle forslag skal vælgerne stemme direkte paa stortingsrepræsentanter for hele valgdistriktet.

Likeledes skal efter alle forslag enhver kjøpstad og i landdistrikterne ethvert herred og ethvert ladested med eget kommu-

nestyre utgjøre et særskilt valgsogn. Kjøpstederne kan ved lov deles i flere valgsogn. Valgtingene skal holdes særskilt for hvert valgsogn.

I tilknytning til ovenstaaende oversigt, som er utarbeidet for Norges Venstreforening, har fylkesmand (stiftamtmand) *Haakon Løken* lovet at skrive en artikkel for «Nylænde» om den hensigtsmæssigste og retfærdigste ordning. Denne artikkel vil komme i næste nummer.

Fru Olivia Berner.

Fru Olivia Berner — enke efter stortingspræsident Carl Berner — avgik ved døden søndag 11te mai 75 aar gammel efter en kort sygdomsperiode.

Fru Berner førte paagrund av sin svake hørsel et utad tilbaketrukket liv; men hvor var hun ikke med til sin sisste stund i alt fremskridtsliv! Ung, frisk, radikal, var hun en fryd at være sammen med. Kvindesaken var for hende en selvfølgelig, en naturgiven sak. Selv var hun sin mands kamerat i ordets besste forstand — og fulgte med glødende sind landets politiske og kulturelle utvikling — ja ogsaa utlandets i større utstrækning end de fleste kvinder. Hun var en ivrig læser. Jeg mindes mangen herlig periode fra Stockholmstiden — under den for Norge saa betydningsfulde kampperiode. Jeg ser endnu fru Berner komme farende med lynende øine naar det var noget som stod paa. Hun spurte, hun demonstrerte, hun flammet, hun var henrevet — og hun henrev. Jeg husker hvordan hun presset paa for at *Camilla Collet skulde faa Olavsordenen* — ja vi har med baade fru Thekla Lange og jeg. Og *statsraadsavdelingen* var selv sandelig ikke lunken, de paaberopte sig at franske kvinder hadde faat æreslegionen — —. Skuffelsen var almindelig da det «bare» blev «literis» — for vor store Camilla Collett. Man *maatte* trøste sig med at «tiden» ikke var inde — og saa var vi jo heller ikke i sin helhet videre ordensgale.

Hvor varm, øm, fuld av menneskelig forstaaelse var ikke fru Berner — hvor meget tapte ikke alle de som ikke kunde faa

lære hende at kjende. Ja, det beklaget jeg ofte til de svenske damer som gjerne vilde se hende. — Ann Margret Holmgren, hendes trofaste ven, skriver: «Jeg savner fru Berner ubeskrivelig — hendes breve var deilig at faa.» Og det er visst hun kunde skrive! Fru Berners mange venner vil altid længes efter hende, vil ikke ophøre med at savne hende. *R. B.*

Endelig!

Idet bladet gaar i pressen meldes det os, at svenske kvinder har faat politisk stemmeret.

Efter 17 aars stridt og tungt arbeide, fuldt av forhaabninger, som gang paa gang er blit slaat til marken ved 1ste Kammarns ihærdige motstand, staar endelig svenske kvinder ved maalet.

Vi føler os forvisset om at alle norske kvinder som een er enig med os naar vi samtidig med at vi bringer de nye svenske borgere vore hjerteligste lykønskninger, istemmer et treganger kvindernes hurra:

Hurra, hurra, hurra —h!
Hurra, hurra, hurra —h!
Hurra, hurra, hurra —h!

Svenske kvinder feirer sin stemmeretsseier med en stor fest i Auditorium Kristi Himmelfartsdag. Om kvelden friluftsfest paa *Skansen* og souper paa *Høgloftet*. *Selma Lagerløf* holder festtalen i Auditorium. Kvindekor med orkester sørger for underholdningen.

Fra Rösträttsforeningen har N. K. F.'s styre faat indbydelse til at sende en repræsentant til høitiden.

Hilsen til kvindekongressen for varig fred.

La kvindekongressen dernede i Bern *) bli verdens vaakne samvittighet. Maatte den faa mot og kraft til at holde idéens fane høit, saa høit at man kunde samles i enighet om de punkter, som

*) Efter et utal av vanskeligheter, er det nu endelig bestemt at møtet skal holdes i Zürich.

blev fremsat paa kvindernes Haagerkonferanse i 1915, og som staar i pakt med *Wilsons* 14 punkter.

Mange mørke tegn i historien tyder paa at der ikke vil bli nogen slik god fred, men en voldsfred, hvor de seirende vil underlægge sig de beseirede.

Da mener jeg ganske det motsatte av hvad *odelstingspræsident Castberg**) raadet kvinderne til, nemlig at «kongressen bare maatte strø sand paa fredsbetingelserne», og ta dem uten videre som «den kjendsgjerning de er», og saa lægge sit arbeide an paa at bygge videre paa andre sociale opgaver.

Jeg mener at hvis der blir en voldsfred, er det netop *kongressens vigtigste opgave* at la der gaa et rop av sorg ut over al verden.

Naar verdens historie i disse vigtige tider skal skrives, maa det ikke hete at kvinderne tidde stille til uretfærdigheten og den byggen op av samfundet, som grundes paa voldsfred; den staar for fald og vil aldrig hjælpe verden frem til *varig fred,* hvormeget man end prøver paa at pynte den op med sociale reformer.

Alle folkeslag maa faa — har — like ret til at leve i solen og lyset.

Fred og retfærdighet over jorden! «Til os komme dit rike!»

Kristiania 17. mai 1919. *Emma Ree.*

Tvungen husmorskole eller kvindelig vernepligt.

Et forslag.

I.

Neppe nogen sak har været mere diskuteret blandt kvinder, skriftlig og mundtlig, like siden Sanitetsforeningen reiste den hos os i forrige aarhundrede. Den vakte strid og misforstaaelse og fik derfor motbør hos mange. Særlig socialisterne tok avstand fordi de forbandt saken med mændenes militære vernepligt. Efterhvert klarnet dog begrepene, og man var kommet derhen, at de fleste ved kvinders vernepligt forstod kvinders pligt og evne til at verge hjemmene og derigjennem fædrelandet paa kvindelig vis.

*) I et foredrag holdt i *Nobelsalen* 16de april d. a.

Husstel, sykepleie og barnestel blev de felter, hvor den kvindelige vernepligt særlig skulde øves.

Efter N. K. N.'s landsmøte i Stavanger 1910, nedsatte Nationalraadet en komite, som paa Kristianssandsmøtet i 1913 fremlagde et motivert forslag til sakens fremme. Interessen paa møtet var stor, men meningerne temmelig delte, og man enedes om at planerne paany skulde gjennemgaaes og med alle beregninger fremlægges paa N. K. N.'s møte i Kristiania 1916. — Men saa kom krigen med sine krav og kuldkastet alle planer, og komiteen maatte foreløbig indstille sit arbeide. (Konf. Nylænde nr. 15 og 21 for 1913 og nr. 1 for 1916. To av komiteens medlemmer, *frk. Gina Krog* og *frk. Agnes Lie* var, som vi vet, avgaat ved døden før møtet; senere døde ogsaa komiteformanden, *frk. Ellen Schiøtz).*

Men at N. K. N. ikke hadde glemt saken, om den end ikke optraadte officielt under navnet vernepligt for kvinder, ser vi blandt andet av styrets resolution IV — vedtat paa møtet i Kristiania 1916 mot én stemme. Den lyder: *Norske Kvinders Nationalraad tillater sig herved at anmode om at der nedsættes en komite, bestaaende av kvinder og mænd — for at utrede planen for en obligatorisk undervisning i husstel, helselære samt de elementære regler i mødrefag — for landets unge kvinder.*

Denne komite har vi endnu ikke faat. Derimot nedsatte Smaabrukerforeningen en komite, bestaaende av tre kvinder og en mand for at utarbeide forslag om *tvungen husmorundervisning paa landsbygden.* De foreslaar en husmorskole for hver bygd, og kunde man saasandt faa det forslag gjennemført, var vist bygderne vel hjulpne.

Ifjor under valgkampen fik vor vernepligtssak en beskeden plass i slutten av venstres sterkt specialiserte valgprogram, hvor der blandt andre utredninger ogsaa foreslaaes «Utredning av spørsmaalene om tvungne husmorskoler med mødrefag.» I denne forsigtige form vil saken forhaabentlig finde tilslutning blandt alle partier; samtlige har jo sine rummelige skoleposter, hvorunder den kan indregistreres. — Saa nu faar vi vel endelig vor komite.

Jeg tviler ikke om vedkommendes gode mening; men jeg kan ikke tilbakeholde den bemerkning, at det vilde været mere loyalt mot kvindernes sak og mot N. K. N., om enkelte av venstres kvinder ikke under valgkampen hadde søkt at gjøre dette til en parti-

sak. — Kvinders vernepligt har mangen gang under debatterne i alle disse aar været ivrig forsvaret av høirekvinder under motstand fra venstrekvinder, saavelsom omvendt, og er der nogen sak, som ikke taaler at gjøres til partisak, saa er det denne. Den vil heller aldrig kunne bli det. Dertil er den for god; dertil angaar den os alle altfor meget, og dertil er der altfor mange hindringer at overvinde, saa vi træuger at staa sammen. Det er vor, kvindernes, fælles pligt at føre den frem, det er blandt os, at den største sakkyndighet findes, og det er den kvindelige ungdom det gjælder. — Naar saken i disse krigsaar har hvilet, saa er det, som enhver maa vite, fordi kvinderne, og da først og fremst husmødrene har hat nok og mere end nok med de nærmeste krav. Nu da bedre tider synes at oprinde, skulde det være baade en pligt og en æressak for os at ta fat. Vi kan ikke sætte os ned og slaa os til ro med den tanke at en eventuel komite i tidens fylde skal faa besørget alt mulig for os. Mens græsset gror, dør koen. Uten at foregripe nogetsomhelst komitearbeide, maa vi forsøke at finde ut, hvad enhver av os kan gjøre for at sætte kvinderne istand til at opfylde sine pligter mot hjem og samfund og mot sig selv. *(Forts.)*

Litteratur.

Bøker indsendt til redaktionen:

Anna Lenah Elgstrøm: Mødre. Aut. oversættelse for Danmark og Norge ved *Johannes Marer.* V. Pios Boghandel (Povl Branner) Kjøbenhavn.

Johanna Bugge Berge: Sømkunst i norske bygder. Første samling. Alb. Cammermeyers Forlag, Lars Swanstrøm.

„Kvindernes fødselspolitik“.

Av referat fra «*Venstrekvinnelaget*»*s* møte 28de mars (Nylænde nr. 8) forbauser det mig at se, at styret blandt sine forslag til resolutioner ikke har medtat Katti Anker Møllers punkt 3 om «*forslag til ny egteskapslov*», hvorav det med tydelighet fremgaar, at egteskapet hviler paa en fri sammenslutning av likeordnede parter ,hvorved kjønsforholdet ikke gjøres til forpligtelse for nogen av parterne.»

At en kvinde juridisk kan stilles valget mellem at maatte forlate sine barn eller tvinges til at bli mor til et barn, hvis far hun ikke elsker, er en skamplet paa vor lovgivning, som kvinderne

straks maa fordre fjernet — og er ogsaa et sørgelig bevis paa det lave kulturtrin for mange mænds moral. Enhver ugift kvinde, der har bevaret sit medfødte renhetsinstinkt, vilde betragte voldtægt som værre end mord, og om dette for den gifte kvindes vedkommende sker inden egteskapets og dermed lovens ramme, er det kanske for de fleste kvinders vedkommende et sjælelig mord. Hvad der skulde været kjærlighet blir ofte hat. Menneskesamfundet hadde kanske hat en sjælelig kultur, om alle barn var «kjærlighetens» barn.

At en mors stilling økonomisk, socialt og moralsk set ikke er som den burde være, er altfor sandt og grunden hertil er vel ofte den, at en mand ikke ser paa hende som sin likestillede, men — som Katti Anker Møller nævner — fra en arbeidsherres standpunkt. — At ændre dette syn først og fremst ved *selvhævdelse* som kvinde og mor, bør være den enkelte kvindes opgave og maal overfor den enkelte mand. Men simple mænd maa ikke længer faa lov til at benytte sig av lovens magtsprog.

At *Venstrekvinnelaget* ikke har optat Katti Møllers p. 2. angaaende «*Aktieselskapet*» forbauser vel de aller færreste. Hvis alle kvinder skulde benytte sig av «tilegnelsen av det tekniske herredømme over livets kilder», vilde vel dette stort set bidra til at forsterke mange mænds sjælløse syn paa en kvinde. Det er just ikke et flatterende uttryk for en sak, at der «gaar politik i den» — og den anviste politik vilde kanske lede til den kvindelige idealitets selvopgivelse. Det vilde være for sørgelig, om der gik politik i en sak, som burde være den største — fineste og mest ansvarsfulde — den at skape et nyt menneskebarn og derigjennem en utallig efterslegt. — Dette uendelige ansvar burde imidlertid *aldrig* en kvinde vove at paata sig uten gjennem en stor, harmonisk kjærlighet. At hævde denne sandhet bør for de endnu slavebundne kvinder være veien til deres virkelige frigjørelse.

E.

Møter.

Norges lærerindeforbunds landsmøte 1919.

Det 3dje ordinære landsmøte avholdes i *Trondhjem* 7de—9de juli 1919.

Følgende saker vedkommende Forbundet vil antagelig bli behandlet paa landsmøtet:

I. *Organisationen. Forslag til ændring av Forbundets love. Forbundskontingenten. «Vor Skole».* II. *Fortsættelsesskoler, Fagskoler.* III. *Lærernes fredsarbeide.* IV. *Jordspørsmaalet.* V. *Biblioteksaken.*

Av andre saker som vil komme op, kan nævnes: *Barneforsorg. Vergeraadsarbeidet og skolen.*

„Hjemmenes Vels Landsforbund".

«*Hjemmenes Vels Landsforbund*» blev stiftet 1915 med det formaal at samle de foreninger der arbeider for hjemmene socialt, økonomisk og hygienisk. Det bestaar av foreninger i Trondhjem, Bergen, Kristianssund og Kristiania.

Paa grund av krigen og de dermed forbundne vanskeligheter, har man ikke tidligere kunnet avholde landsmøte; men i disse dage indbyr «*Hjemmenes Vel*», *Kristiania* til det *1ste landsmøte* i dagene *30te juni—1ste juli*. Hver tilsluttet forening sender sine repræsentanter, og alle medlemmer av disse har adgang til møtet. Den danske *Husmoderforening* sender sin interesserte og dygtige formand, *fru Carla Meyer*, likesom man har haab om at «*Föreningen för Rationel Hushållning*» i Stockholm sender en repræsentant.

Av emner som skal behandles kan nævnes: «*Hushjælpen og hjemmene*» indledes av *fru Gulla Grundt*, Bergen, «*Kooperativ handel*» av advokat O. Dehli, «*Rabatsystemet*» m. m. Alle foredrag med diskussion.

Norske Kvinders Sanitetsforening.

avholder sit landsmøte i midten av juli paa *Harstad* i Tromsø amt. Vi skal senere bringe litt nærmere besked om program og andet vedkommende møtet.

Den kommunale kvindelige skrædderskole.

Ved den utstilling av elevernes arbeide som holdtes paa «*Den kongelige kunst- og haandverksskole*, var ogsaa *Den kom. kv. skrædderskole* repræsentert i fagavdelingen.

Foruten avdelingen paa Ila skole, hvor skrædderskolens elever undervises i kjolesøm, gjennemgaar de i 3 aar et kursus i frihaandstegning og fagtegning. Undervisningen, der er obligatorisk, drives i de første $1^1/_2$ aar sammen med de øvrige elever paa *Den kgl. kunst.- og haandverksskole*, mens de sisste $1^1/_2$ aar vies fagtegning under en dertil specielt ansat lærerinde. Som saadan fungerer *frøken Marie Moen.*

Det var meget morsomt at se utstillingen. Tegning av «modejournaler» er jo temmelig ny hos os. Og de unge piker hadde paa en særdeles heldig maate skilt sig fra opgaven. Farvelægningen var vakkert utført, og de sammenstillede farver smakfuldt arrangert. Der var modeller fra begyndelsen av forrige aarhundrede like op til vor egen tid.

Den kom. kv. skrædderskole har iaar bestaat i 3 aar, og det første kuld elever skal i næste maaned ta sine svendeprøver. Vi ønsker den unge skole held med sine elever, og haaber at den maa faa den tilgang den fortjener, for det er et stort savn som ved denne skoles oprettelse er avhjulpet.

Fra utlandet.

Fuld politisk stemmeret for hollandske kvinder, vedtat i 2det kammer.

(Brev fra Holland.)

Den 9de mai vedtok *Generalstaternes 2det kammer* med 64 mot 10 stemmer det av hr. *Marchall* fremsatte forslag om at gi kvinder stemmeret.

Nu kan vi være sikre paa at saavel *1ste kammer* som *dronningen* vil bekræfte denne lov, og naar de nye parlamentsvalg i 1922 skal foregaa vil hollandske kvinder kunne være med og avgi sin stemme.

Snart vil vi da bli kvit de abnormale forholde: at være valgbar uten at ha ret til at stemme. Enkelte kvinder kunde styre stat, bygd og by, men alllkevel var alle kvinder forment retten til at vælge den som skulde styre disse. Historien gjentar sig selv, og i vort land saavelsom i Danmark, Storbritannien og andre lande som siden krigens utbrudd har git sine kvinder politisk stemmeret, har alle politiske partier været enige om at ophæve det privilegium som det ene kjøn utøvet naar de forholdt kvinderne deres fulde borgerrettighet.

Diskussionen i 2det kammer varte i tre eftermiddagsmøter. Forslaget blev fremsat av *det socialdemokratiske parti, det romersk katolske parti* og de nylig dannede partier som forrige aar opstod paa grund av den misnøie de næret mot det hele politiske maskineri.

Motstandere av saken var de to religiøse calvinistiske partier, som ikke hadde fundet det nødvendig at optrække en klar linje for hvorledes deres medlemmer skulde forholde sig.

Bare tre taler blev holdt mot forslaget, naturligvis uten at disse bragte et eneste nyt eller plausibelt argument for dagen. De øvrige talere forklarte hvorfor de var stemt for fuldt demokratisk styre og stemmeret for alle voksne mennesker. Det gjaldt for hver især av talerne, uten likefrem at uttale det, at mistvile om de andres bevæggrunde for at støtte forslaget og fremstille sine egne motiver til at stemme imot som utslag av sin store respekt for ret og retfærdighet. Nu — dette være som det vil — kvinderne blir *om kort tid* borgere, og det skal bli interessant at følge begivenheternes gang og faa se hvordan de vil bruke sine stemmer.

Der er en bevægelse for at danne kvindepartier, men disse er ikke enige i hverandres planer og maal, og partierne er smaa i forhold til antallet av de kvinder, som jeg antar vil gaa ind i de

allerede eksisterende politiske partier og arbeide sammen med mænd for at realisere deres velkjendte programsaker.

Den Hollandske Landskvindestemmeretsforening har til hensigt at fortsætte sin tilværelse, men under et andet navn, forat den kan holde forbindelsen vedlike internationalt, og forat den kan oplyse kvinderne med hensyn til bruken av stemmeretten og den magt den gir og klarlægge for de mandlige lovgivere det som kvinderne ønsker angaaende en forbedret lovgivning.

Den 15de juni, paa 11-aarsdagen for aapningen av *Den internationale Kvindestemmerets-Alliances* møte i Amsterdam, vil vor Landskvindestemmeretsforening holde et sommermøte i *Breda*. Mulig er det at vi da kan feire fuldbyrdelsen av dens maal, som nu bare mangler Første kammers samtykke og dronningens underskrift. *Martina G. Kramers.*

Østerrikske kvinder i fredsdelegationen.

Blandt den østerrikske fredsdelegation, bestaaende av 53 medlemmer, er der *6 kvinder*. Blandt disse *fru og frøken Lammasch*. Delegationen forlöt Wien den 12te mai for at begi sig direkte til *St. Germain*.

Nye stemmeretsseire i Amerika.

Staterne *Maine* og *Wisconsin* har git kvinder stemmeret ved præsidentvalgene. Efter disse nye seire har nu 25 av Amerikas stater, d .v. s. mere end halvparten av det samlede antal stater indført kvindestemmeret. Det samlede antal av stemmeberettigede kvinder anslaaes til 12 834 500.

To tyske kvinder i nationalforsamlingen.

Det demokratiske parti i Tyskland har blandt sine repræsentanter valgt dr. phil. *Gertrud Bäumer,* formand i *Tyske Kvinders Nationalraad*, og dr. phil. *Käthe Schirmacher,* bekjendt fra sit intense stemmeretsarbeide og for sine sjeldne sprogkundskaper, hvorfor hun ogsaa som oftest har fungert som tolk ved de internationale kvindekongresser.

Nye kvindeblade.

Paa det nye aar har redaktionen faat sig tilsendt følgende nye tidsskrifter for kvindesak:

«Tidens Kvinder», organ for «Danske Kvinders Nationalraad», redigeret av Thora Daugaard. Utkommer i Kjøbenhavn hver uke.

«Astræa» utgit av «Svenska Kvinnoförbundet i Finland», organ for Finlands svensktalende kvinder. Redigeres av *fil. mag. Margit v. Bonsdorff.* Utkommer i Helsingfors med 20 numre om aaret.

«Der Morgenruf», et demokratisk valgblad, hvis ene halvpart under valgkampen staar til raadighet for «Det tysk-østerrikske kvindestemmerets forbund». Utkommer hver uke i Wien.

Norsk Hydro lager havegjødning.

Det er et stort savn som *Norsk Hydro* har avhjulpet ved at lage en havegjødning, som er tilgjængelig ogsaa for de mange eiere av smaahaver.

Det falder ofte vanseklig for husmødre under smaa forholde at skaffe sig det lille kvantum gjødsel som behøves. Og alle vil gjerne ha frodige blomster og kraftige grønsaker ut av det større eller mindre stykke jord man er i besiddelse av.

Rigtig blandet og let anvendelig som *Norsk Hydros* nye kunstgjødsel er, vil alle faa glæde av sin have ved at bruke den. Det som det gjælder om er at følge bruksanvisningen saa nøiagtig som mulig, og det kan man trygt gjøre, for det anseede firmanavn borger for at det er udmerkede saker som her leveres. *A.*

Vi henstiller indtrængende til vore abonnenter og venner at arbeide for Nylændes utbredelse i by og bygd.

Til høsten har vi kommunevalg. Der maa arbeides godt og maalbevisst for at faa kvinderne talrikere repræsentert i vore by- og herredsstyrer end hittil. Om vi holder trofast sammen og støtter vort organ, som bør være vort møtested, saa kan der være haab om vi vinder længere frem paa alle omraader.

Nylændes kontingent for 1919 er kr. 5.00 i Norge, kr. 6.00 i utlandet.

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 15. JUNI 1919	Nr. 12

Borgermester, hypotekbankdirektør H. E. Berner.

Samtidig med at vi bringer det foredrag som borgermester Berner fornylig holdt i *Kvindernes Vælgerforening,* og som han har været saa elskværdig at overlate os til offentliggjørelse, benytter vi anledningen til at presentere ham for dem av Nylændes læsere, som ikke tidligere har stiftet hans bekjendtskap.

Vi ældre *vet* hvad han har været for vor sak. Han stod last og brast med os, da vor upopulære sak var som allerupopulærest. Det var ham som i 1884 tok initiativet til dannelsen av *Norsk Kvindesaksforening,* og som var dens første formand. Det var

H. E. Berner som i sin tid banket saa sterkt paa universitetets laaste dører, at man omsider maatte aapne dem for kvinderne. Alle kvindelige akademikere, som nu sitter i gode stillinger rundt om i vort land, skylder borgermester Berners arbeide for dem, at de det gjør.

De mange kuld kvindelige studenter, som finder det saa *selvfølgelig* at adgangen til universitetsstudier er tilgjængelig for dem, skal vite, at det i sin tid kostet kamp, og de bør med tak hilse den mand som gjorde det saa let for dem at skape sig den livsstilling hver især av dem attraar.

Det er i disse dager 35 aar siden vor forening stiftedes og vi hilser og takker varmt vor første formand, som har bevaret sin interesse for kvindens sak like usvækket.

Kvinnernes stemmerett og fremtidsopgaver.

Foredrag *) av *H. E. Berner* i *Kvinnernes Velgerforening* den *10de april 1919.*

Da den ærede formann for Kvinnernes Velgerforening bad mig holde dette foredrag kom jeg til aa tenke paa at ingen kvinne var tilstede da jeg for 30 aar siden holdt mit første foredrag om kvinnesaken for en flokk radikale mannlige studenter. Jeg kom til at tenke paa hvorledes kvinnestemmeretten stod i 1884, da jeg hadde faatt en liten flokk kvinner og nogen menn samlet til aa stifte «kvindesagsforeningen» og i utkastet til et program for laget bl. a. hadde satt: arbeide for aa skaffe kvinner stemmerett. Selv blandt saakaldte fremskrittskvinner var det dem, som dengang mente dette var for uvørrent, men da jeg hadde den ære aa bli valgt til formann i laget, aapnet jeg et stort kvinnemøte i Aars & Voss's gymnastiksal med et foredrag om, hvorfor kvinnerne burde ha stemmerett og derved bli medarbeidere og medansvarlige ved siden av mennene i det store samfundsarbeide.

Det er gaatt mere enn en menneskealder siden den tid. Men

*) Delvis noget forkortet.

den gamle Adam lever dog ennu, om han enn er blitt adskillig avfeldig og har maattet avstaa en del av sin makt til kvinnerne.

Det maa vel være *Kvinnernes Velgerforenings* opgave endelig en gang aa døde og drukne denne gamle Adam med alle de fordommer han delvis ennu staar som en falmet og flau representant for.

Men la os se litt paa denne enevoldsmaktens Adam i hans glanstid for bedre aa kunne felle en rettferdig dom om den revolusjon, som nu vilde avsette ham. Det var i førstningen av 1880-aarene som om Vorherre ikke ennu offisiellt hadde anerkjent kvinnerne som medlemmer av det norske samfund.

I de høiere gymnasier og middelkoleklasser som stortinget bevilget penger til, maatte pikerne — iallfall de over 10 a 11 aars alderen ikke faa sette sin fot; hvad skulde pikebarna med boklige kunnskaper? Det medisinske fakultet hadde nedlagt en høitidelig protest mot at kvinner maatte befatte sig med lægevitenskapen. Apotekerne hadde likesaa høitidelig bannlyst dem fra apotekene. Universitetet var selvfølgelig stengt for kvinnen.

Den offentlige stilling til kvinnerne fik sit korrekte uttryk i det gamle gammeltestamentlige vielsesritual, som paala prestene i noksaa ubluferdige ord aa fortelle bruden, hvad der skulde være hendes opgave som «hustru»; hun «skulde være sin mand underdanig etc.». Da min hustru fikk sogneprest Klaveness og nogen faa andre prester og en hel del kvinner og menn fra det hele land til aa skrive under en opfordring til regjeringen om aa skaffe et pynteligere og mere tidsmessig vielsesritual, tok det 6 — seks — aar for aa faa denne kgl. resolusjon av 1901. Naar menigheten skulde stemme over valg av salmebok, var det bare «husfedrene» som fikk være med, husmødrene skudle sitte hjemme ved rokken eller gryten under avstemningen!

En praktblomst fra hin tid har vi i en avgjørelse av 1875 om at kvinner som var huseiere, ikke maatte faa lov til aa stemme ved valg av reguleringskommisjon i henhold til bygningsloven av 17. juni 1869. For det sunde menneskevett skulde det vel være klart nok at baade lov og rimelighet medførte at en kvinnelig huseier skulde være med i valget. Men parykblokkene i Indre-departementet rystet av forferdelse over et saa revolusjonært tiltak og fant det nødvendig aa forespørre sig hos paryk-

blokkene i Justis-departementet uti denne høiviktige haupt- und staats-affære. De kom tilslutt alle samdrektige til det resultat: at «den gjeldende grunnsetning er at kvinner er utelukkede fra all deltagelse i offentlige valg». Kort sagt den gjeldende almen-opfatning var for 36 aar siden ennu den at «kvinner skal holde sig som Sara i teltet».

Kvinnernes rettigheter var likesaa faa som deres plikter var mangfoldige. Deres erhvervsadgange var minst mulig, og deres lønninger likesaa.

Men i 1870—80-aarene tok en sterk demokratisk bølge til aa bryte inn over landet, og med den kravet om nye folkelige rettigheter, og saa kom ogsaa forstaaelsen av kvinnens store opgave i samfunds- og statslivet. John Stuart Mill og hans hustrus epokegjørende skrift «The subjection of women» falt i god jord her oppe hos os.

Norge blev en av foregangslandene i den kultur-rørelse, som bragte kvinnerne frem i fronten. Vi fikk i 1880-aarene bl. a. loven om kvinnernes adgang til universitetet og de mange stillinger, embedeksamen gav anledning til. Likesaa en lov om hustruens myndighet og formuesrettslige stilling i ekteskapet m. m. Men det drygde længe innen kvinnerne selv blev klar over, at de hadde opgaver som velgere i stat og kommune.

Vistnok var flere kvinnesaksspørsmaal her hjemme allerede løst, eller forberedt til løsning uten at kvinnerne hadde hat nogen stemmerett.

I Sverig hadde Fredrika Bremer alt i 1850-aarene løftet fanen for verdensfreden og kvinnesaken. *Harriet Beecher Stowe* hadde med sin bok «Onkel Toms hytte» reist den almindelige opinion baade i den nye og den gamle verden mot negerslaveriet, og bragt det til fall. Kampen mot den hvite slavehandel, som verdenskonferansen i Paris nu ogsaa skal ta fat paa, var likeledes reist av en kvinne. *Miss Nightingales* opofrende arbeide for sykepleien i krig har ført videre til en saa storartet verdensinstitusjon som «Det røde kors» med den store hjelpeskare av sykepleiersker. *Bertha v. Suttner* har endelig i vor tid manet menneskeligheten til «krig mot krigen» og faat den norske Nobel-pris for sit store arbeide.

Mange slike eksempler kunde nævnes for at vise hvad kvinner i vor tid har utrettet for civilisasjonens sak bare ved sin aands

kraft til aa vekke den offentlige mening uten aa ha nogen hærskare av kvinnelige stemmeberettigede bak sig. Men paa samme tid blev det mere og mere klart at den nye tid vi efterhaanden var kommet inn i, rettet et *serlig kald* til kvinnerne. De nevnte kvinner og en statsmann og en filosof som Mill krævet kvinnernes aktive medvirken som stemmeberettiget paa like vilkaar med mennene.

Den nye tid stillet nye krav til alle samfundsborgere om «at løfte i flokk». Statsmakten griper inn i menneskets livsvilkaar gjennem nye institusjoner paa alle omraader, og paakalder kvinnernes innsikter, erfaringer og evner ikke mindre enn mennenes. Er mennenes stemmerett blitt det vaapen hvorved nye veier aapnes og utnyttes, er det selvsagt at den like stemmerett ogsaa maa legges i kvinnernes hender til samme formaal.

Det gikk vistnok hos os sent med aa faa mannsstemmeretten utvidet; de gamle stemmerettsklasser, embetsmenn, handelsborgere og bønder stod ubrutte liketil 1884. Og kvinnestemmeretten gik det ennu lenge traatt med. Men det lysnet litt i senn. Og da de norske stemmerettsløse kvinner den 13. aug. 1905 i et antal av 255 000 møtte frem jevnsides med de stemmeberettigede 368 000 menn for aa hevde Norge som et fritt selvstendig land, skilt fra Sverige, kunde deres kjærlighet til fedrelandet og til «freden i norden» ikke lønnes bedre enn ved aa gi dem stemmerett. De hadde været med aa bygge det nye Norge og maatte ogsaa være med i den nye arbeidsdag for fedrelandets ære og vel.

Ved kommunevalgene i 1904, da mennene hadde opnaadd «almindelig stemmerett» er det første gang at kvinnerne med skattebegrenset stemmerett er med i offentlige valg. Ved kommunevalgene i 1910 hadde kvinnerne faatt almindelig stemmerett. Ved stortingsvalgene 1909 møtte for første gang kvinner med begrenset stemmerett (efter skattebetalingen); men alt i 1912 deltok kvinner i stortingsvalgene med almindelig stemmerett like med mennene.

De kvinnelige stemmeberettigede var i 1916 omkr. 565 000 eller over halvdelen av landets stemmeberettigede; kvinnerne hadde altsaa det man har kalt «talmajesteten». De var den mest suveræne del av det suveræne folk. De hadde overmakten. De kunde med sine stemmesedler gjennemføre alle sine krav.

Men hvorledes er det gaatt? For først aa nevne de kommunale valg i 1916 var der i landsbygden 366 200 stemmeberettigede menn mot 390 000 do. kvinner; men allikevel fikk kvinnerne bare innvalgt 27 av sine mot 1168 menn i herredsstyrene; i byene var der ved valget i 1916 138 800 stemmeberettigede menn mot 186 500 do. kvinner; men kvinnerne fikk ialt bare innvalgt 165 i kommunestyret, mens mennene fikk 2064 av sine inn! Og ved stortingsvalgene er det gaatt like ens.

Ved stortingsvalgene i 1915, hvor kvinnerne altsaa var i flertall, var deres fremmøte ved valgene noksaa tarvelig, især paa landet; der blev da av dette flertall av kvinner heller ikke valgt en eneste kvinne til stortingsrepresentant! Bare nogen enkelte kvinner naadde saa langt frem som til varamenn.

Ved stortingsvalget ifjor var der bare i 4 valgkredse opstillet kvinnelige kandidater, disse 4 fikk tilsammen bare 1446 stemmer, følgelig naadde ingen frem til valg; til varamenn var opstillet 9 kvinner som tilsammen fikk 14 727 stemmer og av disse falt vel halvdelen paa den i Aker opstilte kvinnelige kandilat. Det ser jo altsaa ut som om kvinnestemmeretten har gjort en grunndig fjasko!

Men allikevel tør det nok sies at den lærdom, som erfaringen fra dette valg har gitt, ikke vil være spilt for fremtiden.

Kvinnestemmeretten kan nok ennu komme til aa legge tyngre lodder i vektskaalen enn de som triumferer over fjaskoen vil komme til aa synes om. Saken er at nederlaget har sin grunn i, at kvinnerne ikke har været organiserte saaledes som mennene. Mot fast organiserte, under partijustisen innøvede tropper som mennenes vil en uorganisert og uøvet masse som kvinnernes altid trekke det korteste straa, selv om den er stor i tall. Nederlagene har jo alt hat sin virkning: «Kvinnernes Velgerforening» er vel kalt tillive for aa hindre slike skjemmende nederlag for fremtiden.

Kvinnesaken er jo desuten en ny sak. — Kvinnerne er ennu ikke blitt sig fuldt bevisst sine samfundsopgaver som stemmeretten paalegger dem.

Av lignende grunner har stemmeretten i Finland og flere nordamerikanske stater ennu ikke satt sig sterkere spor i valgresultatene. Hos os kommer ogsaa det til, at vi har hat den mest umulige valgordning ved stortingsvalgene.

I de smaa «Trangvikske» enmannskredser har partimanøvre, falske valgforbund «maskinpolitikken» og de smaa lokalinteresser hat en sørgelig tumleplass; kvinnerne har ingenlunde været de eneste skadelidende. Nu skal forhaapentlig «Trankvikslovens» snart i støpeskeen. Med store valgkredser og forholdsvalg vil utsiktene til et rettferdig og bedre valgresultat bli større. Der foreligger ogsaa nu for stortinget et forslag fra mig om ophevelse av det gamle, urimelige tvangsbaand paa velgerne som kaldes «bostedsbaand»; det har glædet mig aa se, at ogsaa «Kvinnernes Velgerforening» paa sitt valgprogram har satt, at bostedsbaandet skal vekk.

Taleren gikk derefter over til aa redegjøre for kvinnernes internasjonale kongresser i Haag 1914 og i Bern 1918. Men da referatet maa avkortes utgaar dette avsnit med samtykke av taleren som desuten antar at den nu netop sluttede kongress i Zürich vil kaste et fullere lys over kvinnernes internasjonale organisasjon.

Det kan vel ikke være tvil om at kvinnerne fra alle land efter krigen atter vil samles til enig internasjonalt samvirke for fredstanken, voldgiftstanken, avvæpningen m. v.

Det er jo en mektig solidarisk interesse som fører alle lands kvinner til samarbeide for menneskelighetens sak.

Den norske gruppe av kvinnernes internasjonale komité for varig fred har da visselig truffet det rette, naar den har fastslaatt oprettet et «permanent internasjonalt raad» med det formaal gjennem skolerne og opdragelsen aa søke bygget en ny verdensordning paa fredens grunnlag. Det er fredstanken som skal *rotfestes* i hvert barn og hvert hjem i landene. Hjemmenes vern er kvinnerne.

Av en slik organisasjon kan man vist haape meget gjort for aa utslette de blodspor og de hatets frø, som verdenskrigen har efterlatt sig.

Det blev vel i det hele ikke minst arbeidet paa aa opdra de barn kvinnerne har fødd og fostret, til gode borgere, som vil bli en av de internasjonale opgaver. Arbeidet for en internasjonal ordning av lønningsforhold m. m. har været nevnt som en av fredskongressens opgaver, og den forutsetter vidtgaaende in-

ternasjonale institusjoner, som bl. a. ogsaa maa ta sig av bedring av kvinnernes altfor elendige lønninger.

En hovedopgave for kvinnerne blir nu aa bringe fredssaken med sine etiske opgaver ut i livet. Det er dette som Ellen Key i sin siste bok «Allsegraren» har kaldt aa «mänskliggøra mänskligheten». Krigsaarene har, mener hun, styrket kvinnernes vilje til aa hevde retten fremfor makten.

Ikke alene paa skolen, paa alle samfundslivets omraader skal kvinnerne forkynde fredstankens, rettens, det ideelles evangelium. Paa det viset faar kvinnerne et stort ansvar for fremtidens utvikling. Der kommer med den en ny og sterk maktfaktor inn i historien. Ved de mektige internasjonale kvinneorganisasjoner vil der gis alle lands serskilte organisasjoner nye impulser, nye krefter. Krigen har vist hvilken kraft kvinnerne raader over, naar det gjelder. De har i sitt jordarbeide, i fabrikkene, i den offentlige administrasjon vist, at de kan hamle op med mennene. Det er krefter, som hittil har ligget ubrukte, men som herefter vil tas i bruk i fredens store arbeidsdag i samarbeide med mennene.

Det er imidlertid ikke godt ennu aa forutsi noget bestemt om hvorledes disse opgaver skal løses. Krigen raser ennu baade her og der. Det vil ta sin tid inden alt jevner sig og fredsarbeidet kommer i god gang. Man maa vente til fredskongressen i Paris i en forhaapentlig nær fremtid avslutter sit store vanskelige hverv.

Men saameget er vel iallefall vist at kvinnernes internasjonale program vil bli av vesentlig etisk og humanitær karakter. Det er fred utad og fred innad, som blir kvinnernes hovedopgave.

(Forts.)

Ny kvindelig overlærer i Kristiania.

Fru Anna Sethne er i disse dage blit ansat som overlærer ved Lakkegatens skole i Kristiania.

Den nye overlærer kan se tilbake paa en 35-aarig virksomhet i folkeskolens tjeneste, saa hun har rik erfaring at ta med ind i sin nye stilling. Som den dygtige, interesserte og avholdte lærerinde fru Sethne altid har været, tviler vi ikke et øieblik paa at hun vil hævde sin post med udmerkelse, saa vi ønsker skolen tillykke med denne utnævnelse, og hende selv glæde og velsignelse ogsaa av sit fremtidige arbeide.

Den norske gruppe av „Kvindernes Internationale komite for Varig Fred“

holdt torsdag 5. juni et møte i Nobelsalen, hvor der blev git referat fra den internationale kongres som komiteen holdt i Zürich fra 12.—17. mai d. a. *Dr. phil. Emily Arnesen* og *fru Martha Larsen* var talere. Mangel paa plass hindrer os i at gi noget utførlig referat i dette nummer av vort blad, men dr. Arnesen har lovet os sit foredrag, som vi skal bringe i næste eller et senere hefte.

Ny valgordning.

Av fylkesmann HÅKON LØKEN.

Alle mennesker i Norges land tør nu være enige om, at den nuværende valgordning med énmannskredser er uheldig, idet den ikke gir nogen utsikt for mindretallene til å få forholdsmessig representasjon. Og for dem som vil tenke efter, vil det også stå klart, at den er uheldig, fordi den faktisk hindrer eller hemmer valg av *de mest fremragende* personligheter, — dem som har de klareste meninger og som har størst evne til å arbeide for noget nytt. Enmannsvalget, sammen med bostedsbåndet og nomineringsmåten, virker til at der *helst* blir opstillet *gamle* representanter eller folk med uklare standpunkter, *sekke*-politikkere, Celiusser som kan samle stemmer fra flere forskjellige leire!

Vor politiske valg-historie gir oss gode beviser på dette. De allerfleste av vore betydeligste parlamentarikere er bare kommet frem som 4de eller 5te representant ved amtsvalgene eller ennog bare som suppleanter, i kjølvandet bakefter de bygdestørrelser, som først og fremst skulde holdes oppe, selv om de var høist betydningsløse som tingmenn.

Jeg har gjennemgått valgene mellem 1845 og 1900 og kan peke på følgende veltalende opgave:

1845	Prof. Schweigaard	4de (siste) repr.	Kr.a
1868	» Aschehoug	—»—	»
»	Konsul Jebsen	1ste suppleant,	Bergen
»	Statsråd K. Motzfeldt	—»—	»
1871 og 74	Statsråd W. S. Dahl	2den suppleant 5te (siste repr.	Romsd.
»	Statsmin. A. Qvam	4de (siste) repr.	N. T.
1877	Statsmin. W. Konow	1ste suppl.	S. B.
»	Statsråd Arctander	—»—	Nordland

1879 og 82	Statsmin. O. Blehr	1ste suppl. 5te (siste repr.	N. B.
»	» E. Stang	3die suppl.	Kr.a
» 82, 85	Statsråd W. Konow	4de » 3die » 5te (siste) repr.	Hedemark
»	» Wexelsen	1ste suppl.	N. T.
»	» Foosnæs	3die »	»
1882 og 85	Stort.presid. Ullmann	3die » 4de repr.	Bratsb.
1885	Statsråd Ihlen	3die suppl.	Akersh.
»	» Berge	2den »	Lister
1888	Statsmin. Michelsen	4de »	Bergen
»	» Gunnar Knudsen	1ste »	Bratsb.
1891	» Hagerup	4de »	Kr.a
1894	Lagt.pres. Andersen Grimsø	1ste »	Nordland
»	Statsråd Bryggesaa	3die »	Lister
1900 og 03	Skoledir. Eftestøl	5te » 3die »	Hedemark

Av vor stortingshistories betydelige navn er det ikke så mange som er kommet inn på en lettere måte. Joh. Sverdrup, Steen, Jaabæk, Sivert Nielsen, Haugland, O. S. Velde, Richter, Liestøl og Løvland hører jo til disse, og der kan jo nevnes flere. Men den annen gruppe er større.

Opgaven er derfor som sagt veltalende. Den viser, hvor hensiktsmessig det har været, at vi har flermanns-valg. Uten det vilde det været ennu vanskeligere for alle disse våre mest fremragende menn å få komme frem, i nogenlunde ung alder, foran jevnt almindelige menn, som nu har mest utsikt til å gå først, på grunn av bygdeforhold og vane, og ikke minst på grunn av nomineringsmåten, som er misligere i énmanns-, enn i flermannskredser. Man har jo ennog set eksempler på nominasjon av personer, som aldrig burde været puffet frem, og som ihvertfall bare blir «brikker». Det har jo hendt at man om saadanne har brukt den mere ondskapsfulle betegnelse: sted-eget kvæg.

Og opgaven kan *jo* forøkes med en lang rekke navn på menn, som er blet holdt *aldeles* utenfor, dels på grunn av bostedbåndet, dels på grunn av uviljen mot nye menn utenfor de tilvante innehaveres kreds. Der kan nevnes mange slike navn helt fra prof. L. Kr. *Daas* til Georg *Stangs*. Og hvad vi har tapt ved vore nuværende énmannskredses snevre bånd, er ikke lett å regne ut.

For kvinnerne er dog utregningen meget enkel. Den viser simpelthen, at det har været faktisk umulig å få kvinner valgt som representanter i alle disse år. Og vi vet at det vil vedbli å være det, sålenge énmanns-ordningen bibeholdes.

Jeg er ikke i tvil om at kvinnerne nu vil gjøre en god politisk innsats, om de, — med al den styrke de kan opdrive — vil kreve av alle politiske partier, at spørsmaalet om valgordningen løses ved at Stortinget vedtar «president Castbergs forslag» — en *flermannskreds*-ordning altså.

Den såkaldte «bondeparagraf» blir påberopt med urette mot dette forslag. For det første er denne § nettop ikke til gagn for *bønderne,* men for *småbyene* som den hjelper til å beholde en urimelig overvekt i forhold til deres størrelse. Og for det annet er det nettop landdistriktene, som nu lider *mest* under den gamle valgordning, idet de får en svak og lite myndig representasjon.

Kvinnerne bør bruke den besøkelsens tid, som nu er inne. Det kan bli avgjørende for Norges fremtids lykke, om smålig klassetankegang og vanetræghet kan bli overvunnet av fordomsfri og retferdig samfundsfølelse.

Pinsen 1919. *Håkon Løken.*

Tvungen husmorskole eller kvindelig vernepligt.

Et forslag.

(Fortsættelse fra forr. nr.).

II.

Hvad vi kan gjøre.

Vi kan, hver paa vort sted arbeide for, at undervisning i husstel optages som fast fag, saavel i barneskolen, som i fortsættelsesskoler og fagskoler. Og da maa vi — skolekjøkkenlærerinderne iberegnet — ikke glemme, at noget er bedre end intet, og at det gjælder at faa døren paa klem. — Man skulde tro, at disse aar maatte ha aapnet øinene hos enhver for nødvendigheten av undervisning i husstel. Men det viser sig her som saa ofte, at det besste er det godes fiende. Vi har eksempler paa, at forslag om husstelundervisning i barneskolen blir nedvotert — mot kvindernes

stemmer — med den begrundelse, at faget hører hjemme i fortsættelsesskolen. Resultatet blir at man ikke faar det ind noget av stederne, og at flertallet av pikerne fremdeles i en aarrække vil gaa ut i livet uten kjendskap til det mest elementære hus- og kjøkkenarbeide. — Vi faar imidlertid ikke gi tapt for det, men fremholde vor mening og vor fordring ufortrødent i tillid til det godes seier. Men til at kjæmpe og seire hører som bekjendt tre ting: penge, penge og atter penge.

Til vore skoler trænges lærerinder og undervisningsrum, — og begge dele mangler. Hvad stat og kommuner hittil har git os, er at betragte som draaper i havet, særlig naar man sammenligner det med, hvad der bevilges til mandlige fagskoler. Praktiske skoler staar jo nu paa dagsordenen, og det med rette; men det gjælder da for os i denne kappestrid om bevilgninger at fremholde, at den kvindelige halvdel av ungdommen trænger dem ikke mindre end den mandlige. — Altsaa først og fremst *flere lærerindeskoler* — den nødvendige forutsætning for de andre skoler.

Dernæst *undervisningsrum*. Der forestaar nu bygning av nye skoler næsten allesteds i landet, og vi maa forlange — hver paa vort sted — at de bygges med en fremtidig sterk utvidelse av husstelundervisningen for øie, saa meget mere som de ældre skoler som oftest er utilstrækkelig utrustet paa dette felt. Det billigste og rimeligste blir vel som oftest at de almindelige skolebygninger gir rum for de kvindelige fortsættelses- og fagskoler saavel som for obligatorisk husstelundervisning i barneskolen — muligens ogsaa for gutter. Men da blir selvfølgelig ett kjøkken og én systue for litet i de store nye skoler, og desuten bør der ogsaa være strykerum og vaskerum. — Ved hver ny skolebygning arbeides der naturligvis for at faa de store omkostninger ned, saa det blir ikke let for kvinderne at faa sine krav igjennem, og det var kanske ikke avveien, om man tillot sig at henlede departementets opmerksomhet paa denne side ved skolebygningen, som kommunerne har let for, eller kanske har lyst til at overse. Man bør jo forsøke at bygge planmæssig med sigte paa en lang fremtid. — Jeg forutsætter, at de fleste husmorskoleelever i byerne vil kunne ligge i sine hjem, saa at der ikke skulde behøves kostbare internater.

Naar man ikke kan sige baade — og, faar man nøie sig med enten — eller. Og vort foreløbige maal maa være: Husstel enten

i barneskolen eller i fortsættelsesskolen eller i fagskolen — ingen maa slippe fri. Engang i tiden kommer vi forhaabentlig dit, at husstel i barneskolen blir den almindelige forskole for en av de andre skoler.

Men hvormange aar blir det at vente før de nødvendige millionbevilgninger kan skaffes tilveie? Og hvormange økonomiske og aandelige værdier vil gaa tilspilde i denne ventetid paa grund av kvinders mangel paa indsigt i de ting, som dog hver eneste av dem — ogsaa de ugifte — vil faa bruk for, før eller senere i livet? Skal vi i denne lange ventetid la tingene gaa sin skjæve gang? Eller har vi noget, som delvis kan erstatte de manglende lærerinder og skoler? — Jeg mener vi har det i vore husmødre og vore hjem. *(Forts.)*

Fra rösträttsfesten i Stockholm.

29—5—19.

Den svenske riksdag har da nu endelig git kvinderne stemmeret og valgbarhet. I næsten 20 aar har de forgjæves dunket paa døren, men nu ga den efter — uten debat eller motstand.

Kristi Himmelfartsdag valgte saa stemmeretskvinderne i Stockholm til en seirens, mindets og glædens dag. De følte trang til at løfte hodet som frie medborgere, til at række hverandre haanden og takke for godt kameratskap i kampens aar. Og de indbød ogsaa norske og danske kvindeorganisationer til at bli med paa festen. Saaledes vilde skjæbnen at undertegnede fik den ære at repræsentere *Norske Kvinders Nationalraad,* mens *fru Anna Dahl* møtte for *Landskvindestemmeretsforeningen.* For *Danske Kvinders Nationalraad* møtte vor gamle bekjendt *fru Louise Wright* og for *Dansk Kvindesamfund fru Elisa Pettersen* fra Næstved.

Fra den tidlige morgen var der liv i leiren. Man kunde nemlig ikke nøie sig med én fest av hensyn til plassen. Først samlet de socialistiske kvinder sig i *Folkets hus,* hvor man særlig hyldet *Hjalmar Branting* for hans gode hjælp i kampen.

Dagens egentlige store begivenhet var festmøtet i *Auditorium,* arrangert av *Rösträttsforeningen,* hvis formand fortiden er doktor *Karolina Widerström.*

En vakrere ramme om festen end den som man her fandt, kan neppe skaffes noget andet sted end i Sverige hvor man i saa høi grad har sans for stil. Salen var pyntet med guirlander i svenske farver, estraden var smykket med høie, lysegrønne birke mellem hvilke kvindelige studenter stod æresvagt med de stem-

meretsbannere som gjennem aarene hadde været samlingsmerket i by og bygd. Og mitt paa væggen tronet Sveriges riksbanner. Det hele virket som en lysende farvesymfoni.

Salen var fyldt til trængsel og regjeringen med *statsminister Edén* i spissen og mange riksdagsmænd var ogsaa tilstede.

En vakker kantate for kor og orkester ga uttryk for de forskjellige følelser like fra *Fredrika Bremers* ensomme røst lød: «*Vakna upp ur din långa dvala, känn ditt ansvar, du svenska kvinna*» — og til: «*Nu sol över bergen rinner, nu dag går upp.*»

Saa kom *Selma Lagerløf*, stille og rolig, op paa talerstolen. Et brus av begeistring efterfulgtes av den mest intense opmerksomhet. — Jeg er glad at jeg har oplevet denne dag, uttalte hun. Og nu da seiren er vundet vil jeg spørre: hvad er saa det ypperste som vi har vundet? Vi har faat medborgerskap i vort elskede fædreland, vi har faat en stigende ansvarsfølelse, forbedrede økonomiske kaar og en hel del andre sociale fordele. Men jeg for min del og kanske mange med mig, regner ikke dette som det fornemste. Det største er seiren selv, det, at vi har faat føre en stor og retfærdig sak frem til fuldbyrdelse.

Naar vi ser tilbake, synes det næsten som om det har skedd ved et under. Ti hvor faa har vi ikke været i disse, den voldsomme strids dage, og hvor svake har ikke vore kampmidler været. Men vi har faat føle noget av den Kristi tro som kan flytte bjerge. Og kan vi bevare denne tro gjennem fremtidens arbeide, da kan ingen motstaa os, hvor meget vil vi ikke da kunne utrette for at bygge op igjen den arme, herjede og forvildede verden.

Selma Lagerløfs tale utløste netop det vakre som saa mange av de svenske kvinder netop nu føler og haaber: at kvinderne skal bli det forsonende og utjevnende element.

Efter festtalen fik de fremmede repræsentanter komme med en ganske kort hilsen — ikke paa mere end ett minut, sa dirigenten — og der blev da overrakt formanden blomster med norske farver. *Fru Nico Hambro* sendte paa Nationalraadets vegne denne vakre hilsen:

«Nu somren er naadd,
den sæd I har saadd
bærer frugt.
Nu skal den nære
det spirende liv for sandhet og ret.
Fornyelsens magt skal den være
i tusinde hjem, som sit ansvar har set.
Fredens herlighed,
arbeidets værdighed,
den tjenende kjærlighed
skal Eders seir forkynde.»

Frøken Anna Whitlock ga saa et overblik over sakens historie og *fru Matson-Sager* takket paa de unges vegne og haabet at de yngre maatte faa noget av de ældres styrke og entusiasme.

Saa kom den socialistiske deputation med sit banner ind paa tribunen. Paa deres vegne bragte *Anna Lindhagen* en hilsen: Nu staar vi svenske kvinder sammen — — —

Orkestret spilte op og «Svea» bruset gjennem salen og den stemningsfulde fest var slut.

Men om aftenen fortsatte man paa *Skansen* med taler i det fri og fællesspisning paa «*Högenloft*». Her utbragte *Anna Lindhagen* en skaal for *1905 og Norge,* en skaal som blev besvart med en tak til de svenske kvinder, specielt til Selma Lagerløf som ved rösträttskongressen i 1911 hadde bragt poesi ind i stemmeretsbevægelsen.

Blandt de «nye medborgere» av den gamle kampgarde lyser først og fremst følgende navn: *Ann. Margret Holmgren,* veteranen og stifteren av Rösträttsföreningen, videre *dr. Karolina Widerström, dr. Gulli Petrini, Signe Bergman, Anna Whitlock, dr. Lydia Wahlström, Ebba Palmstierna, Augusta Tonning, Anna Lindhagen, Anna Wicksell* og *Signe Jacobson.*

Og da saa alle hadde faat sin tak, vandret man hjem i den lyse sommernat, et minde rikere.

Men for de utenlandske gjester stod festdagen i et eget skjær. De hadde faat føle hjertelag og venskap, harmoni og storhet.

Sofie Voss.

Det endelige program for Norske Kvinders Nationalraads landsmøte

Torsdag 3dje juli: Formiddag kl. 12.

Gudstjeneste i Høvik kirke. Tog fra Kria. til Høvik station kl. 10.15 og 11.30. Efter gudstjenesten tog fra Høvik til Sandviken.

Samlet middag i Sandviken kl. 2.30. Tog til Sandviken fra Kria. avgaar kl. 10.15, 11.30 og 1.35.

Eftermiddag: kl. 5.30.

Møtet aapnes i menighetshuset.

1. Aapningstale av formanden.
2. Foredrag av *fru Bergliot Rød-Klaveness:* Kvindernes kristelige og moralske opgaver.
3. *Fru Martha Larsen:* Kvindernes fredskongres i Zürich.

Fredag 4de juli: Formiddag kl. 10: Tog fra Kria. 9.20.

Fortsat utdannelse for unge piker.

Indledere:

1. *Yrkesinspektrice frk. Kerstin Hesselgren, Stockholm:* Den nye svenske fortsættelsesskole.

2. *Overlærer frk. Elise Hambro:* Den nye engelske fortsættelsesskole.
3. *Skolebestyrer frk. Anna Rogstad:* Fortsættelseskolen i Norge. Diskussion.

Eftermiddag kl. 4½.

1. Oversigt fra forskjellige arbeidsfelter. *Fru Lothe:* Jordmorkomiteen. *Frk. Kirsten Holst:* Ædrueligbetskomiteen. *Fru Kjelsberg* og *fru Grude Koht:* Kvindernes arbeide under krisetiden.
2. *Docent Ellen Gleditsch:* Valgordningen og kvinder paa Stortinget. Diskussion.

Lørdag 5te juli. Formiddag kl. 10.

1. *Frk. Aagot Holtfodt:* Mindstelønsloven.
2. *Fru Hambro:* Enkers økonomiske stilling.
3. *Høiesteretsadvokat Elise Sem:* Utkast til lov om egtefællers formuesforhold. Diskussion.

Eftermiddag kl. 4½.

Fru Bertha Stousland, Fredrikstad: Kvinderne og den kommunale boligpolitik. Diskussion.

Søndag 6te juli:

Festlig samvær. Om aftenen foredrag av *fru Fernanda Nissen:* Norske forfatterinder.

Mandag 7de juli. Formiddag: kl. 10.

1. Anledning for repræsentanterne til sine forskjellige indlæg, 5 min. for hver tale.
2. Behandling av resolutionerne. 3. Valg. 4. Avslutning.

«Nylænde»s redaktionskontor er i Parkveien 62 B 1, og er aapen alle hverdager, undtagen lørdag, fra 12—½3. Redaktøren træffes personlig sikrest mellem 1—2.

«Nylænde»s ekspedition er i Toldbodgaten 31 3, hvor abonnement tegnes og kontingent indbetales.

Indholdsfortegnelse:

Abonnenter og venner bedes velvilligst gjøre sine indkjøp hos annoncerende; derved støtter de samtidig vort blad.

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg. | KRISTIANIA, 1. JULI 1919 | Nr. 13

Kvinnernes stemmerett og fremtids-opgaver.

Foredrag *) av *H. E. Berner* i *Kvinnernes Velgerforening* den *10de april 1919.*

(Slutn. fra for. no.)

At disse tanker ogsaa er mennenes fremgaar derav at der snart sagt i alle nationalforsamlinger nu under krigen og med fredsopgaverne i sikte av alle partier er besluttet at gi kvinnerne stemmeret og derved gjøre dem til medarbeidere i folkenes raad for fremtidens utvikling paa fredens grunnvold.

Der maatte denne opskakende vedrenskrig til for at mennene i de forskjellige land skulde vaakne til at se at kvinnerne fra nu av maatte være med i fællesstyret.

Det vil bli for langt aa gaa inn paa en utredning av hvad de nye nationalforsmlinger i saa maate har gjort. Men som en kraftmaaler for stemmeretskravenes styrke maa dog nevnes, at selv det fordums saa altfor konservative Lordernes hus i det engelske parlament ifjor høst var med paa aa gi Mrs. Pankhurst og 6 millioner andre kvinner statsborgerlig stemmerett. Det er som et av de mest ansette engelske tidsskrifter skrev, «en epokegjørende vending.»

For da at peke paa en av disse nærmestliggende praktiske opgaver kan vel her nævnes avholdssaken. Det almindelige brennevinsforbud har medført stor velsignelse baade i krigslandene og i de nøitrale land. Vi vet jo hvorledes mødrene her hos os, alle som en, har vidnet at hjemmene er blit som omskapte, siden brennevinet forsvant. Baade økonomisk og moralsk. Der er ingen værre fiende av de 1 000 hjem enn brennevinsdjevelen.

Ingen har gjort mere dyrekjøpte erfaringer enn hustruene om drukkenskapslastens evne til aa ødelægge hjemmene, til aa bringe ufred, uhygge, sykdom, demoralisation. Alt dette er kjent nok, saa det ikke er nødvendig her aa dvæle nærmere derved. Lat det bli en verdenskrig mot brennevinet! Krigsaarene viste at verden kan styres uten brennevin, eller rettere, at den ikke godt kan styres uten krig mot brennevinet.

Det er neppe nogensteds hvor kvinnerne har større og mere aapenbart ansvar for hjemmenes fred og den opvoksende slekts legemlige sundhet og moralske styrke enn her, hvor det gjelder aa møte rusdrikkeondet.

I «Kvinnernes Velgerforening» er jo alle politiske partier representert. Men kampen mot rusdrikke-ødeleggelsen er en sak som er løftet op over al partistrid, og det er først naar man kommer til spørsmaalet om totalt forbud eller det Brattske system (individuel kontroll) eller om avstemningsreglerne at de politiske partier synes at skulle skille følge. Men er kvinnerne enig i *hovedsaken,* saa vil de ialfald staa paa vakt mot den tendens til aa gjøre hjemmene til smaa brennevinsbrennerier og gjøre alt for aa stanse denne likesaa forbryderiske som sjofle smugbrenning. Det er her kvinnernes moralske kraft samfundet maa stole mere paa end paa straffelovene; de siste er bare git til en støtte ekstra for den personlige frihet og samfundskulturen i kampen mot rusdrikkene.

En annen sak, som tidsforholdene hos os som i flere land har løftet op til en av de største sociale, er boligsaken. Ogsaa her har krigen aapnet mennenes øine for denne sociale opgave. Boligsaken er kommet paa dagsordenen i nærsagt alle land. Dens betydning kan ikke maales i kvadrat eller kubikmeter eller kalkuleres i kroner.

Det er sociale og moralske hensyn som her menes. Det er som generaldirektøren i bolig-reformlaget Chr. Gjerløff nys skrev i Dagbladet: «Boligsaken er kvinnernes sociale revolution. Om kvinnerne — jeg hadde nær sagt mannjevnt — tok boligsaken som sin sak, da vilde den sak hurtig løses, alene fordi mennene da ikke torde annet enn løse den.

— — Ethvert mannfolkøkonomisk hensyn vil underordne sig saken og en ny dag vilde gry over landet» — ikke bare for vore byer men — som undersøkelserne har godtgjort — ogsaa blant

smaakaarsfolk paa landsbygdene. De usunde, utilstrekkelige, kolde og fuktige husrum gjør nu saa altfor ofte boligene til drivbenker for tuberkulosen og andre herjende sygdommer. Se bare til de nyskapte engelske 6 millioner stemmeberettigede kvinner, hvorledes de optraatte for boligsaken ved parlamentvalget ifjor høst og til støtte for Lloyd Georges valgprogram: «en familie, ett hus og et godt hus.»

Her hos os som i England staar boligspørsmaalet i sammenheng med jordspørsmaalene og med vore skattespørsmaal. Men disse spørsmaal er saa store, vanskelige og vidtforgrenete at det ikke her kan være tale om aa gaa nærmere inn paa dem. Jeg skulde bare ønske at kvinnerne vilde lægge sit arbeide i løsning av disse store samfundsspørsmaal og slaa ned de «mannfolkøkonomiske» vanskeligheter Gjerløff nys nævnte . Er det nogetsteds husmødrene kan kreve sin autoritet respekteret, maa det vel være i spørsmaal om hvorledes hus og hjem bør være innrettet for aa gjøre det godt og hyggelig saa hjemmet kan bli kjært for alle som i det er.

Det er heller ikke vanskelig aa vise hvor paatrengende et reformarbeide her foreligger for kvinnerne. Tusen av hjem lider under den forferdelige bolignød, ofte maa man ta tiltakke med rum, som ikke høver for mennesker.

Naar bolignøden er blit saa stor som her, naar husleien er blit saa høi, at den for smaakaarsfolk gaar op til $^1/_3$ eller mere av deres inntekter; naar familien stuves sammen i smaa usunde og uhyggelige boliger, som blir drivhus for tuberkulose og andre sygdomme; naar sammenstuvningen virker moralsk nedbrytende, da skyldes dette i vesentlig grad, at vor lovgivning og vore kommunale myndigheter ikke har gjort sin plikt·

Kvinnernes Velgerforening har vist ikke saa megen uret naar de har sagt, at kvinnerne her ogsaa har sit ansvar, fordi de ikke har brukt sin stemmerett for retterbøter i boligsaken eller satt sig ordentlig inn i hvad der her maa gjøres. Er der nogen i verden som i ganske særlig grad lider ondt under husnøden, saa er det vel husmødrene.

Foruten at stat og kommune maa drives til aa ta sig ganske anderledes av bygningen av boliger enn hittil, maa der ogsaa gjøres alvor av aa avskaffe den bakvendte skat paa bygninger og isteden legge skatten om paa grunnen alene likesom der maa

innføres en «verdaukskat» paa grunn; derved vil den fordervelige spekulation eller jobbing i byggetomter og den derav flytende mangel paa bygning og høie leiepriser motarbeides. Grunneierne vil ikke da la grunnen ligge unyttet i paavente av en merinntekt de kan komme sovende til netop paa grunn av bolignøden.

Kommunekassene vil ved en skat paa den av samfundsutviklingen hitførte «verdauk» faa en inntekt, som bl. a. kan tillate en lempeligere skat paa de smaa arbeidsinntekter.

Alt dette er saa lenge og greit paapekt, at kvinnerne nu trygt maa kunne samle sig med styrke om et valgprogram med bolig- og jordspørsmaalene som en av de viktigste og dem nærmestliggende sociale saker.

Men det er ikke bare mangelen paa skikkelige husrum, som maa bringe husmødrene i harnisk. Det er ogsaa den uforstandige maate husene saa altfor ofte er innrettet paa, som absolut kræver kvinnernes innblanding, og ikke minnst nu da bolignøden har fremkaldt en forceret husbygning baade her i byen og annetstets. Jeg maa her gi ordet til en praktisk husmor, min hustru Selma Berner som i et opsett i «Norske Intelligenssedler» for 28de december f. a. bl. a. skriver: «I mange aar har jeg, hvor leilighet tilbød sig talt med husmødre og arkitekter om hvor gjennemgaaende uhensiktsmessige boligene i regelen innrettes, og om hvor litet hensyn der tas til de krav husmødre med rette burde kunne stille; spiskamre, komfyrer, kjøkkenbenker, kjelder, loft, kotter m. v. ser ofte ut som de var innrettet til plage for de husmødre som skal bruke dem. Men det er sørgelig aa se hvor uforstaaende og likegyldige kvinnerne for det meste har staat i en sak som de i saa ganske særegen grad burde ta sig av.»

De store bygherrer, stat og kommune, burde, mener hun, la sine boligdirektører gjøre utkast til premiekonkurranse om de hensiktsmessigste boliger med særlig vekt paa at boligene blev utstyret med alle tidsmessige og økonomiske kraftbesparende innretninger, saa husstellet kunde gjøres praktisk og letvint og husmorbyrden lettes mest mulig. — — —

«Jeg har», skriver hun videre, «tenkt mig at kvinnesaksforeningen eller husmorslag skulde ha anledning til nærmere aa uttale sig om boligplanene, og at ialfald et utvalg av praktiske husmødre skulde være faste medlemmer av byggenevndene og være med baade ved utarbeidelsen av konkurranseprogrammene og ved bedømmelsen av de innkomne planer

til bygningene og deres innredning.» Det kan vel her tilføies, at fru Berners artikkel har funnet almindelig tilslutning fra husmødrene. Men det gjelder her som ellers at gaa «from sounds to things» — fra ord til handling. Og derfor gjelder det aa faa kvinner mere mannjevnt inn i de raad og forsamlinger, hvor boligspørsmaalene avgjøres.

Mellem de fremtidsopgaver, som kvinnerne av alle politiske partier kan og vil samle sig om skal jeg tilslut kortelig bare nevne deres krav paa adgang til flere erhverv og stillinger og paa like løn med mennene for samme arbeidsydelse.

Det er spørsmaalet om «retten til arbeide», som her melder sig. Det er rettferdsspørsmaal og økonomisk spørsmaal; og det er ikke bare mange kvinners livsinteresse, men ogsaa samfundets interesser det her er spørsmaal om.

Den engelske regjering har uttrykkelig vedkjent sig at kvinner og menn skal ha «like løn for like arbeide». Den «ubrukte kvinnekraft» som verdenskrigen bragte for dagen, veier tungt i erhvervs- og lønningsspørsmaalene for kvinner.

Vi har da ogsaa i vort land merket det samme bølgedrag. Kvinnerne er vistnok kommet inn i mange nye stillinger, og deres lønninger er øket; men der staar visselig ennu adskillig tilbake aa utrette.

I dette forslag er det dog ugjørlig aa gaa nærmere inn paa denne side av saken, jeg har omhandlet den i «Nyt tidsskrift» 1886 og i «Samtiden» 1915.

Naar kvinnerne nu fremdeles ikke findes representerte i en hel rekke av stillinger som de av samfundsmessige hensyn burde være representert i, er det vistnok vesentlig grundet i at der fra kvinnernes egen side ikke er gjort noget videre energisk krav paa det.

Men der er ogsaa en hel del stillinger, som i den grad gjør krav paa en kvinnes erfaring og særlige anlæg, at det er til skade for samfundet, at de hittil av mennene har været holtt utenfor.

I undervisningsraadet, som er et saa vektig hjul i vort undervisningsstel ogsaa det kvinnelige, har der saavitt jeg kan se ikke fra dets opsetning 1896 til nu ikke været nogen kvinne. I regjeringskommissionerne er der kun sjelden og da gjerne efter paatryk, gitt kvinner plass uaktet disse gjøremaal ofte omfatter viktige kvinnelige interesser.

I provianterings- og rationeringsstillinger er det likesaa sjelden at træffe kvinner. Likesaa i de mange kommunale nevnder som bolignevnden, regulerings- og bygningsnevnden, helseraadene, styret for folkeboksamlinger m. m.

De fleste av disse institutioner er jo «kemisk rene» for kvinner og derfor ogsaa altfor ofte til mindre alment gagn enn de kunde og burde være. Vor grunnlov hadde monopoliseret alle statsembeder for mannkjønnet; det skulde derfor adskillig arbeide til for aa faa de gamle gjerder mot kvinnekjønnet nedrevet. Den første bresche i det gamle kinesiske embedsverk blev skutt i 1882, da der blev gitt en lov om kvinners adgang til aa bli student og i 1884, (man maatte gaa forsiktig og med smaa skritt i kvinnesaksspørsmaal) en lov, som aapnet universitetets dører paa vid vegg for kvinner, saa de fik lov til aa ta embedseksamen i alle fag. Men det næste skritt var aa faa adgang for disse kvinnelige, fagutdannede til de tilsvarende stillinger. — Saavitt jeg mindes var det først i 1901 at der endelig kom en lov om kvinners adgang til visse embedsstillinger. Men ennu har det ikke lykkes aa faa kvinnelige teologer ansat som prester. Der er sat 7 segl paa kirkedørene for aa holde kvinnerne ute. I 1912 stred slike menn som fylkesmann Odmund Vik og avdøde statsraad Lars Liestøl faafengt mot fordommens kompakte majoritet, som vilde holde kvinnerne ute. Og dog torde vel nettop prestegjerningen i saa mange og vektige henseender egne sig fortrinsvis for kvinnerne.

Det er ikke «lydende malm- eller klingende bjelder, men røsten fra dypt religiøse personligheter man kan treffe til aa høre paa talerstoler hvor kvinner har ordet.

Det var visselig et stort fremskritt, at denne Kvinnernes Velgerforening blev stiftet. Men den maa bli noget mere enn den er.

Det er som før sagt, særlig organisationen som har manglet kvinnerne, naar de ikke har naadd sine fremtidsmaal mere enn tilfellet er blit. Hadde de vært organiseret saaledes som mennene ved stortings- og kommunevalg, eller ved andre avgjørelser f. eks. ved lønningsspørsmaal i private bedrifter, hadde de visselig nu vært kommet længere. Det er vistnok saa, at der for mange kvinner, især i de laveste lønningsklasser, er store vanskeligheter i veien for det aktive arbeide i organisationerne; de er dels bundne til sit huslige stel, de har ondt for aa møte frem i de sene kveldtimer, da der holdes foredrag eller stemmes over

forslagene, de bor selv i byene, oftest i utkantene langt fra møtestedet etc., etc. Men ved det store avgjørende valg maatte de dog vel kunne møte i langt større utstrekning enn nu.

Naar først en landsorganisation med avdelinger i hver bygd og by og hver valgkreds var kommet istand, styre valgt og et virksomt fast sekretariat var innsatt, kunde der sørges bedre for aa faa istand flygeskrifter, slike som de politiske organisationer sender ut, skaffe foredragsholdere, «innpiskere» og øvrige redskaper, som kræves for aa kunne opta kampen med de andre partier.

Naar først institutionene er kommet istand og har faatt sit eget hus og sine organer utover landet, er sakens fremtid trygget.

Men for aa faa dette istand kræves der ikke bare tid og arbeide av lederne, men ogsaa penger — til krig brukes som bekjendt 3 ting: penger, penger og atter penger.

Men penger har i regelen ikke kvinnerne saa lett for aa raade over. Men hvor stor enn pengemakten er, og hvor ønskelig det enn er at det skaffes penger hertil, saa er der dog makter som er ennu større. De store tanker som setter hele verden i bevegelse, er sterkere enn pengemakt, sterkere enn vaapenmakt. Og kvinnesaken er en av disse verdensbevegelser, som bryter sig seirrik frem trots pengemangel og vanskeligheter.

Men det gjelder om kvinnernes rettigheter som om alle rettigheter, folkenes som de enkeltes, at de er tilkjæmpet og maa hevdes. Retten er et kraftbegrep. Vil kvinnerne nytte sin ret maa de kjempe for den. Og det er saa med kampen for retten, at den adler den som kjemper for den. Den utvikler deres krefter, utvider deres aandelige horisont, og styrker deres karakter. Der er intet vor demokratiske tid kræver mere enn at løfte slegten til det sande adelskaps høide. Men Noblesse oblige.

Tilslut vil jeg med Bjørnson si:

«Takt, takt, pass paa takten,
den er mer enn halve makten!
kom vi *alle* op i takten —
da blev rett paa et og annet
som er vrangt ennu i lannet.»

Ja, kommer *alle* kvinnelige op i taktetn vil ganske vist mangt bli rettet som bør rettes i vort land og det baade fort og grundig! La det ske!

H. E. Berner.

Fru Alhed Schou.

70 aar.

I gamle dager het det altid at 70 aar var «støvets aar». I vore dager passer ikke det længer. Mennesker som ser litt videre, som kan dyrke sine egne aandelige interesser ved siden av det som det daglige liv kræver, blir aldrig gamle.

I aandelig liv er der evig ungdom.

Naar *fru Alhed Schou* den 7de juli fylder sine 70 aar, er vi viss paa at den læsekreds, som ikke kjender hende utenfor hvad hun skriver, vil studse. Hendes tanker er saa friske og unge, at man ikke har tænkt sig at de husedes hos en 70 aaring. Fru Schou har ikke bare været en god husmor og en kjærlig mor. Hun har ved siden av fra hun var ganske ung, ogsaa dyrket sine egne interesser.

Som ganske ung doktorfrue begyndte hun oppe i Namdalen i aarene mellem 1870 og 1880 at skrive artikler i Kristiania-aviserne. Livet i de gamle handelshjem, med sine sikre, ofte stive former, hvor herren i huset var som en konge paa sit sted, interesseret hende vældig. Folkelivet, som det artet sig paa markedsplasserne, ved fiskeværene og hvor der var stævner, forstod hun at skildre. Altid indrammet i billeder av den vakre natur hun levet i.

Selv om de altid førte et stort og gjestfrit hus, især efterat doktor Schou var blit distriktslæge i *Søndfjord,* selv om huset, barna og haven krævet meget av doktorfruen, fik hun allikevel tid til at sende sine artikler baade til norske og engelske tidsskrifter.

Det var forresten ikke bare det som hun saa i sin egen tid av stort og skjønt, som optok fru Schous tanker. Hun har en sterkt utpræget sans ogsaa for vor gamle bondekultur. Ofte drog hun med sin mand paa hans doktorreiser og alt det som hun kunde faa tak i av kulturhistorisk værdi, samlet hun paa og anbragte i sit hjem, der efterhaanden kom til at se ut som et bygdemuseum. Sansen for den slags saker var ikke stor i de dager, saa der var vel en og anden som rystet paa hodet av «doktorfruas» besynderlige lyst til at trække slike «forunderlige» ting tilgaards, og til og med placere det i sine stuer. Slikt gammelt «skrammel» hørte da virkelig hjemme paa «*mørkeloftet*».

Sin første lille bok, *«De Sandvigske samlinger»*, utgav fru Schou paa Lillehammer i 1904. Den er ogsaa oversat til engelsk.

Professor Halvdan Koht skriver blandt andet om dette arbeide: «Det er ikke hver dag man faar en «Fører», som det er den rene fornøielse at læse. Men det er dette, *fru. dr. Schou* har formaaet at gi os. Og hendes bok om de berømte *Sandvigske Samlinger* paa Maihaugen ved Lillehammer er saa morsom, fordi den indeholder en hel række billeder fra livet i en god gammel kulturbygd, *Gudbrandsdalen.* Fru Schou skildrer ikke alene det merkværdige av hus og indbo, som *Sandvig* har faat samlet; men hun har ogsaa med omsigt gjort bruk av trykte kildeskrifter, og har endog ved den fremragende bygdegransker *Ivar Kleivens* bistand kunnet nyttiggjøre sig utrykte aktstykker. Paa grundlag av dette ruller hun ogsaa op det ene livfulde interview efter det andet og lar os rigtig trænge ind i det gamle norske bondehjem — det som har utviklet vore nationale traditioner under fremmedstyret. Ogsaa embedsklassens daglige livsforhold faar vi indlysende indblik i. Vi faar i det hele se i konkret form en del av grundlaget for det nye Norge, det er saaledes meget mere end en *«Fører»*, det er en hel liten norsk kulturhistorie fru Schou har skrevet. Den vil interessere enten man har været paa *Maihaugen* eller ikke.»

Sit egentlige hovedarbeide utgav *Alhed Schou* i 1912: *«Svanøen i Søndfjord».* Den fik en overordentlig anerkjendende omtale overalt i pressen. Men dette verk deler skjæbne med saa mange kulturhistoriske, videnskapelige arbeider — det finder saa altfor faa læsere.

I de senere aar har fru Schou været knyttet som fast medarbeider i *«Husmoren»*, hvor hun har skrevet artikler og anmeldelser. Hendes fortryllende serie: *«Dengang vi var unge»* vil mange ha læst med stor interesse og med glæde tænke tilbake paa.

Festdagen feires i fru Schous stilige hjem i Kristiania.

Vi ber *fru Alhed Schou* motta en varm lykønskning ogsaa fra vort blad. Og en hjertelig tak for alt det arbeide hun har utført for at bevare og verne om vort Norges ældgamle kultur.

Red.

Tvungen husmorskole eller kvindelig vernepligt.

Et forslag.

(Slutning fra forr. nr.).

III.

Oplærelsen i hjemmene.

Mon ikke den praktiske oplærelse i et rigtig godt hjem staar ved siden av, ja endog er at foretrække for en husholdningsskole

— hvis man først skal vælge mellem dem? Et uomstøtelig bevis herfor er vel vore tusener av prægtige husmødre, som fra oldtiden av og til de sisste vanskelige krigsaars slut har reddet landet og hjemmene igjennem — uten spor av teori. — Men naturligvis gjælder ogsaa her baade — og; vi kan jo ikke sammenligne vore mødres tidsalder med nutidens, og heller ikke deres hjem med vore. De gamles læretid var lang; men for den som vælger et andet levebrød end husgjerningen gjælder det at spare tid, og selvfølgelig overkommer man langt mere pr. maaned paa et kursus end i et hjem, som har sine egne opgaver at vareta.

Hermed gaar jeg over til det som forekommer mig at være den eneste løsning av spørsmaalet, eller rettere begyndelsen til løsningen. Vi maa nu som før bygge paa husmødrenes undervisning, som tilmed gives gratis — med hus, mat og klær paa kjøpet og uten det vederlag som en haandverksmester har i fastsat lærlingetid — en pike kan jo gaa sin vei, saasnart hun har lært noget.

Vi kan — for en del — tænke os de manglende skoler erstattet for eksempel av et aars husarbeide hos bra og flinke husmødre som er villige dertil og som da maatte paata sig visse forpligtelser mot tilsvarende fordele, i likhet med de mange som indtil denne dag har oplært unge piker uten løn eller for betaling. — Men dette forslaar jo intet.

Derfor maa der, idet man indfører obligatoriske husmorskoler, — indtil videre — gives dispensation for alle dem som utfører husarbeide. — Jeg har desværre ingen statistik for haanden; men lad os anta, at dette endnu er halvdelen av de unge piker. Derved skulde der være en mulighet for — inden altfor mange aar — at faa skolerne igang for alle de andre: fabrikarbeidersker, syersker, forretningsdamer, lærerinder og andre kvindelige studerende. Det er jo dem som staar aldeles utenfor husarbeidet vi først og fremst maa ha fat i. Efterhaanden faar saa turen komme til de andre, og efterhvert vinder man erfaring, saa undervisningens, eller om man vil — den kvindelige vernepligts ramme staar sikkert optrukket, naar den tid kommer, at man kan faa alle kvinder med.

Jeg tør ikke regne mig til de sakkyndige og kan derfor ikke komme med noget detaljert forslag; men jeg vil dog tillate mig nogen antydninger som grundlag for en diskussion om det foreslaaede obligatoriske husarbeide.

Den tjenestetid som skulde frita for et husmorskursus eller et fortsættelsesskoleaar med husstel som hovedfag burde vel strække sig over et tidsrum av mindst tre gange kursets længde, eller la os si omkring 2 aar. Herav mindsa 1 aar paa samme sted, henved 2 aar med kjøkkenarbeide og likeledes med anledning til barnestel, vask og lapning — paa landsbygden ogsaa kreaturstel. — Dispensation maa kunne gives fra disse betingelser, saavelsom for aldersgrænserne — la os forsøksvis sætte dem mellem seksten og tyve aar. Indtil vi har faat de obligatoriske skolekjøkkener fuldt gjennemført, bør vel den obligatoriske tjenestetid kunne forkortes noget for dem, som har gjennemgaat skolekjøkkenet; det vil bidra meget til at vække interessen for dette, og det gjælder som sagt at begynde smaat.

Vi kan likeledes tænke os kortere kurser for dem, som iforveien har gjort husarbeide i et aars tid eller som forpligter sig til at gjøre det bakefter. Og hvorfor skulde en ung pike ikke kunne tilbringe sin kortere eller længere læretid hos sin egen mor, naar de fornødne garantier forøvrig er tilstede — muligens en prøve var at anbefale — noget «slængeaar» maa det ikke være. — Idethele bør alle bestemmelser som paa nogen maate berører hjemmene gjøres elastiske, særlig i begyndelsen. De unge piker er jo ogsaa ofte en skrøpelig vare, om de end ikke behøver at være saa skrøpelige, at de helt kan fritages for sine forpligtelser.

Navnet skjæmmer ingen; men det maa visstnok være rigtigere at henføre dette til undervisning end at kalde det *vernepligt*. Det har intet andet tilfælles med mændenes vernepligt end at det er obligatorisk. Men obligatoriske fortsættelses- og fagskoler for mandlig ungdom staar jo nu paa dagsordenen, særlig for haandverkere, likesom en praktisk arbeidstid forlanges av alle mellemteknikere og av de fleste høiskolestudenter. Hvorfor da vedbli med at sætte de kvindelige husarbeidere i en særstilling og ikke forlange nogen læretid for dem? Et praktisk arbeidsaar i ungdommen vil være til velsignelse for enhver kvinde senere i livet. Bare den ting at kunne et saa uundværlig fag som husstel ved indtrædende arbeidsløshet! Og det aar som f. eks. en kvindelig student vil tape i anciennitet, vil hun ha mange gange igjen i øket sundhet, selvhjulpenhet og praktisk evne og i sin økonomi.

Det vil falde langt mindre byrdefuldt for hende end de mili-

tære pligter for hendes mandlige kamerater, fordi det kan tages tidligere.

Man kan indvende, at endel kvinder vil komme til at unddra sig læretiden ved tidlige giftermaal. Det kan nok hænde, men regelen maa gaa foran undtagelserne. Naar først institutionerne kommer igang, vil vi nok finde ut, hvordan den ting skal tages. Det gjælder bare at faa begyndt, for slik som det nu er, bør det ikke gaa længer.

IV.

Fremtidens vernepligt for mænd og kvinder.

Det ser rigtignok mørkt ut for tiden med verdensfreden og følgelig ogsaa med vernepligtens avskaffelse; dog maa vi ikke derfor opgi haabet om bedre tider, naar engang krigens blodige skygger svinder bort. — Men bør vi virkelig ønske vernepligtens avskaffelse for vore unge mænd? Maa det ikke være overmaade sundt baade for bondegutter og bygutter saaledes at rives ut fra sin avkrok og sine vaner, til et friskt liv i naturen sammen med kamerater av alle stænder, — og allikevel et liv med regelmæssighet og disciplin! Det demokratiske ved institutionen vilde forsvinde i det øieblik vernepligten blev frivillig hos os. Muligens kunde den oftere omtalte «internationale polititjeneste» bli frivillig. Men forøvrig, naar legems- og idrætsøvelser med mere hadde faat sin tid, skulde da ikke soldaternes arbeidskraft kunne brukes til gavn for fædrelandet og til opøvelse i nyttig gjerning for dem selv! Lad os tænke os ingeniørtropperne dyrke jorden og grave grøfter istedenfor skyttergraver, plante skog istedenfor pigtraadgjerder og lage veie, broer, jenbaner og telegraflinjer, som virkelig skal brukes, og som trænges saa høilig rundt om i vort store veifattige land. — Skulde det være urimelig at drømme slike fremtidsdrømme og at arbeide for deres virkeliggjørelse?

Den kvindelige vernepligt tænker jeg mig ganske anderledes og helt uavhængig av mændenes, hvorledes denne end kommer til at arte sig. Den bør gaa ut paa hvad vi kalder socialt arbeide, og muligens — indtil videre — medregnes i tiden for den før nævnte husstelsundervisning. Ihvertfald bør den komme ind under den eventuelle komites mandat. Og som før sagt, kan man

ikke faa baade — og, saa lad os vælge enten — eller. Jeg tænker mig, at de unge piker burde — om ikke mere end nogen uker — gaa tilhaande, enten i barnekrybbe eller i barnehjem, asyl, gamlehjem, sykehus eller hos menighetsdiakonisserne eller lignende. Jeg forutsætter som før, at de, som har anledning dertil, kan ligge i sine hjem, naar ikke tjenesten kræver noget andet. Derimot bør kvinderne under denne tjenestetid, saavelsom mændene, kunne faa det nødvendige til klær og ophold. De erfaringer de unge piker vil faa ved saadant arbeide, kan bli til stor nytte for dem selv i paakommende tilfælde og de vil gi dem et rigtigere syn paa livet og paa vore pligter mot hverandre og mot samfundet.

Kunde en saadan ordning bli rigtig igangsat og ledet, tror jeg den muligens kunde komme til at fortjene navn av kvindernes vernepligt. *M. Hj.*

Statens lærerindeskole i husstel.

Der paatænkes fortiden en større utvidelse av «*Statens lærerindeskole*» paa Stabæk, da kravet paa mere plass gjør sig sterkt gjældende paa grund av at der trænges flere og flere lærerinder til de nye skoler som oprettes. De to private lærerindeskoler, *frk. Bonnevies* og *fru Schønberg Erkens*, utdanner et langt større elevantal end Statens lærerindeskole, og skulde en av disse privatskoler ophøre, vil der bli mangel paa lærerinder.

Byggekomiteen som bestaar av lærerpersonalet paa Stabæk, statens konsulent for husmorskolene *frk. Dina Larsen* og *skoleinspektør frk. Helga Helgesen*, har nu indgit sin indstilling til departementet og efter hvad landbruksdirektøren meddeler, vil regjeringsproposition om utvidelse bli fremsat i nær fremtid.

Byggekomiteens flertals forslag gaar ut paa at omfatte 112 elever, mot før 60. Man foreslaar 2 parallelklasser for vordende husholdningslærerinder med 30 elever i hver, 24 skolekjøkkenlærerindeelever, 16 husmorelever og 12 elever i fortsættelseskurserne. Desuten foreslaaes opført bolig for bestyrerinde og lærerpersonale, samt særskilt bygning for smaabruk og portnerstuer.

Komiteens flertal er stemt for at der bygges saa rummelig at der — om det blir nødvendig — kan oprettes ogsaa en 5 maaneders husmorskole der kan tjene som øvelsesskole for den lærerindelinje som særlig tar sigte paa byhusmorskolerne.

Feriehjem for slitne husmødre.

Arbeiderpartiets kvindeforeninger i Kristiania har nedsat en komite paa 26 medlemmer, som skal arbeide for at skaffe midler til at reise *et hjem for slitne husmødre.*

Av trætte og slitte husmødre findes der nok mange i vor by. Det arbeide en husmor og mor i disse sisste krigens aar har hat med at holde hus og hjem i orden, med hver dag at skaffe sine den nødvendige mat og drikke, med at holde sine barns klær i orden o. s. v. har øket de utslitte mødres tal.

De allerfærreste mødre har hat anledning til at spare noget sammen til ferieophold paa landet for sine barn i disse aar. Langt mindre for sig selv. En mor tænker jo sjelden paa sig selv. Er ialfald den sisste i tankerækken. Hvor herlig og hvor opmuntrende vilde det ikke være for slike overanstrengte mødre, om man saa sig istand til at hjælpe dem til et ferieophold i ren frisk luft paa landet, borte fra alt det daglige stræv i kjøkkenet! Arbeiderpartiets kvindeforeninger har utsendt et oprop til publikum om at træ støttende til ved at yde bidrag, og vi anbefaler opfordringen av hele vort hjerte, og uttaler haab om at rigtig mange vil støtte dem i dette foretagende, idet vi ønsker kvindeforeningene alt held og velsignelse over deres arbeide for de slitne husmødre.

Bidrag kan bl. a. tegnes i «*Socialdemokratens*» ekspedition, Folkets hus.

Litteratur.

Clara Tschudi har fuldført en ny bok «To keiserkroner», som i løpet av den nærmeste fremtid vil utkomme hos *Gyldendal.*

Første del omhandler Victoria, keiserinde av Tyskland og «Princess Royal» av England. Foruten interessante karakterstudier av Wilhelm den andens mor og hendes slegtninger i London og Berlin, indeholder boken skildringer av hoflivet og det diplomatiske liv i Preussen, episoder fra Fredrik den tredjes sygdom, og avsløringer av forholdet mellem de to Victoria'er og Bismarck, samt forholdet mellem Wilhelm den anden og hans mor.

Bokens anden del er en skildring av Maximilian av Østerrike og Charlotte av Belgien, der drog avsted over havet for at søke sin lykke i Meksiko, men som efter bitre skuffelser og kampe bukket under som ofre for Napoleon den tredjes politik og sin egen kortsynthet.

Frøken Tschudis nye arbeide, der sikkert vil vække opsigt, offentliggjøres samtidig paa norsk, svensk, tysk og engelsk.

Bøker indsendt til redaktionen:

H. Aschehoug & Co's Forlag: Fru H. Schønberg Erken: Stor kokebok 15de og 16de hefte.

Barbra Ring: Den rette. — Vildbasser—Rædharer.

Norske Kvinders Nationalraad

har tilstillet regjeringen følgende henvendelse, — som likeledes er sendt til de 24 lande, der er indmeldt i *International Council of Women:*

Til

Den kongelige norske regjering!

I det utkast til en permanent organisation til fremme av den internationale regulering av arbeidsvilkaarene i industrien som den internationale Commission on *International Legislation* har fremlagt og «*Cases*» av hvilket den samme kommission foreslaar en række «Clauses» til optagelse i fredskontrakten finder undertegnede med megen beklagelse at kvinder ikke er sikret nogen plass av betydning i verdensorganisationens arbeide for fremtidens arbeiderlovgivning.

Visstnok kan det sies at ordet *repræsentant* kan indbefatte ogsaa kvinder, men dette ræsonnement viser sig erfaringsmæssig ikke at bli fulgt. Vi ser paa faa undtagelser nær ikke andet end at vi stadig maa være paa vakt for at faa fastslaat og uttrykkelig uttalt at *kvinder skal* være med. Ellers vælger vore autoriteter bare mænd ogsaa der hvor kvinder burde være selvskrevne.

I det foreliggende dokument om den internationale arbeiderkommission er der ogsaa ting som tyder paa at man gaar ut fra som en given forutsætning at kvinder ikke tænkes paa som delegerte.

Der sies nemlig i kap. 1, pg. 3 som handler om repræsentation at av de tillatte to raadgivere, *kan (should be) i det mindste en av de delegerte være en kvinde, hvis de spørsmaal som skal behandles særlig berører kvinderne.*

Da raadgiveren efter samme pg. ikke har stemmeret, og ikke uten speciel opfordring kan delta i debatten, er den rolle som her er tiltænkt kvinderne helt utilfredsstillende.

Allerede ved organisationens første møte som er berammet til avholdelse i *Washington* til høsten, vil «*Agenda*» behandle spørsmaal specielt om *kvinders arbeide, samt barns arbeide og mindreaariges arbeide.*

Det gjælder spørsmaal som er av vital interesse for de kvindelige arbeidere.

Vi mener ogsaa at forhandlinger om ungdommens og barns arbeide ikke bør finde sted uten kvindernes medvirken.

Baade moralske, pædagogiske og sociale hensyn kræver kvinders deltagelse i et saadant lovgivningsarbeide.

At disse spørsmaal skal behandles utelukkende av mænd føles som en uforsvarlig utelukkelse.

Hvorledes dette maa føles av de krigførende landes kvinder som fra alle sider har faat det skudsmaal at deres heltemodige arbeide og uslitelige taalmod har været en livsbetingelse for de respektive lande — det behøver ikke norske kvinder at peke paa.

Vi tillater os at peke paa hvorledes en saadan utelukkelse føles av norske kvinder, som nu i aarrækker har hat samme borgerret som norske mænd, og som derfor mener at ha krav paa at bli be-

handlet som myndige mennesker over hvem der ikke kan bestemmes uten at de selv kan faa ta del i avgjørelserne.

Det er vor opfatning at mænd og kvinder maa staa side om side i det retfærdighetens opbyggende arbeide som er fremtidens opgave, og fordi vort land hvor det gjælder demokratisk og social utvikling har naadd længer end mange av de store lande, derfor vover vi at henstille til den ærede regjering at arbeide for om mulig at føre disse tanker frem for *The High Contracting Parties*, saa der allerede fra først av fastslaaes at kvinder skal være med i de forskjellige instanser i den nye organisation for international arbeiderlovgivning.

Vi tillater os ogsaa at fornye vor ærbødige henstilling av 27de februar om at regjeringen ved eventuel opnævnelse av delegerte til konferansen opnævner en kvinde som delegert for Norge.

Ærbødigst
(Styrets underskrifter).

N. K. N.'s landsmøte 3.—7. juli.

Foruten de i forrige nummer nævnte, vil sykepleierske *Bergljot Larsson* og *fru Dagny Johnsen* holde foredrag paa landsmøtet.

«Nylænde»s redaktionskontor er i Parkveien 62 B 1, og er aapent alle hverdager, undtagen lørdag, fra 12—1/23. Redaktøren træffes personlig sikrest mellem 1—2.

MERK! «Nylænde»s ekspedition er ogsaa fra 1ste juli i Parkveien 62 b 1 hvor abonnement tegnes og kontingent indbetales.

Indholdsfortegnelse:

Vore abonnenter og venner bedes velvilligst gjøre sine indkjøp hos vore annoncerende; derved støtter de samtidig vort blad.

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak

Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 15. JULI 1919	Nr. 14

Norske Kvinders Nationalraads 5te landsmøte.

Den 3jde juli stevnet de sammen kvinderne fra syd og nord, øst og vest, til landsmøte i Sandviken.

Østre og Vestre Bærums Kvinderaad var vert, og kvinderne derute hadde med stor overlegenhet visst at overvinde de mange vanskeligheter, som hadde stillet sig hindrende paa deres vei i bestræbelserne for at gjøre møtet saa lyst og godt som mulig for alle sine gjester. Ildebrand hadde herjet kort tid forut, og dermed fulgte plassmangel og restaurantnød, og dette var ikke de letteste hindringer at rydde avveien.

Med en aldeles utrolig energi gik de ivei, og det lykkedes dem at demonstrere sandheten av det gamle ordtøk «*en god vilje drar et tungt lass*».

Vi har faat anmodning om at bringe et saa utførlig referat som mulig fra møtet. Men da det vil ta en meget lang tid, inden vi kan faa samlet alle foredrag, resolutioner osv., vil vi i dette nummer bare bringe en foreløbig oversigt over programmet, i haab om at det vil lykkes os at samle et materiale, som kan bringe fyldigere besked.

Efterat møtets deltagere hadde været samlet til liturgisk gudstjeneste i *Høvik kirke*, begav man sig til *Kadettangen* i Sandviken, hvor flag hilste gjesterne velkommen, og hvor hvitklædte unge piker med landbrukskandidat *frk. Nanna Michelet* som øverstbefalende, dannet ordensvern. Her var der i en stor barakke, som provianteringsraadet tidligere hadde benyttet, med utrættelig energi arrangeret en hyggelig spisesal for de vel 150 deltagere.

Her hadde de dygtige damer faat istand et feltkjøkken, hvorfra de i 5 dager skaffet møtets deltagere den mest udmerkede middag. Dagene var anstrengende, saa der kunde trænges noget for kroppen ogsaa. Derfor har de som utførte arbeidet dernede paa Kadettangen, sin store del i at man ikke gik træt i den brændende sommervarme.

Kl. 5 samme dag blev møtet aapnet i *Menighetshuset,* hvor formanden, *fru Nico Hambro,* holdt en vakker tale. Fuldmagtskomite nedsattes, aarsberetning oplæstes, de forskjellige komiteer avgav beretninger, og *fru Rød Klavenes* holdt foredrag om *Kvindernes kristelige og moralske opgaver.* Ved 8 tiden skiltes man. Nogen tok hjem til sine respektive verter i Sandviken, Høvik eller Asker, andre drog ind til byen, mens kanske størsteparten begav sig avsted til Kadettangen for at indta «en enkel aften». — Fredag den 4de juli var den interessanteste dag, som den ogsaa var den mest anstrengende.

Formiddagen optokes av «*Fortsat utdannelse for unge piker.*»

I møtet deltok der to svenske damer, *fru Agnes Ingelman* og *fabrikinspektør Kirstin Hesselgren.* Sisstnævnte talte om den nye svenske fortsættelsesskole, mens *overlærer kand. mag. Elise Hambro* gav en længere redegjørelse for «*Den nye engelske fortsættelsesskole*». Som et naturlig led fulgte saa: «*Fortsættelsesskolen i Norge*», foredraget av *skolebestyrer Anna Rogstad.* Efter dette fulgte en længere diskussion, hvori en hel række repræsentanter deltok. Diskussionen dreiet sig væsentlig om, hvorvidt huslig økonomi skulde være obligatorisk eller ikke, paa hvilket alderstrin denne undervisning skulde begynde osv. Men man synes alle at helde til den anskuelse, at hele systemet maatte forandres, en hel ny skole opbygges. En henstilling til regjeringen blev efter forslag av formanden avsendt. I rask fart gik det saa avsted til middag, og saa samledes man igjen kl $^1/_2$5 for at høre *fru Martha Larsen* fortælle om kvindernes fredskongres i *Zürich,* hvorefter *dr. phil. docent Ellen Gleditsch* holdt et udmerket klart og greit foredrag om «*Valgordningen og kvinder paa Stortinget*». Desværre var tiden da saa langt fremskreden, at der blev saa godt som ingen tid til nogen indgaaende diskussion, hvilket mange var enige om at beklage, da især valgagitationsarbeidet laa mange paa hjerte. Men — man skal ogsaa ha litt lys og glæde over

sine møter, og motorbaatene ventet paa møtets deltagere for at bringe dem til *Bærums Kvinderaads* fest i *Roklubbens* lokale paa *Kalvøen*. Mottat av de unge roeres musikkorps' fanfarer blev hver baat, der stevnet mot den skjønne ø, som laa der solbelyst og fager i sin herlige sommerpragt. Deilige skaarne smørbrød, te, dessert servertes, velkomsttaler, takketaler holdtes baade paa vers og prosa, *fruerne Ellen og Kiss Gulbranson* sang, hvad vil man saa mer? Klokken blev over 12, inden den sisste motorbaat bragte de mange gjester tilbake til Sandviken. Da lyste det ad dag, og man tok med sig hjem et fagert minde om hvor «herlig vort fodeland er».

Saa kom lørdagen med «*Mindsteløn*» av *Aagot Holtfodt*, «*Enkers økonomiske stilling*» av *fru Hambro og* «*Utkast til lov om egtefællers formuesforhold*» av *høiesteretsadvokat Elise Sem.*

Om eftermiddagen holdt *fru Bertha Stousland* et godt utarbeidet foredrag om «*Kvinderne og den kommunale boligpolitik*». Som et intermezzo berettet *meierske frøken Johanna Haarberg* om meierskernes daarlige kaar og lønsforhold og bad om N. K. N.'s støtte til at bedre disse. Og saa endte dagen med en herlig fest paa *Hartmans pensionatskole* i Asker, hvortil ekstratog førte deltagerne for der at være *Asker Kvinderaads gjester*. Et tog av barn med flag og birkeløv dannet espalier og ropte hurra. Skjønhet og herlige farver omgav en overalt. Inde i gymnastiksalen holdt *fru Fernanda Nissen* et spirituelt foredrag om «*Vore nyere norske forfatterinder*», som blev paahørt med den største interesse, og *fru Ellen Gulbranson* glædet atter de forsamlede kvinder med sin uforlignelige sangrøst. Taler holdtes bl. a. ogsaa av *Hulda Garborg, fru Hambro, frk. Hesselgren, overlærer kand. mag. Irgens, fru Inga Falsen Gjerdrum* o. fl.

Ikke engang søndagen var deltagerne fri for arbeide. Kl. $^1/_2$12 skulde *fru Dagny Johnson* holde foredrag om «*Kvindelige prester*», en sak som er blit aktuel ogsaa hos os. Fru Johnson uttalte, at man her maatte gaa skridtvis frem. Mente at de kvindelige teologer maatte kunne bli ordineret, og saa begynde med at virke i *sykehuser, sindssykeanstalter, i fængsler* og lignende, for saa senere at kunne komme til at gjøre tjeneste i kirkerne.

I den efterfølgende diskussion støttedes *fru Johnsons* standpunkt av *fru Marie Michelet*, mens en del andre talere, bl. a. *fru*

Martens Sparre, fru Koht fremholdt, at kvinder burde ha ret og krav paa at kunne træ ind i geistlige stillinger uten at der sattes nogen begrænsning for dem. Flere resolutioner blev fremsat.

Midt under middagen søndag kom der et velgjørende regn, som lettet den tordensvangre luft og bandt støvet. Dette sisste var især «bien à propos», for kl. 3.30 lød programmet paa opbrud «tilvogns og tilfods til *Tanum kirke.*»

Med stor beredvillighet hadde Bærums og Askers beboere stillet vogne og biler til disposition, saa det var nok ikke mange som kom til at bruke sine ben. Turen op til det vidunderlige skjønne sted, blev en oplevelse for mange. Gudstjeneste holdtes i den gamle ærværdige kirke. «*Utsigten*» besøktes, *lærer Tveten* fortalte litt av bygdens historie, barn danset, taler holdtes, musikken spilte, aften indtokes i skolehuset, kort sagt: *Der var sørget for alt og alle.* Herlig, herlig er Bærumstrakterne! Og gjestfrie og gjæve er menneskene der! Ogsaa hjemover — d. v. s. til Sandviken — besørget de sine mange gjester pr. skyss. Med glæde og tak skal vi alle mindes dem!

Mandag var det atter at ile til arbeide. Møtet aapnedes med *sykepleierske søster Bergljot Larssons* foredrag om «*Sykepleierskernes utdannelse og stilling*», hvorefter *fru Kjelsberg* og senere *fru Grude Koht* hver især gav en oversigt over sit arbeide under krisetiden.

Saa var der anledning for de repræsentanter som hadde «noget paa hjerte» at komme med sine indlæg. Og mange benyttet sig av de 5 minutter som var tilstaat dem til dette. Indlæggene var av høist forskjellig art. Av særlig betydning for vort blad, var de vegtige indlæg som *fru Constance Lothe* og senere *fru Agnes Martens Sparre* gjorde for at faa kvinderne til at støtte «*Nylænde*», som de begge mente det var *en absolut nødvendighet* at søke at faa utbredt og kjendt blandt alle kvinder. I et senere nummer skal vi bringe en nærmere redegjørelse for resultatet av disse to damers indlæg for «vor» sak.

Saa gik man til valg. *Fru Nico Hambro* gjenvalgtes til formand. *Fru Betzy Kjelsberg* til 1ste viceformand. *Fru Anna Backer* og *frk. Kirsten Holst* var enige om «at bytte sæte», saa *frk. Holst* blev 2den viceformand. *Fru Fredrikke Høe* valgtes til indenlandsk sekretær — *kor. sek. I* som det benævnes i daglig tale

— istedenfor *fru Karen Grude Koht* som bestemt frabad sig gjenvalg. Til utenlandsk sekretær — kor. sek. 2 — valgtes *frk. Valentine Dannevig* istedenfor *fru Cläre Mjøen*, som ogsaa hadde frabedt sig gjenvalg. Endelig gjenvalgtes *fru Othilde Utheim* som protokolførende sekretær og *fru Anna Backer* overtok altsaa med sin vanlige elskværdighet den ingenlunde lette opgave at være kasserer. Med sit finansielle geni vil hun være den rette i denne periode, da det gjælder for N. K. N. at samle midler for paa en værdig maate at kunne motta I. C. W. i 1920. Suppleanter for styret blev: *fru Agnes Martens Sparre*, for indenlandske sekretær: *frøken Julie Randers*, for utenlandske: *fru Ebba Andersen*, for protokolførende: *fru Petra Scheel* og for kassereren: *fru Vinnie Franklin Knudsen.*

Som revisorer gjenvalgtes *frøknerne Regine Mathiesen* og *Marie Groth.*

Som repræsentanter og suppleanter i de internationale komiteer valgtes følgende:

I: *Komiteen for fred og voldgift: fru Randi Blehr* og *frk. Lulli Lous.*

Lovkomiteen: Bureauchef Nanna Meyer, o.r.sakfører Ruth Sørensen.

Stemmeretskomiteen: Doktor Dagny Bang, dr. phil. Ellen Gleditsch.

Finanskomiteen: Fru Anna Backer, fru Franklin Knudsen.

Pressekomiteen: Redaktør Fredrikke Mørck, fru Sofie Voss.

Komiteen mot Kvindehandel: Fru Nico Hambro, fru Keyser Frølich.

Folkehelsekomiteen: Doktor Marie Kjølseth, doktor Ingeborg Aas.

Opdragelseskomiteen: Fru Marie Michelet, overlærer Anna Sethne.

Ut- og indvandringskomiteen: Frk. Othilie Tonning, fru Dorothea Vik.

Komiteen for lønnet erhverv: Fru Karen Grude Koht, frøken Karen Platou.

Med en overordentlig vakker tale sluttet formanden møtet og rettet en speciel tak til formanden i *Østre og Vestre Bærums*

kvinderaad, fru Marie Michelet for al gjestfrihet, og for alt det arbeide hun selv som hendes styre hadde utført under møtet.

Næste landsmøte skal efter indbydelse holdes i Haugesund.

Frøken Marie Jørstad blev under stor begeistring utnævnt til N. K. N.'s æresmedlem. En masse telegrammer blev avsendt og indløp under møtesdagene, bl. a. fra kongen og dronningen. Saavel disse som de mange resolutioner haaber vi at kunne bringe senere.

Avsløringen av Gina Krogs mindesmerke.

Som et sisste led i N. K. N's landsmøte kom avsløringen av *Gina Krogs* buste paa *Vor Frelsers gravlund.*

Hendes gravsted var smykket med et væld av kranser og buketter fra de forskjellige foreninger og forbund av kvinder, saavel inden- som utenbys fra.

Indhyllet i et norsk flag stod bysten der. Tunge skyer drev hen over himlen, men solens magt var sterkere, og den brøt sig igjennem, saa ceremonien kunde foregaa uten at den forstyrredes av det regn som hang over de fremmøttes hoder. Foruten N. K. N's styre var der fremmødt en masse repræsentanter fra herværende og fra utenbys foreninger. Blandt deltagerne var ogsaa billedhuggerinden, frk *Ambrosia Tønnesen.* Desuten saaes *advokat Krag,* Gina Krogs bror, *statsminister Gunnar Knudsen, statsraad Blehr, amtmand Vik, rektor Horst, advokat Schjødt* o. fl.

Præcis kl. 1 traadte Nationalraadets formand, *fru Nico Hambro, frem* og bad forsamlingen istemme 1ste vers av *Ingemanns* deilige «Pilgrimssang».

Derefter holdt fru Hambro følgende hjertevarme tale:

«Her ved graven møtes alle veier. Kampens glæde og kampens lidelse er over, livets indsats sunket ned i historien og gaat over i slegten. For de allerflestes vedkommende sænker ogsaa glemselen sig over deres livs indsats og over deres grav.

I denne de dødes have paa vor Frelsers gravlund er her ikke faa grave over hvem glemselen aldrig vil sænke sig, saalænge der er norske mænd og kvinder som kjender Norges historie og det norske folks liv, og idag staar vi ved en saadan grav.

Gina Krogs indsats i norsk liv og i samfundets utvikling den

ligger saa nær op til os, og den har spændt over mere end en halv menneskealder; og dog har utviklingen gaat saa fort at den kamp hun førte i sin ungdom, de første nyvindinger for kvindernes fremgangslinje for selvstændighet og personlig frigjørelse, den er et allerede tilbakelagt stadium i vor historie. For den unge slegt i vore dage eier den ikke selvoplevelsens præg; stundom ser det næsten ut som om de der nyder godt av disse nyvindinger ikke har nogensomhelst følelse av at seiren og seirens resultater, de er vundet gjennem kamp og gjennem livshengivelse og livsforsagelse av de enkelte, av førerne.

Det var særmerket i Gina Krogs liv at hun følte sig som føreren, at hun stod paa vakthold, at hun uavkortet krævet plass i livet for det der stod for hende som ret, og som for hende var den første sak fremfor alle andre: kvindens sak, plass og ret for kvinden i hjem og i samfund som personlighet og som borger i sit fædreland. Og for denne sin sak satte Gina Krog livet ind, uselvisk og redebon til det sisste.

Nu da hendes navn er gaat over i historien, nu da livet har tat form av de seire der blev vundet og som hun ogsaa fik den glæde at opleve, *nu* er der tusinder av kvinder i den ældre slegt som har indset at hendes liv har git *alle kvinder noget av livets* ret, og som med ærligt sind kan si: Vi var uenig med hende i meget; vi forstod ikke altid maal eller midler, men vi selv og endnu mere den unge slegt av kvinder staar i gjæld til hende. Nyt land brøt hun, land som vi har tat i besiddelse og som nu er blit vor egen eiendom gjennem arbeide og kundskaper.

Derfor vil vi norske kvinder reise en mindestøtte over hendes grav. Den har krav paa et merke. Hendes skjønne træk med det fritbaarne hode skal herfra graven tale sit sprog for slegter som kommer, og hjælpe til at mindet om hendes livs kamp skal leve i taknemmelighetserindring. Der er en egen velsignelse over taknemmelighetens sjeldne gave: Den holder hjerterne myke, den maner til selverkjendelse, den skjærper forstaaelsen av vor gjæld til andre og av vor pligt til at løfte fædres gode arv frem til gavn for slegten og fædrelandet. Taknemmeligheten mot fortidens liv og kamp er en berikelse for os selv.

Fattig er den unge slegt som ikke kjender taknemmelighetens varme kilder.

Det sisste samfundsarbeide Gina Krog bygget op, var dannelsen av N. K. N. *Hun* hadde i meget seerens blik, og hun forstod før andre hvilken samlingstanke der ligger i den organisation. Den begyndte som et litet træ; den bærer nu en stor krone, og den føler det som en hellig forpligtelse at verne om hendes navn.

Gjennem dette gir vi mindet om Gina Krog til folk og fædreland, men først og fremst overgir vi det til den unge kvindeslegt og ber den verne om taknemmelighetens evne i vort folkeliv!

Saa faldt dækket. Og Gina Krogs deilige træk lyste ut over forsamlingen. Efterat de to sisste vers av «*Deilig er jorden*», var avsunget, skiltes de fremmødte, visstnok alle med den samme følelse av glæde over, at vi paa denne maate har forsøkt at vise den kvinde, som i sit liv saa trofast stod last og brast for enhver eneste sak der angik kvinder, en del av den taknemmelighet, som vi alle som en skylder hende. Maatte Gina Krogs navn bevares i taknemmelighet, saalænge der lever kvinder i Norges land!

F. M.

Kvinderne og den ny valgordning.

Som man vil ha set av de to artikler i vort blad — nr. 11 og 12 om forslag til ny valgordning, er der en fraktion inden valgordningskommissionen, som holder paa det nuværende system med 125 enmandskredse, og som ved siden av dette vil ha 24 repræsentanter, valgt ved tillægsmandater.

Alle kommissionens medlemmer er enig om at repræsentanternes antal skal økes. Naa — dette kan være vel og bra nok. Men for kvindernes vedkommende kan imidlertid antallet av repræsentanter forsaavidt være det samme, som det gir litet haab om bedre chanser for kvinder til at bli repræsenteret i Stortinget. Det er ikke dette det først og fremst gjælder. Det vigtigste for kvinderne er, — som ogsaa fremholdt av *Haakon Løken* i hans sisste artikel, —*at faa enmandskredsene ophævet.* Saalænge de bibeholdes, blir det en umulighet for kvinder at komme ind som repræsentanter i nationalforsamlingen.

Derfor maa de kvindelige vælgere ha et ord med at si nu. Ikke sitte hjemme med stemmeretten i lommen, og bare ta den op den dag det gjælder at møte op og hjælpe sit parti til at faa ind de opstillede mandlige valgkandidater. Vi maa nu samle os og ta

et tak for vor egen sak. Som valgbare borgere maa vi *kræve* at der ikke maa vedtas nogetsomhelst forslag, der gaar ut paa at stænge os ute fra vort lands nationalforsamling. Vi maa samle os i protest mot at det nuværende system med enmandskredsene opretholdes.

Vi maa og kan fordre av de mandlige repræsentanter at de i retfærdighetens navn stemmer imot denne den væsentligste hindring for kvinders repræsentation. Det forekommer os at kvinder inden alle politiske og upolitiske partier kan staa enige sammen i denne sak.

I det nye samfund som skal bygges op paa retfærdighetens, kjærlighetens og det sande demokratis principper, maa kvinder være med, for disse fem aar har tilfulde bevist, at mænd kan ikke være alene om det arbeide. Ifølge sin natur kan de med sin besste vilje ikke klare det.

Vi vil citere nogen ord, som vi for mange aar siden hørte *Bjørnstjerne Bjørnson* uttale. Han saa altid langt frem og utover. Han holdt en herlig tale til et arbeidertog herinde i Kristiania. I denne sa han bl. a.: «Det som vi hittil har savnet i vort politiske liv, det er kjærligheten. Kjærlighetsevnen er sterkest utviklet hos kvinderne. Derfor maa dere ta kvinderne med, om dere vil bygge op et samfund, grundlagt paa ret og retfærdighet.»

Vi haaber paa at kvinderne rundt om i by og bygd føler sit ansvar og vil gjennem sine foreninger samle sig til protest mot en valgordning, som gjennem en uoverskuelig fremtid lukker dem ute fra den ret de har til at utøve det arbeide som ogsaa er deres, og som de har en hellig pligt til at være med om.

Norsk Kvindesaskforening vil med tilslutning av repræsentanter fra andre kvindeforeninger den 14de juli sende en deputation til Storting og Regjering i anledning av denne sak.

Nytt av tiden!

Den 15de september iaar skal der i *New York* avholdes en kongres av *Medical Women Association.*

Til den er kvindelige dermatologer fra de allierte og nøitrale lande indbudt som kongressens gjester.

Kongressen vil behandle social-hygieniske spørsmaal, specielt veneriske sygdomme.

Kvindelige læger fra et halvt snes lande har mottat indbydelsen og vil møte op og meddele oplysninger fra sine respektive lande.

Fra Norge er indbudt *doktor Dagny Bang* og *doktor Regine Stang,* som begge reiser.

Kvindernes Internationale Kongres i Zürich 12—17 mai 1919.

(Foredrag holdt i Nobelsalen 4de juni av dr. Emily Arnesen).

Billedet fremstiller Chrystal Macmillan og Jane Addams.

Kongressen i *Zürich* er den anden internationale kvindekongres som er holdt under krigen.

Mens kongressen i *Haag* blev sammenkaldt paa initiativ av enkelte kvinder fra *Holland, Tyskland, England* og *Belgien,* blev kongressen i Zürich forberedt av den «*Internationale Kvindekomité for Varig Fred*», som blev dannet paa kongressen i Haag, og som under krigen har vokset sig saa stor, at den nu er blit en *liga* av kvinder fra 24 land.

Kongressen i Haag vedtok, 1) *Grundsætninger for varig fred,* 2) *sendte deputation til statsoverhoderne i Europa og de Forenede Stater for at anmode de krigførende om at opta mægling ved de nøitrales hjælp og* 3) *enedes om at arbeide for kvinders politiske frigjørelse.*

Vi har siden den tid hat den glæde at se, at de grundsætninger

for varig fred, som dengang gjaldt som fantasterier nu er blit sanktioneret av den almindelige opinion, diskuteres i den praktiske internationale politik og har faat en konkret utformning i *Wilsons* 14 punkter. Vi har ogsaa hat den glæde at se, at en flerhet av lande har anerkjendt kvinderne som politisk medansvarlige borgere. Men — vi har ikke hat den glæde at se, at mægling er blit optat.

Kongressen i Zürich er en direkte fortsættelse av kongressen i Haag. Det faldt derfor naturlig at det *første kongressen i Zürich gjorde,* var

1. at protestere mot de bestemmelser i fredstraktaten, som den mente *krænket «grundsætningerne for en varig fred»,*
2. dernæst at den undersøkte *Pariserutkastet til Nationernes Liga* for at komme til klarhet over om det gav løfte til dannelsen av et virkelig *Folkenes Forbund,*
3. endelig faldt det naturlig for de nye politiske borgere at samle sig om de socialpolitiske opgaver, som særlig laa kvinderne paa hjertet. Der blev saaledes forfattet et internationalt *«womens charter»,* (kvindernes grundlov) paa samme maate som arbeiderne har sit *«workers charter»,* (arbeidernes grundlov»).
4. tilsidst faldt der ogsaa uttalelser og resolutioner om spørsmaal av økonomisk, humanitære og humanistisk art.

Det var de 4 hovedpunkter, hvorom forhandlingerne dreiet sig.

Men før jeg begynder at omtale forhandlingerne, la mig faa lov at fortælle *hvem* der var repræsenteret paa kongressen (det kommer jo ofte meget an paa *hvem,* der sier en ting).

Anm. Deltagere fra Norge: Fra Norge var valgt 26 delegerte repræsenterende forskjellige kvindeorganisationer, saavel landsorganisationer, f. eks. *«Norske Kvinders Nationalraad»,* som lokale foreninger. Desuten var *«den norske gruppes»* medlemmer selvskrevne deltagere. Paa grund av reisevanskeligheter kom imidlertid kun de 2 medlemmer av gruppen, *dr. Emily Arnesen* og *Martha Larsen* avsted, og av de øvrige delegerte kun følgende 4: *Louise Keilhau* (Røde kors), *Bergljot Larsson* (Norske Sykepleierskeforbund), *Lulli Lous* (inspektør ved Kristiania kommunes kontrol med hjemmearbeide og mindsteløn), samt *Marit Steen* (Kragerø Kvinderaad).

Fru Ebba Andersen, som ogsaa var valgt som delegeret til kongressen i Zürich for Kristiania Kvinderaad, Fremtidshjemmet og Ebenezerforeningen, men som hadde lagt veien over Paris og ikke fik pas videre, fik i opdrag at repræsentere Norge ved «den lille internationale gruppe» av kvinder, som under fredsforhandlingerne møttes hos *Mme. Duchêne,* det franske medlem av den Internationale Kvindekomités styre, og som stod i kontakt med kongressen.

Med engang maa jeg faa lov at fastslaa: Kongressen var *virkelig international;* 15 lande var repræsenteret. Av centralmagterne var Tyskland med 25, Østerrike 4, Ungarn 2, av ententelandene var Storbritannien med 26, Frankrike 4, Irland 3, Italien 1, Rumænien 1, Forenede Stater 27, Australien 4. Og saa alle de 5 europæiske nøitrale: Schweiz 23, Sverige 11, Danmark 4, Norge 6, Holland 5. Kongressen *var* altsaa *international* — og hadde et sterkt *angelsaksisk* præg. Alt i alt var der omkring 170 aktive deltagere foruten talrike tilhørere baade mænd og kvinder, flere av Zürichs autoriteter og schweiziske fredsvenner var tilstede under forhandlingerne. Mange flere hadde været anmeldt, men pasvanskeligheter hadde stillet sig iveien. Værst hadde det været for de franske. 27 var som sagt anmeldt og hadde villet komme, men var blit negtet av regjeringen. Ved et mirakel var det lykkedes 4 at komme frem.

Da den ene av disse, *Mme. Melin,* en kjendt fransk foregangskvinde, ankom en av de sidste dage midt under forhandlingerne, blev hun straks ført op til platformen, hvor hun blev hilst med utstrakt haand av det tyske medlem av styret, *Lida Gustava Heymann.* Det gjorde et uforglemmelig indtryk. Hele kongressen reiser sig i spontan bevægelse. Den franske rækker haanden til den tyske og svarer: «*Vi kvinder har aldrig villet krigen. Vi haaber saadanne ting aldrig vil gjenta sig. Jeg kommer fra de herjede egne i Nordfrankrike og vet hvad krig vil sige. Krigen var kun mulig, fordi vi kvinder ingen ret hadde til at tale med og bestemme med. I denne kongres hilser jeg fremtidens kræfter, som vil forhindre at noget saa grufuldt gjentar sig.*»

Som sagt, kongressen *var* international.

Men der var ikke *bare* forskjellige *nationer,* der var ogsaa forskjellige *politiske anskuelser,* fra borgerlige til socialistiske (baade høire og venstre social); der var ogsaa forskjellige klasser og professioner repræsenteret.

Der var kvinder som var medlemmer av nationalforsamlinger som de tyske, og av den amerikanske som *Miss Jeannette Rankins* og endelig kvinder som hadde sittet i revolutionstribunalerne.

Kongressen var saaledes ikke ensidig.

Man skulde tro, at alle disse anskuelser og nationer skulde tørne mot hverandre. Men nei — ikke en eneste mislyd hele tiden — og kongressen varte en uke. Tyske, engelske og franske sat om hverandre — der var ingen avsondring. Man hadde i det hele tat følelsen av at der paa kongressen var en understrøm av enighet og intens samhørighet, en frisk bris av fordomsfrihet, et ønske om at omvurdere alle værdier, en nøktern gaaen like paa saken, uten talemaater og uten sentimentalitet, en

fortættet vilje til at omsætte det tilsynelatende umulige i handling, en realsans parret med optimisme og mot, som bragte en tro paa fremtiden. *Det var tonen.* Naar kongressen forløp saa godt som den gjorde — skyldes det ganske sikkert dens taktfulde leder, Jane Addams, hvis fornemt milde væsen alle bøiet sig for, og hvis elegante klubbeslag bragte stringent orden i den ivrige forsamling.

Forhandlingerne.

Efter Jane Addams aapningstale avgav de forskjellige landes grupper rapport over det arbeide, som var utført siden kongressen i Haag.

Her gjorde rapporterne fra de krigførende lands kvinder et sterkt indtryk. Det var en eneste lang historie om husundersøkelse, fængsling, forvisning og undertrykkelse av enhver art. Det var likedan baade i Tyskland, England og Frankrike.

Jeg sier heller intet om, at de *blev* fængslet. Hør her hvad f. eks. *den* tyske gruppe aapenlyst protesterte mot midt under krigen.

De protesterte *mot indmarschen i Belgien* straks de kom fra Haagkongressen, mot *de umenneskelige deportationer i Belgien og Nordfrankrike,* mot *voldsfreden i Brest-Litowsk* og de protesterte mot de *militæres deltagelse i fredsforhandlingerne,* for *militære* og *fred* har intet med hverandre at gjøre.

Lignende protester har de østerrikske og ungarske grupper sendt.

Den engelske gruppe har holdt *kjæmpedemonstrationer mot hungerblokaden* og har i sit maanedskrift «*Newstheet*» sterkt kritiseret *Pariserutkastet til Nationernes Liga.*

Den første resolution, som kongressen fattet var en protest mot hungersblokaden. Den blev fremsat fra engelsk side av *Mrs. Pethick Lawrence.* Den blev enstemmig vedtat uten debat. Centralmagterne avholdt sig fra at stemme. Resolutionen lyder:

«Den internationale kvindekongres anser den hungersnød, pest og arbeidsløshet, som hersker i store dele av Central- og Østeuropa og Asien, som en skam for civilisationen. Den anmoder derfor paa det indstændigste alle magters regjeringer, som er tilstede ved fredsforhandlingerne om øieblikkelig at omdanne de interallierte organisationer, som er dannet i krigsøiemed, til en international organisation i fredens tjeneste, saa at verdens forraad av føde, raamateriale økonomiske midler og kommunikationer kan bli tilgjængelig for folkene i alle land.

I den hensigt anmoder den indtrængende om, at der maa bli tat forholdsregler for

1. at hæve blokaden og
2. hvis der er mangel paa mat og kommunikationer, da
   a) at forhindre bruken av kommunikationerne til transport av luksusvarer, indtil livsfornødenheterne er tilveiebragt for alle folk,
   b) at rationere befolkningen i alle land, saaledes at de sultne kan mættes.

Den næste resolution gjaldt *fredsbetingelserne*. Ogsaa den blev fremsat fra engelsk side av *Mrs. Philip Snowden*, som talte i flammende ord for den. Den gik likeledes enstemmig igjennem uten debat, og centralmagternes grupper avholdt sig fra at stemme. Resolutionen lyder:

«Den Internationale Kvindekongres uttaler sin dypt følte beklagelse over at de i Versailles fremsatte fredsbetingelser saa alvorlig krænker de principper, som alene kan sikre en retfærdig og varig fred, og som verdens demokratier hadde fundet at kunne akceptere.

Ved at garantere seierherrerne frugterne av de hemmelige overenskomster, sanktionerer fredsbetingelserne stiltiende hemmelig diplomati, fornegter princippet om folkenes selvbestemmelsesret, anerkjender de seirendes ret til krigsbyttet, og skaper over hele Europa uenighet og lidenskap som bare kan lede til nye krige.

Ved kravet om avvæbning for den ene av de krigførende parter, krænkes retsprincippet og fortsættes voldsherredømmet.

Ved de financielle og økonomiske betingelser blir hundred millioner mennesker i hjertet av Europa dømt til fattigdom, sygdom og fortvilelse, hvad der maa føre til at hat og lovløshet breder sig inden hver enkelt nation.

Med dyp følelse av sit ansvar henstiller denne kongres indtrængende til de allierte regjeringer at akceptere de ændringer i fredsbetingelserne, der maatte bli foreslaat for at bringe freden i overensstemmelse med de principper, som først blev fremsat av *præsident Wilson*. De allierte folks ære beror paa at disse principper blir samvittighetsfuldt gjennemført.»

De to ovenstaaende resolutioner blev øieblikkelig telegrafisk sendt til *Fredskonferencen i Versailles*. Dagen efter indløp følgende svar fra *præsident Wilson*: *«Deres budskap taler baade til mit hode og mit hjerte, og jeg haaber der maa findes en utvei, om end de praktiske vanskeligheter er store.»*

Den næste store sak som forelaa til behandling paa kongressen var *Pariser-utkastet til Nationernes Liga*.

Det blev drøftet i 2 dage. Av diskussionen fremgik, at der hersket to motsatte opfatninger. Den ene opfatning gik ut paa at fordømme utkastet i sin helhet som ubrukbart grundlag for en dannelse av et virkelig *«Folkenes Forbund»*. Denne opfatning blev især hævdet fra engelsk og tysk side. Den anden op-

fatning, som særlig blev hævdet fra amerikansk side, gik ut paa at anerkjende utkastet som den kjerne, hvorav Nationernes Forbund kunde utvikle sig.

Resultatet blev, at man enedes om at anerkjende det som virkelig maatte ansees som elementer, hvorpaa der kunde bygges videre i retning av at utvikle rets- og fredsforhold mellem nationerne — saadan som f. eks. bestemmelsen i Pariser-utkastet om oprettelsen av 1) voldgiftsdomstole og mæglingsraad, 2) avskaffelse av hemmelige traktater, 3) revidering av ældre traktater og forandring av saadanne internationale forhold, som vilde være til skade for verdensfreden, hvis de skulde vedbli at bestaa, 4) erkjendelse av nødvendigheten av indskrænkning i rustningerne, 5) fri transit og handel for alle ligaens medlemmer osv.

Men — for at Nationernes Liga skulde kunne utvikles til et *virkelig Folkenes Forbund paa demokratisk grundlag,* mente kongressen, at der allerede paa det nuværende tidspunkt uvægerlig maatte kræves:

1. at forbundet var aapent for alle stater,
2. at indskrænkninger i rustninger foretokes øieblikkelig og efter samme maalestok i alle ligaens stater,
3. at almindelig vernepligt avskaffedes,
4. at princippet om nationernes selvbestemmelse helt respektertes,
5. at der maatte være fri adgang til raamaterialer for alle nationer paa like vilkaar,
6. at der maatte avskaffes saadanne regionale bestemmelser som f. eks. «Monroedoktrinen», og andre internationale avtaler, som stod i strid med aanden i et virkelig Folkenes Forbund osv.

Det var de vigtigste av de betingelser, som allerede nu maatte stilles, hvis der overhodet skulde bli alvor av et Folkenes Forbund.

Desuten — formulerct kongressen endel andre krav, som man mente litt efterhvert maatte gjennemføres for at utbygge Folkenes Forbund yderligere. Jeg skal bare nævne et par av de vigtigste av disse krav: Fuldstændig avrustning, frihandel, godkjendelse av en plan for verdensøkonomi hvorefter produktion og fordeling av livsfornødenheter kunde foregaa under mindst mulig omkostninger.

Det var hovedtrækkene i diskussionen om Nationernes Liga og de vigtigste resolutioner angaaende denne.

Det tredje hovedpunkt i forhandlingerne gjaldt «*Womens charter, kvindernes grundlov*» som det blev kaldt. Det handler om de sociale, politiske retslige og økonomiske spørsmaal, som direkte vedrører kvindernes stilling, baade nationalt og internationalt.

Mange vil kanske spørre, hvad har disse saker med freden at gjøre. — Jo de har det med freden at gjøre, at kvinderne *ikke*

kan delta i arbeidet *mot krigen* med hele ansvarets tyngde og kraft, om de ikke er socialt, politisk og økonomisk frigjort. Men der er andre kvindeorganisationer, som kan arbeide for det, indvendes det saa ofte. Ja — der er to store verdensforbund av kvinder, *det Internationale Kvinderaad,* som arbeider for bedring av kvinders sociale stilling, og der er den *Internationale Stemmeretsalliance,* som har kvinders politiske stemmeret paa sit program. Men — disse forbund er gaat istykker under krigen. Bare denne, vor organisation, *Kvinders Internationale komité for Varig Fred* (eller Kvindernes internationale *Liga, som* den nu efter kongressen i Zürich er omdøpt til, da den nu siden Haagkongressen har vokset sig stor) har formaad at holde de internationale baand knyttet. Vi mener derfor, den har en mission at gjøre ogsaa her paa dette omraade.

Jeg skal ikke trætte Dem med at gjennemgaa de enkelte poster i *Womens charter.* For os nordens kvinder er de fleste av de der opstillede krav selvsagte ting, hvis goder vi har nydt i flere aar.

Jeg skal bare faa omtale, at som bidrag til belysning av endel av de spørsmaal, det her dreiet sig om, blev der fra *norsk* side forelagt 2 brochurer paa fransk. Den ene var om *Castbergs barnelove,* utarbeidet av *Dorothea Schjoldager,* den anden om *Mindsteløn for handelsfolk,* utarbeidet av *Aagot Holtfodt.* Ogsaa oplysninger angaaende kontrol med hjemmearbeide og mindsteløn blev forelagt ved *Lulli Lous,* desuten holdt *Louise Keilhau* foredrag paa et offentlig aftenmøte i en av Zürichs kirker om, hvad der var blit gjort i Norge for mødrehjælp. Alle disse oplysninger vakte interesse og opmerksomhet. Endnu en ting skal jeg faa nævne, som kan ha interesse her: Som De vet, har fredskonferansen nedsat en *Kommission for International lovgivning,* og bestemt, at den første aarlige arbeiderkonferance skal holdes i *Washington* i oktober iaar. *(Forts.)*

«Nylænde»s redaktionskontor er i Parkveien 62 B 1, og er aapent alle hverdager, undtagen lørdag, fra 12—1/23. Redaktøren træffes personlig sikrest mellem 1—2.

MERK! «Nylænde»s ekspedition er ogsaa fra 1ste juli i Parkveien 62 b 1 hvor abonnement tegnes og kontingent indbetales.

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg. | KRISTIANIA, 1. AUGUST 1919 | Nr. 15

Kvindeforeningernes deputation til Storting og Regjering.

Som meddelt i vort forrige nummer hadde, efter initiativ av *Norsk Kvindesaksforening,* endel repræsentanter fra forskjellige kvindeorganisationer mandag den 14de juli foretræde for Stortingets præsidentskap og for Regjeringen. Det gjaldt den nye valgordning.

Saken hadde vakt interesse bl. a. ogsaa hos pressen, for der møtte fotografer op for at forevige begivenheten.

Deputationen, som bestod av 7 medlemmer, repræsenterende: *Norsk Kvindesaksforening, Norsk Sykepleierskeforbund, Kvindernes Vælgerforening, Kvindelig Handelsstandsforening, Venstrekvinnelaget, Norske Kvinders Fredsforbund* og *Landskvindestemmeretsforeningen,* begav sig først til præsidentskapet, og blev mottat av samtlige 3 præ;sidenter.

Paa deputationens vegne henvendte N. K. F.'s formand, *fru Randi Blehr,* sig til præsidenterne med følgende tale:

Herrer præsidenter!

Da norske kvinder for tiden ikke har nogen repræsentant i Stortinget, har delegerte fra endel kvindelige organisationer bedt om foretræde hos det ærede præsidentskap idag i anledning av *valgordningen.*

Jeg vil tillate mig at minde om, at foran folkeavstemningen for unionsopløsningen 1905, reiste kvinder fra de forskjellige partier et saa sterkt krav paa at faa gi sin tilslutning, uagtet kvinder dengang ikke hadde statsborgerret, at noget maatte gjøres fra vor side. En ordning kom istand, hvorved utsendinger fra landets største kvindeorganisationer med *Gina Krog* som ordfører, møtte op i Stortinget søndag den 13de august, samtidig med at norske mænd la sine stemmesedler i urnerne.

Gina Krog uttalte dengang foran præsidenten og Regjeringen, at bak denne deputation stod der tusinder av norske kvinder som vilde lægge sit *ja* til mændenes — — «og vi skal ikke svikte i den nye arbeidsdag!» uttalte hun. Præsidenten og Regjeringen paahørte med sterk bevægelse hendes ord, og der blev uttalt at «denne kvindernes optræden er et av de smukkeste blade i Norges historie» — og at kvinderne efter dette maatte vente snart at faa sine statsborgerlige rettigheter, og den fik vi da — halvt i 1907 og helt i 1910 — altsaa næsten samtidig med at den nye *ordning med enmandskredser* var sat ut i livet.

Under denne ugunstige valgordning har vi kvinder maattet utøve vore borgerpligter, og resultaterne kjender vi, mine herrer: *Ikke en eneste kvinde er valgt direkte ind paa Stortinget i disse 9 aar.*

Og da vi for en væsentlig del mener at skylde valgordningen dette store misforhold, tillater vi os at overrække det ærede præsidentskap denne henvendelse.

Henvendelsen blev oplæst. Den lyder:

Til Stortinget!

Norsk Kvindesaksforening protesterer herved mot at det nuværende system med enmandskredse tænkes vedlikeholdt i den nye valgordning.

Vi mener nemlig at under hvilkensomhelst form, ogsaa med de foreslaatte tillægsmandater, vil systemet beholde sin svake side, idet der fremdeles vil være liten eller ingen mulighet for kvinder at bli repræsentert paa Stortinget.

Vi henstiller derfor indtrængende til det høie ting, at man vedtar et av de forslag, som gaar ut paa at indføre *flermandskredse med forholdstalsvalg.*

Vi vil finde det beklagelig, om der ikke skulde fremsættes et godt forslag, saa der kan bli det grundlovsmæssige flertal som er nødvendig, og som svarer til den utvetydige folkemening i landet med hensyn til dette spørsmaal.

For det første staar kvinderne, som alene utgjør halvparten av landets vælgere, visselig enstemmig om flertalskredse med forholdstalsvalg. Dertil kommer hele arbeiderpartiet, en stor del av venstre, og visstnok en betydelig del av frisindede venstre, og høirepartiet.

Det er vort haab at norske mænd vil forstaa, som Danmarks mænd har forstaat det, at det ikke længer gaar an at stænge kvindelige vælgere ute fra den aktive deltagelse som repræsentanter i nationalforsamlingen.

Og gaar forslaget om enmandskredse igjennem, vil kvinderne i en uoverskuelig fremtid bli utelukket.

I styret for Norsk Kvindesaksforening.

I ærbødighet

Randi Blehr, formand. *Aadel Lampe,* viceformand. *Anna Hvoslef.*
Fredrikke Mørck. Helga Helgesen. Ragna Huser.

Præsident Halvorsen mottok skrivelsen og uttalte paa præsidentskapets vegne sin tak til kvinderne, fordi de var kommet. Alle politiske partier, sa præsidenten, er besjælet av ønsket om at faa en ny og bedre valgordning. Ingen av de foreliggende forslag svarer til de fordringer man nu maa stille til en saadan ordning. Det er alle partier enige om. Der arbeides imidlertid ivrig inden partierne, og vi haaber, ja, der er sandsynlighet for, at man kan arbeide sig sammen og at det vil lykkes at faa istand en valgordning med listevalg og forholdstalsvalg. Han haabet der ved denne vilde bli større chanser for kvinderne til at komme ind i Stortinget. Men denne valgordning vilde bare være en ordning ad hoc.

Derefter begav deputationen sig til statsraadsværelset. Hele Regjeringen, med undtagelse av utenriksministeren, var tilstede. *Fru Blehr* henvendte sig til ministrene i omtrent samme ordelag som til præsidentskapet. *Statsminister Gunnar Knudsen* svarte paa Regjeringens vegne omtrent følgende: Den norske regjering har den fulde forstaaelse av at kvindernes arbeide trængtes, og at det vilde være til styrke og gagn for samfundet. Det nuværende valgsystem indebærer megen uretfærdighet f. eks. likeoverfor socialdemokraterne. Men der er andre som er endda meget mere forurettet, og det er kvinderne som jo utgjør halvparten av landets vælgere. Det har derfor ikke forbauset mig det mindste, sa statsministeren, at kvinderne, naar de ikke kan komme ind paa Stortinget gjennem de politiske partier, de da danner sine egne partier. Han vilde uttale at det imidlertid i første række avhang av kvinderne selv, hvorvidt de kunde bli repræsenteret paa tinget. De maatte arbeide paa inden sine egne kredse at vække forstaaelse og sympati for sin egen sak. Der staar mange mænd som er rede til at støtte kvindernes sak. Og der er ikke tvil om at der i alle dele av vort land findes dygtige kvinder. Utviklingen er git

Fru Blehr frembar paa kvindernes vegne sin tak til statsministeren for hans forstaaelse, og uttalte at kvinderne forstod at vurdere at de fleste av landets besste mænd stod paa kvindernes side. — Med gode forhaabninger skiltes de delegerte ad.

Reverend Dr. Anna Howard Shaw.

Med den dypeste vemod har vi mottat budskapet om at *Rev. Anna Shaw* den 2den juli er gaat bort.

Hendes livlige skikkelse og lyse, kjærlige smil skal aldrig mere straale ut over vore internationale stemmerets kongresser.

I disse var hun sjælen. Ingen var saa klar, saa intelligent, saa fremsynt og saa klok som hun. Ingen mere kjærlig og forstaaelsesfuld.

Og nu er hendes røst forstummet. Den røst som saa ofte talte kvinders sak, fremfor alt deres *stemmerets* sak.

Hun er ikke alene et tap for Amerikas kvinder, og det vil falde vanskelig at faa hendes plass fyldt. Med de mange erfaringer fra kamptiden for stemmeretten, med sin store veltalenhet, sin elskværdige personlighet og sin humor var hun mere end nogen anden skikket til at ta op det arbeide for stemmeret, som *Susan Anthony* og *Elisabeth Cady Stanton* hadde reist.

Hun blev formand i den amerikanske Landskvindestemmeretsforening, var formand i *Den internationale stemmeretskomite inden I. C. W.*, og har som saadan utført et enormt arbeide.

Da Amerika traadte ind i krigen blev Rev. Shaw formand for «*Kvindernes Forsvarskomite*» og utførte et uvurderlig arbeide for sit land inden denne. I juni maaned mottok hun av de Forenede Staters regjering fortjenestemedaljen i guld for sit store opofrende arbeide.

Av fødsel var Anna H. Shaw englænder. Hun var født i *Newcastle on Tyne* i 1847, men kom 4 aar gammel med sine forældre til Amerika.

Efterat hun en tid hadde været lærerinde, kastet hun sig over teologien, kom til Boston i 1875 og blev kandidat i 1877. Efter en del gjenvordigheter fik hun et sognekald i *East Dennis,* hvor hun virket i 7 aar. Men for hendes higende sjæl var dette arbeide ikke nok. Hun vilde ha endda flere kundskaper, og hun begyndte at studere medicin, mens hun fortsatte at præke, døpe, vie og begrave fiskerbefolkningen i East Dennis. I 1885 tok hun den medicinske embedseksamen, men kom aldrig til at praktisere som læge. For under disse sine sisste studier var det at stemmerets-

bevægelsen naadde hende. Hun opgav sit embede, og fra nu av ofret hun sin tid, sine kræfter og al sin store energi for den sak, som blev hende saa inderlig kjær. Hun trodset alle vanskeligheter, der møtte hende paa hendes vei gjennem Amerikas forskjellige stater, hvad enten det var naturen som frembød hindringer, eller det var menneskene som var ondsindede. Like djærvt gik hun paa. Og mange og store er de seire hun har vundet. Før sin død oplevet Reverend Shaw at se den ene efter den anden av Amerikas forenede stater gi sine kvinder stemmeret, og hun forstod at efter de sisste begivenheter vilde det ikke være længe inden kvinders stemmeret er en *fait accompli* over den ganske civiliserte verden.

Vi er forvisset om at alle norske kvinder er enige i at uttale sin dypeste sympati for de amerikanske kvinder med det tap de har lidt ved *Reverend dr. Anna Shaws* bortgang.

Hjemmenes elektrificering.

Paa N. K. N.'s landsmøte i Sandviken talte *fru Lilloe-Hansen* for nødvendigheten av at hjemmene elektrificertes. Der nedsattes en komite «*Hjemmenes elektrificering*», bestaaende av: *Fru Wanda Lilloe-Hansen, frk. arkitekt Lilla Hansen, frk. sekretær Karen Platou, fru Agnes Martens Sparre* (formand), *fru Olga Thinn*. I møte den 12te juli 1919 vedtok denne komite at indsende til statsmagterne følgende enstemmige

RESOLUTION

1. Statstilskud til kommune og kommunale sammenslutninger i disses arbeide for at ta elektriciteten i hjemmenes tjeneste.
2. Eksport av elektrisk energi maa kun finde sted under forutsætning av, at hjemmenes behov til enhver tid er sikret.
3. Stat og kommune i fællesskap sikrer hjemmene et tilstrækkelig kvantum billig elektrisk energi til lys, kokning og opvarmning efter princippet: Minimalkvantum til minimalpris.
4. Stat og kommune fører kontrol med produktion og salg av elektrisk energi og materiel for at dette kan bli tilgjængelig og saa billig som mulig for alle hjem.
5. Mindst to kvinder skal indvælges i saavel lands- som fylkeselektricitetskommissionerne.

Kvindernes Internationale Kongres i Zürich 12—17 mai 1919.

(Slutn. fra forr. nr.).

«Fiender» og dog venner.

Denne konferance skal ogsaa behandle spørsmaalet om *kvindearbeide*. Intet er derfor rimeligere end at kvinder her er repræsenteret saaledes, at de kan gjøre sin indflydelse gjældende. Men med den repræsentation, som det her er tiltænkt dem, vil dette ikke la sig gjøre. Kongressen har derfor rettet en indtrængende appel til Fredskonferancen om, at kvinder i tilbørlig grad maa bli repræsenteret ved arbeiderkonferancerne, og henstillet til den at ingen sak angaaende kvinders arbeide maa avgjøres forinden de kvinder, hvem bestemmelsen skal gjælde, har hat anledning til at uttale sig gjennem f. eks. ansvarlige og saklige kommissioner av kvinder i hvert land.

Denne kongressens appel støtter saaledes den henvendelse, som tidligere er sendt til Fredskonferancen paa initiativ av *Mme. Duchène*. Mme. Duchène er det franske medlem av vor organisations styre. Hun fik ikke pas til at komme til kongressen i Zürich. Men i Paris, hvor hun er bosittende, har hun hele tiden sammen med en international gruppe av kvinder stadig været paa vagt likeoverfor alt som angik kvinders interesse under fredsforhandlingerne — og hun har i den anledning flere gange hat

foretræde for medlemmer av fredskonferancen. Det var som før sagt ved denne gruppe, *fru Ebba Andersen* repræsenterte Norge. Mme. Duchène er kjendt som forfatter av flere brochurer om kvindearbeidet.

Endelig bestemte kongressen ogsaa i anledning denne sak, at samtidig med den *Internationale Arbeiderkonferance* i Washington i oktober, skulde den *Internationale Kvindeligas styre* holde møte for at ta affære likeoverfor konferancen, hvis dette skulde trænges.

Endelig kommer vi til den fjerde gruppe av resolutionen, som nærmest dreiet sig om økonomiske, humanitære og humanistiske saker.

Jeg skal heller ikke her nævne nogen enkelte resolutioner — de vil senere bli trykt alle sammen.

Men kongressens opfatning av disse spørsmaal gik nærmest ut paa følgende: Hvad det økonomiske spørsmaal angik, mente kongressen, at det *økonomiske liv* maatte baseres paa en helt anden grundvold end før. Demokratiske grundsætninger maatte være det bærende for det økonomiske liv, som det var det for det *politiske.* At bygge paa det samme økonomiske system som før, vilde kun føre til nye krige. Kongressen protesterte mot, at folk som i sine land forsøkte at bygge op nye økonomiske tilstande, blev forstyrret i disse bestræbelser ved militære angrep fra det gamle systems magthavere. Undertrykkelse av disse forsøk kunde bli til ubodelig skade for hele menneskehetens ikke bare økonomiske, men ogsaa moralske utvikling. Kongressen opfordret alle til fordomsfrit at overveie, hvorledes det økonomiske liv kunde bygges op paa et retfærdigere grundlag end før. Det var den grundopfatning som gjorde sig gjældende angaaende det økonomiske spørsmaal.

Av *humanitære* og *humanistiske* saker, som særlig traadte i forgrunden skal jeg bare nævne, at der var en resolution om *amnesti* for politiske fanger og for folk, som hadde negtet at gjøre krigstjeneste av samvittighetsgrunde. Disse krigsnegtere var efter de oplysninger, som fremkom paa kongressen, ret mange, og de hadde faat den mest haarreisende behandling — middelaldersk tortur — i *alle* land.

Saa var der en resolution som fordret *gjenindførelse av asylretten* osv. Særlig koncentrerte kongressen sin opmerksomhet paa betydningen av at opdrage den unge slegt til fredelige idealer. I anledning dette spørsmaal *strømmet* der forslag ind til resolutionskomiteen. Den norske gruppes forslag om oprettelse av et *Permanent Internationalt Opdragelses- og Folkeoplysningsraad,* (som vil være de fleste bekjendt gjennem det cirkulære, som «Den norske gruppe» utsendte like før kongressen) gik en-

stemmig igjennem. Der blev for denne sak nedsat en særskilt international komité med det opdrag at sætte sig i forbindelse med de pædagogiske kræfter inden hvert land og gjøre det forberedende arbeide for dannelsen av et saadant raad, samt forsøke at skape et økonomisk grundlag for dets virksomhet. Som formand for denne komite blev den norske gruppes formand *) valgt.

Tilsidst er par ord om kongressens forretningsanliggender. Det internationale kontor, som siden kongressen i Haag hadde været i *Amsterdam* under ledelse av *dr. Aletta Jacobs,* blev nu bestemt flyttet til *Genf,* som jo skal være sætet for Nationernes Liga. Dens bestyrer blev *dr. Emily Balch,* tidligere professor i socialøkonomi i de Forenede Stater. Det internationale styre blev utvidet til 10. Som styremedlemmer blev valgt *Jane Addams,* præsident (Forenede Stater), som vicepræsidenter *Lida Gustava Heymann* (Tyskland) og *Mrs. Swanwick* (England). Som sekretær *dr. Emily Balch* (Forenede Stater) og *Mewrouw Ramondt* (Holland). De øvrige var *Mme. Duchène* (Frankrike), *Mlle. Gobat* (Schweiz), *Frau Herzska* (Østerrike), *Christal Macmillan* (England) og *Martha Larsen* (Norge). Martha Larsen blev formand i finanskomiteen.

Utgifterne ved kongressen blev bestridt av de fleste deltagende land efter bedste evne. Norge kunde overbringe det anseelige beløp av 8 000 frc., takket være de bidrag som endel damer i Kristiania med *tandlæge Kaja Hansen* i spidsen hadde været saa elskværdig at indsamle.**)

Endelig blev der opnævnt en deputation som skulde overbringe fredskonferancen i Versailles kongressens beslutninger. Denne bestod av *Jane Addams* (præsident), *Mrs. Despard* (England, *general French's* søster), *Mme. Duchène* (Frankrike), *Signora Genoni* (Italien), *Mme. Ragaz* (Schweiz), *Christal Macmillan* (England).

Jeg har git et ganske kort og nøkternt referat av Kvindernes Internationale Kongres i Zürich.

Enhver faar selv opgjøre sig sin mening om betydningen av en saadan kongres.

Men — ingen mener vel, at vi, som var der, er saa naive at vi tror, at de «*fire store*» i *Versailles* vil ta noget hensyn til vore protester og vore raad. Nei — for de kvinder, som møttes der,

*) Formand i Den norske gruppe er dr. phil. Emily Arnesen.
Red.

**) Et regnskap over de indkomne beløp vil senere bli offentliggjort, tillike med en liste over bidragsydernes navne. Likesaa vil samtlige resolutioner bli oversat og trykt til høsten.

var det en samvittighets sak at skrike ut over verden sin protest mot uretten, og styrke hverandres mot og kraft til forsøket paa at bygge op nye værdier for menneskeheten. Om dette skal lykkes, det er enhver og alle ansvarlige for!

Emily Arnesen.

Ianledning av N. K. N.'s landsmøte i Sandviken.

Til «Nylænde»s redaktion!

La mig straks si det: Jeg er enig med den ærede redaktion i at alt var gjort fra *Asker* og *Bærums* side for at gjøre landsmotet saa lyst og godt for deltagerne som mulig. Men — der er én ting som for mig personlig, og jeg vet mange er enig, ikke svarte til forventningerne, og det var at man ikke paa landsmøtets program hadde git en *rummeligere plass for den sak som for os kvinder nu er den mest brændende,* nemlig *valgordningen* og fremfor alt: *Valgagitationen.*

Mange store og vigtige saker blev drøftet, gode foredrag blev holdt, resolutioner blev fattet, som har sin store betydning for kvinders sak, om det kan lykkes at faa dem til *at gaa igjennem.* Kort sagt: Det hele møte var præget av den aand som skal bære bud ut til verden om at kvinder har forstaaelse av hvad det gjælder, har hjertelag for det som er «*vrangt og skakt*», og vil sætte sin kraft og sine evner ind paa at faa det bedret.

Men — hvor saa mange kvinder var kommet sammen fra alle kanter av vort vidtstrakte land, burde der efter min — og manges med min — mening været ganske grundig og indgaaende diskuteret spørsmaalet om hvorledes vi kvinder skal drive vor valgagitation til høsten. For det gjælder da virkelig for os nu at sætte noget ind paa at faa kvindelige repræsentanter ind i Stortinget! Møtet selv bar vidnesbyrd om at dygtighet findes der tilstrækkelig av blandt kvinderne, saa vi behøver ikke at komme ind paa den ting.

Dr. Ellen Gleditsch's udmerkede, saklige og interessante foredrag kom frem 1 time før man stod likeoverfor opbrudd til en fest. De fleste var slappe efter en meget lang og anstrengende formiddag, og doktorens foredrag var det sisste i rækken den dag. Efter foredraget blev der git hver taler 2 minutter paa mindre end 1

kvarter. Det hele gik med elektrisk fart. Og om agitation blev der i det hele ikke talt. Uten en kraftig og godt organiseret valgagitation faar vi ikke nogen av de dygtige kvinder — f. eks. dem vi møtte i Sandviken — ind paa Stortinget. Og faar vi ikke kvinder med i nationalforsamlingen, saa de kan tale vor sak, saa nytter det litet at vedta resolutioner og diskutere spørsmaal som specielt hører hjemme blandt kvinder.

Vel er det saa, at N. K. N. har mange forskjellige led inden sin organisation, og det arme styre skal tilfredsstille til alle kanter. Men det som der gjennem alle aar har været kjæmpet for som vort endelige maal, det er at faa kvinder direkte med i stats- og samfundsarbeidet i en saa vid utstrækning, at det kan merkes at *den kvindelige aand sammen med den mandlige — den helt menneskelige aand altsaa* — har skapt lovene, har været med at reformere, og især nu: *Blir med at bygge op det nye samfund, som trænger saa meget av kvindernes kjærlighets evner, om det skal holde maal.*

Det forekommer mig, kjære redaktør, at dette spørsmaal *maa* interessere *alle* led inden N. K. N. For mange staar det, som sagt som *det første.* Saa kommer alle de andre. *Deltager.*

Litt mere fra Kvindernes internationale kongres i Zürich, mai 1919.

Fra første øieblik jeg kom ind i kongressens forsamlingssal, vaktes min interesse. Hvordan tænkte og følte disse kvinder, hvordan hadde de arbeidet hittil, og hvordan vilde de fortsætte? Stod vi ved et punkt, hvor nye retningslinjer skulde anvises — hvad godt kunde vi vente av deres videre arbeide?

Deres ansigter viste at de hadde set, oplevet og lidt meget, vel ikke personlige tap alle, men ved den altomfattende bekymring for sit land og sit folk. Beretningerne viste at de hadde kjæmpet for sine idealer, hadde maattet se det gode hensygne og det onde seire.

Men de hadde ogsaa vundet noget gjennem de bitre erfaringer. De var blit istand til at møte alt med tilkjæmpet ro, med en sterk, fast, ja haard vilje til at komme ut av den gamle magtesløshet og til at forhindre mere blodsutgydelser, mere uretfærdighet, mere lidelse.

Jeg blev mere og mere spændt, og spurte mig selv hvad disse

intelligente, noble kvinder hadde at lære os, og hvordan de nu vilde ta samfundsarbeidet op. Jeg visste at de fleste av dem deltok og hadde i flere aar deltat i det sociale og politiske arbeide i sine hjemland. De hadde hat utsatte poster: Enerepræsentanten i det amerikanske parlament var der, enerepræsentanter i baade det ene og det andet var der. Politisk og socialt set hadde de vel erfaret det samme, og hat den samme skjæbne som kvinderne herhjemme. Det var gaat dem som det gik *Wergelands* tidsel og ukrudtsplukker. Han hadde isinde at rydde hele sin fars store aker fri for ukrudt, men naar kvelden kom, og han hadde plukket og plukket den hele dag, saa hadde han kun klart en armslængde ut fra sig. Jeg spurte mig selv: Kan de efter alle de erfaringer de har høstet, fortsætte paa samme vis?

Svaret kom i den maate hvorpaa de behandlet de forskjellige saker.

Svaret kom som sterke krav til kvindernes deltagelse i det sociale arbeide, og at de bevisst utnytter den stemmeret, som mange i krigsaarene hadde vundet sig frem til.

Mrs. Despard, England, rettet en sterk appel til kvinderne om at bruke sin ret og bli en politisk magt, for at de kunde verne om sine vakreste opgaver:

«At opdra barna til mennesker som vet at vurdere fredens skjønhet».

Hun opfordret til et intenst arbeide for at overvinde kvindernes politiske svakhet, og vække interesse hos de kvinder som fremdeles staar utenfor.

Fräulein Glücklich, Ungarn, skildret i livfulde ord ungarerindens lange kamp for stemmeret, og «mandsregimentets» mangel paa evne til at forene Ungarns forskjellige nationaliteter og forhindre krigen. Kvinderne i alle lande maa sætte alt ind paa en lov hvor — «ret gaar foran vold». Kun paa den maate kan kvinderne bygge freden.

Mrs. Moore, Australien, fremhævet, at det var besst at ha et fuldstændig uavhængig kvindeparti.

Dr. Anita Augsburg, Tyskland, betonte at de tyske kvinder i revolutionens stormløp idag hadde vundet større ret og frihet end kvinderne i de fleste av Europas lande. Kvindernes stemmeret maa hjælpe mændene til en varig fred. Kvindens hele væsen er indrettet paa livsfrembringelse og livets bevaring. Hun vil derfor, naar hun faar indflydelse paa statsvæsenet, rette hele sin stræben paa gjenopbygningen av de ødelagte lande.

Kan kvinderne ikke vinde nogen virkelig indflydelse paa statslivet, saa nytter stemmeretten alene intet.

Kvinderne maa overalt være medvirkende i forvaltningen.

Til nu har utelukkende mandsaanden regjert, og den har ført

staten i avgrunden — nu maa kvindernes aand gjenemtrænge den hele verden, og solidaritetsfølelsen avløse egoismen.

Mme. Mélinne, Frankrike, sa i sin hilsen til kongressen, at krigen kun var blit mulig, fordi kvinderne ikke hadde hat ret til at tale med og virke med. Det er ikke kvindens kamp mot manden vi vil, men vi vil haand i haand med manden skape den nye verden og barnas lykke.

Miss Rankins, Amerika, fremhævet at den første betingelse for en international forstaaelse er den fuldstændige likeberettigelse og anerkjendelse av mand og kvinde. Kun samhold av alle kvinder i alle land, skaper en mulighet for fuld utvikling for barna, saavel for gutter som for piker.

Miss Ashton ,England, manet kvinderne til i den næste generations interesse, at organisere sig bedre, saa ikke mændenes vaaben igjen skulde komme skillende imellem. Veien til virkelig demokrati vil være den besste vei til fred.

Straalende kom svaret gjennem *frau Hertzka fra Wien.* Hun trak op de linjer kvinderne hadde at arbeide efter. Hun fortalte om revolutionen i Østerrike, og om at kvinderne gjennem denne hadde faat stemmeret. Kvinderne var der, som i andre lande, litet forberedt paa at bruke den. Derfor maatte der gripes kraftig an for at man ikke skulde lide samme skjæbne som kvinderne i de lande som allerede i flere aar (se Norge) har hat denne efterstræpte borgerret. — Kvinderne skal ha lov til uhindret at øve den retten.

I Østerrike dannes fortiden et parti, bestaaende utelukkende av kvinder, og det er det eneste parti man kan haabe virkelig gjør alvor av fredstanken.

Hun uttalte: Vi maa drive et sterkt oplysningsarbeide. Kvinderne maa faa kundskap om by- og statsvæsen og ogsaa sætte sig ind i utenrikspolitikken. Vi maa ha valgbyraaer. Vi maa danne vort eget parti, et kvindeparti med eget program. Vi maa med i alt hvad der heter regjering, lovgivende forsamlinger, kommunal ledelse og andet. Ikke være en eller en bitte liten minoritet i komiteer eller styrer, men bli tilstrækkelig repræsentert, sterke i os selv og selvstændige i vore meninger.

Mændene maa ikke længer alene faa bestemme krig eller fred, skalte og valte med landet og folket — kvindernes dyreste eie — og kvinderne bare være henvist til at yde, taale og lide.

Frau Hertzka pekte paa den vei kvinderne nu maatte gaa, og at det vilde bli prøvet i alle lande, det er jeg overbevist om.

Der raadet en sterk tro paa og overbevisning om kvindernes store evne til at bringe samfundet og verdensmoralen over i en bedre gate. Det gjælder bare at kvinderne vaagner, ikke bare nogen faa — men *som mængde,* og bruker de evner og specielle anlæg som de har vist sig at være i besiddelse av.

Krig, sorg og savn har virket vækkende i de krigførende lande. Den nye verden er i anmarsch, og skal ikke bæres oppe kun av manden, men ogsaa av kvinden, og vi har grund til, efter hvad vi har set og hørt paa kvindekongressen, at haabe at kvinder vil bære sin del av ansvaret med dygtighet og værdighet. Idealet skal igjen faa en hædersplass som alle maa se og skal arbeide i nærheten av.

For nogen aar siden var det at ha idealer gaat av mote. Om man endnu hadde et ideal, maatte man helst ikke vedkjende sig det.

Men nu, efter alt det forfærdelige som er hændt, trænger vi et ideal og klamrer os til det. Kvinderne har aldrig kunnet leve uten det, de er de naturlige forkjæmpere for hele den nye verden. Derfor kunde kvinderne allerede i 1915 møtes til fredskongres i Haag, og mai 1919 i Zürich. Derfor var det dem som gav idéen til nationernes liga — og derfor uttalte de uten nølen sin mening om fredsbetingelserne, hungerblokaden, Nationernes Liga og alle de andre sociale spørsmaal. Wilson var klok nok til at svare paa kongressens telegrammer — han saa sikkert i kvinderne en del av den nye verdens statsmænd.

Bergljot Larsson.

Brev fra Sverige.*)

Mai 1919.

Endelig kom befrielsens dag ogsaa for Sveriges kvinder efter meget stræv og lang venten. Den 24de mai vedtok riksdagens begge kamre regjeringens forslag om politisk stemmeret og valgbarhet for kvinder paa samme vilkaar som for mænd. Betingelserne for retten at vælge til *Første Kammer* er at være naadd 27-aars alderen i det sisst forløpne aar. Undtagen er den, som staar under formynderskap eller den som er forklaret uværdig til at brukes i rikets tjeneste, eller til at tale andres sak foran retten.

Valgene til dette kammer er indirekte og proportionelle. Vælgerne er landstingene landet over, og i de største byerne specielt valgte elektorer — i Stockholm 100 og i Gøteborg 60 —like mange som statsfuldmægtiger. Før var det statsfuldmægtigene i disse byer som var vælgere. Landstingene og elektorerne vælges av de kommunalt stemmeberettigede.

For at kunne vælges til medlem av 1ste K. maa man være naadd 35-aars alderen og i de nærmeste 3 aar før valget ha været eier til fast eiendom takseret til mindst 50 000 kroner, eller ha skattet for en aarlig indtægt av mindst 3 000 kroner. Hvis en riksdags-

*) Har henligget av mangel paa plass.

mand kommer i den stilling, at han ikke vilde være eller hadde været valgbar til kamret maa han fratræde sit mandat.

I honorar mottar kamrets medlemmer 1 200 kroner for hver lagtima riksdag og erstatning for reisen. Første kamrets 150 medlemmer vælges for en tid av 8 aar.

Valgene til *Andet Kammer* er direkte og proportionelle. Til dette kammer har enhver stemmeret, som under det sisst forløpne aar har naadd 23-aars alderen. Undtagen av den som har formynder eller staar i konkurs eller forsørges av fattigkassen, eller som har mistet sin stemmeret paa grund av idømt straf, eller som ikke har utført sin vernepligt. Kamrets 230 medlemmer vælges for en tid av 4 aar og nyder samme honorar som i 1ste K.

I første Kammer hvor oppositionen har været permament og kraftig helt siden Borgs motion for 30 aar siden, var den nu pludselig blit paralyseret og forstummet. Ikke én stemme hørtes fra de mange motstanderes side. Kun nogen av vore venner talte, blandt dem fremst vor første og største drabant *Lindhagen* og statsminister *Edén*. Det laa altsaa ingen spænding i luften som saa mange gange før. Ingen votering blev begjæret. Nogen faa svake jaer var alt. Og saa faldt talmandens — præsidentens — klubbe over en beslutning av den største rækkevidde. Tilsynelatende blev den store grundlovsforandring gjort med en likegyldighet som gjaldt det den ubetydeligste sak i verden. Grunden hertil laa for en stor del i at saken egentlig var avgjort ved høires løfter i et kompromis paa urtima riksdagen december 1918.

Loven kan dog ikke sanktioneres forinden forslaget blir vedtat endnu en gang i næste riksdagsperiode, men dette betragtes kun som en formalitet. Det avgjørende er den nu fattede beslutning. Ogsaa i Andet Kammer blev vedtagelsen selvfølgelig enstemmig.

Hos de fleste av os var den første følelse visstnok temmelig fri for jubel. Vi følte mere forundring. Var det mulig — var det sandt? Glæden — en alvorsfyldt glæde — kom senere og fik uttryk i en vakker fest i Auditorium paa Kristi Himmelfartsdag. Det blev en høitidsstund som ikke glemmes — den forhøiedes ved de kjære norske og danske gjester som var sendt til os for at uttrykke en samhørighetsfølelse og venlighet hos vore nabolande som vi satte den største pris paa.

Søndag hadde Uppsala F. K. P. R. en glimrende fest i universitetets aula som rummer over 2 000 mennesker og var overfyldt. Talere var Uppsala F. K. P. R.'s ordfører, fru *Ellen Hagen, Statsministeren, Erkebispen og Selma Lagerløf*. Paa mange steder i landet er der avholdt glædesfester, i Gøteborg med dr. *Gulli Petrini* som taler, i Malmø med kand. jur. *Anna Wicksell* osv.

I disse dage har kvinderne vundet endnu en seir, nemlig at justisministeren har tilkaldt 4 sakkyndige, to mænd og to kvinder, for at utrede spørsmaalet om utstrækning av kvinders tiltræde til civil statstjeneste. Til fru *Emilia Broomé* er overladt at som ordfører lede de sakkyndiges utredning. Selvfølgelig er det første gang at en kvinde blir ordfører i en kongreskommission. Den anden kvindelige sakkyndige er kand. jur. frk. *Mathilde Staêl v. Holstein.* Denne kommission er saa meget mere glædelig som den er tilsat uten hensyn til at Første Kammer netop har avslaat et grundlovsforslag som i princip jevnstillet kvinde og mand med hensyn til retten til at beklæde statsembeder.

Det har altsaa gaat hurtig fremover for kvinderne i den sisste tid. Og deres interesse vokser forbausende, hvad der viste sig ved de kommunale valg ivaar, hvor kvinderne deltok med en ganske uventet livlighet. Det var nemlig første gang de gik til valg efterat ha faat almindelig stemmeret, og man var derfor usikker paa at kvinderne i større utstrækning og inden alle partier vilde bruke sin ret. Men dette blev i høi grad tilfældet. Endnu foreligger ingen sikre tal. Man vet kun at kvinder inden alle partier møtte frem efter flittig at ha besøkt foregaaende oplysningskurser og valgmøter.

Jeg tror at *Sigrid Leijonhufvud* ser ret naar hun synger i sin kantate:

«I ljusnande natten brinner
en våreld högt på topp
Nu sol över bergen rinner
nu dag går opp!»

Ann Margret Holmgren.

Brev fra Island.

Siden krigen begyndte har vi hat ingen eller liten forbindelse med Island. I de første dager av mai mottok vi imidlertid nedenstaaende brev, som viser at de islandske kvinder har været vaakne og er likesaa interesserte som før.

Høistærede redaktør!

Jeg takker Dem ærbødigst for Deres ærede blad «Nylænde», som jeg læser med glæde. De norske kvinders dygtighet og samhold beundrer jeg og alt det de faar utrettet for landsgavnlige formaal!

Vi islandske kvinder er ikke paa langt nær saa godt organiserte, men holder nu paa med at slutte os sammen. Nord-Islands kvinder har et raad for sig siden 1914, med aarlige møter, og nu

de to sidste aar med et tidsskrift, som skynder paa organisationen. Dette skrift har jeg lyst til at sende Dem til tak for den hjælp og nytte som jeg har hat av «*Nylænde.*»

Reykjavik har ogsaa et raad for mange av sine foreninger, og arbeider paa barnehjem og en kvindernes bygning m. m., foruten at alle Islands kvinder siden 19. juni 1915 har samlet til et hospital for hele landet i Reykjavik, som nu skal bygges straks man faar materialer.

Vort raad her paa Nordlandet arbeider paa indsamling til et tuberkulosesanatorium for Nord-Island — eller tuberkulosehjem, hvilket er besst? Et saadant findes paa Syd-Island, men det er tungvindt, langt og dyrt at sende patienter dit, og det blir nu ogsaa for litet. Hvilket er nu besst: I vore tyndt befolkede bygder at faa flere tuberkulosehjem, eller et sanatorium? Jeg ser at norske kvinder arbeider meget for hjemmene, er det mest for uhelbredelige patienter?

Som De ser av skriftet er det hjemlige saker vi arbeider for, ikke høitravende endnu, bare ting det daglige vedkommende, det slaar besst an: *Husflid, sykepleie og havebruk,* det blir staaende for det første.

Vi skal snart slutte sammen de enkelte raad bortover landet og da tar vi flere saker op. Vi skal øve os hver for sig først.

Jeg er Dem meget taknemlig for hvilkesomhelst oplysninger angaaende lovforandringer f. eks. for kvinder og vil be Dem sende mig pr. postopkrav foredrag som er trykt og ansees for særdeles gode om forhold vedkommende os kvinder, vi kan nok ha stor nytte av dem her ogsaa. Er der ikke særtrykt lov om boliginspektion, den trænges her hos os.

Jordmorlov har Norge vel adskillig mere tidsmæssig end Island, det blir visst det første større tak vi tar her os os.

Med de besste ønsker for heldig fremgang av de vigtige saker, De arbeider for.

Med ærbødighet og venskapelighet Deres

Haldora Bjarnedottir.

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 15. AUGUST 1919	Nr. 16

Elise og Fredrikke Rye.

Elise og *Fredrikke Rye* var født paa *Oterholt* i Bø i Telemarken, *Elise* i aaret 1827 og *Fredrikke* i 1829. De var døtre av *oberstløitnant Mathias Rye* og *hustru, født Gasmann.* Sin første undervisning fik de i hjemmet av guvernanter. Senere da forældrene flyttet til Horten, fik de lettere adgang til at utvide sine kundskaper, og hele sit liv drev de indgaaende selvstudier, likesom de ved hyppige utenlandsreiser tilfredsstillet sin videlyst og erhvervet sig rent exceptionelle kundskaper i sprog.

Først hadde de en liten pikeskole paa Horten; men i 1861, efter farens død, flyttet de til Arendal og oprettet en skole der. I 1869 sa de Arendal farvel og drog til Tønsberg. Den nærmeste grund til at de forlot Arendal var, at de laa i underhandling med *fru Autenrieth* i Kristiania om at overta hendes skole, men da dette i sisste øieblik av en eller anden grund ikke gik i laas, og da de allerede hadde arrangert sig paa opbrudd, mottok de en henvendelse fra Tønsberg om at komme dit og holde skole.

Elise Ryes hovedfag var fransk, geografi og haandarbeide, Fredrikkes engelsk, historie, botanik og norsk. Elises elever er hende den dag i dag taknemmelige for al den fransk hun fik pløiet ind i dem. I øverste klasse oversatte de endog meget vanskelige stykker fra «*Revue des deux mondes*».

Fordums elever, baade paa Horten og i Arendal og Tønsberg, skildrer dem begge som nøkterne, sympatiske og aandfulde mennesker. Om Fredrikkes timer siger en av hendes elever: at de hørte til de interessanteste hun nogen gang har hat. Hendes norsk- og historieundervisning var simpelthen tændende. Hun ledet paa en egen maate elevenes tanker, og ansporet deres intelligens til at yde det ytterste. Naar elevene spurte om et eller andet, svarte hun sjelden direkte, men vilde som regel først vite hvad de selv mente om tingen, og hvorfor. Og elevene følte sig vældig smigret ved den slags appeller til deres sunde fornuft Norsk litteraturhistorie var ikke almindelig skolefag i de dage; men hun fortalte saa fængslende om de forskjellige forfattere at elevene fik lyst til at stifte nærmere bekjendtskap med dem og studere dem paa egen haand. En elev fortæller, at det var Fredrikke Rye som indgav hende hendes kjærlighet til *Henrik Wergeland,* likesom hun i historietimerne hadde aapnet hendes øine for *Snorre Sturlason.* Gamle Tønsberg-elever fortæller at det altid var fest naar frøknerne Rye kom paa besøk i deres hjem. Da lyttet de med spændt opmerksomhet til den interessante konversation der altid utspandt sig naar de var tilstede.

I 1876 flyttet de til Kristiania. Elise blev lærerinde ved *frk. Sylows* skole, og Fredrikke ved *frk. Bauers.* Ved sidstnævnte skole underviste Fredrikke til 1881, og i en skoleberetning omtales hun som en av dem som «*har hat betydning for skolens utvikling*». I 1881 blev ogsaa hun ansat ved frk. Sylows skole. Her underviste de begge i mange aar og fandt sig særdeles vel. Frøknerne Sylow var gamle kjære venner fra før, for hvem de næret en varm hengivenhet, og som de levende kunde sympatisere med. Det er især fra denne tid i Kristiania jeg selv kan beskrive dem efter personlig erfaring, og meget, meget har jeg dem at takke for. Da jeg 16 aar gammel, for første gang skulde ut i livet, utstyret de mig med en hel del engelsk og fransk litteratur, og ansporet siden paa hver tænkelig vis min lærelyst. Da jeg

nogen aar senere for første gang blev buden til England til gode venner der, var det dem som især ivret for at jeg skulde komme avsted. Store blomsterelskere var de begge alle dage. De var altid bekjendt for sine deilige blomster. I Tønsberg var de især berømt for sine *azaleaer,* og i Kristiania hadde de et nydelig litet blomsterværelse. Et av Fredrikkes kjæreste fag var botanik. En sommer var vi sammen paa *Tromøen* for at botanisere; jeg husker endnu vor fryd, da vi fandt vort første eksemplar av *dipsacus.* En anden sommer drev vi botaniske studier paa *Eidsbugaren.* Fra Kristiania gjorde vi, med flere andre, hyppige utflugter til *Hovedøen,* især naar den violette pulsatilla paa sydskrænten av øen stod i blomst. Paa *Kongsvold* paa *Dovre* laa hun ogsaa flere sommere og gjennemstreifet *Knudshø* med svenske botanikere. *Moser* og *Carex* interesserte hun sig meget for. og selv de vanskelige *hieracier* kunde hun paa sine fingre.

I Kristiania hadde de i mange aar mottagelse hver lørdag i sin hyggelige lille leilighet. Allerede kl. 4 var de parat til at motta sine gjester. De der kunde indfinde sig saa tidlig, var altid sikre paa at bli bevertet med den lifligste kaffe, ferskt franskbrød og appelsinmarmelade, mens endel der først kom senere, maatte nøie sig med en ganske enkel, men meget velsmakende aftensmat. For sin te var de ogsaa berømt og det smør de holdt, var altid av allerbedste vare. Disse lørdagsaftener er sikkert uforglemmelige for en hel del av os. Jeg var selv blandt de yngste i laget, men jeg vet jeg var ulykkelig naar et eller andet hindret mig i at indfinde mig. Blandt gjesterne var baade ældre og yngre. Mange av dem var vidt bereiste, og der vanket altid en hel del interessant reisesnak. De fleste var meget belæste, saa der ofte utspandt sig livlige diskussioner om bøker og tidsskriftartikler, og blandt de yngre var baade medicinske, filologiske og teologiske kvindelige studerende, som var sterkt optat av sine studier og gav meget morsomt til bedste som vedrørte disse. Vi syntes alle at de stunder vi tilbragte hos «Ryerne» var nogen av de interessanteste vi hadde.

Skjønt de begge ved denne tid var aldrende damer, hadde de den største interesse for ungdommen og for alt hvad der rørte sig i tiden, og fordomsfriere og naturligere og sundere mennesker tror jeg ikke at der eksisterer.

De var udmerkede fotgjængere, og sammen med de yngste av sine lørdagsgjester foretok de hyppige utflugter til *Nordmarken, Frognersæteren, Bygdø* og *Hovedøen.* Og aldrig klaget de over træthet. Fredrikke var endog en ivrig *Jotunheim*er like til sine sidste dage. Hun var over 60 aar, da hun var paa *Galdhøpiggen;* men hvad der var mer beundringsværdig var at hun ved samme alder gik langs *Gjendestranden* fra *Memurubod* til *Gjendesheim,* en ingenlunde let passage, som selv to spræke Kristianiastudenter fandt anstrengende nok. Jotunheimen elsket hun, og netop derfra har jeg nogen av mine allerbedste minder om hende. Skjønt hun selv ikke kunde bestige de vanskeligere tinder, var ingen ivrigere end hun for at vi yngre skulde komme til, og ogsaa paa dette felt har jeg hendes iver at takke for, at nogen av mine høieste ønsker i denne retning blev opfyldt. Sine Jotunheims-vandringer vilde hun vistnok endnu ha fortsat i mange aar hvis hun hadde levet; men allerede et par aar efter døde hun, i 1892, 63 aar gammel.

Jeg har aldrig truffet nogen hvis domme jeg har respektert mer end Fredrikke Ryes. Hendes argumenter var skarpe og fyndige og altid vel gjennemtænkte. Skulde man sige om nogen kvinde at hun hadde en mandlig intelligens, maatte det være om hende. Da hendes bror, *stiftamtmand Rye,* møtte paa stortinget som repræsentant for Bergen, sa en gammel embedsmand som kjendte familien godt: «Ja, stiftamtmanden er bra nok; men jeg skulde heller set hans søster Fredrikke paa tinget.» Det var simpelthen en fryd og et usigelig velvære at være sammen med hende. Hun var av de mennesker som ved sin blotte nærværelse stemmer harmonisk. De fleste vilde sagt om hende at hun ikke var meget talende. Saken var, hun kunde ikke, eller snarere vilde ikke «snakke om ingenting». Pjat kunde hun ikke fordra. Men kom først samtalen ind paa litt vigtigere temaer, blev hun livlig og ivrig som faa.

Som før nævnt hadde de begge ganske exceptionelle sprogkundskaper. Foruten *fransk, tysk* og *engelsk* kunde Fredrikke adskillig *latin* og ikke saa litet *græsk.* Hendes lærer i græsk sa han aldrig hadde hat en dygtigere og intelligentere elev. Paa sine gamle dage studerte hun endog *nygræsk.* Elise talte foruten de almindelige fremmede sprog ogsaa udmerket *italiensk* og

hadde stadig italienske bøker liggende paa sit bord. Da *Eleonore Duse* var i Kristiania og blandt andet optraadte i *La Gioconda*, foreslog Elise straks at gjennemgaa hele dramaet med mig paa italiensk, forat nydelsen ved at se *Duse* kunde bli saa meget større, og hun ofret en hel dag paa dette. Hun elsket Italien, som hun visst besøkte 4 a 5 ganger, sidste gang bare et par aar før sin død, som indtraf i 1907, da hun var 80 aar gammel. Elise var anset for at være den livligste av de to, da hun hadde lettere for at bevæge sig paa mer almindelige felter. Hun ogsaa var meget intelligent; men hun kunde ikke hamle op med Fredrikke.

Skjønt de begge var hvad man maatte kalde *lærde damer*, var de paa ingen maate «*blaastrømper*». De var rene mestere i at skjøtte sit hus, hadde aldrig tjenestepike, lavet udmerket mat, sydde sine kjoler selv, broderte og kniplet de nydeligste saker, dyrket sine blomster og fik allikevel tid til at færdes en hel del ute i Guds frie natur.

Skulde vi som holdt mest av dem, i faa ord uttrykke hvad det var som gjorde dem saa tiltrækkende, tror jeg vi maatte si: Det var deres alvorlige, men freidige livssyn, deres fordomsfrihet og forstaaelse, deres livlige aand og ungdommelige energi, og ikke mindst deres varme hjerte og rørende omtanke for andre. De var gjennemkultiverte mennesker, sanddrue og paalidelige som faa, naturlige og retskafne i al sin færd; ja sandelig, de var av den slags mennesker som i sit daglige liv ved sit eksempel utretter mere end mange av verdens største. Og det sier jeg, at er det saa bestemt at vi engang hinsides skal møte dem vi her har vandret sammen med, da nævner jeg Fredrikke Rye som den jeg mest av alle længes efter at træffe igjen.

Therese Bertheau.

Ny valgordning.

Efter anmodning hadde repræsentanter for *Venstrekvinnelaget* foretræde for styret for *Stortingets Venstreforening* torsdag 12te juli. Idet lagets formand overrakte *præsident Tveiten Norsk Kvindesaksforenings* henvendelse til de politiske partier, uttrykte hun sin glæde over, at der blev git styret anledning til at fremholde lagets syn paa de fremsatte forslag til ny valgordning.

Derpaa gav hun ordet til *fru Agnes Martens Sparre,* venstrekvindernes eneste repræsentant paa landsmøtet. Fru Sparre uttalte omtrent følgende:

«I nationernes som i individernes liv er der enkelte begivenheter som indvarsler en ny tid. Det er tilfældet med en ny valgordning. Saken er skapt av tidens krav og et enstemmig rop om retfærdighet. Kvinderne har længe krævet forandring i den bestaaende valgordning, men er av venstres mænd blit møtt med den indvending, at venstre har arbeidet valgordningen frem og kan ikke nu erklære den for et mislykket projekt. Svaret vidner om, at det ikke altid er den principielle retfærdighets krav som har baaret det nuværende venstrepartis arbeide frem.

Kvinderne føler trang til at rette følgende spørsmaal til venstres mænd: «Vil venstre i kraft av sine traditioner og politiske idealer arbeide for en ny valgordning? *Venstrekvinnelaget* der altid har stillet sig som maal at hjælpe at opretholde venstres store ideelle principper, slutter sig til kravet om stemmelikhet og retfærdighet som besst fremmes gjennem flermandskredse med forholdsvalg i størst mulige valgdistrikter. Fremforalt: *bort med enmandskredsene.* Systemet dømtes principielt av venstres landsmøte. Det bærende princip for alt reformarbeide er utvikling av alle evner og alle muligheter uten hensyn til kjøn, stand eller klasse. Derfor maa kvinderne ikke utestænges fra at ta sin del av arbeide og ansvar for statens anliggender. Samfundet trænger at det kvindelige element gjør sig gjældende ved behandling av love, og kvinderne hævder at intet storting er et gyldig uttryk for retfærdighetskravet, saalænge de ikke er delagtige i det høieste ansvar som repræsenteres av Stortinget. Ansvaret for de kommende aars politiske kurs ligger hos venstre. Paa grund av spørsmaalets rækkevidde har *Venstrekvinnelaget* fundet at maatte foreta dette usedvanlige skridt. Det er nu en besøkelsestid for venstre. *Venstrekvinnelaget* henstiller indtrængende til partiets mænd at fremme en avgjørelse som vil bety vekst og ikke stagnation. Kvinderne er vaakne og følger hvad der sker.»

Hertil svarte præsident Tveiten:

«Der foreligger som bekjendt flere forslag end partier. Skal en ny valgordning komme istand, maa det ske gjennem kompromis. Til det temmelig sterke angrep som var rettet mot det nuværende venstre for ikke længer at følge de ideelle principper, men at ta praktiske hensyn og partihensyn, vilde han bemerke, at kvinderne jo nu hadde stemmeret, intet kunde hindre dem i at faa repræsentanter paa Stortinget, hvis de arbeidet tilstrækkelig og eiet personligheter med kundskap og indsigt nok til at

gjøre sig politisk gjældende. Angaaende venstres stilling til valgordningen kunde han paa dette tidspunkt kun uttale, at venstre vilde arbeide for flermandskredse med forholdsvalg.»

Lagets formand takket for den elskværdige og forstaaelsesfulde mottagelse av deputationen. Hun var enig med præsidenten i, at kvindernes repræsentation i første række avhang av deres arbeide og den indsats de evnet at gjøre i det politiske liv, men hævdet bestemt at en valgordning med enmandskredse la dem næsten uovervindelige hindringer iveien. Det vilde betegne et rent lykketræf, at man i en enkelt kreds som vilde stille en kvinde, eiet den personlighet som kvinderne vilde være tjent med. Kvinderne vil utvilsomt vaakne. Beholdes enmandskredsene danner de et eget kvindeparti. Det var for at undgaa en partidannelse som *Venstrekvinnelaget* altid hadde fundet uheldig, at vi henvendte os til vort eget partis mænd.

Louise Keilhau.

Ny engelsk skolelov.

Den 8de august 1918 blev der sanktioneret en lov som indfører store forandringer i det engelske undervisningsvæsen. De vigtigste forandringer er følgende:

1. Ifølge den tidligere *Elementary Education Act* hadde forældrene pligt til at sørge for at deres barn mellem 5 og 14 aar fik tilstrækkelig elementær undervisning i læsning, skrivning og regning. Der kunde utfærdiges lokale skolevedtægter som paala forældrene at sørge for at deres barn søkte skolen, medmindre der var gyldig grund for fritagelse. Slike vedtægter blev utfærdiget overalt, og saa godt som alle forlangte at barna skulde søke skolen, til de blev 14 aar, dog med visse undtagelser.

   Disse undtagelser gik ut paa:

   a. at et barn, som hadde fyldt 11 aar, som arbeidet i landbruket, og som hadde erhvervet sig en viss kundskapsfylde, bare behøvet at søke skolen 250 timer i aaret og blev helt fritat for skolesøkning, naar det hadde fyldt 13 aar;

   b. at et barn som hadde fyldt 12 aar paa visse betingelser kunde bli helt eller delvis fritat for skolesøkning.

Den nye lov ophæver skolevedtægtenes adgang til at tilstaa barn under 14 aar fritagelse fra skolesøkning.

2. Elementary Education Act 1870 satte 13 aar som den maksimumsalder ,op til hvilken forældrene ved vedtægt kunde tvinges til at sende sine barn i skole. Elementary Education Act 1900 hævet maksimumsalderen til 14 aar.

   Den nye lov hæver maksimumsalderen til 15 aar. De lokale skolemyndigheter — med undervisningsdepartementets samtykke — vil da ha at avgjøre, om skolealderen skal hæves til 15 aar. Det er forutsætningen, at der ved dette spørsmaal kan træffes forskjellige avgjørelser efter barnenes forskjellige kjøn og beskjæftigelse.

3. *Tvungne fortsættelsesskoler skal oprettes for alle unge personer (medmindre de undervises paa anden maate) op til 16 aars alderen og — naar 7 aar er gaat fra ikrafttrædelsesdagen — op til 18 aars alderen.*
4. Mindste antal skoletimer ved fortsættelsesskolene skal være 280 og efter 7 aars forløp 320.
5. Der er gjort sterke indskrænkninger i adgangen til at anvende skolebarn til erhvervsmæssig arbeide.
6. De lokale skolemyndigheter kan oprette School camps, skolebad, svømmehaller m. m.
7. Der er truffet bestemmelser om lægetilsyn og lægebehandling av elever i Secondary-skolen og fortsættelsesskolene.
8. De lokale myndigheter kan oprette barnehaver (Nursery Schools) for barn mellem 2 og 5 aar. At søke disse barnehaver er dog ikke gjort til en tvungen sak.
9. Der skal oprettes særskoler for abnorme (physically defective) barn.
10. Skolepenger i Public Elementary Schools ophæves.

(Sociale meddelelser nr. 1—2 1919).

Fra Danmark.

En kvindernes dag i Landstinget.

Som bekjendt sitter der i det danske landsting 5 kvinder. Under den debat som den 24de juni fandt sted i tinget ved behandlingen av «*Kvinders Adgang til Tjenestestillinger og Hverv*»,

hadde ifølge «*Kvinden og Samfundet*» de tre av disse ordet, alle tre som ordførere for hver sit parti.

Mens de to av disse, det radikale partis ordfører *fru Marie Hjelmer* og den socialdemokratiske *fru Nina Bang* hævdet princippet om mænds og kvinders likeberettigelse til alle stillinger og hverv i baade det borgerlige og det kirkelige samfund, tok venstres ordfører, *fru Inger Gautier Schmit* avstand fra tanken om at kvinder skulde beklæde stillinger inden kirken. Fru Gautier Schmit var glad over, at der ved fremsættelsen av forslaget var tænkt at gjennemføre fuld likestilling mellem mand og kvinde i det *borgerlige* samfund, og hadde ønsket at det var begrænset til dette. Men hun mente at naar forslaget ogsaa gik ut paa at overføre denne likestilling paa det kirkelige omraade, fandt hun at der var helt andre hensyn som gjorde sig gjældende. Hun ønsket at man foreløbig her skulde bli staaende ved de nuværende love. Paa sit partis vegne vilde hun uttale, at man ikke ønsket at *forby* kvinder adgang til presteembeder, men man ønsket spørsmaalet mere avklaret, inden der blev git lov om dette. Saken var ikke moden endda. (!)

Vi er bedrøvet over at maatte referere disse fru Gautier Schmits uttalelser. Det er som vi skulde høre mandsrøster fra kamptidens dager: *Tiden ikke inde! — saken ikke moden!* — Det var altid mændenes feltrop, naar de stod vore saker imot, og ikke hadde reelle argumenter at føre i marken. Vi haaber at fru Gautier Schmit ikke har tat skade paa sin kvindesjæl ved at sitte iblandt de mange mænd i Danmarks rigsdag. «Kvinden og Samfundet» fastslaar at fru Gautier Schmits uttalelser maa tas som et uttryk for Venstrepartiets stilling til spørsmaalet om kvinder som prester og at de sandsynligvis er avgjørende for forslagets skjæbne. Især da ogsaa *Høirepartiet* som ingen kvindelige repræsentanter har, gjennem sin talsmand i Landstinget, *hr. S. Rasmussen,* proklamerer den ikke helt nye sætning at «kvinden hører til i husvæsenet.» Om hvorvidt partiet er likesaa antikt i sine anskuelser som hr. Rasmussen, oplyser bladet intet om. Men det anfører hans slutningsbemerkninger, som synes at staa for hans egen regning. «Jeg personlig har her Lyst til at udtale at jeg frygter for, at alt det Væsen, der gjøres fra Kvindernes Side for at komme ind i de mange Væsener: Telegrafvæsen, Postvæsen, Jernbanevæsen, Skolevæsen, Kirkevæsen, vil være til Skade for Kvindernes egentlige Væsen, der giver hende en Førstestilling i Hjemmet, i Husvæsenet, i Husholdningsvæsenet . . . .» De danske rigsdagsmænd er flinke til at levere «*brandere*», og hr. Rasmussen har sikkerlig frydet sig over sin dygtighet paa dette omraade. Hans tankegang minder os forresten om *biskop Heuchs* i længst forsvundne tider.

Forfriskende maatte det efter dette være at faa høre *fru Nina Bang,* som paa socialdemokraternes vegne uttalte sin forbauselse over at kirkelig interesserte kredser ikke skal bære sig ad som andre og søke at dra de flest mulige aandelige kræfter til sig — at kirken virkelig føler sig saa rik at den kan undvære kræfter som vil stille sig til dens raadighet.

Og tilslut gav *Det radikale partis* ordfører *fru Marie Hjelmer* forslaget sin fulde og ubetingede tilslutning. Fru *Hjelmer* sa bl. a. «Der er noget højst nedslaaende i dette at staa foran lukkede Døre og aldrig at kunne naa de højeste Maal, og vi Kvinder har i høj Grad følt det som noget uretfærdigt, at der var gjort denne Forskel paa de to Køn. Det foreliggende Lovforslag tilsigter at aabne Kvinder Adgang til alle Embeder i Staten, og man tænker jo her hovedsagelig paa de overordnede Stillinger i Ministeriet, Rektor- og Dommerstillinger, Politimester- og Præsteembeder». — Saken blev henvist til et utvalg paa 15 medlemmer, hvoriblandt 4 kvinder og kvindesakens gamle trofaste ven *hr. Herman Trier,* skriver «Kvinden og Samfundet».

Brev fra Holland.

Endda en utsættelse av gjennemførelsen av kvindernes politiske frigjørelse.

Efterat stemmeretsforslaget har gaat igjennem i *2det kammer,* skal det bare stadfæstes av *1ste kammer* og faa *Dronningens* underskrift for at bli lov. Da vil kvinderne kunne stemme paa samme betingelser som mænd, men fuld politisk likhet kan de bare faa ved en ny revision av landets grundlov, som nu gir hver mand valgret, men gjør kvindernes ret til at vælge avhængig av den eksisterende valglov. Saa selv om kvinderne nu i juli faar stemmeret, har de grund nok til at opretholde sin stemmeretsorganisation indtil grundloven i 1922 har etablert politisk likeberettigelse for begge kjøn. Desuten er det meget langt fra at den *Hollandske civillov* (Code Napoléon) og andre produkter av ældgammel lovgivning, behandler mænd og kvinder ens. Man venter derfor at kvinderne ikke vil opløse sine stemmeretsforeninger med det samme seiren er vundet, og da *den hollandske kvindestemmeretsforening* den 19de juni hadde sit landsmøte la den selvfølgelig planer op for at reorganisere sig.

Der blev foreslaat at danne et *Forbund av kvindelige Borgere,* hvis maal skulde være:

1) at fremme kvinders retslige, sociale og økonomiske likestilling med mænd,

2) at forbedre kvindernes stilling som arbeidere og mødre,

3) at oplyse kvinderne politisk,

4) at utbrede kjendskap til kvindernes indsigt i sociale og politiske spørsmaal og skaffe dem indflydelse i representative organisationer.

Forbundet vil anta følgende principerklæring:

Det hollandske Forbund av kvindelige Borgere, som staar utenfor de religiøse og politiske spørsmaal erklærer som sin mening, at indsigt og retfærdighetssans, saavel hos kvinder som hos mænd i vort land, burde være en virksom kraft for de sociale og retslige reformer, og at nationen maa kjæmpe for en bedre fremtid med like ret for begge kjøn.

Vi undres paa hvor længe det vil vare, før vi virkelig kan etablere den nye forening. Debatten om *Mr. Marchants* lovforslag skulde ha fundet sted i 1ste kammer inden utgangen av juni maaned, men saa tok parlamentet ferier uten at ha tat forslaget op. Vi har længe været taalmodige, og faar nok finde os i at vente en del uker endda. *Martina G. Kramers.*

Aarsberetning for 1918
fra styret for Studiehjem for unge piker.

I det forløpne aar har Studiehjemmets drift været fortsat efter den optrukne plan med 41 pensionærer. Frk. *Sigrid Falk* er hjemmets bestyrerinde og frk. *Jenny Johansen* dets kjøkkenchef som ifjor.

Av styret uttraadte i december 1917 fru *Marie Michelet,* som paa grund av andet arbeide ønsket sig fritat for hvervet, i hendes sted blev indvalgt fru professor *Ihlen,* som var blit foreslaat av Hjemmenes Vels landsforening. De øvrige styremedlemmer er: Professor *Kristine Bonnevie,* formand, fru forlagsbokhandler *Nygaard,* viceformand, fruerne *Anna Fritzner* og *Maja Pettersen,* som fører tilsyn med hjemmets daglige drift, frk. *Gunda Frydenlund,* pensionærernes repræsentant, og frk. *Valentine Dannevig,* sekretær.

Det forløpne aar har været vanskelig paa grund av krigen med dyrtiden og den knappe tilgang paa matvarer. Da fra nytaar 1918 forskjellige varer blev rationert av det offentlige, blev der gjort forsøk paa at rationere indenfor hjemmet, men efter kort tid fandt kjøkkenchefen det hensigtsmæssigere at klare bespisningen uten bestemt rationering til hver enkelt person.

Ved samarbeide med den akademiske dyrtidskomite fik Studiehjemmet gjennem professor Bonnevie andel i et stykke potetjord paa Nordstrand, hvor pensionærerne har deltat i sætte- og indhøstningsarbeidet. Likesaa fik man adgang til at bestille ved fra statens beholdning, og der blev opnaadd kommunal brændselsrabat for praktisk talt alle pensionærer.

Pensionsprisen var i januar og februar kr. 110 pr. maaned;

fra 1ste mars blev den hævet til kr. 115 pr. maaned og fra 1ste oktober til kr. 125 pr. maaned.

Hjemmet blev forsøksvis holdt aapent for tilreisende i sommerferien, dels av hensyn til bolignøden og dels for om mulig at støtte hjemmets økonomi. Regnskapet viste dog ikke stort mere end ballance.

Aarsregnskapet for 1918 viser et underskud av kr. 76,19, og naar det trods dyrtid, rationering og alle slags matvanskeligheter er lykkedes at skaffe pensionærerne tilstrækkelig og hensigtsmæssig kost for en saa rimelig pensionspris uten noget tilskud til driften, skyldes det i høi grad kjøkkenchefens ihærdige arbeide og store dygtighet.

Et bevis paa at hjemmet har opfyldt de forventninger man stillet til det ved oprettelsen ser styret deri at søkningen har været overvældende stor; det er umulig at opgi tallet paa dem som har søkt, men ikke kunnet opnaa plass.

Av pensionærerne studerte iaar 12 ved universitetet, 15 læste til artium, 7 utdannet sig ved tandlægeinstitutet, 4 som farmaceuter, 4 gik paa lærerskolen, 3 paa Kristiania handelsgymnasium, 1 var elev av kunstakademiet, 2 av industriskolen, 1 utdannet sig som arkitekt, 2 som telegrafistinder, 1 tok sangundervisning, 1 utdannet sig i dans og plastik og 1 ved det ortopædiske institut. De rekruttertes som ifjor fra alle kanter av landet, fra byer og bygder, fra Tromsø stift til Mandal. Alle plasser er optat for 1919 og 1920, og der er en lang ekspektanceliste av unge piker som ønsker at faa bo paa hjemmet i tilfælde av at nogen trækker sig tilbake.

Styret har derfor overveiet muligheten av en utvidelse, hvis en av leiligheterne i gaarden blir ledig; men hertil kræves kapital.

Under den store epidemi av «spansk syke» i høst blev enkelte av pensionærerne angrepet av sygdommen; tre fik lungebetændelse, og av disse avgik en ved døden. Forøvrig har sundhetstilstanden været god.

Av *gaver* er i aarets løp indkommet kr. 1000 ved fru *Pettersen*, kr. 189 som ved en feiltagelse ikke var blit indbetalt tidligere av den som hadde samlet dem ind paa en liste, og kr. 200 fra professor *Bonnevie* til anskaffelse av billeder i stuen. Desuten har hjemmet faat som gave fra hr. advokat *Nygaard* 3 aktier i Gjetemyrsveien 11 og 13 à kr. 1000. Sammen med de to aktier som blev kjøpt i 1917, eier hjemmet nu 5 av de 51 aktier i eiendommen.

Styret tar med taknemmelighet imot gaver baade til hjælpefondet for pensionærer som ellers maatte avbryte sine studier og til fondet for hjemmets drift og utvidelse.

Av hjælpefondet er iaar intet bidrag utbetalt, saa fondet er det samme som ifjor med paaløpne renter.

Kvindernes samfundspligter og deres deltagelse i det offentlige liv.

Indledningsforedrag ved en diskussionsaften i *Trondhjems Kvindesaksforening* av *Emma Jenssen.*

Som mine damer vil forstaa, er iaften diskussionen hovedsaken, noget egentlig uttømmede foredrag maa dere derfor ikke vente, jeg vil bare gi en indledning, det nødvendige utgangspunkt for diskussionen. Det kan heller ikke være nødvendig at komme med en historisk utrednnig av kvindernes stilling før og nu, deres utvikling ned gjennem tiderne fra fortidens avhængighet til nutidens frihet og likeberettigelse. Dette kan vel forutsættes kjendt av alle. De utadtil største omvæltninger er jo desuten foregaat saa at si under vore egne øine, jeg mener indførelsen av kvindernes stemmeret og deres adgang til omtrent alle stillinger,

I flere aar har kvinderne nu hat disse rettigheter, saa man skulde tro, det maatte være helt overflødig at ta op en diskussion om deres samfundspligter og deltagelse i det offentlige liv, og jeg var ogsaa fra først av noksaa betænkelig, men saa hændte der mig noget, som bragte mig paa andre tanker. Jeg traf nemlig en dame, en god ven av mig, og vi kom til at tale om det foreliggende emne, og saa sa hun: «Hvilket standpunkt indtar du saa?» «Standpunkt», svarte jeg, «det er da vel intet standpunkt at indta her?» «Ja, jeg mener, om du vil ha kvinderne til at være med i det offentlige liv?» Som om det mere kan undgaaes!

Denne samtale gav mig virkelig noget at tænke paa. Naar denne dame, som selv er intelligent og meget interessert, kan si dette, saa er der sikkert mange andre, som tænker det samme, som altsaa endnu bunder i 80—90 aarenes syn paa kvindernes stilling og har ikke øiet aapent for den sandhet, at der hvor utviklingen har ført os hen, derfra fører neppe nogen vei tilbake. Vi kan billige eller misbillige det, det er nu engang saa, det er en kjendsgjerning vi ikke kan komme forbi. Og dette maa vi alle lære at forstaa.

At gi kvinderne stemmeret uten samtidig at vække deres ansvarsfølelse og forstaaelse, er ikke det omtrent som at gi skytevaaben til barn. Det kan gaa godt, men det kan ogsaa volde ulykker. Der kan komme tider, hvor kvinder uten ansvar og uten vilje til at forstaa kan bli et farlig vaaben i en dygtig og fanatisk agitators haand. Ogsaa av andre grunde kan det være paakrævet at ta emnet op, da der i den senere tid kan spores en reaktionær bevægelse, en motstand mot kvindernes deltagelse i det offentlige liv og endnu mere mot deres indtrængen paa alle arbeidsfelter. Den samme bevægelse har ogsaa været oppe i Dan-

mark, og der som her er angrepene tildels kommet fra kvinder, som selv fuldt ut har nyttet alle nutidens chancer. Man kommer uvlikaarlig til at mindes *Bjørnsons* drastiske karakteristik av *Løvlands* forhold til riksmaalet. «Løvland», sa han, «har ved hjælp av riksmaalet klatret op til stigens høieste top, saa vender han sig, spytter paa det og sier: „Tvi vøre dig".»

Hulda Garborg har baade talt og skrevet mot den moderne kvinde og hendes utvikling. Sit foredrag heroppe i Studentersamfundet begyndte hun med, at hun vilde «betro» samfundet, at hun hadde saa kjætterske meninger, at hun likeoverfor kvinder var næsten bange for at komme frem med dem. Og hvori bestod saa disse kjætterske meninger? Jo, kvintessensen av dem var hendes overbevisning om, at det for kvinderne var bedst og lykkeligst at bli gift og føde barn. Den sandhet trodde hun, hun hadde opdaget! Saa vidt jeg husker kom ogsaa *Sigrid Undset* med lignende banale selvfølgeligheter. Som et kuriosum vil jeg nævne et indlæg i «*Tidens Tegn*» av *fru Martha Floor,* tror jeg, hun het. Hun fortæller om, hvor doven hun var paa skolen, doven ogsaa i sit hjem, hvor hun, naar moren bad hende om en haandsrækning undskyldte sig med skolearbeide, mens hun i virkeligheten sat og læste romaner. Som voksen hanglet hun igjennem en handelsskole, paa sit kontor gjorde hun akkurat det, hun maatte, aldrig mere. Saa blir hun gift, og forholdene tvinger hende til at ta fat. Da saa dette naturligvis falder hende tungt, lægger hun skylden paa nutidens kvindelige utdannelse og ikke der, hvor den maa lægges: Paa hendes egen egoistiske og dovne natur. Man maa ialfald ha lov til at dømme saa efter den karateristik, som hun helt ufrivillig gir sig selv.

Og saa kommer mændene med sine angrep, med *Nils Vogt* i spidsen. Han følges av *professor Morgenstierne, dr. Sopp* m. fl., mænd som altid vil bli hørt og øve sin indflydelse. Fælles for disse angrep er et litet haab eller stille ønske om at kunne skrue utviklingen tilbake, tilbake til tanternes og de huslige døtres tidsalder. Skjønt det mener de vel igrunden ikke, for hvor reaktionært end enkelte mænd kan uttale sig, saa sørger ofte netop de for at gi sine døtre den bedst mulige utdannelse for at gjøre dem selvhjulpne og lette dem kampen for tilværelsen.

Naar alle disse saa sterkt kritiserer nutidens kvinder og deres utvikling, saa glemmer de for det første, at ikke alle kvinder kan bli gift, og for det andet at meget av det paaklagede er overgangsforhold, skapt av en nødvendig kamptid. Meget har allerede rettet sig, og bedre blir selvfølgelig alt efterhaanden — som f .eks. den saa meget klandrede og uheldige konkurranse mellem mænd og kvinder, hvor indførelse av samme løn snart vil virke regulerende. *(Forts.)*

Lukning.

Ute i kjøkkenhaven staar alle bedene fine, færdige og nysaadde, frøene ligger der og venter paa at faa briste og utfolde sig. Livets kraft er jo i dem, de vil bare vise sin fuldkommenhet. Saa kommer solen og regnet i sin kjærlighet og kalder paa frøet, det gjenspeiler denne kjærlighet og nu kikker smaa grønne hoder op overalt, det er reddikker, salat og gulerøtter og alt hvad menneskene har bruk for. De kjæmper og strir for at holde hodet høit og ikke kues av noget, som de kjender begynder at ta pusten fra dem, det er nemlig alle disse smaa fine ugræsplanter, som trænger sig indpaa dem. Reddikbladet brer sig, stræver og forsøker at vise, at det er dog mere til gavn for menneskene, end disse tynde græsstraa og tidsler, som ikke har noget at gjøre her i kjøkkenhaven. Jeg skal jo serveres paa fine tallerkener, lyse med min friske røde farve paa min herres frokostbord, tænker redikken og den gaar saa langt i sin selvforherligelse, at den glemmer at passe paa fienden, og ret som det er har den rundt omkring sig overalt bare vilde ugræsplanter, som forsøker at kvæle den. Da begynder redikken at graate og forstaar at nu hjælper der ikke andet end at ydmyge sig, og den bøier sit hode, lytter stille til røster omkring.

Saa en dag kjender redikken, at nu blev det likesom med engang saa let at puste, og den ser hvor alle disse nærgaaende straa og tidsler lukes op og kastes tilside, ser en kjærlig menneskehaand arbeide, verne om dens grønne blade, den forstaar, at først da den opgav sit materielle Jeg, da vandt den sit liv! Det har begyndt at bli rigtig livlig i kjøkkenhaven, det ser ut til at det ikke bare var redikken, som var hovmodig. Salaten og guleroten syntes ogsaa at være omgit av de samme plageaander, men saa kjender ogsaa disse hænderne, som arbeider overalt, og de hører hvor menneskene snakker om dette ugræsset: «Si mig», sier den ene, «hvorfor skal ikke vore kjøkkenplanter faa vokse i fred uten at kvæles? Og det rareste er, at, de fine smaa straa, som knapt sees, de er de værste, har de længste røtter, de likesom klamrer sig indpaa og hindrer de nye skud.» «Har du ikke merket,» sier den anden menneskestemme, «at naar du i din tanke ikke værger dig mot alle de smaatterier som vil ta rot og kvæle din rette, gode tanke, saa blir det ofte mørkt rundt omkring dig, du maa stadig luke og rense, saa ugræsset kommer bort. Ser du, planterne kan ikke greie selv at faa bort alt dette paatrængende, saa vi mennesker faar hjælpe dem, og idet vi hjælper, saa kanske lærer vi litt selv. Vi maa jo forstaa at saa det rette, og luke det vrange».

Efter et par dager kommer atter menneskene ut i kjøkkenhaven. Efter alt solskinnet har det regnet, og naar de ser paa bedene, som var saa fine og rene efter lukningen, er der nu atter kommet en hel del ugræs, som trænger sig indpaa de stakkars redikker. «Vi har nok ikke faat røtterne med sisst vi holdt paa,» sier den ene. «Vi tok det for overfladisk, og trodde det skulde være nok, og nu ser du resultatet, det blir at

begynde om igjen». Menneskene maa atter bøie knæ ved bedet og ta rigtig dypt ned i jorden, saa hele roten kommer med; taalmodighet maa til, men de skjønner at skal det bli god frugt, maa ugræsset lukes fra grunden av, og dette arbeide blir dobbeltjeneste, vi hjælper først reddikken til at vise sin fuldkommenhet, siden faar vi smake den gode frugt.

Nogen tid derefter spaserer menneskene rundt bedene. Hvor straalende glade blir de ikke ved at trække op av jorden den ene vakre reddik og gulerot efter den anden, de lyser med sin røde skinnende farve, som vilde de si: «Tak for hjælpen, nu ser dere, hvor godt det var at arbeide sammen i kampen mot ugræsset.»

I stuen dækkes frokostbordet, paa vakre glasfat ligger nu reddikkerne og skinner, guleroten maatte i gryten og kokes. Naar de møtes paa bordet, saa nikker de til hverandre og mener: «Vi kom nu allikevel begge dit vi skulde», og redikken la til: «at naar jeg maatte bøie mig derute i kjøkkenhaven, saa begyndte jeg at forstaa, at hadde jeg bare taalmodighet, saa vilde jeg komme der, det var besst for mig. For min rette plass findes jo altid.»

Menneskene, de sitter muntre i den lyse sommerdag ved frokostbordet, spiser redikker og gulerøtter og glæder sig over, at de ogsaa har lært, at der maa lukes med rot for at faa fuldkommen frugt.

Klara Feser.

Indsendt til redaktionen:

Fru H. Schønberg Erken: Stor kokebok, 17de hefte. Forlagt av H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard), Kr.a. 1918.

Til Nylændes abonnenter.

Saavel breve om adresseforandringer som kontingent sendes under adresse *62 B [1] Parkveien.*

Redaktion og ekspedition har fra 1ste juli d. a. samme lokale.

NB. Ved adresseforandring bedes ogsaa den tidligere adresse opgit.

«Nylænde» koster kr. 5.oo pr. aar.

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 1. SEPTEMBER 1919	Nr. 17

Barselkvinders fængsling.

I anledning av den for barnedrap mistænkte pike som indsattes i Bergens kredsfængsel 2 dager efterat ha født — — har N. K. F. sendt justisdepartementet følgende henvendelse:

Paa vegne av *Norsk Kvindesaksforening* tillater styret sig at henlede det ærede departements opmerksomhet paa en artikkel i «*Tidens Tegn*» for 14de august av fængselpræst Peder Christensen i anledning av en pike, som mistænkt for barnedrap indsattes i kredsfængslet i Bergen to dager efterat ha født. «Det offentlige maa ikke kunne behandle et menneske slik, stik imot humanitetens og hygienens A. B. C.» — uttaler pastoren i et brev til os — «loven maa her bli en annen».

Hvorvidt pastorens meddelelser i saken er helt oplysende, er os endnu ikke klart. Men der er ikke tvil om at der maa kræves lovbestemmelser som hindrer at en barselkvinde behandles som almindelig fange. Enhver mor som har gjennemgaat en eller flere fødsler føler med sig selv at hun saavel i fysiologisk som i psykologisk henseende tiltrænger en tids ro og hvile.

Ogsaa forbryderen maa behandles ut fra dette hensyn. At være berøvet friheten — og med en mistanke — ugrundet eller grundet — paa sig maatte kunne sætte selv den sundeste i en tilstand som kan skape uforutseede følger.

Slikt maa ikke kunne ske i samfundet i vore dager.

Det er derfor et sterkt ønske inden Kvindesaksforeningen at de huller som endnu findes i lovreglerne angaaende disse spørsmaal, maa fyldes, saa at en helt ut tilfredsstillende ordning kommer istand.

Kristiania 19de august 1919.

I ærbødighet

For Kvindesaksforeningens styre:

Randi Blehr. Fredrikke Mørck. Ragna Huser. Helga Helgesen.
Agnes Martens Sparre. Elisif Høyer Ellefsen, suppleant.

Alette Ottesen.

„Nylænde“ paa N. K. N.'s landsmøte.

Som nævnt i vort referat fra *N. K. N.'s* landsmøte i sommer, tok først *fru Constance Lothe* fra Haugesund ordet for at tale «Nylændes» sak. Hun hævdet, at det var en *absolut nødvendighet* for os norske kvinder at ha et organ for vor sak, og at hun ansaa det for *en pligt* for alle kvinder som arbeidet for de forskjellige samfundssaker at støtte bladet efter besste evne.

Senere optok *fru Agnes Martens Sparre* fra Kristiania samme tanke, men fremkom desuten med et forslag, om at man *skulde forsøke at danne en ring av garantister,* som f. eks. i 4 à 5 aar forpligtet sig til at yde «Nylænde» et *aarlig bidrag av kr. 10.oo, ved siden av sin abonnementskontingent.* I Danmark har man med stort held gjort det samme for at redde kvindesakens organ «*Kvinden og Samfundet*» gjennem disse vanskelige tider. Alt er steget; papir, sats, porto osv. osv. Driftsomkostningerne for vort blads vedkommende er fra april 1916 til idag steget til akkurat det *seksdobbelte.* Og vi gaar nødig til nogen større kontingentforhøielse end vi har gjort.

Fru Sparres forslag vandt almindelig tilslutning, og der tegnet sig 48 garantister paa stedet. Det var mot møtets slut, og mange hadde allerede forlatt salen, saa vi er ikke i tvil om, at om der hadde været flere tilstede paa det tidspunkt, hadde vi faat endda flere navne. Saa kom ferierne, og der var ingen anledning til at træffe folk. Men senere har 4, som hadde faat høre om saken, tegnet sig, saa vi nu ialt har 52.

I Danmark har man faat 300. Mon det ikke ogsaa skulde lykkes os at opnaa at gi vort blad en økonomisk støtte ved at 250 garantister til tegnet sig? Kom og vær med dere som kan og vil hjælpe os i vort arbeide!

Vi bringer her en opgave over de tegnede garantister i den orden de er indkommet, og haaber at kunne supplere den i senere numre.

1. Fr. Mørck, (Kra), 2. Anna Hvoslef, (Kra.), 3. doktor Dagny Bang, (Kra.), 4. Martha Larsen, (Skøien), 5. Thora Larssen, (Fredriksstad), 6. Olga Throndsen, (Tønsberg), 7. Louise Møller, (Kra.), 8. Flekkefjords Kvindesaksforening, 9. Agnes Martens Sparre, (Kra.), 10. Mina Midelfart, (Trondhjem), 11. Ambrosia Winsnæs, (Drammen), 12. Olga Bjørnstad, (Drammen), 13. Sara Nilsen, (Fr.stad), 14. Inga Skatvedt, (Tønsberg), 15.

Lina Ihlen Nistad, (Kongsberg), 16. Julie Randers, (Horten), 17. Ragna Huser, (Kra.), 18. Vinnie Franklin Knudsen, (Porsgrund), 19. Johanne Mosling, (Kragerø), 20. Marie Ørvig, (Kragerø), 21. Valentine Dannevig, (Kra.), 22. Fredrikke Berentsen, (Sandviken), 23. Lilla Mørch, (Kra.), 24. Gina Andersen Moen, (Kra.), 25. Marie Ottesen, (Kra.), 26. Katti Anker Møller, (Thorsø), 27. Augusta Reinert, (Kra.), 28. Karen Faale, (Høvik), 29. Astrid Hvistendal, (Sandviken), 30. Kate Juell Hansen, «Moss), 31. Gunda Østberg, (Fr.stad), 32. Norsk Sykepleierskeforbund (ved Bergljot Larsson), (Kra.), 33. Marie A. Øksne, (Skrukli), 34. Daisy Thorsen, (Hamar), 35. Lilli Christiansen, (Moss), 36. Kitty Bugge (Kra.), 37. Dorothea Merlees, (Bergen), 38. Inga Falsen Gjerdrum, (Asker), 39. Anna J. Henrikssen, (?), 40. Anna Backer, (Fr.stad), 41. Kirsten Holst, (Moss), 42. Betzy Kjellsberg, (Kra.), 43. Nico Hambro, (Kra.), 44. Anna Ursin, (Kra.), 45. Thomally Wattne, (Horten), 46. Dorothea Vik, (Molde), 47. Astfrid Storm, (Trondhjem), 48. Camilla Skotvedt, (Kra.), 49. Louise Keilhau, (Kra.), 50. Advokat F. A. Krog, (Kra.), 51. Kristine Mørck, (Kra.), 52. Constance Lothe, (Haugesund).

Vi anbefaler alle «Nylænde»s venner og læsere at arbeide for at skaffe bladet *garantister* og selvfølgelig ogsaa abonnenter. Breve adresseres til 62 B, Parkveien, Kristiania.

Stemmeret ogsaa for fattigunderstøttede.

Stortingets konstitutionskomité har enstemmig indstillet paa at grundlovens § 52 d. ophæves. Denne paragraf bestemmer at den person som selv, eller for sin egtefælle eller sine barn nyder eller har nydt fattigunderstøttelse som ikke inden mandtallets avslutning er tilbakebetalt av vedkommende, suspenderes fra stemmegivning.

Herefter skal stemmeretten bare suspenderes for dem, der er sat under offentlig tiltale for strafbare handlinger, og for dem som er gjort umyndige.

Mødrepension.

Den av Kristiania formandskap nedsatte komité til utredning av *spørsmaalet om mødrepension,* har nu avgit sin indstilling. Ifølge denne foreslaaes det, at der ydes *pension til enker, fraskilte og separerte hustruer med barn,* samt *til ugifte mødre,* forutsat at deres indtægter ikke er større end 1 000 kroner aarlig.

Man har beregnet at denne utgift kommer til at dreie sig om kr. 1 872 300 aarlig.

Formand i komiteen er *advokat Stang.*

Frøken Louise Andersen,

lærerinde ved Sarpsborg middelskole, døde den 17de juni og blev bisat den 21de under en enestaaende deltagelse fra alle kanter.

I 35 aar hadde hun været knyttet til Sarpsborg skole, hvor hun kunde glæde sig ved en sjelden anerkjendelse. Men ikke bare indenfor skolens fire vægger blir der en tom plass efter hende som det skal bli vanskelig at fylde. Med sin energi og sine interesser omspændte hun ogsaa andre felter, saaledes at hun blev meget benyttet inden sin kommune. Hun hadde altid en sterk følelse av at det gjælder for os kvinder ikke at holde os tilbake, men ta arbeidet op hvor vi kan gjøre en indsats. Hun la altid sine kolleger solidaritetsfølelsen paa hjerte, og gav selv eksemplet. Da *Høiere skolers landslærerindeforening* blev stiftet for snart tyve aar siden, blev hun valgt ind i dennes styre, som hun siden uavbrutt har været medlem av. Hun fik organisert *Smaalensavdelingen av H. Sk. L.* og stod hele tiden som dennes formand. I denne egenskap samlet hun i sit gjestfrie hjem kollegerne til mangt et møte, som jeg er sikker paa bevares i taknemlig erindring, ikke mindst paa grund av det festlige præg som hun forstod at gi vort kollegiale samvær.

Mindes bør det ogsaa at det var hende som tok initiativet til at stifte «*Hjælpekassen*» for landslærerindeforeningens medlemmer. Det var hende en stor glæde, da hun ifjor kunde være med at beslutte at denne kunde begynde at dele ut sine renter.

K. A.

* * *

In memoriam.

Alle vi gamle elever av Sarpsborgs middelskole har uendelig meget at være *frk. Andersen* taknemlig for.

Historie var det morsomste vi visste fra første stund hun førte os ind i den. Tiaaringernes øine kunde ikke slippe hende, mens hun gik frem og tilbake deroppe foran pultrækken og fortalte slik at den graa skolestuen snart var gudehov, snart *Lützen*, snart turneringspladsen med riddere i rustning og skjønne damer som kampdommere. Og det var nok ikke bare en liten elev som kom graatende hjem. «*Anna Kolbjørnsdatter* var død, og saa var det ikke noget mere moro længer da jo!»

Geografien var næsten likesaa gjild, naar hun tryllet frem for os fjerne byer og lande, slik at vi tænkte hun hadde set alt og visste alt. Og senere, hvor tørre og skematiske bøkerne end kunde være, ved hendes fantasis hjælp saa vi langt bortenfor, og bakenom ordene levde der brogede billeder i vort sind.

Naturfagtimerne var bitre ydmygelsesstunder for os piker. Jo, at «*talatrosten*» snakket med hende paa de lange, ensomme turer, at *isranunklen* og *reinblom* var herligst av alle, fordi de vaaget sig ind i selve steinete uren og vokste i dryppet fra bræen, det skjønte vi ogsaa; men, men — det var saa meget vi skulde set i sommerferien, hvorledes fuglene saa ut og hvorledes de bygde rederne sine, og saa alt dette ekle krypet som vi slet ikke fik lov til at synes var ekkelt længer. Der gik frasagn om at vi vilde bli nødt til at ta en levende padde i haanden uten at vise ringeste tegn paa motbydelighet. Der gik slik en brændende kjærlighet til alt liv, slik en dyp ærbødighet for alt skapt gjennem hele hendes undervisning, at jeg nu synes den fortoner sig som en varm tolkning av *Bjørnsons* herlige «*Ærer det evige foraar i livet*».

Hun holdt saa meget av os, «*barna sine*». Det visste vi, selv naar blikket blev hvasst, og hun haante os for pjankethet og jaaleri og sluntren unda, det hun ikke taalte, og allermindst hos sine smaapiker. Og hvilke festlige stunder laget hun ikke for os i sit hjem som altid syntes fuldt av solskin og blomster og fuglekvidder. Bokhylden med de mange velbrukte bind, viste hvor hun strævde videre, altid rede til at øse kundskap av nye kilder, saa hendes undervisning aldrig stivnet, men altid var like sprudlende frisk og ung.

Hun delte ut i flæng av sin videns og sit hjertes overflod. Der var en elev som hadde vanskelig for at følge med, frk. Andersen tok ham hjem til sig og forklarte taalmodig, time efter time, slik at han maatte forstaa. Hun støtte paa et ungt telegrafbud som hun syntes var gløgg, og hun lodset ham frem til artium — uten tanke paa løn eller tak.

Fordi hun elsket sit yrke saa høit, er jeg glad hun fik dø midt i sit arbeide. Det er utænkelig at hvilen, om end aldrig saa vel fortjent, vilde tilfredsstillet hende. *Camilla Skotvedt.*

De Castbergske barnelove.

Som meddelt i *Emily Arnesens* artikel *Kvindernes internationale kongres i Zürich,* blev der av de norske delegerte forelagt to brochurer paa fransk, den ene om de *Castbergske barnelove,* utarbeidet av *Dorothea Schjoldager,* den anden om *Mindsteløn for handelsfolk,* utarbeidet av *Aagot Holtfodt.*

Da vi mener at det vil være av stor interesse ogsaa for os norske at faa et klart og greit overblik over disse to for kvinder saa vigtige spørsmaal, har vi henvendt os til de to damer som elskværdigst har overlatt os sine norske manuskripter. Vi bringer denne gang *Dorothea Schjoldagers,* og skal i næste eller et senere hefte bringe *Aagot Holtfodts* artikel.

Barnelovene i Norge.

Den række love som blev sanktionert 10de april 1915 og som populært kaldes «*barnelovene*» er resultatet av en bevægelse som i den senere tid har skutt fart i alle civiliserte land, og som har til formaal at *beskytte barn,* særlig i deres første leveaar.

Samfundet har mer og mer maattet gripe ind for at beskytte de barn som ikke faar den nødvendige *omsorg* og *pleie* hos sine forældre. Dette gjælder da først og fremst *barn født utenfor egteskap.*

Der er siden 80-aarene fremsat mange lovforslag for at bedre disse barns kaar, men bevægelsen førte ikke til *lovændringer* før i 1892, da farens økonomiske ansvar blev skjærpet, og barnets ret til *morsarv* blev fastslaatt, paa samme tid som forslag om *farsarv* ikke blev tat under behandling engang.

I 1896 fik vi i Norge en *vergeraadslov,* som tar sigte paa at hjælpe *alle forsømte* og *vanstelte barn,* baade dem som er født i og utenfor egteskap — i 1905 blev loven om tilsyn med pleiebarn skjærpet.

Alle ovennævnte love hjalp nok til at barn fik bedre beskyttelse end før, men at knytte barnet nærmere faren i familieretslig forhold, var forbeholdt de nye saakaldte «*barnelove*» (den egentlige benævnelse er «*lov om barn, hvis forældre ikke har indgaat egteskap med hverandre*).

Det var forbeholdt daværende chef for Socialdepartementet, *statsraad Castberg,* at fremsætte som forslag de *barnelove* som

traadte i kraft 1ste januar 1916 og for enkelte paragraffers vedkommende 1ste januar 1917.

Efter disse love har de uegtefødte barn nu:

a) *arveret* likeoverfor faren,

b) *navneret* til morens eller farens familienavn,

c) *ret til bedre ordnet økonomisk støtte,* likesom

d) ogsaa *barnemoren er betryggende sikret* av det offentlige med hensyn til pekuniært bidrag og forsvarlig pleie og tilsyn, baade før og efter barnets fødsel.

Naturligvis vakte de nye barnelove en storm av motsigelse hvad *arveret* og *navneret* angaar. Protestmøter og ditto skrivelser, diskussion, avispolemik og meterlange lister, med navneunderskrifter, baade mot og for denne lov optok sterkt alle sind dengang, særlig kvindernes. Man saa fremtiden gjemme overraskelser av ugifte mødre med færre eller flere barn, som kom ind i de intet anende fredelige hjem, og her forlange navn og arv, plass og hjem. Man læste sig blind og arg paa hvad loven *ikke sa,* men glemte at læse den i sin helhet og sammenhæng.

Nu har loven allerede virket i 2—3 aar. Man har litet og intet hørt til den offentlig.

Men *fogden for bidrags- og forsorgssaker* og hans store personale som netop behandler disse ting, fortæller idag at det hele gaar utrolig jevnt og godt. Denne lov har ikke vist nogen av de frygtede ulemper. Barnefædre har villig betalt sit forsorgsbidrag, der er ikke flere uvillige betalere nu end før loven traadte i kraft. Mødrene motsætter sig ikke indlæggelse paa fødehjem eller anden betryggende ordning.

Efter alt man hittil kan ha oversigt over, kan samfundet under denne lov vite de uegtefødte barn saa betrygget som man kan skaffe dem det — og hvad der ikke er det *mindste* ved forandringen: vi maa vel alle, særlig kvinderne, litt efter litt glædes ved at den uret mot smaabarn vi alle har mer eller mindre skyld i, nu kan gjøres god igjen.

Dorothea Schjoldager,
medlem av Kristiania Vergeraad.

Til Nylændes abonnenter.

Saavel breve om adresseforandringer som kontingent sendes under adresse *62 B¹ Parkveien.*

Redaktion og ekspedition har fra 1ste juli d. a. samme lokale.

NB. Ved adresseforandring bedes ogsaa den tidligere adresse opgit.

«Nylænde» koster kr. 5.oo pr. aar indenlands, kr. 6.oo utenlands.

Høsttanker.

Nu falder de gulnede blade
ett efter ett,
ved dødsbudet færdig og glade,
ti sjælen er træt, —
den lille arbeidende blomstersjæl —
træt av at vaie og svaie i regnplask og vind,
mæt av at glædes og bredes i solstraalers skin, —
saa hvil dig nu ut lille blomstersjæl, —
mens de gulnede blade blir til støv,
og bygger ny jord med sit smuldrende løv,
hvil ut i træet, dit jordlivs virke,
dit fremtidshaab og din nutids kirke.

Du bygget jo træet fra første dag
aar efter aar —
gjennem vinterens hvile og sommerens jag,
og opstod hver vaar
i knoppende grene og knoppende skudd,
der viftet i høsten den lovsang ut:
Vor sjæl er ett med træets, som skrider
mot skjønnere former og skjønnere tider

Langmodig, som jordens skaper det bød,
saa maa og hans skapnings utvikling stige —
hin blanding av jord og et evighetsrige —
fra trin og til trin gjennem liv og død.

Ak! ikke er menneskets faldende blade,
naar høstbudet kalder, saa skjønne og glade
som løvet det gyldne og røde paa kvist,
der eier sin næste vaar næste sommer
med lignende blade, og lignende blommer.
Ti menneskets aand, den vandt vilje og viden,
den er sig bevisst, den vet at den stevner
imot noget nyt, nye sanser og evner —
den vet, at den overgang er ingen liten — — —
O menneskeskapning, o strid uten like!
Du blanding av jord og et evighetsrige,
hvis budord er aand, men hvis jordarv natur! —
at binde hint ord til den jordiske ur,
det er striden, som aldrig blir endt her i tiden.

Og dog — vi har glæde — en glæde forvisst:
et træ, som kan trøste naar dødsbudet kommer,
det træ er gudmennesket, menneskers dommer
og menneskers frelser — Jesus Krist.
Gudmennesket, ja — med alt hvad der slynger
sig op om hans billed i evig vekst,
hver kjærlighetsstræben, hver tanke som klynger
sin troende bøn til den hellige tekst,
hver skjønhet, som fødtes av menneskeaand,
hver forskning, som løste op fortidens baand
og bragte os nærmere Himmelens Gud —
er menneskets livstræ. Om det vi synger,
naar høsten og døden sender os bud:
Min sjæl er ett med træet, der skrider
fremad mot nye og skjønnere tider. *Anna Bugge.*

En nyttig universitetslærdom.

Under denne overskrift beretter «*Aftenposten*» at der ved *New Yorks* universitets juridiske avdeling findes en klasse, som for en stor del bestaar av velstaaende kvinder der selv bestyrer sine egne formuer og forretningsaffærer.

Bladet har hentet sine oplysninger fra den i Amerika utgivne avis «*Skandinaven*», som bl. a. skriver: «Denne klasse var enestaaende, da den blev dannet, og selv nu findes der faa av samme sort. Der fordres ingen særlige kvalifikationer for at faa adgang, ingen eksamener og ingen slutningsfester med diplomer, undtagen ved særlig arrangement. Kvinderne er der simpelthen for at lære juridiske detaljer, som vil kunne sætte dem istand til at undgaa at bli bedraget i deres forretningsforetagender.

De venter aldrig at komme til at tjene sit brød som advokater, men de venter at bli istand til at opdage en tvilsom klausul i en hvilkensomhelst forretningskontrakt, som blir dem forelagt. De venter at lære at forstaa hvad deres ret er i en grundeiendomshandel eller ved betaling av en pantobligation. Naar kvinderne har avsluttet sine juridiske studier, vil de sjelden behøve at stanse midt i en forretningssamtale, som mangen mand maa gjøre, for at si: «Jeg faar spørre min advokat».

Ideen er frugten av en bevægelse, sat igang for næsten 30 aar siden av «*Women Legal Education Society*», hvis medlemmer følte at kvinder burde være istand til selv at bestyre store forretningsforetagender uten at føle, at de manglet den fornødne juridiske kundskap. Ideen vokste fra en liten begyndelse, indtil der nu er et fond paa 25 000 dollars, som vedvarende betaler for forelæsningerne.

Reverend dr. Anna Shaw om „Nationernes liga".

De amerikanske blade er fulde av nekrologer og beretninger om *Rev. Shaws* død.

I «*Jus Suffragii's*» augustnummer skriver *Ida Husted Harper* en længere artikel om hendes sisste dager og om hendes begravelse. Og derefter følger en artikel: *Dr. Shaws sisste arbeide var en fredsappel.* Vi hitsætter denne i oversættelse.

Paa *Fredsforbundets* kontor mottok man det sisste skrevne budskap fra *dr. Anna Howard Shaw.* Manuskriptet, hvorav meget er skrevet av dr. Shaw egenhændig, indeholder en appel til landets kvinder til besste for *Nationernes Liga.* Dr. Shaw var medlem av ligaens *Amerikanske Exekutivkomité* og en av de første kvinder som valgtes til at gjøre tjeneste i denne organisation.

I det mottagne manuskript skriver dr. Shaw: «Alle skal engang dø, og det gjør kanske ikke saa stor forskjel med hensyn til antallet av de dager vi lever, som paa hvilken maate vi lever de dager vi lever.»

Dr. Shaws skrivelse som rimeligvis er hendes sisste arbeide før hun fik det tilbakefald som foraarsaket hendes død, bærer titelen «*Hvad krigen betyr for kvinderne*». I sin skrivelse gir hun et livfuldt indlæg for oprettelsen av en «*Nationernes Liga for varig Fred*», og opfordrer kvinderne i De Forenede Stater til at bruke al sin indflydelse forat stadfæstelsen av Ligaens overenskomst skal komme istand. De mest slaaende uttalelser i dr. Shaws skrivelse er følgende:

«Vi vet at mænd er rede til at dø i krig, men der er mange ting som er sværere end at dø. Der er nogen ting som er værdt en god del mere end livet, og en ting som var værdt mere end livet for de mænd som gik ut og gav sit liv for sit respektive fædreland, var ikke at efterlate en vanæret nation, en nation som var uværdig vor tids civilisation, en nation som ikke hadde noget hjerte at føle med og ikke nogen forstaaelse av at de maa sætte sig ind i vilkaarene for et fortrolig samkvem mellem nationerne, og anerkjende den forpligtelse som den ene nation har til at dra omsorg for og ha medfølelse med den anden.

«Mens Mr. Wilson sa at vi vil ikke ha noget ut av krigen, sa jeg i mit stille sind: «Det kan være at vi ikke vil ha nogen materiel fordel ut av krigen, men ak, vi ønsker den største ting ut av denne krig som nogensinde kan komme verden tilgode: Vi ønsker fred for alle tider!

Hvis vi ikke kan faa fred ut av denne krig hvad haab har vi da om at fred nogen gang vil komme til menneskeheten? Har der nogensinde været en tid da alle nationers folkeslag rettet sine

øine slik mot Amerika, som de gjør idag paa grund av vor uselviske handlemaate likeoverfor dem under krigen?

Vi maa se kjendsgjerningerne like i øinene. Hele menneskeheten er en. Verden er en. Og ikke nogen nation kan lide, uten at alle de andre lider med. Ingen nation kan trives uten at alle de andre nationer gjør det. Vi faar ta kjendsgjerningerne som de er, og vi faar se at finde ut det besste vi kan opnaa. Det besste som er git os og det eneste vi har for os er denne *Nationernes Liga*. Vi har intet andet forbund av nationer. Vi har bare denne ene. Vi maa ta denne ene eller ingen kan fortælle hvad der vil komme. Vi har ingen middelvei. Vi har ingen skjærsild. Vi maa vælge enten himlen eller helvede. Vi kan ta det eller la være. O, I mænd, vi kvinder, slegtens mødre, har git alt, har lidt alt, har ofret alt, og nu kommer vi til dere og sier: «Tiden er kommet, da vi ikke længer vil sitte stille og føde og opdrage sønner til at dræpes, fordi nogen faa mænd vil det. Vi vil ikke finde os i det! Vi kræver at enten skal dere gjøre noget for at forebygge krig, eller ogsaa skal dere tillate os at vi gjør noget selv.

Til dere mænd ser vi hen efter bistand. Vi venter at dere hjælper os ved at støtte vore senatorer, og fra idag og indtil den dag da *Nationernes Liga* er vedtat og stadfæstet i *De Forenede Staters* senat, maa det være hver mands og kvindes pligt at paase at repræsentanterne fra deres stat kjender folkets vilje».

Fra Danmark.

Et Par Gange har jeg skrevet lidt til *Nylænde* om Kvindernes Lønskampe her i Danmark, der har kulmineret i de to Aar, den store Lønskommission har arbejdet. Nu har den afsluttet sit Arbejde, og har overgivet Betænkning og Forslag til Regering og Rigsdag. Forslaget er afgivet med et stort Flertal for *lige Løn for Mænd og Kvinder,* det er behandlet første og anden Gang i Folketinget og er gaaet i Udvalg. Vi har Grund til at haabe, at det gaar let gennem Rigsdagen.

Der fremkom for to Aar siden et Forslag fra et Udvalg indenfor «*Danmarks Lærerforenings*» Hovedstyrelse. Det gik ud paa, at der skulde gives et Forsørgstillæg, det gik det store Flertal af Danmarks Lærerinder med til, men Lærerne stemte det ned med stor Majoritet, de vilde have mere Løn, som de plejede, fordi de var Mænd. Saa var Kvinderne nødt til at arbejde for ens Løn, og det har ikke været muligt for Lærerne at forhindre, at Forslaget er fremkommet ud fra dette Princip.

Der er gaaet en Bølge af Glæde og Tilfredshed gennem alle vaagne, danske Kvinder ved dette Forslag, der søger at raade Bod paa lange Tiders Uret mod Kvinderne, det styrker baade

Evnen og Viljen hos dem til at lægge deres bedste Kræfter i Arbejdet, saa det ikke skal kunne siges med Rette, at de er ringere end Mændene til deres Arbejde. Der er Gang paa Gang sagt af Mænd og Kvinder, som ved Besked, at Lønssatserne er ikke sat en Øre lavere, fordi Kvinderne skal have det samme. Det er en stor Glæde for os, fordi vi kan sige, at vi har vundet, og Mændene har intet tabt. Ingen af de kvindelige Tjenestemænd kunde ønske at forringe deres mandlige Kollegers Kaar — tværtimod. Vi Lærerinder betragter jo dog Lærerne som vore naturlige Forbundsfæller, med hvem vi skal samarbejde paa Løsningen af de mange pædagogiske Spørgsmaal, der nu ligger for, mens den store Skolekommission, der er nedsat, arbejder, og vi har det Haab, at ogsaa Lærerne, naar det Spørgsmaal er ordnet, som har lagt Skæl over deres Syn, vil forstaa, at det tjener os alle bedst, og det sømmer sig for os at faa det bedst mulige ud af Arbejdet for den Skole, som vi dog i Fællesskab tjener. Kvindernes Repræsentant i den store Lønskommission er *Lærerinde Frk. Thora Pedersen,* hun har arbejdet med stor Dygtighed og har — som eneste Kvinde i Kommissionen — maattet drage et stort Læs. Baade Lærerinderne og andre kvindelige Tjenestemænd ved, hvor megen Tak de skylder hende.

Jeg har Lyst til med nogle Ord at omtale en Tanke, der ofte har beskjæftiget mig, naar der altid tales om, hvad Samfundet skylder Hjemmene. Ved Hjem tænker man vel altid i den Forbindelse paa et Sted, hvor Forældre med deres Børn bor, man vil ogsaa kalde det Hjem, der bebos af barnløse Ægtefolk; men mange vil ikke indrømme, at enlige Mænd eller Kvinder har et Hjem, mange under dem det heller ikke, de kan bo i et Værelse. De fleste enlige vil dog prøve at indrette sig noget i Retning af et Hjem, en Lejlighed med samme Udstyrelse, og et Menneske til at passe den og lave Maden osv., og vi enlige kalder det nu alligevel for vort *Hjem!* Mon nogen af de mange Lærere og deres Hustruer, der ikke under os den samme Løn, har tænkt paa, hvad Betydning det kan have for Samfundet, om der bliver mange af den Slags Enspænderhjem? Det er en almindelig tilbagevendende Klage fra Forældre, at de saa nødig sender deres ganske unge Sønner og Døtre ud fra Hjemmet, naar de skal uddannes til et eller andet, fordi de ikke har noget betryggende Sted at sende dem til. Meget ofte har jeg hørt, der er bleven sagt, at de nok havde en kvindelig Slægtning, der f. Eks. var Lærerinde, hun vilde ogsaa gerne have de unge, men hun maatte passe sit Hjem i sin Fritid, og derfor magtede hun det ikke. Det vil være en stor Glæde for mange enlige Mennesker, at danne Hjem for saadanne unge paarørende og være til Hjælp og Vejledning for dem og værne dem mod megen uheldig Paavirkning, fordi de har et Sted at holde til i en

Tid, hvor de trænger haardt dertil, i Overgangen fra Barn til voksen. Jeg kunde nok tænke mig den Mor, der — i sit Hjerte i hvert Fald — kom til at gøre Afligt for, at hun ikke havde villet unde sin Søster eller andre Kvinder lige Kaar med Mændene, naar hun selv er kommen i Gæld til saadan et Hjem, der har taget Bekymringen bort fra hendes Sind, da hun saa sin unge Søn eller Datter i god Havn der. Forhaabentlig vil der blive mange av den Slags Hjem i Fremtiden, der vil gøre Gavn i Samfundet; med de smaa hjem kan de store aldrig konkurrere i Værdi.

Sine Veilgaard.

Kvindernes samfundspligter og deres deltagelse i det offentlige liv.

Indledningsforedrag ved en diskussionsaften i *Trondhjems Kvindesaksforening* av *Emma Jenssen.*

(Forsættelse.)

Fru Mathilde Schjøtt sa i et av sine foredrag, at lykke det er det at faa anledning til at utdanne og utvikle sine evner og saa faa bruke dem efter sine specielle anlæg. Er dette sandt, da maa der være mange lykkelige kvinder i vor tid. Alt kan de lære, alt kan de bli. Maa vi ikke næsten sende en medlidende tanke tilbake til vore mødre og bedstemødre, som maatte bruke al sin begavelse, al sin energi paa husstel, bare husstel. Men — hvilke husmødre var de ikke Det er klart, at naar samfundet gir kvinderne saa meget, saa bør det ha ret til at faa noget igjen, og derfor maa litt efter litt ialfald en del av de samfundsbyrder, som hittil har hvilt paa mændene alene, gaa over til kvinderne, og kvinderne maa ikke vægre sig for at ta dem paa sig.

Det var en stor dag den 14. juni 1907, da Stortinget gav os stemmeretten. Men jeg maa ærlig bekjende, at jeg hverken «graat» eller «skalv i knærne», eller «følte mit sind gjennembævet av fryd». Det afficerte mig ikke saa svært, og likedan tror jeg, det gik det store gros av kvinderne. Vi hadde endnu ikke faat forstaaelsen, saa vi savnet ikke det, vi aldrig hadde eiet, og hvis værd vi ikke kjendte. Men hvem av os vilde ikke nu føle det som en nedværdigelse, om stemmeretten blev tat fra os, og hvem av os er ikke glad ved at gi vort parti den lille støtte, som ligger i vor stemme. — Men mine damer, vi fik ikke bare stemmeret, vi fik ogsaa valgbarhet, og med den ret følger ubønhørlig pligten til at la sig vælge.

Det maa til alle tider fastslaaes, at naar kvinderne gifter sig, saa maa det være deres første og vigtigste gjerning at være hustru og mor. Hjemmenes lykke og økonomiske trivsel hviler paa dem, og deres ansvar for og indflydelse paa den kommende

slegt kan ikke vurderes for høit, Det er i dypeste grund en samfundsopgave, som nok kan trænge et menneskes hele kraft. Det kan derfor synes at maatte bli over evne, naar ogsaa det offentlige skulde komme med sine krav. For mange vil det vist ogsaa være det, men langtfra for alle. Og jeg tror, vi ogsaa vil kunne faa hustruerne med, hvis vi kan lære at praktisere en ting: *Arbeidets fordeling*. La os hamre ind i vor bevissthet dette begrep, *arbeidets fordeling*. Vi maa lære ikke at gjøre som mændene og hope alt op paa de enkelte. En av vor bys ledende mænd sat ifjor i 12 formandskapskomiteer, foruten at han hadde andre store og vigtige offentlige hverv. Vi er godt paa vei til at handle likedan. Har vi opdaget en kvinde, som kan gjøre litt fyldest for sig, saa skal hun være med paa alt, hun blir overvældet med hverv. Det maa vi bort fra. Det er ødelæggende for hjemmene, galt for individet, ikke godt for samfundet. Jeg tror, det er farligere likeoverfor kvinderne, fordi det gaar ut over hjemmene og derved ogsaa ut over de unge, de som skal bygge landet efter os. Jeg traf for en tid siden en saadan overlæsset frue, en gammel bekjendt, som vistnok bare heldige omstændigheter og hendes medfødte takt har reddet fra at bli en anden, «Maja Paalsbo». I sine unge dage var hun en feteret baldame, nu sat hun i den lille by som medlem av bystyre, fattigstyre, værgeraad, av alverdens styrer, tilsynskomiteer osv. I den by hadde jeg hørt, der skulde oprettes eller var oprettet et hjem for arbeidersker, og jeg bad hende fortælle mig litt om det. Vet dere saa, hvad hun svarte: «Det kjender jeg absolut intet til. Besynderlig nok er jeg her helt forbigaat, jeg blev ikke engang anmodet om at undertegne det første oprop». Det var tydelig at merke, at hun følte sig saaret og tilsidesat, og dog hadde hun øieblikket forut i høie toner klaget over aldrig at faa være i fred. Her er øiensynlig fare for individitet, faren for selvovervurdering og sykelig ærgjerrighet. En saadan hustrus hjem, hvordan kan det bli? Og selve arbeidet maa jo bli bedre utført, om alle disse hverv blev fordelt paa flere.

Jeg vet, her er vanskeligheter, fordi det er saa sjelden at finde nogen, som er villig til at ta imot valg. Alle har et utal av undskyldninger. En av de almindeligste er: Jeg kan ikke, jeg dur ikke til at komme ind i det offentlige liv. Men mine damer, ingen vet, hvad man duer til, hvad evner man sitter inde med, før man faar prøvet. Man opdrages og utvikles. Jeg kjender en dame, som da hun blev gift — slet ikke saa ung — ikke kunde skrive det simpleste brev uten at plage sin stakkars mand om hjælp. Senere har hun tjent penger med sin pen. Husk bare *Napoleons* ord, at i hver soldats tornyster ligger gjemt en marschalstav. Hvem vet, hos hvor mange av dere der slumrer en stor taler, en stor administrator eller kanske bare en trofast arbeider. Der er

bruk for alle, og jeg vil indstændig be dere huske paa, at dere sviker deres pligt mot kvinderne og mot samfundet ved altid at si nei.

At kvinderne *kan* det har de da bevist. Jeg vil bare peke paa vore sanitetsforeninger rundt om i landet, hvilke resultater kan ikke de fremvise, og alt gjort bare av kvinder. Og inden velgjørenhetsarbeidet hvad er ikke der utrettet av kvinder. Altsaa kan vi vel fastslaa, at evnerne har vi. Men viljen?

De gifte kvinders almindeligste og ogsaa vigtigste grund til at undslaa sig, er hensynet til hjem, mand og barn, men selv den behøver ikke at være uovervindelig, hvis man bare fik *et* hverv og ellers blev latt i fred. Et pust utefra er ganske sundt for os husmødre, som let staar i fare for at slukes av alle et hjems smaa trivielle detaljer, sundt netop i forhold til mand og barn. Her maa jeg fortælle, hvad jeg engang hørte en ung pike si under en varm disput om kvindernes deltagelse i det offentlige liv. Hendes mor hadde netop faat *Kongens fortjenstmedalje i guld.* «Mor», sa hun, «blev tidlig enke. Skjønt hun kjæmpet ærlig og gjorde sit besste, laa der dog et litet tryk over hjemmet. Saa blev hun drad ind i det arbeide, som siden blev saa meget for hende. Hun kom ut, traf mennesker, oplevet noget, kom hjem til os barn med alt, vakte vore interesser, hjemmet blev lysere, gladere. Vi barn synes, at mors arbeide utenfor hjemmet har været en velsignelse for os alle». — Ja, for dem, som er blit alene, kan et saadant arbeide være av stor betydning. Mange enker er jo likesom mange ugifte omtrent utestængt fra den verden, hvor der findes mænd, og det kan da sandelig hverken være morsomt eller sundt!

Som en liten parentes skal der nu faa høre, hvad en lidt ondskapsfuld dame fortalte mig fra sin by. Det var om en frue, kjæk, flink, meget benyttet, medlem av formandskap, av komiteer, styrer osv. i det uendelige. Vet dere, hvilken fristelse hun ikke kunde staa for? Hun blev bedaaret av alle disse mændene, hun blev koket paa sine gamle dage (jeg tror næsten, hun var bedstemor). Og mændene moret sig og gjorde kur til «Caroline», som de kaldte hende. Jeg har ofte sagt, at man til bystyret skulde vælge dem, som hadde sin kvindelige charme i behold. Det var sagt for spøk — med lidt alvor, men nu vet jeg ikke mere, hvad jeg skal si, for naar det kan gaa slik med de ældre, hvordan i al verden skal det da bli med de charmerende! *(Forts.)*

Kina og kvindebevægelsen.

I det franske tidsskrift «*La Suffragiste*», som atter er begyndt at utkomme, skrives om den kinesiske kvindebevægelse:

«Det nye og demokratiske Kina stiller sig naturligvis imøtekommende likeoverfor kvindebevægelsen. Oprettelse av skoler for

piker og forbedring av alle kvindelige haandverk gir godt haab i saa henseende.

Men der er to fraktioner inden bevægelsen; en radikal og en mere moderat. Den første vil at kvinderne straks skal betræde den politiske arena for med mændene at diskutere offentlige saker.

Man kan frygte for at de vil omstyrte det maskuline styre og isteden indsætte en femniin regjering. Personlig tænker jeg ofte paa, siger forfatteren av denne artikel, *K. S. Tchang,* doctor philosophiæ, at alene kvindernes følelse, deres menneskekjærlighet og retfærdighetssans vilde kunne organisere et godt statsliv og et fredens og fremskridtets samfund, mens mændenes ærgjerrighet, brutalitet og egoisme altid vil fremme en erobringspolitik og et kaos.

Visselig, indvender man likeoverfor mig at historien endda ikke har git os noget eksempel paa min teoris rigtighet, altsaa er det klokt, bare at gi tillatelse til at man indrømmer kvinderne adgang til at forsøke sig i det politiske liv.

Tilhængerne av den moderate kvindesak medgir at under visse betingelser kan kvinderne faa stemmeret. Kvinder i 50-aars alderen skulde f. eks. ha ret til at delta i det politiske liv. Politiken er, sier de, den vanskeligste videnskap, man maa ha erfaring og god tid for at gaa tilbunds i den. Kvinder i 50-aars alderen, som er friere stillet likeoverfor sine hjemlige pligter og som forutsættes at ha erfaring, skulde da ha ret til at stemme. Har ikke Platon den samme anskuelse likeoverfor mænd? Kan da disse to standpunkter inden kvindebevægelsen kombineres? Ja, naar man begynder med den moderate for at komme til den radikale bevægelse. Dette er i almindelighet baade de unge kineseres og kineserinders mening.

Hvad de gamle kinesere angaar, saa ligner deres anskuelser omtrent *Jean Jacques Rousseaus* og *Auguste Comtes.* «Kvinden», sier de», bør være kvinder; kvinden vinder manden ved følelse; hun bør styre huset og overlate de offentlige affærer til mændene.

Hvert kjøn har sine evner og sin bestemmelse. Ved at ha med offentlige saker at gjøre, vilde kvinden tape sin finhet, hun vilde virke forstyrrende paa hjemmet.»

«De gamle kinesere» har likesom de gamle europæere sine synsmaater, og vi unge kinesere har ogsaa likesom de unge europæere vore!

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 15. SEPTEMBER 1919	Nr. 18

De kommunale valg og kvinderne.

Atter skal norske kvinder gaa til valg. Denne gang er det de kommunale det gjælder. Det er klart at kvinderne har været altfor daarlig repræsenteret i by- og herredsstyrer i de aar de har hat stemmeret. Ikke kvalitativt, men kvantitativt. De faa — flere steder bare en eneste — (mange slet ingen) kan litet eller intet utrette for vore specielle kvindesaker. Vi maa ha *mange flere* ind i kommunestyrerne, det er alle enig om.

Der er saa mange sociale saker, som kvinder nu maa være med om at arbeide frem. De som ikke tidligere har set og forstaat dette, maa ha faat øinene op og forstaaelsen av det under de 5 sisste rædselsaar vi har gjennemlevet.

Og den tid som kommer, og som allerede er, med de vanskelige bolig- og dyrtidsforholde, kalder høilydt paa de kvindelige evner. Vore mange dygtige husmødre i by og land, vore prægtige, indsigtsfulde husholdningslærerinder maa være med i alle kommunale styrer og gi sin indsats til løsningen av de mange vanskelige spørsmaal som nu skal løses. De norske husmødre maa faa lettelser i sine levevilkaar. Vore hjem trænger en grundig reformering. Kjøkken, kjelder, bryggerhus, tørkeloft roper paa forbedringer og lettelser for dem som færdes der, nemlig kvinder. Elektriciteten maa komme kvinderne til hjælp. Mere end nogensinde er den nødvendig nu da mange husmødre er nødsaget til at være henvist til sig selv i sit hjem. Alt dette forstaar og føler kvinderne, fordi mangelen trykker og plager dem. Vore

boligforholde og tjenerforholde trænger et grundig eftersyn paa saa mange omraader. Den som føler det, kan besst tale om det. Derfor maa kvinderne faa anledning til at være med og personlig komme frem med sine erfaringer og sine raad.

Vore forskjellige pleiehjem, stiftelser for syke og barn, sindssykeanstalter, alle trænger de kvindelig initiativer og kvindelig erfaring og fremforalt *det hjertelag og den kjærlighet som slegternes mødre alene eier.*

Derfor maa kvinder nu stilles op i større mængder end hittil paa de forskjellige partiers lister. Vi maa kræve det av partierne. Og kvinder maa sætte al sin energi og kraft ind paa at faa de opstillede kvinder valgt. La alle politiske partihensyn vike, naar det gjælder at faa dygtige kvinder ind. Politik hører ikke hjemme i det kommunale liv. Der gjælder det fremfor alt at skape gode, sunde, levelige vilkaar for alle mennesker.

Og — kvinder som kan være med om det, maa ogsaa *ville* være med, anse det som en pligt, et privilegium at faa være med. Ikke undslaa sig for at la sig vælge. Egoisme er det som har ført menneskene ind i verdenskrigen, det nye — gamle evangelium som nu skal prædikes, er altruismens, menneskekjærlighetens evangelium, den kjærlighet som ser sit eget gode i sin næstes velfærd.

Resolutioner
vedtat paa N. K. N.'s landsmøte i Sandviken 1919.

I.

Til Regjeringen!

«N. K. N.'s landsmøte tillater sig at henstille til regjeringen at opnævne dertil skikkede kvinder som medlemmer av den store skolekommission som nu skal nedsættes. Vi ber om at fagfolk fra den høiere skole og fra folkeskolen faar være med i kommissionen; men vi ber ogsaa om at mødrene maa faa sine repræsentanter. Saken er saa stor og av en saa indgripende betydning for den nye slegt, at baade kvindelige lærere og hjemmets kvinder maa faa lægge frem sine indlæg. Vi føler os forvisset om at regjeringen derfor vil ta hensyn til denne vor ærbødige henvendelse».

II.

Til Stortinget!

«N. K. N.'s landsmøte, hvor der møter repræsentanter fra det hele land, henstiller indtrængende til Stortinget iaar at vedta en ny valgordningslov. Enmandskredse maa ikke opretholdes. Vi venter av Norges kaarne mænd at der nu vises retfærdighet ved at der vedtages et forslag, som bygger paa forholdstalsvalg i flermandskredse».

III.

«N. K. N. gir sin tilslutning til handelsfunktionærernes arbeide for gjennem sine organisationer at opnaa løn efter arbeidets værd. Ogsaa utover mindsteløn paa like vilkaar for mænd og kvinder».

IV.

1. Trængende enker med forsørgelsespligt skal ved lov sikres et visst aarlig bidrag for hvert av sine barn. Hjælpen maa staa i forhold til vedkommendes krav og ikke regnes som fattigunderstøttelse.
2. Samme ret for enker som enkemænd til at sitte i uskiftet bo.
3. Ændringer i arveloven, hvorved enker hvis barn arver far eller hans ascendenter, sikres for livstid endel av formuens avkastning i relation til dennes størrelse.
4. Skjærpede bestemmelser for barns underholdspligt likeoverfor forældre».

Endvidere fremsattes der efter *fru Dagny Johnsons* foredrag 5 forskjellige forslag til resolution angaaende kvinder som prester, men efter uttalt ønske derom fra flere repræsentanter, besluttedes saken utsat forat de forskjellige led av N. K. N. kunde faa anledning til at ta standpunkt.

Like løn for mænd og kvinder.

Mindstelønslov og overenskomst for handelsfunktionærer.

Allerede før krigen var handelsfunktionærernes lønsforhold nede paa et saadant lavmaal at der inden standen begyndte at vaagne en forstaaelse av at noget maatte gjøres i retning av at søke forholdene forbedret.

Med hensyn til fagorganisationer stod baade den overordnede, og underordnede handelsstand langt tilbake for industrien og dens arbeidere. De tre forskjellige foreninger av handelsfunktionærer som maatte opta arbeidet med denne sak, var: En kvindelig forening — den ældste — og to fællesforeninger, mænd og kvinder sammen. Chefernes forening er ogsaa opdelt i flere avdelinger og med forskjellige branchegrupper (kun mænd).

Funktionærernes foreninger hadde ikke evnet at faa større betydning i faglig henseende, men de hadde heller ikke nogen *overordnet fagorganisation* at henholde sig til med sine krav om lønsforbedring og regulering av arbeidstidens længde. Nogen økonomisk evne til at anvende andre midler som blokade eller lignende hadde de ikke, da deres fonds ikke kan anvendes til saadanne spørsmaal som kampagitation.

Til en begyndelse blev en offentlig statistik over handelsfunktionærernes lønsforhold optat 1909, og paa grundlag av denne utarbeidet funktionærforeningerne et forslag til mindsteløn. Efterat dette var godkjendt av lokalforeningerne over det hele land, blev det sendt cheferne med anmodning om forhandling paa dette grundlag, hvilket ret og slet blev avvist.

Principperne som laa tilgrund, var først og fremst like løn for mænd og kvinder. Dernæst forskjellige punkter. 1) bestemt arbeidstid, 2) overtidsbetaling, 3) regler for opnaaelse av mindsteløn i forhold til teoretisk og praktisk utdannelse, 4) ferie med løn, 5) løn under militærtjeneste, 6) voldgift i tvistespørsmaal.

Efter chefernes avslag blev agitationen optat i stor maalestok for at faa dannet fagforeninger, og man vandt det store publikums forstaaelse av saken ved offentliggjørelse av lønningerne for det kvindelige personale i en del av hovedstadens største magasiner, som samtidig selv hadde tjent saa meget.

Norge har været det dyreste levested under krigen. Eftersom dyrtiden steg blev misforholdet stadig værre, hvorfor krav om øieblikkelig dyrtidstillæg blev fremsat.*) Alt dette ledet til at underhandlinger med cheferne blev optat, men da disse tegnet til at bli uten et brukbart resultat, blev en henvendelse rettet fra kvinder til Stortinget, som netop behandlet mindsteløn for hjemmeindustrien. Følgen blev at denne sak straks blev tat op og et halvt aar efter forelaa loven om mindsteløn for handelsfunktionærer 1918, som blev enstemmig vedtat.**)

Denne lov blev begrundet med at handelsfunktionærerne ikke hadde sine egne fagorganisationer til at fremtvinge sine lønskrav, som andre fag, hvorfor regjeringen fandt stilllingen saa uholdbar, saaledes som forhodene under dyrtiden hadde utviklet sig, at

*) Dyrtidskrav 100 pct., leveomkostningerne er steget med 161 pct.

**) Mindsteløn o: Første leveløn.

den maatte ta saken i sin haand og vi fik en midlertidig lov for 3 aar.

Loven krævet at underhandling først skulde forsøkes og i de tilfælder denne førte til enighet, bortfaldt lovens bestemmelser. I alle andre tilfælder maatte disse henvises til offentlige kommunale lønsnævnder, hvis avgjørelser igjen kunde appelleres til handelslønsraadet.

Underhandlingerne mellem foreninger blev optat paany og til den overenskosmt (1919), som gjengis her. For alle dem som ikke staar i foreningerne blev offentlige lønsnævnder samtidig sat i virksomhet for at ordne lønssatserne.

Hermed var organisationerne gjensidig anerkjendt og da overenskomsten kun gjælder et aar av gangen, maa dette første resultat betragtes som et grundlag, hvorpaa senere forhandlinger kan føres videre.

Under arbeide i offentlige komiteer forberedes for tiden forslag om mange vigtige saker som: «8 timers arbeidsdag», «Pension», «andel i utbytte og ledelse», «Offentlige kontroltilsyn med arbeidstid og lokaler» etc., hvilket ogsaa vil komme standen tilgode.

Aagot Holtfodt.
Medlem av mindstelønsog underhandlingskomiteerne.

Kvindernes samfundspligter og deres deltagelse i det offentlige liv.

Indledningsforedrag ved en diskussionsaften i *Trondhjems Kvindesaksforening* av *Emma Jenssen.*

(Slutning.)

Man hører ofte fremholdt, at kvinderne ikke er modne til at være med i det offentlige liv, og det kan være sandt nok, men mine damer, tror dere mændene er mere modne til at ta imot os som medarbeidere? Jeg tror det ikke. I sin gravtale over Gina Krog uttalte pastor Eugéne Hanssen følgende:

«Søker vi at samle sammen i tanken det, som nu ligger som frugten av Gina Krogs arbeide og den dermed følgende kamp, det vort lands kvinder har utrettet paa de forskjelligste omraader, og vi vil veie, hvad det viser av øket utfoldelse av livsevner, av vekst og tilførsel av kraft baade for kvinderne selv og for samfundet, skulde jeg ha lyst til at se den, som vilde træ frem og ikke vilde erkjende, at det vilde være et tap ogsaa for samfundet, et betydelig tap, om vi ikke hadde eiet det.»

Hvis vore mænd skulde være fuldt ut oprigtige, hvor mange tror dere vi fandt, som vilde underskrive denne uttalelse? Men det blir nok anderledes. Med tiden blir der sikkert overladt til kvinderne visse dele av det kommunale arbeide, som ligger

for deres særanlæg. Hittil har der ikke været tat videre slike hensyn. Har kvinderne været flinke, saa har de været det paa akkurat samme maate som mændene — og ære være dem for det! Den respekt de derved har vundet, er kommet alle kvinder til gode.

Jeg har ofte hørt kvinder, som selv har deltat i kampen for stemmeretten, uttale sin skuffelse over resultaterne. De synes ikke vi er kommet længere nu end i de første aar. Jeg tror ikke, dette er helt retfærdig. Stillingen er som den maa være efter de foreliggende forhold. Særlig av to grunde. For det første fordi alt som hører ind under det offentlige liv, endnu er et for de fleste kvinder helt fremmed gebet, og for det andet fordi de paa faa undtagelser nær bare er valgt ind i kommunestyrerne, og det er først i formandskapet, man kan vise, hvad man dur til og faar anledning til at utrette noget. Hvor mange mænd sitter ikke aar efter aar i kommunestyrerne og aapner aldrig sin mund? Og det er naturlig, for i de fleste tilfælde strør jo bare kommunestyret sand paa formandskapets beslutninger. Er der saker, som der er dissens om, er det rimelig, at kampen føres av formandskapets medlemmer, som tidligere har sat sig ind i og behandlet sakerne. Naturligvis deltar ogsaa andre i debatterne, men jeg tror, kvinderne bør være varlig med at ta ordet, uten at de har noget av virkelig betydning at bringe frem. Om en mand staar op og vrøvler eller taler i utrængsmaal, det har ingenting at si, det er snart glemt. Anderledes er det med kvinderne, de vogtes endnu paa med meget strengere kritik. Jeg traf nylig en dame som fortalte mig, at den kvindelige repræsentant i hendes by var saa veltalende, at hun snakket sine kolleger sønder og sammen. Hun var blit en ren skræk for dem. Ærlig talt, saa har jeg mine tvil, om hun virkelig er saa slem, men saken er, at snakkesalige kvinder taales langt mindre end snakkesalige mænd — som bekjendt har vi heller ikke saa faa av dem.

Saa skarpt som partierne staar mot hverandre i vor tid, kan man ikke med rimelighet forlange mange kvinder ind i formandskaperne, uøvet som de er. Desuten kan det vel ikke negtes, at mændenes opdragelse, livsgjerning og hele anlæg gjør dem meget mere skikket til denne slags arbeide, end tilfældet er med det store flertal av kvinder. Her maa jeg som Hulda Garborg komme med en betroelse: Jeg har altid beundret mændene, nu gjør jeg det endnu mere. Flere av vor bys mænd er imponerende flinke. Men allikevel tror jeg, der er plads for kvinderne, og at de trænges. Vi maa ogsaa huske paa, at vi har særinteresser at vareta, og hertil kan vel regnes ikke alene det, som vedkommer kvinder, men ogsaa alt som angaar barn.

Jeg talte nylig med en av Kristianias mere fremtrædende kommunemænd. Han fortalte, at man der i stor utstrækning brugte

at sætte bystyrets medlemmer ind i formandskapskomiteerne. Derved avlastedes formandskapet for en del av sit svære arbeide, og man nyttet den sakkundskap, som forefandtes. Det forekommer mig, at dette er veien, man maa slaa ind paa, for at kvindernes arbeidskraft og særevner kan nyttiggjøres i kommunernes tjeneste.

Her melder sig naturlig det spørsmaal: Hvilke værdier er det saa kvinderne kan tilføre det offentlige liv? Det er ikke let at svare paa, og jeg haaber, at diskussionen vil yde værdifulde bidrag til besvarelsen.

Først og fremst vil jeg nævne deres praktiske sans og blik for detaljer. Jeg tar det først, fordi det later til at være de egenskaper, mændene har lettest for at anerkjende. Har vi ikke vort hele liv hørt om mændenes overblik og kvindernes sans for detaljer, og hvor godt vi derved supplerer hverandre! Det skyldes sikkert denne praktiske sans, at kvinder i de sidste 10—12 aar baade av stat og kommune er sat ind i tilsynskomiteer ved asyler, sykehuse, gamlehjem osv., at de vælges ind i fattigstyre og vergeraad og som medlemmer av byggekomiteer. Det maa vel betragtes som et utslag av den voksende anerkjendelse, at i Kristiania en av fattigforstanderne er kvinde, og at der i sin tid blev utnævnt kvindelig fabrikinspektør. I disse stillinger trænges antagelig ogsaa noget av overblikket.

Jeg har set fremholdt, at om mandens intelligens er større, saa opveies det fuldt ut av kvindens instinkt og intuition, ogsaa værdifulde egenskaper for det offentlige liv. Jeg er tilbøielig til at tro, at denne saa meget omtalte forskjel i intelligens er mere en væsens end en gradsforskjel.

Professor, dr. Edv. Lehmann, som jeg har hørt ikke skal være egentlig kvindesaksvenlig, sier dog i sin bok «Fremtidens kvindesak», at «kvinden bringer med ut i det offentlige liv en administrativ og økonomisk dygtighet som vil komme vel med paa mangfoldige felter». Kanske er netop dette rigtig. Tænk bare paa gamle dages husmødre, hvilke glimrende administratorer var de ikke! Og at mange kvinder sitter inde med en merkelig økonomisk sans, det vil nok ingen benegte, og det har sikkert mange bevisst netop i vor tid. Og dog blir kanske de moralske egenskaper vor største indsats. Alle anerkjender kvindernes samvittighetsfuldhet, og en høiere moral tilskrives dem ogsaa. Kunde den faa indflydelse paa det offentlige liv, var det sandelig ikke av veien. Tænk om vi kunde faa bort begrepet taktik, dette skalkeskjul for saa megen uærlig færd partierne imellem; tænk om vi ved de egenskaper, som tillægges os, kunde bidra vort til at hæve den politiske samfundsmoral! Da vil kanske en gang den tid komme, da alle erkjender, at kvindernes deltagelse i det offentlige liv var berettiget og av det gode.

Fra utlandet.

Utsigten for stemmeret for kvinder i Italien.

Stillingen med hensyn til kvindestemmerettens seier i Italien er meget forhaapningsfuld. Der har været megen snak frem og tilbake, men tilslut har alle stemmerettens tilhængere koncentreret sit arbeide om at støtte det av *Signor Martini* fremsatte forslag, som gir kvinder politisk og kommunal stemmeret *paa samme betingelser som mænd* med det forbehold at kvinderne ikke skal ha ret til at avgi sine stemmer ved det førstkommende parliamentsvalg. Dette forslag har været forelagt en komité inden Deputeretkamret, er vedtat av denne og sendt tilbake til kamret. Parliamentet hadde avsluttet sine møter, da vi mottok denne efterretning, men møtes igjen i denne maaned, og da vil komiteens indstilling bli behandlet. Folk siges at være meget gunstig stemt for kvindestemmeretten, og de stemmeretssøkende kvinder er meget forhaapningsfulde.

Grunden til at det foreslaaes at kvinderne skal utelukkes fra stemmegivning ved det førstkommende parliamentsvalg er den, at det vil ta over et halvt aar at lage et nyt mandtalsregister, hvori alle voksne kvinder kunde indskrives, og dette vilde i høi grad forhale de almindelige valg som folket nu med stor utaalmodighet venter paa. Ellers vil lovforslaget heltut hævde princippet om kvinders stemmeret, og gi stemmeret til alle voksne kvinder.

I virkeligheten overtræffer det den nuværende mandsstemmeret, idet forslaget for kvinders vedkommende gaar ut paa *virkelig almindelig* stemmeret. Vi haaber de italienske kvinder vil faa sine ønsker opfyldt!

De rumænske kvinder og stemmeretten.

I Rumænien har der utviklet sig en livlig stemmeretsbevægelse. Grunden hertil er væsentlig den at kvinderne i de nu med Rumænien forbundne landsdele *Bessarabien* og *Transylvanien*, allerede har politisk stemmeret.

I byen *Jassy* som den rumænske regjering under beleiringen av *Bukharest* gjorde til sin residensstad, har man en forening for *kvindernes sociale og politiske frigjørelse.* Denne forening vil imidlertid bare at de kvinder skal ha stemmeret, som er i besiddelse av høiere dannelse. I motsætning hertil hævder *Den Rumænske Landskvindestemmeretsforening* kravet paa *stemmeret for alle kvinder.*

Kvindearbeide i den engelske industri.

The House Office har ifølge «*The Labour Gazette*» for februar 1919 utsendt en rapport som omhandler hvorledes kvinderne under krigen er traadt istedenfor mænd i de forskjellige bedrifter. Undersøkelsen er foretat av fabrikinspektørerne og omfatter fortrinsvis bedrifter som *ikke* producerer ammunition.

Til *ledende stillinger* blev der i begyndelsen bare anvendt ganske faa kvinder; senere er der dog blit ansat endel, saaledes bl. a. ved ammuntionsfabrikkerne.

Som *formænd* blev kvinder anvendt i langt større utstrækning, skjønt det i begyndelsen var vanskelig at finde kvinder med den tilstrækkelige tekniske træning. Der uttales i den anledning at «hvor kvinder beskjæftiges i større antal og adskilt fra mænd, benytter man sig i stadig stigende grad av kvinder som formænd. Efterspørslen efter kvinder til saadant arbeide vil visstnok holde sig og kan muligens endog stige efter krigen».

Hvad *arbeide som kræver høiere utdannelse* angaar, er kvinder særlig blit anvendt som fabrikkemikere og forsøkskemikere samt til alt rutinemæssig laboratoriearbeide.

Til det *egentlige fabrikarbeide* er kvinderne naturligvis blit benyttet i stor utstrækning. Arbeidets art — om det er tungt, og hvorvidt det kræver fagutdannelse — spiller her en stor rolle. Med hensyn til det første moment har bruken av arbeidssparende maskiner og opdeling av arbeidet, eller begge metoder i forening, bidrad til at kvinder har kunnet brukes til arbeide som i almindelighet betegnes som tungt. Hvad det andet moment angaar, var det selvfølgelig meget faa kvinder som hadde anledning til at bli fagutdannede i samme forstand som faglærte mandlige arbeidere. Man valgte den vei at opøve nogen kvinder for enkelte sider av arbeidet; andre for andre detaljer ved produktionen; det gjaldt jo nemlig at nyttiggjøre sig deres arbeidskraft saa fort som mulig. De fleste fabrikker maatte nøie sig med at faa de kvindelige arbeidere opøvet under arbeidet, — hvad der ofte kunde falde vanskelig, særlig da man i de fleste tilfælde var avhængig av faglærte mænd til oplæringen. Under selve oplæringen var kjendskap til vedkommende produktionsarts arbeidsvaner, omgivelser og tekniske betegnelser av stor betydning og til stor lettelse, dette gjaldt særlig tekstilindustrien. Erfaring viste at alt ulært — og til en viss grad det halvlærte — arbeide som tidligere var blit utført av mænd, kunde utføres tilfredsstillende av kvinder. Dette var f. eks. tilfælde i skotøiindustrien hvor kvinderne blev beskjæftiget ved fabrikation av de tungeste skotøityper, bl. a. støvler til hæren. Man fandt det da ikke nødvendig inden denne industri at opdele produktionen synderlig. Til

ikke-fagarbeide blev kvinder i stor utstrækning benyttet som erstatning for unge gutter, særlig til *indendørs arbeide,* som pakning, fordeling, rengjøring og andet butik- og lagerarbeide. Hvor arbeidet har været tungt, er f. eks. to mænd blit erstattet med *fire* kvinder, eller arbeidet er opstykket, saa det er blit overkommelig. Ogsaa *utendørs* f. eks. i bryggerier, skibsverfter, teglverk, gasverk o. l. er de blit brukt. At dette arbeide er forløpet saa heldig som det har gjort, beror i første række paa at man har forstaat at vælge den rigtige type av kvinder til det forskjellige arbeide.

Det tilføies at kvinderne er blit ansat efter overenskomst mellem «*Employers' Associations*» og «*Trade Unions*» for den tid som medgaar indtil der blir tilstrækkelig tilgang paa mandlig arbeidskraft. *The Home Office's* memorandum tilsigter bare at gi en beretning om hvordan kvindearbeidet under krigen har kunnet erstatte mænds arbeide, og det er ikke paa nogen maate ment at skulle tjene som nogen retningslinje for den politik som bør følges efter krigen. *(Sociale Meddelelser).*

Kvindearbeidets stigning i den tyske metalindustri.

I «*Sociale Meddelelser*» nr. 3 d. a. findes der en opgave over kvindearbeidets stigning inden den tyske metalindustri. Opgaven er hentet fra det tyske tidsskrift «*Soziale Praxis*», og har sin interesse.

Det meddeles at antallet av kvindelige arbeidere inden denne branche er steget raskt under krigen, saavel absolut som i forhold til de mandlige arbeidere.

Dette fremgaar av nedenstaaende sammenstilling av beskjæftigede personer i de bedrifter som er berørt av metalarbeiderforbundets lønsbevægelser i aarene 1914—1917:

I 1914 var der beskjæftiget 196 120 personer derav 12 908 kvinder eller 6.6 pct. av hele antallet.

I 1915 var der beskjæftiget 387 612 personer, derav 65 138 kvinder eller 16.8 pct. av det hele antal.

I 1916 var der beskjæftiget 1 079 455 personer, derav 288 362 kvinder eller 26.7 pct. av det hele antal.

I 1917 var der beskjæftiget 1 920 423 personer, derav 624 688 eller 32.5 pct. av det hele antal.

Samtidig har kvinderne i stor utstrækning meldt sig ind i *Metalarbeiderforbundet.*

Imidlertid klages der over sterk fluktation i de kvindelige medlemmers antal, idet kvinderne i store skarer strømmer til forbundet under lønskampene, for saa at forlate det igjen, naar disse er over.

De tyrkiske kvinder.

I det franske blad «*L'information*» har en forfatter nylig bl. a. skrevet følgende om de tyrkiske kvinder: «De tyrkiske kvinder smiler i Peras og Stambuls gater til de engelske og franske officerer».

Dette har inspireret en forfatter, *M. Mirbeau* til i *La Suffragiste* at skrive en artikel, som vi her gjengir.

«Dette er sikkerlig noget nytt!» skriver han. «Det er 12 aar siden en utilsløret tyrkisk kvinde ved synet av en fremmed, «*franker*», som hun pludselig møtte paa et gatehjørne, skyndte sig at bedække sit ansigt, og med foragt vende sit hode til den anden kant.

Dette krævet det gjældende reglement paa den tid. Politiet hadde streng ordre til at sørge for at det blev respekteret, og ve den kvinde som begav sig ut i hovedstadens gater uten slør, og som hadde vakt en forbipasserendes latter! En av disse mangfoldige væsener som streifer om i alle avkroker og smuthuller i byen, vilde være blit ført til den nærmeste politistation. Den dristige som var saa uforskammet at hun tillot sig en slik frihet!

Den stakkars forbipasserende vilde, mørbanket som han blev for sin latter, ha prist sig lykkelig, om han kunde ha blit med hende, hvis træk han hadde forsøkt at skimte, til kvarterets politikammer. I byens hovedgater eller «westend» vilde han sikkert ikke ha undgaat døden.

Revolutionen i 1908 var paa nippet til at avskaffe alle disse forældede forholdsregler. Det var ikke saa sjelden dengang at man møtte, selv i Stambuls gater, grupper av kvinder med sløret kastet tilbake over hodet, med et straalende ansigt, og klædt paa europæisk vis. Møter holdtes i flere av landets større byer, hvor kvinderne fordret ret til at bevæge sig ute blandt offentligheten med utilhyllet ansigt. Deres protester bevæget det nye regimes autoriteter, som var like ved at gi dem tillatelsen. Imidlertid hadde gammeltyrkerne vundet terræn i statsraadet og en befaling utstedtes som forbød at man forandret nogen av fortidens traditioner. Hvorfor fik de vrede kvinder ikke den idé at efterligne sine besstemødre som da de var misfornøide med *Abdul-Medjias iradé* (dekret), der bestemte at kvinderne skulde bare *yachmaq* (en slags tæt slør) blev enige om, at de ikke vilde gaa ut, før sultanen hadde tat sin befaling tilbake?

Dekretet blev ikke tat tilbake, mens yachmaqen blev for fremtiden avskaffet for at remplaceres av det enkle slør. Til straf for at de tyrkiske kvinder fra 1908 har været for ydmyge, er de endda nødt til at unddra sine smukke ansigter for de forbigaaendes blikke, men det vil ikke bli for lang tid, hvis det er sandt,

hvad *L'information's* korrespondent paastaar, at de nu smiler i Peras og Stambuls gater til de engelske og franske officerer.

La os ikke tvile paa at vi snart faar se dem utstafferte med hatter og i korte kjoler! At en saa liberal mand som storvisiren *Damad Pascha* er kommet til magten, gir dem godt haab.

Og kanske vil det under hans styre lykkes de tyrkiske kvinder hurtigere end de franske kvinder at faa den stemmeret som de tragter efter».

Litt om Bhagavad Gita.

En episode av det gamle indiske digt Mahabharata
ved ANNA BUGGE.

Mere interessant for os kvinder end krigshistorien i det gamle sanskritdigt, er metafysiken og det religiøse, som ovennævnte digt gir os et indblik i, og som allerede saa tidlig som 3—400 aar før Kristus hadde naadd et saa dypt grep i sandheten. I *Bhagavadgita, Sangen om det Guddommelige,* er de gamle Inderes tanker om den evige aand «*Para-Brahma*», og hans krav til menneskene nedlagt. Saavel kravet til de længstkomne menneskeaander, der her likesom i vor bibel kaldes «de faa utvalgte» som de mere menneskelige krav til dem som endnu ikke var helt færdig til «at forlate alt» og til hvem det likesom i evangeliet lyder: «Gaa og bliv ved dit hus, dit kald, din familie osv.

Vedalæren deler mennesket i tre «kvaliteter»: 1) Væsenheten det rene sande, aanden, 2) det jordiskblandede, halvaandelige, halv sanselige, hvortil hører lidenskap, heftige følelser m. m. og 3) det rent sanselige = mørke. Og likesaa mange motiver antas og billiges i Vedabøkerne. Ingen av disse trin fordømmes til noget evig helvede, fordi Indernes syn paa livet var likesom østerlændernes, og senere grækernes, at aanderne er emanationer — utstraalinger — av «den evige Aand» for at utvikles i «stoffet», som ogsaa tillas evighet — det var blot formen som skiftet og var endelig. Og utviklingen foregik helt nede fra stenen, op igjennem dyrene og op til mennesket. og ogsaa da, naar aanden var naadd op til mennesket, skulde menneskeaanden fuldkommengjøres videre ved inkarneringer, — hvad jo ogsaa jøderne trodde paa Kristi tid.

Mange tusen aar efter finder man tanker som har sin rot i disse sanskritbøker. Sanskrit, jordens rikest utviklede oldtidssprog har saaledes gjennem Inderne været midlet til at grundlægge *menneskeheten.* I sin «*Lob der Sprache*» sier den tyske filosof *Herder:* «Nur die Sprache hat den Menschen menschlich gemacht, indem sie die ungeheure Fluth seiner Affecten in Dämme einschloss und ihr durch Worte vernünftige Denkmale

setzte — — nur durch sie ward eine Geschichte der Menschheit in herabgeerbten Formen des Herzens und der Seele möglich — — durch sie ist meine denkende Seele an die Seele des ersten und vielleicht des letzten denkenden Menschen geknüpft; kurz: Sprache ist der Charakter unserer Vernunft, durch welchen sie allein Gestalt gewinnt und sich fortpflanzt».

Særlig interessant er dette digt ogsaa for os germanner fordi vor sprog jo hører under sanskritsstammen. Der er ord hvor man tydelig kan se slegtskapet, f. eks.:

Sanskrit, *Manu*. Tysk, *Mann*. Norsk, *mand*.

Sanskrit, Mandschua. Tysk, Mensch. Norsk, menneske.

Og det norske glad skal akkurat hete likedan paa Sanskrit.

Ogsaa paa lovgivningens felt skal endog hos os gjennem romerne, der hadde tilegnet sig en stor del av indernes love, Sanskritbøkernes tanker og moralske synspunkter kunne spores, Ja selve formlerne skal ofte være ordlydende ens. Og deres religiøse filosofi kan vi fra dette lille digt se gaa igjen og utvikles videre baade i det gamle og nye testamente. Alvorlig og dyp i sin grundlæggelse var dette første «Guds Folks» sjælelære. Den skulde indvinde for menneskeheten den Gud, som er «en fortærende ild», hvis krav er «alt eller intet». Det var deres inspirerede mænds opgave fra begyndelsen at oparbeide aandelig i endnu halvvilde og helt kjødelige menneskehjerter den lov og det sind, som gjør menneskeaanden skikket til forening med den «Ildaand», hvis ord lyder «Den lunkne vil jeg utspy av min mund» — (Vi vet nok at den allerførste religiøse forstaaelse maatte begynde med at personifisere og tilbe som guder alle synlige aabenbarelser av skapermagten i naturlivet. Men i «tidens fylde» har saa enkelte *utvalgte* gjennem hjertets dype længsel vundet det første skimt av den Ildaand «som intet øie nogentid har set», men som skal vinde skikkelse paa jorden gjennem hans barn, menneskeaanderne). De hadde ikke noget skrevet «helligt ord» at bygge av disse første, de maatte ved kontemplation og asketisk livsførelse vinde *det indre ord, troen,* for at det første *Gudsord* kunde vinde aandelig og synlig form blandt menneskene.

Og vi ser av disse gamle Inderes «hellige ord», at der har været Gudsmænd blandt deres tænkere (de som ogsaa til en anden evig videnskap, mathematiken, bragte grundsten ved at opfinde decimalsifrene). Og endnu er utgangspunktet for filosofien i Indien det samme som i *Mahabharata* og længe før den tid: «Hvad har Du at gjøre med rikdom? Hvad har Du med slegt? Hvorledes kan hustruer anstaa Dig, søn, som sikkerlig skal dø? Søk Atman, det som ligger skjult i det dype! Den, i hvem begjæret efter det timelige er utdødd, eier visdommens store vinding». Og er det ikke ogsaa utgangspunktet for den kristne filosofi?

At allikevel «lysestaken maatte flyttes», for at aanden kunde naa den fulde klarhet og aabenbare de straaler, som ogsaa beliver hjertet og frelser «alt folket», kan vi forstaa naar vi betænker den kasteinddeling, som nok hadde været nødvendig fra begyndelsen, for av vilde horder at skape et ordnet samfund og for at dygtiggjøre medlemmerne enhver i sit kald, men som i længden bevirket tankens og hjertets stagnation og dermed aandens og livets forfald.

Ifølge kasteinddelingen var nemlig brahmanerne ved «fødselsbaandet» og «gjerningsbaandet» sat til tankens og ideens bærere, uanset deres evner, de stod foran «himmelporten» — og netop deres fødsels- og standsprivilegier gjorde, at de i tidens løp nok forøkedes i mængde og jordisk magt, men tanken fortyndedes og det oprindelig dype og sande i læren blev overgrodd av en masse aandsforladte utlæggelser og tilføielser. Desuten hvor utvælgelsen «ikke var i kjødet baaret, men blot i klærne skaaret» maatte materiens magt i disse jordens rikeste lande bli for sterk. Bare her en liten prøve paa deres synken under materien.

En av deres historikere beretter, at da *Mahmud den første* ved indtagelsen av slottet *Sumenat* i Guzurate lot sønderslaa et gudsbillede i en pagode, fandt han gjemt i det diamanter, perler og rubiner til en værdi av mer end hundrede millioner. Og de tjenstgjørende præsters antal i denne ene pagode beløp sig til 2000, bajadերernes til 500, musikanternes til 300 og barberernes, som raget de fromme inden de maatte stedes for gudens aasyn, likeledes til 300. Og foruten det store billede, som var vidunderlig prydet paa alle sider, fandtes der endnu i helligdommen flere tusen smaa statuer av guld, og de seksogfemti pillarer som bar skibets kuppel, var alle besat med kostbare stene. Foruten disse rikdomme av alle slags besat templet uhyre jordeiendomme, nemlig 2 000 landsbyer med deres underliggende territorier, skjænket av de fromme». (Ak! ikke underlig at i dette frugtbare land millioner dør av hungersnød!)

Selvfølgelig var det ikke let for reformatorer at vinde ørenlyd og trænge igjennem den sterke fødsels- og standsgeistlighet, som sat inde med det av Gud selv forfattede ord.

Den ukjendte forfatter av *Bhagavadgita* har formodentlig levet tusener av aar efter den første begyndelse, hvor den saa har foregaat henne paa jorden. Hans unge fyrste i digtet er næsten moderne i sit tænkesæt, og læreren Krishna er en helt profetisk skikkelse. Og vi ser at der ialfald da er reformatorer, strid og «meningsvirvar» — altsaa liv. Digteren synes selv at være en reformator naar han lar Krishna si, at der er «andagsfulde, som har kastet baade fødselsbaandet og gjerningsbaandet og som allikevel gaar en uforgjængelig bane». Han erkjender de mest yder-

liggaaende aandelige krav, men spotter de mange ceremonier, som Vedabøkerne og brahmanerne foreskriver, ja selve lærdommen. Og naar han sier de underlige ord: «Naar Du er kommen over alt det *meningsvirvar,* som lærdommen gir, da skal Du naa uvidenhet om alt hvad der med møie læres» synes han næsten at foregripe *Moses,* som jager menneskene bort fra kundskapens træ. Men den indiske forfatter lar sine mennesker forbli i «Haven» for gjennem troen at naa den evige Aand. Den jødiske og kristne aands grundlægger derimot, som gjennem sin ægyptiske opdragelse er bevandret ogsaa i de indiske lærdomme (og maaske ogsaa ved aandsarv fra Ab-braham og Sarai, Sri, stammer fra de første grundlæggere) sætter en flammeengel ved porten, at ikke det nye Guds Folk skal vende tilbake og forbli i evig stilstand i Haven. Men Mosse er ikke en «opløser» — tilbake paa Kundskapens træ lar han blot alle døde ceremonier og lærdomme og den hele indviklede mytologi — han er en «fuldkommer av skrifterne», han lar «aanden» følge med og lede dette nye Gudsfolk, saa «Guds frelsesraad med menneskene, som blev lagt før verdens grundvold blev lagt» kan fuldkommes og frelse den hele menneskehet. Det av Gud inspirerede geni, Moses, lar i sin *Genesis* Aanden følge — med de samme krav til «væsenheten» som møter os her i Bhagavadgita, bare mere inderliggjort: «Du skal elske Herren din Gud av det hele hjerte, sind og fornuft» —

Det er vidunderlige tanker i det digt — undfanget saa mange tusen aar før vor tidsregning. Det heter jo ogsaa hos Inderne, hvad vi sier om vor bibel, at deres hellige ord er «indblæst av den evige Aand». Og vi kan forstaa at kravet om at opnaa den sindstilstand og troen, som betinger menneskeaandens forening med Gud, ved at underkue alle de kræfter og følelser som tilhører mennesket ifølge dets sammensætning av aand og stof, maatte gi anledning til millioners selvpinsler og kamp. Vi læser om en indisk videnskapsmand, *Kalantus,* som fulgte med *Aleksander den store,* da han vendte tilbake fra sit tog til Indien, at han brændte sig selv levende. Men det var jo intet mot de livlange selvpinsler som millioner av fromme Indere underkastet sig, ja underlig nok hadde de forlængst virkeliggjort som liv den ideale fordring i bjergprædikenen: «Dersom din haand eller dit øie forarger Dig — hug av og kast bort!» Og saalænge denne intense stræben og kamp kronedes med guddommelige inspirationer og tanker var den et led i menneskeaandens utvikling, den hjælp til at skrive *loven* den *indre aandelige lov,* som *Paulus* taler om, i menneskenes hjerter — den store altkrævende *Atman.* Og med henblik paa deres lidelser, offervillighet og utholdenhet, kan vi forstaa forløsningen ved Kristus og den nye Gud han forklarte paa jorden ved sit liv — og som bragte det livssyn,

som Paulus hævder: «Om Du hadde tro saa Du kunde flytte fjelde, om Du gav dit legeme hen at brændes og hadde ikke kjærlighet, det gavnet din sjæl intet» — og derpaa hans dype utlægning av kjærligheten — — Kristus har opfyldt «loven» og ikke som en stoisk eller fanatisk træl, der har kastet alle følelser av, men i uendelig kjærlighet som den frigjorte søn, der i hengivelse er ett med brødre og søstre. Ti «I Kristus er ikke mand eller kvinde.» «I de sisste dage skal sønner og døtre profetere». Han løste alle fødselsbaand. Og nationale baand. I jødefolket, blandt Abrahams efterkommere fødtes han, men han sier jo ogsaa «Førend Abraham var, var jeg». Og han løste endog de kirkelige baand — «Mange skal komme fra Øst og Vest» osv. svarer han sine dømmende disciple.

Og om nu en av hans priviligerte disciple vilde staa frem og si, hvad jeg nylig sa i et blad. «Se hedensk løgn og hedensk overtro beviser ogsaa sin Satans-kraft, saa at folk, som ikke vil høre os, lar sig besnære av deres gruelige vildfarelser» — Stæng munden paa dem — —

Hvad vilde han svare da?

Jeg hørte et sagte suk — ikke over de missionerende Østerlændere, men over de trangsynte disciple: «Aa! hvorlænge skal jeg trækkes med denne slegt!» — —

(Mere.)

Til Nylændes abonnenter.

Saavel breve om adresseforandringer som kontingent sendes under adresse *62 B 1 Parkveien.*

Redaktion og ekspedition har fra 1ste juli d. a. samme lokale.

NB. Ved adresseforandring bedes ogsaa den tidligere adresse opgit.

«Nylænde» koster kr. 5.oo pr. aar indenlands, kr. 6.oo utenlands.

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak

Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg. | KRISTIANIA, 1. OKTOBER 1919 | Nr. 19

Enkers økonomiske stilling.

Foredrag holdt ved N. K. N.'s landsmøte i Sandviken av Nico Hambro.

I «*Hjemlige tilstande*» skriver Camilla Collett en liten artikel om enker. Jeg vil anbefale mine damer at læse den. Den er god til at faa forstand av. Den er fuld av bitter smerte. Hun river sløret bort fra alt det hun selv har gjennemgaat fra det hun kalder «*smertens ildgrep i sjælen*» til indskrænkningen gjennem de mange faser av forsakelse og idelige dryp av tilsidesættelser og barmhjertighetsydelser til den sløve ro.

«*En undersøisk debat*» fortæller flyvefisken følgende:

(Ørnen hadde vist flyvefisken et stille tjern midt i skogen; da de kommer nærmere, fortsætter flyvefisken.) «Jeg ser det samme rare, stille tjern midt i den mørke skov, kun nærmere,» sa jeg; «det ser ikke ud til, at der findes levende deromkring.»

Men paa en gang saa jeg en skikkelse — jeg saa flere! . . . en hel række bøiede skikkelser, alle sorte, bevæge sig henad veien. De nærmede sig tjernet; enhver af dem bar en kalk i haanden, som de tømte ud i det; saa vendte de tilbage. Nogle kom, andre gik.

Og se! Et par af dem bar endog kroner paa hovedet; — dog lige bøiet gik disse skikkelser under sløret. I endeløse rækker og tyste, som ænsede de ikke hverandre, sneg de sig forbi. «Hvem er alle disse? Hvor kommer de fra? Hvad betyder det, at de tømmer en kalk i det hemmelighedsfulde vand?»

«Disse skikkelser,» sagde min ven, «er ikke statens høiest betroede, heller ikke dens mest betroede; men de er statens *tungest* betroede.

De var engang to til at bære byrden; den sterkere forlod dem, og de blev alene om at bære den. De var engang blot hustruer, nu maa de være baade husmødre og mænd tillige; de var kun mødre, nu maa

enhver af dem være baade fader og moder; — de var slegtens bærere, nu er de ogsaa blevne dens ernærere, ja tillige dens lærere.

Under disse svage, bøiede væseners hænder formes leret til det vordende menneske, til den borger, der skal tjene land og stat, ja maaske styre dem. Livet kan siden kraftig nok meisle og stemple det til den eller den karakter; — men dette sjælens egneste, oprindeligste præg, som kun den første haand kan give det, bliver der dog altid og udslettes aldrig. Og saa urokkelig er denne lov, at aldrig saa jeg en mand, der var haard mod dyr og kvinder, uden at jeg tænkte: Haard var ogsaa den haand der først eltede dette emne og aldrig traf jeg nogen rigtig øm, høihjertet mand, uden at jeg tænkte: Øm og fin var ogsaa den sjæl, der først gav denne sjæl sin næring.

Og saa er de i dobbelt forstand statens, samfundets tungest, vigtigst betroede. Men, hvor sælsomt! I samme grad, som mændene, statens høiest og mest betroede ved sit høiere og mere glimrende ansvar stiger og stiger og ligesom løftes af samfundets arme mod lys, varme, gunst og hæder, forat intet nedenfra skal tynge dem, saa trykkes og drages disse forholdsvis til byrdens ansvar og tyngde ned i nød og mørke. Er den tre, — er den fire —, er den seksdobbelt denne byrde, dette ansvar, saa vil tre-, fire-, seksdobbelt afknappes og afveies dem lykkens karrige lod. Deres lønning heder savn, deres indtægter almisse, deres titler og ordener ydmygelse og ringeagt. Der denne uret, denne skjærende modsætning, der tynger nationerne som en dunkel brøde, et spørgsmaal, som først skal løses: *de sørger ikke for sine tungest og vigtigst betroede.*

Nu kjender du min ven, betydningen af, hvad du har set. Behøver jeg nævne dig tjernets navn? Det er enkernes *Taaresø,* — den sø der aldrig udtørres, men heller aldrig hvor meget den fyldes, gaar over sine bredder; og veiene, der fører derhen, er savnets og forladthedens stier, gjennem sorgens og bekymringens skove.»

Længe taug vi. «Men løs mig den gaade,» sagde jeg tilsidst, «hvorledes søen ved disse talløse og ustanselige kilder dog ikke svulmer over.» Da saa jeg ved tjernets modsatte ende tvende Genier ifærd med at øse. «Den ene af de Genier, du ser der, med det himmelsk milde, men sorgfulde ansigt, er *Barmhjertighedens Engel,* den anden med den grublende, strengere mine er *Statsklogskab.* Langsomt, betænksomt tømmer denne sine skaaler i en revne i jorden, medens Velgjørenhedens Engel øser og øser blot for at tømme. Men fra hin knapt synlige revne i jorden, hvori den tænksomme Genius stræber at lede tjernets vande, gaar Velsignelsens skjulte kilde ned og spreder sig tusenarmet ud over landet.»

Denne statsklokskap har vi herhjemme endnu ikke naadd. Der er i vor almindelige kirkebøn en strofe som lyder saa: *trøst og hjælp alle enker og faderløse.* Som barn la jeg i mit stille sind til: *og alle enkemænd og morløse;* som voksen lyder det i mine

øren som en slags offentlig stadfæstelse paa hvor vergeløs og hjemløs enker og farløse kan bli i vort samfund; de sidestilles med de syke og hjælpeløse.

Der er saa mange sider av denne vergeløshet som kunde være fristende at dvæle ved; men det vilde føre for langt.

I den almindelige sociale opfatning staar vi endnu paa det standpunkt at en hustrus stilling og prestige utadtil, den er mindre avhængig av hendes personlighet end av hendes mands stilling; hun vurderes gjerne i relation til denne. I den dannede klasse mister hun som oftest sammen med tapet av sin mand sin hele position; mest iøinespringende er vel dette i de tilfælder hvor mandens arbeide og livsstilling ogsaa har været knyttet til en fast bolig f. eks. vore prestegaarde, forskjellige statslige eller kommunale funktionærboliger.

Den dag hustruen staar alene, er det som et jordskjælv river grunden bort under føtterne paa hende og flytter hende og børnene over i fremmede kolde forholde hvor som oftest nød og savn blir deres daglige brød.

Det gjælder alle enker gjennem alle samfundslag, hvis de ikke har formue at falde tilbake paa. Har de livet bak sig, kan stilheten som sænker sig over dem ikke bli saa skjebnesvanger sløvende, saafremt de har helse til at kunne arbeide noget; er de legemlig arbeidsudygtig, da stirrer de imot nød eller barmhjertighetsydelser, det naadsens brød som ikke smaker selvstændige mennesker.

Børnene vil man si hjælper hende. Se jer om i livet og se om det er saa. Det gamle ord: «en far og mor kan gi brød for ti børn; men ti børn kan ikke skaffe brød til en far og mor,» det indeholder nok en mørk sandhet som man altfor ofte ser bekræftet ute i verden.

Saa har vi enkene som mister sin mand i de kraftige arbeidsaar; en hel skare enker hos hvem sorgen over skilsmissen faar et tillæg av angst som æter sig ind i sjælen: hvad skal jeg gripe til for at livnære mig og børnene? Og ut drager de fra de smaa hjemmene til vask og hushjælp; de smaa faar tumle saavidt alene hvis de ikke kan komme paa krybbe, eller barneasyl, spise paa skole, føre livet paa gaten. Og saa har vi enkerne fra borger-

klassen. Har manden hat et erhverv — haandverk eller handel — som hustruen har vilje, kraft og dygtighet til at ta op og drive videre, saa gaar det, og det kan gaa godt, økonomisk kan hun vinde opover for sig og sine. Men har hun ikke dette, og har hun ingen utdannelse fra ungdomstiden, da er der likesom bare en utvei for hende. Har De ikke hørt det forpinte suk fra en saadan stakkar: «Ja jeg faar leie ut, forsøke at holde pensionat, hustellet kan jeg dog; naar jeg *kan* greie arbeidet selv uten leiehjælp omtrent, saa kan vi vel bjerge os; men *hjem* for børnene det blir jo næsten umulig!»

I spanskesyketiden ihøst ytret en av vore dygtige læger: «Det er grusomt at se de mange unge syke og døende; men der er intet som *saaledes* forfølger en som disse hustruer hvis mænd døden meier ned mitt i et opblomstrende nyt hjem, og hvor hjælpeløsheten sænker sig ned og kan vokse til den rene motløshet. Vi ser saa altfor ofte denne tause jammer, og det er forfærdelig ikke at kunne hjælpe».

Herhjemme trænges heldigvis ingen medgift for at «*bli gift*» som det heter; men der *var* en medgift ethvert hjem skulde gi sine døtre med hjemmefra, og det var *en utdannelse som hun skulde kunne falde tilbake paa som livserhverv,* hvis det hjem som var bygget av mand og hustru mister den ene av sine grundpiller.

Altfor ofte høres ytringer som denne: «Hvorfor koste saameget paa døtrenes opdragelse; naar de gifter sig? det er bare bortkastede penger.» Ganske bortset fra at et saadant syn mangler enhver forstaaelse av det karakterbyggende i en alvorlig tilegnet utdannelse og den aandelige berikelse det gir, saa viser det tillike en kortsynthet likeoverfor utdannelsens nytteværdi for den vordende hustru og mor.

I det hele tat tør det være en erfaringsmæssig kjendsgjerning at enker inden vort samfund frister en økonomisk kummerlig tilværelse. Det er vel heller ikke tvil om at vor lovgivning paa dette felt har været bundet av den almindelig utbredte anskuelse at kvinder saa at si er født uten at forstaa sig paa penge eller økonomiske foranstaltninger.

(Fortsættes.)

Fra Lauvaasen.

1ste oktober 1919.

Til minde om grosserer Johan Sørensen, død 15de august 1919.

Det var forleden aften: I vest laa himmelen og brændte, mens vinden gik susende over vidden. Og alle træerne og lyngen og alle de smaa blomster, de bøjed sig og tonte med. Og vidt hen over fjellet steg en sang i stille højtidelig rhytmus. Det var som en naturens altertjeneste.

Da var det en av de mange røster løste sig ut fra den store harmoni og gled hen til mit øre. Den minded mig om den mand, som kom op her engang og mødtes med denne vældige natur og tænkte: «Her er helsebod for dem som er forkomne; her er helligelse for alt smaat; her er hvile for alle!» Og i sin store kjærlighet til menneskene bygget han dem her et hvilested.

Han mødtes heroppe med den hellige natur. Hans sind formed den. Hans sind var av dens slægt. Det ejed den samme store tone, den samme dype kraft og sejrende vilje — det samme lyse mod.

Derfor — naar aftnen synker heroppe, da er der en tone med som synger om ham, som i sin kjærlighet til menneskene gav denne gave, at de kunde finde ind til de naturens kræfter, der kan gjenrejse det som er lammet i dem og som ejer en røst, der siger: «Staa op igjen og gaa! Du er karsk.»

Og ved dag, naar solen er der, og alt straaler i styrke, da er der i den tonende strøm av lys noget der minder om ham: Der var flamme i hans blik, en styrke i hans sind i slægt med den straalende dag, en forlængsel mot det store uendelige, i slægt med den hele natur.

Derfor synger det om ham heroppe fra fjellet og vidden og dalen. De vet noget om ham hvert træ og hver liten blomst. Alt levende elsked han, alle vilde han hjælpe. Ingen kan vandre her uten at mindes ham. Mindes med tak og beundrende kjærlighet en stor naturs ægtefødte søn.

Alvilde Prydz.

I anledning av Den internationale socialkongres i Washington.

Til den *Internationale social-kongres* som skal holdes i Washington sisst i oktober d. a., blev der oprindelig opnævnt følgende repræsentanter: Av Regjeringen: d.'hrr. *Castberg* og *Lorange*. Og som «*advicers*» (raadgivere): *fabrikinspektør Betzy Kjelsberg* og *ekspeditionschef Thorsen.*

Av *Arbeidsgiverforeningen: direktør Pauss,* medlem av denne forening, og av *Arbeidernes faglige organisation: stortingsmand Lian.*

Da hr. Lorange imidlertid har meldt forfald, er i hans sted opnævnt: rigsmæglingsmanden *advokat I. M. Lund.*

Fru Kjelsberg som av flere kvindelige organisationer var foreslaat som *repræsentant* istedenfor *hr. Lorange,* har efter forlydende hat et stort antal stemmer for sig, men *hr. Lund* blev som ovenfor nævnt foretrukket.

Som man vil erindre har saavel *Norsk Kvindesaksforening,* som *Norske Kvinders Nationalraad, Venstrekvinnelaget* og *Kvindernes komité for varig fred,* da det spurtes at der til kongressen ikke var opnævnt nogen kvindelig repræsentant, sendt indtrængende anmodninger til regjeringen om at bli repræsenteret av en kvinde, som var de mandlige repræsentanter fuldt *likestillet* — *med ret til at stemme over avgjørelser osv.* — *Som «advicer»* har *fru Kjelsberg* ingen stemmeret.

Norsk Kvindesaksforenings styre vedtok i et møte at gjøre et sisste forsøk, og sendte følgende skrivelse:

Til den norske regjering!

Paa vegne av *Norsk Kvindesaksforening* henstiller vi i ærbødighet til regjeringen at foranledige valgt ogsaa en *kvindelig utsending,* likestillet de mandlige repræsentanter til socialkongressen i *Washington* denne høst.

Det synes os saa selvfølgelig — som konsekvens av regjeringens stilling til den demokratiske aand i venstres program at *Norge* just ved en anledning som denne kongres, *officielt gir* uttryk for likhetsprincippet mellem *kvindelige og mandlige norske borgere.*

Likesaa ønskelig og nødvendig det vil være at alle synspunkter — faar gjøre sig gjældende ved en raadslagning som denne,

likesaa paakrævet er det at kvindelige statsborgere faar høres nu — netop nu under den store verdenskrise hvor kvinder i saa fremtrædende grad har slaat til lyd for reformer av social betydning.

Det er jo nu længe nok siden vi i norsk lovgivning fik bestemmelsen om ansættelse av kvinder i fabriktilsynet.

Og at utelukke sakkyndige kvinder fra en raadslagning hvor spørsmaal behandles som ligger ind under disses befatning vil være at «forbigaa» vor sociallovgivning paa dette punkt.

Ikke bare som «*advicer*» bør derfor en kvindelig tillidsmand faa sæte i kongressen — *men helt ut i jevnbyrdig stilling med de mandlige repræsentanter.*

I vor dygtige fabrikinspektør *fru Betzy Kjelsberg* har vi jo en autoritet som der staar respekt av, og vi tillater at foreslaa det ærede riksstyre at gi fru Kjelsberg mandat helt ut som repræsentant ved kongressen i Washington.

Med høiagtelse

i styret for *Norsk Kvindesaksforening.*

Randi Blehr. *Aadel Lampe.* *Anna Hvoslef.* *Ragna Huser.*
Agnes Martens Sparre.
Alette Ottesen, sekretær.

Kristiania 24de september 1919.

En deputation av *fru Blehr* og *frk. Alette Ottesen* var hos *statsraad Berg* i socialdepartementet for at overrække ham skrivelsen, men traf desværre ikke statsraaden personlig.

Norske kvinders nationalraad.

I anledning av at der trods mange henvendelser fra forskjellige kvindeforeninger, ikke er blit opnævnt nogen kvindelig delegeret ved arbeiderlovgivningskongressen i *Washington* har *Norske Kvinders Nationalraad,* indsendt følgende skrivelse:

Til den kgl. norske regjering!

Gjennem meddelelser i dagspressen har styret for *Norske Kvinders Nationalraad* erfaret at der i disse dage er opnævnt 4 delegerte til den internationale kongres for arbeiderlovgivning, som skal avholdes i Washington i oktober d. a., *men blandt dem ingen kvinde.*

Idet styret minder om sine henvendelser til regjeringen av 11te mars og 30te mars 1919, hvori man fremholdt og begrundet kvindernes krav om delagtighet i det retfærdighetens opbyggende arbeide som er fremtidens opgave, og særlig deres krav om at bli re-

præsenteret ved en delegeret paa kongressen i Washington, hvor specielt spørsmaal om kvinders, barns og mindreaariges arbeide skal behandles, uttaler styret sin dypeste beklagelse over at dets forestillinger synes at være blit helt upaaagtet.

At en kvinde er blit opnævnt som *«advicer»*, er i vore øine ganske utilfredsstillende, da «advicers» ikke har stemmeret, og ikke uten speciel opfordring kan delta i debatten.

Vi tillater os ogsaa at peke paa at den gjenpart av styrets tidligere henstilling til den norske regjering som blev sendt til nationalraadene i de 24 lande som er tilsluttet kvindernes verdensforbund, har vakt opmerksomhet og tilslutning, saa der ogsaa i andre lande vil bli sat noget ind paa at faa kvinder opnævnt som delegerte.

Den norske regjerings holdning i denne sak, vil av norske kvinder som i aarrækker har hat samme borgerret som mænd, og som derfor mener at ha krav paa at bli behandlet som myndige borgere over hvis arbeidsvilkaar der ikke kan bestemmes uten at de selv kan faa ta del i avgjørelsen, føles som en undervurdering av kvindernes indsats i kampen for bedre vilkaar for den opvoksende ungdom, og som en krænkelse som man vanskelig kan tro den norske regjering har villet tilføie dem.

Norske Kvinders Nationalraads styre kan ikke forklare sig denne tilsidesættelse paa anden maate end at regjeringen maaske ikke har været helt opmerksom paa sakens store rækkevidde.

Styret tillater sig derfor i ærbødighet at henstille til den norske regjering at ta saken op til overveielse paany, i haab om at der selv nu saa sent maa kunne findes en utvei til at imøtekomme kvindernes berettigede krav.

Vi vil ikke undlate at oplyse om, at medlem av styret, *fru Betzy Kjelsberg* ikke har deltat i behandlingen av denne sak.

(Underskrifter.)

Gina Krogs monument.

Bidrag til monumentet mottas fremdeles, saavel paa nationalraadets kontor, *23 ³ Harbitzgt.* som paa «Nylænde»s redaktions- og ekspeditionskontor *62 B ¹ Parkveien.*

Vi henstiller til alle som vil yde sit bidrag — og vi tviler ikke paa at der er mange som vil det — at indsende det snarest mulig.

Fra Den norske gruppe av Kvindernet. Internationale Liga for Fred og Frihes

er følgende skrivelse indsendt:

Til
Komiteen for fabrikloven og til de delegerte ved arbeiderkonferencen i Washington.

Den norske gruppe av «*Kvindernes Internationale Liga for Fred og Frihed*» tillater sig herved at oversende vedlagte brochure.

Brochuren indeholder et program for international lovgivning fremlagt av den franske gruppe av ovennævnte liga paa *Kvindernes Internationale Kongres i Zürich*, mai 1919 — og anbefalet av kongressen til godkjendelse av de landes kvindeorganisationer, som er tilsluttet ligaen.

Dette program gir saaledes et uttryk for opfatningen blandt socialt vaakne kvinder, saavel socialistiske som borgerlige, i *Europa, Amerika* og *Australien* *). En slik uttalelse tør derfor ha krav paa at bli tat hensyn til, naar spørsmaal om arbeiderlovgivning behandles av de forskjellige landes regjeringer eller officielle repræsentanter

Vi haaber, at ogsaa den norske fabriklovkomite og de norske delegerte til arbeiderkonferancen i Washington vil ta disse uttalelser i betragtning.

Hvad sakens realitet angaar, tillater vi os at gjøre særlig opmerksom paa, at «Kvindernes Internationale program for arbeiderlovgivning» kræver en *sterk* beskyttelse for *alle* arbeidere, men anerkjender *ikke særlove for kvinder i almindelighet.* Kun for barselskvinder godkjendes særegne bestemmelser, og for kvinder, som har familiehusstel bør der saavidt mulig være adgang til at faa halvdags skift. Hvor det gjælder arbeide i bedrifter, som kan tænkes at være skadelig særlig for kvinder, skal der nedsættes en undersøkelseskommission for hvert enkelt tilfælde, bestaaende av repræsentanter for de kvindelige arbeidere, hvem saken gjælder, av en kvindelig fabrikinspektør og en kvindelig læge og av andre kompetente kvinder.

Disse kommissioners uttalelser blir at lægge til grund ved drøftelsen av eventuelle særbestemmelser for kvinder.

*) Anm. Paa kongressen var følgende 15 av 22 tilsluttede lande repræsentert:

Australien, Danmark, Forenede Stater, Frankrig, Holland, Irland, Italien, Norge, Rumænien, Storbritanien, Sverige, Schweitz, Tyskland, Ungarn, Østerrike.

Den fremherskende politiske anskuelse var radikal og socialistisk, saavel venstre som høire socialistisk.

Det er ogsaa *vor* overbevisning, at generelle særbestemmelser for kvinder kun vil skade kvindernes før saa vanskelige stilling paa arbeidsmarkedet.

Naar derfor nu en ny fabriklov skal utarbeides, haaber vi, at de ældre synsmaater fordomsfrit og radikalt vil bli revideret i dette spørsmaal, saaledes at man ikke blir hængende ved antikverte og dogmatiske opfatninger, hentet fra de landes lovgivning, som har stillet sig mest reaktionært likeoverfor kvindernes politiske og sociale frigjørelse.

Paa den internationale kvindekongres i Zürich 1919 blev der vedtat en resolution, som beklager, at sammensætningen av de internationale arbeiderkonferancer ikke sikrer kvinderne en fyldestgjørende repræsentation, og resolutionen hævder at der maa optas et arbeide for at faa dette forhold forandret, saaledes at kvinderne maa faa anledning til at gjøre sin opfatning tilstrækkelig gjældende i alle forhold som angaar deres specielle arbeidsomraader.

I henhold hertil tillater vi os at beklage, at den norske regjering ikke har opnævnt en kvinde som delegeret til Washington, der kan fremholde disse synspunkter.

Vi tør haabe, at de herrer delegerte, selv om de personlig ikke deler den her fremførte opfatning, vil føle sig dobbelt forpligtet til loyalt at la denne anskuelse komme til orde under diskussionen som en opfatning, der gjør sig sterkt gjældende blandt de store kvindeorganisationer, som arbeider for kvindernes økonomiske frigjørelse.

Kristiania, 23de september 1919.

Ærbødigst

Emily Arnesen, formand. *Martha Larsen,* sekretær.

P. S. Ovennævnte brochure vil bli tilstillet de enkelte medlemmer i fabriklovkomiteen og hver av de delegerte saasnart som oversættelsen blir færdig.

Til H. E. Berners 80-aarsdag.

I anledning av at *hypotekbankdirektør H. E. Berner* den 12te september feiret sin 80-aarige fødselsdag, sendte *Norsk Kvindesaksforening* en blomsterbuket ledsaget av følgende hilsen: «Med tak for de tunge løft sender *Norsk Kvindesaksforening* en hjertelig lykønskning i anledning av 80-aarsdagen».

Morspensionen.

Formandskapet har nu behandlet indstillingen fra komiteen om morspension og de anmerkninger som borgermestrene har gjort hertil.

Morspension skal tilfalde enslig stillede mødre, hvis barn er under 15 aar og som er ubemidlet. Ved pensionen skal disse mødre kunne sættes istand til at sørge for barna uten at gaa til fattigkassen eller tilbringe hele sin tid i lønsarbeide.

Pensionsreglene indeholder forskjellige pensionssatser for 1ste 2det, 3dje barn osv., og tar bl. a. hensyn til vedkommendes arbeidsdygtighet.

Komiteens forslag og formandskapets indstilling gaar ut paa at yde pension til saavel *enker* som *separerte* og *fraskilte* samt *ugifte mødre*, endvidere under visse forhold til *hustruer, som er forlatt av forsørgeren* uten at der er blit skilsmisse eller separation.

Pensionsutgifterne er beregnet til et beløp av 2.5 mill. kr. pr. aar. Der er enstemmighet om pensionen til enker, men ikke om de øvrige grupper.

Saken kommer op til endelig behandling i første bystyremøte og pensionen vil komme til at virke fra *januar 1920*.

Barselkvinders fængsling.

Fra Justisdepartementet er *Norsk Kvindesaksforenings* skrivelse av 19de august 1919 *) med «*forestilling om en mer betryggende ordning ved arrestation av barselkvinder, mistænkt for barnedrap*», den 26de s. md. oversendt til retsmedicinske kommission:

«. . . . idet man vedlægger den omhandlede artikel av *fængselsprest Peder Christensen* samt utklip av endel senere artikler i «*Tidens Tegn*» om det samme emne.

Man tillater sig at utbe sig den ærede kommissions uttalelse om hvorvidt der av hensyn til vedkommende barselkvinder bør og kan fastsættes en viss miniumsfrist efter fødselen, inden hvilken de ikke maa kunne anbringes i fængslig forvaring samt om der iøvrig kan gives nogen almindelige direktiver for deres behandling».

*) Se nr. 17 d. a.

Litt fra Norske Kvinders Nationalraad.

Norske Kvinders Nationalraad var ved den tyske kvindekongres, som avholdtes i *Hamburg* den 15de september repræsenteret av *overlærer Gudrun Lothe,* som opholdt sig der paa en studiereise. Danmark var repræsenteret av *frk. Henni Forchhammer,* formand i *Danske Kvinders Nationalraad,* Sverige av *fru Eva Upmark,* formand i *Svenska Kvinnors Nationalförbund.*

Forberedelser til kongressen i Norge 1920.

Som bekjendt skal næste aar *Det Internationale Kvinderaad* ha sit møte i *Kristiania* sandsynligvis i september maaned.

Kongressen vil faa sin store betydning derved, at det er første gang Norge faar æren og glæden av at se kvinder fra alle verdens kanter komme sammen og diskutere de saker som er fælles for dem, og som specielt angaar dem som kvinder.

Fru Anna Backer, kasserer i N. K. N. har i den anledning været i England for at konferere med *Det Internationale Kvinderaads* præsident, *Lady Ishbel Aberdeen,* om ordningen av møtet, der kræver store forberedelser, ikke alene fra det norske leds side, men ogsaa fra hovedstyrets.

Hvor kvinder sitter i nationalforsamlingen.

Like løn for like arbeide vedtat i Danmarks rigsdag.

(Brev til «Nylænde»).

I juli maaned 1917 blev der av den danske regjering nedsat en komite eller som det her kaldes: en kommission, paa 21 medlemmer med det hverv at undersøke spørsmaalet om principperne for statens tjenestemænds lønnings -pensions- og understøttelsesforhold til prisen paa de væsentlige livsfornødenheter, og derefter utarbeide forslag til «*Lov om statstjenestemænds lønnings-, pensions- og understøttelsesforhold*».

Kommissionens medlemmer blev dels opnævnt av kongen, dels av statsministeren, dels av rigsdagen. Blandt de 21 medlemmer fandt man bare plass for *én kvinde.* Denne, *frøken*

Thora Pedersen, lærerinde i Aalborg, blev efter derom uttalt ønske inden *Danmarks Lærerforening*» opnævnt av statsministeren. Hendes opgave i denne kommission har være overmaade vanskelig, men som vi har hørt (se Fra Danmark side 269 nr. 17 d. a.) — har man været overmaade tilfreds med hvad hun har utrettet for kvinders sak inden kommissionen.

Et brændende spørsmaal inden lønningskommissionen blev det naturligvis, om hvorvidt mænd og kvinder skulde ha *samme løn for samme arbeide.*

Sine Veilgaard har i sin ovennævnte artikel allerede meldt os, at forslaget om *like løn for mænd og kvinder* er vedtat første og anden gang i *Folketinget.*

Senere er det efter at ha været i utvalg, ogsaa gaat igjennem i rigsdagen. Princippet er altsaa fastslaat ved lov. De av *Danmarks kvinder, som arbeider i statens tjeneste oppebærer for fremtiden like løn som sine mandlige kolleger.*

Majoriteten inden kommissionen avgav en meget interessant indstilling, som det nok kunde være ønskelig at komme nærmere ind paa, men plassen tillater mig ikke det. Der var to minoriteter, den største paa 5 medlemmer, den mindste paa 1. Deres ræsonnements kjender vi ogsaa oppe fra Norge, hvor de har lydt mange ganger. Men det er dog et glædelig faktum, at av de 20 mænd inden kommissionen staar de 14 for kvinders ret til samme løn, naar de utfører det samme arbeide som mænd. Som nævnt gik saken efter 2den behandling i folketinget, over til et utvalg, som blev suppleret med 4 medlemmer. Blandt disse var *Elna Munch,* medlem av Folketinget.

Utvalget avgav sin betænkning 27de august 1919. Betænkningen indeholder for en væsentlig del redaktionsændringer i det av kommissionen fremsatte lovforslag, men har ingen bemerkninger føiet til 1ste dels 1ste kapitels paragraf 1. *Om begrepet tjenestemænd.* I denne heter det:

«Som Statstjenestemænd ansees *enhver*),* der varigt og som Livsgerning har Ansættelse i Statens Tjeneste i en Stilling, for hvilken Lønning er fastsat i Lønningslov eller anden særlig Lov til en fast aarlig Sum. Under Begrebet Tjenestemænd henregnes ikke Elever eller Personer, der er antagne paa Prøve».

*) Alle uthævelser av os. Red.

Herved er med det samme fastslaat at alle de efterfølgende bestemmelser gjælder saavel kvinder som mænd.

Under behandlingen av lønningskommissionens forslag i Folketinget var der mange og lange indlæg. De sedvanlige argumenter fra motstandernes side om kvindens plass i hjemmet, deres kald som mødre, deres fysiske underlegenhet, deres mindre utholdenhet, deres stilling som ikke-forsørgere osv. fremholdtes naturligvis av enkelte av de mandlige repræsentanter som grund for at de burde lønnes lavere end mænd, mens der var andre som sterkt fremhævet retfærdighetsprincippet. En enkelt uttalte som støtte for sin stilling i denne sak at «*kvindernes repræsentanter selv hadde erklæret sig for princippet*».

En anden uttaler at «efterat man nu har gaat til likestilling av kvinder og mænd paa det politiske omraade, og efterat man nu gjennem det forslag til egteskapslov, der foreligger i det høie ting, er gaat til at ville fastslaa kvindens likeret med manden indenfor egteskapet i formueretslig henseende, maa konsekvensen bli, at man forsøker at gjennemføre princippet om den like løn for kvinder og mænd. Saa vil det bli kvindernes egen sak at vise at de under de nye forholde, kan staa sig i konkurransen med mændene. Kan de det, er der ikke skedd nogetsomhelst galt ved at man er gaat til at gjennemføre princippet; kan de det ikke, ja, saa er det for saa vidt værst for kvinderne selv, for saa vil de bli den almindelige konkurranses love undergit, og kan de ikke klare det samme arbeide for den samme betaling som mændene, vil de bukke under i konkurransen».

Spørsmaalet blev behandlet under ett med det hele lovforslag, og saavidt jeg kan se av forhandlingerne, som jeg med megen interesse har gjennemlæst, var der ikke nogen anden videre motstand mot likelønsprincippet end det jeg i begyndelsen av denne artikel har hentydet til. Og jeg har mundtlig latt mig fortælle at motstanden var ytterst «sløj». Jeg spør mig selv om dette kanske skyldes den respekt de 9 kvindelige repræsentanters dygtige arbeide i rigsdagen har erhvervet sig?

I det næste eller et senere nummer skal jeg bringe *Elna Munchs* kraftige tale for denne for kvinder saa vidtrækkende og betydningsfulde sak.

p. t. Kjøbenhavn 18. sept. 1919. *Fr. Mørck.*

Fra England.

Like løn for like arbeide.

1. *Lærerne og likelønsprincippet.*

Med stor majoritet har *Det engelske Lærerforbund* erklæret sig for *like løn for like arbeide.* Spørsmaalet som forelaa til avstemning inden lærerstanden lød: «Er De for det princip at mandlige og kvindelige lærere skal ha samme løn i samme stillinger?» Paa dette har 35 004 lærere stemt for og 15 039 imot. Altsaa var majoriteten 19 965.

2. *Handelsbetjente og likelønsspørsmaalet.*

Ved et fællesmøte av de britiske forbund for henholdsvis handelsbetjente, lagerbetjente og bokholdere i *Birmingham,* vedtok man blandt andre resolutioner ogsaa at kræve mindstelønnen baseret paa en normal arbeidsuke paa 48 timer eller mindre. Endvidere blev en resolution vedtat, som gaar ut paa at ikke noget barn under 14 aar maa unddrages fra skolepligt, og at den pligtige skolealder forhøies til 16 aar for alle barn, samt at adgangen til at ta noget lønnet arbeide skulde forbys barn under 16 aar.

Den interessanteste resolution som vedtokes paa møtet var imidlertid kravet om at den *Nationale mindstelønskomite* øieblikkelig skulde ta under overveielse spørsmaalet om like løn for kvinder og mænd som utfører det samme arbeide.

Spanske kvinders forbund.

hvis præsident er *Marquesa del Ter* har anmodet om at bli optat i *Den Internationale Kvindestemmerets Alliance.* Dette er betingelsesvis indrømmet av *fru Anna Wicksell,* formand i optagelseskomiteen, og av styret, men spørsmaalet maa frem for næste kongres og vedtages av denne.

Til Nylændes abonnenter.

Vi ber vore høit ærede abonnenter og venner om overbærenhet, fordi «Nylænde»s nr. 17 — og vi vet ikke hvor mange efterfølgende — utkommer uheftet og ubeskaaret, men det er bokbinderstreiken som bærer skylden. *RED.*

Kvindelige arbeideres verdenskongres i Washington.

Ifølge meddelelse til den norske gruppe av Kvindernes Internationale Liga for Fred og Frihet, skal der holdes en verdenskongres av kvindelige arbeidere i Washington 23de oktober. Da kvinderne ikke er siéret nogen repræsentation ved den officielle arbeiderkonferance i Washington 29de oktober, vil de paa denne maate søke at øve indflydelse paa den officielle konferances bestemmelser, særlig med hensyn til kvinde- og barnearbeide. Til kongressen er indbudt kvindelige arbeidere i alle de lande som deltar i den officielle konferance. Kongressen sammenkaldes av amerikanske kvinders fagforening, og indbydelsen er undertegnet av Mary Anderson, direktør for det amerikanske arbeidsdepartements kontor for kvindearbeide. Mary Anderson deltok under fredsforhandlingerne i en interalliert kommission av kvinder i Paris, som utarbeidet et kvindernes program for international arbeiderlovgivning paa grundlag av de resolutioner som var vedtat paa arbeiderkonferancen i Bern i februar 1919. Kommissionen hadde foretræde for fredskonferancen og fremholdt overfor denne sine synspunkter, særlig med hensyn til kvinders arbeidsvilkaar og hævdet nødvendigheten av fyldestgjørende repræsentation av kvinder ved de officielle arbeiderkonferancer. Kommissionens program blev senere forelagt for Kvindernes internationale fredskongres i Zürich i mai 1919, som enstemmig anbefalte det til vedtagelse av de forskjellige landes kvindeorganisationer.

Til Nylændes abonnenter.

Saavel breve om adresseforandringer som kontingent sendes under adresse *62 B¹ Parkveien.*

Redaktion og ekspedition har fra 1ste juli d. a. samme lokale.

NB. Ved adresseforandring bedes ogsaa den tidligere adresse opgit.

«Nylænde» koster kr. 5.oo pr. aar indenlands, kr. 6.oo utenlands.

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak

Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 15. OKTOBER 1919	Nr. 20

Mødrepensioneringen vedtat.

I bystyrets møte 25de september d. a. vedtok man efter en lang og indgaaende debat, vedtægterne for mødrepensionering. Der var 32 røster som hævet sig mot at *separerte og fraskilte hustruer* skulde ha adgang til at pensioneres, mens 48 stemte mot at ogsaa *forlatte mødre* kommer ind under vedtægterne.

Kristiania formandsskaps indstilling til bystyret gik ut paa, at loven allerede skulde træ ikraft fra 1ste januar 1920, og dette blev enstemmig vedtat i bystyret.

Den nedsatte komite — hvori bare en kvinde, *fru Anna Pleym*, har hat plass — delte sig i et flertal og et mindretal.

Flertallet indstillet paa at der ydes *pension til enker, separerte og fraskilte hustruer,* og *til ugifte mødre* med *hjemmeværende barn.*

Mindretallet — 2 av komiteens medlemmer — hadde foreslaat at *separerte og fraskilte hustruer,* og *ugifte mødre* ikke medtages.

Morspension tilkommer *en mor, naar hun eller hendes mand har været bosat i Kristiania i de sisste 15 aar før pensionsretten indtræer, og naar hun har boende hos sig barn, stedbarn eller adoptivbarn under 15 aar, og naar hun selv og barna ikke tjener over 2 000 kroner for 1 barn, 2 400 kroner for 2 barn, 2 800 kroner for 3 barn og 3 000 kroner for 4 barn med 100 kroner i tillæg for hvert barn mere end 4.*

Efter vedtægtens paragraf 4 skal morspensionen hvor der er 1 barn utgjøre 60 pct., 2 barn 70 pct., 3 barn 80 pct., og 4 eller flere 90 pct. av hvad familien mangler i den indtægt som er

fastsat som grundlag for pensionsberegningen. (Altsaa henholdsvis kr. 2 000 — 2 400 — 2 800 — 3 000). Desuten skal moren og hendes pensionsberettigede barn ha *fri læge, medicin* og *sykehusophold*, forsaavidt de ikke er med i *Kredssykekassen.*

Ved siden av dette utbetales *kr. 200* i *«dødsbot»,* naar en mor dør, og *kr. 100* naar et av hendes barn dør.

Komiteen har beregnet at utgifterne ved denne pensionering ikke vil overskride 1 300 000 kroner for enker, 300 000 kroner for separerte og fraskilte hustruer, og 300 000 kroner for ugifte mødre, ialt 1 900 000 kroner.

Til iverksættelse av denne lov og til administrationen opføres 62 300 kroner.

I anl. av den fængslede barselkvinde i Bergen.

Meddeleles pressen fra Norsk Kvindesaksforening ved Nylænde.

Som bekjendt blev der i august iaar ført en diskussion i pressen i anledning av at en pike, mistænkt for barnedrap, blev sat i varetægtsarrest 2 dager efter nedkomsten. Fra Norsk Kvindesaksforenings styre mottok departementet i den anledning en forestilling om en mer betryggende ordning ved arrestation av barselskvinder, mistænkt for barnedrap. Paa foranledning av departementet har derefter Den retsmedicinske Kommission avgit følgende uttalelse i saken:

«Har en barselseng forløpet normalt i alle henseender, bør en førstegangsfødende ligge tilsengs 12 dage efter fødselen, en flergangsfødende 11 dage, hvorpaa de utskrives den 14. eller 15. dag. Disse regler læres ved de to norske fødselshospitaler, hvor al utdannelse av læger og jordmødre foregaar, og overholdes der meget strengt.

I privatlivet blir dog disse regler meget ofte ikke overholdt.

At fastsætte en viss minimumsfrist efter fødselen inden hvilken barselkvinder ikke maa kunne anbringes i fængslig forvaring, kan kommissionen ikke tilraade. Det er et spørsmaal som faar løses efter forholdene i det konkrete tilfælde.

Hvis en barselkvinde kan skaffes plass paa fødselshospital eller paa et sykehus, eller hvis hun hjemme kan skaffes forsvarlig pleie, bør fængslingen utsættes, saafremt det ikke av retslige hensyn er av væsentlig betydning at ta hende i fængslig forvaring snarest. I mange tilfælder vil en barselkvinde faa mere ro og bedre pleie i fængslet end hun ellers kan gjøre regning paa.

Blir en barselkvinde tat i fængslig forvaring før hun er fuldstændig frisk, bør — som man forøvrig gaar ut fra regelmæssig sker — fængslets læge straks underrettes derom, saa at han kan træffe de bestemmelser om hendes behandling, som maatte være paakrævet, jfr. reglementet for kredsfængslerne og de større hjælpefængsler av 12te december 1904, kap. 25, §§ 1, 2 og 5.

Hun skal saavel i fængsel som andet steds spares for at avgi forklaringer for politiet m. v. saalænge vedkommende læge finder at hendes helbredstilstand gjør en utsættelse derav nødvendig.»

Departementet vil henstille til hr. riksadvokaten i et cirkulære at gjøre paatalemyndighetens samtlige tjenestemænd bekjendt med foranstaaende til iagttagelse.

Fra Komiteen for „Hjemmenes Elekticificering".

Den av N. K. N.'s landsmøte isommer nedsatte komite, bestaaende av fru Agnes Martens Sparre (formand), fru Olga Thinn, fru Wanda Lilloe Hansen, frk. arkitekt Lilla Hansen og frk. sekretær Karen Platou, med det mandat at fremkomme med forslag til en plan for hjemmenes elektrificering, vedtok paa møte den 10de oktober at utsende følgende opfordring til landets husmødre:

«For at komiteens arbeide skal kunne anlægges, saa vidt mulig paa de praktiske erfaringers grundvold anmoder komiteen herved om husmødrenes assistance i arbeidet.

Komiteen anmoder derfor de husmødre, som anvender elektricitet i sine hjem til belysning, kokning og opvarmning at indsende til komiteen specialiserte opgaver over størrelsen av den anvendte elektriske strøm og hvorledes den anvendes.

Opgave over leilighetens og familiens størrelse maa medfølge for den statistiske grupperings skyld. Det er særlig ønskelig for

komiteen at faa opgaver saavel fra landshusholdninger som for byhusholdninger. For landshusholdninger, hvor der forefindes større arbeider og tjenerhold samt elektrisk drevne maskiner for gaardsbruket vil det være ønskelig, at opgaverne for saa vidt dette lar sig gjøre, indeholder særskilte opgaver for gaardsbruket som for den egentlige husholdning.

Der utbedes ogsaa meddelelse om, hvem som har utført anlægget.

Opgaverne bør indeholde antallet av apparater, maskiner etc. med disses respektive kilowattforbruk.

Eksempelvis:

Apparatets art	*Antal*	*Kilowatt*	*Samlet kilowattforbruk*
Lamper..................	8	500	
Komfur..................	1	1000	
Kokeapparat.............	1	500	
Strykejern..............	2	1 à 250, 1 à 300	1500

Opgaverne bedes velvilligst indsendt inden 1ste december til «Komiteen for hjemmenes elektrificering» under formandens adresse: *Agnes Martens Sparre,* Gabelsgt. 41, Kristiania.

Stemninger.

I.

Under sollysets fryd.

Har du kjendt naturens hjerte
banke mot dit eget?
Ak, — hvad moder jord mig lærte
har mig aldrig sveget.

Har du set naar aasen blaaner,
viger bort mot himlens rand?
Har du set naar fjeldet skraaner
moseklædt mot dypblaat vand?

Har du set hvor rik schattering
mos og lyng i skjøn forening
lægger over fjeldets barm
— som en klædning ren og varm?

Har du set blaaklokker svaje
i den sagte milde vind?
Har du set Linéa vaje
rosenrød og fin og lind?

Har du set de mørke graner
hige mot det høie blaa?
Har du kjendt naar solen tvinger
duften frem, som helse bringer,
likesom et bud du aner,
og du prøver at forstaa?

Har du da kjendt livsens glæde
svulme i din sjæl?
Har du kjendt der var tilstede
et vidunder-væld?

Aa, — da var det Gud du kjendte!
Denne glød som stille brændte
gjennem skog og ur og hei,
lysende som hellig kjærte —
Aanders Aand som mødte dig
ved naturens store hjerte.

II.

Under regn og taake.

Regntunge skyer
over skogen hænger,
og mine vyer
ser jeg ikke længer.
Gammelt nag mig trænger
og min glæde stænger.
Himlen er lukket og taus.

Men jeg vil stille
haabe, tro og bie.
Himlen kan ville
gjennem taaker vie
skabningens evner
til de store stevner
under al sollysets fryd.

O. L.

De russiske barnedomstoler og deres organisering.

Hvorfor kravet om barnedomstoler blev reist.

Av Vera Ogronowitch.

Den første barnedomstol i Rusland blev oprettet for 14 aar siden i Petrograd, takket være den kjendte dommer *Nicolas Okouneffs* utrættelige energi. Han var paa samme tid en stor pædagog og psykolog, og han var fuldt klar over hvilke ødelæggende følger det hadde at barna blev ført frem for den samme domstol som de drevne forbrydere, og der kom i forbindelse med disse. I over 25 aar var han dommer, og saa næsten daglig 10—12 aars gamle barn komme ind i retssalen under politiopsyn i følge med store forbrydere, og fik høre deres tilstaaelse, som ofte var fuld av kyniske detaljer, og fik indblik i disse «erfarne» menneskers følelsesliv, disse mennesker, som har set alt, og som ikke længer har noget at miste i livet. Han saa hvorledes disse skumle fortællinger, som forbryderne fremkom med, vakte beundring, og aapnet ukjendte og forførende vuer. Det var en skole, som med sikre skridt førte barna ind paa forbryderbanen. Saa førtes barna til politistationen eller til fængslet, og her blev forbindelsen med forbryderne end mere intim; barnet mistet snart den sisste rest av sin uskyldsfølelse, og barnslighet. Om ikke barnet før kunde det, lærte det ialfald her hvorledes det skulde stjæle uten at bli opdaget, hvorledes en laas skulde dirkes op og en vindusrute knuses uten larm, hvordan nøklene skulde faaes av laasen. I denne let paavirkelige alder, da karakteren dannes, gror alt hurtig, det onde som det gode, og barnesjælen opsuger som en svamp alle indtryk den mottar. Dets sjæl er i denne periode et «*tabula rasa*» og et tungt ansvar falder paa dem som staar som likegyldige vidner og ser paa hvad livet og det sociale miljø indridser paa dette «*tabula*». *Nicolas Okouneff* var en av dem som ikke længer kunde se paa at barna moralsk og fysisk gik tilgrunde, uten at protestere, uten at forsøke at gjøre alt for at hjælpe barnet ind paa bedringens vei, og ikke at støte det utfor avgrunden, ved at følge straffeteorien som i dette tilfælde ikke fører frem.

De nye ideer inden kriminalsociologien og den nye sociologskole i retsvidenskapen, viser at *Lombroso* og hans meningsfællers teori der betragter enhver forbryder som *født* forbryder, i de fleste tilfælder er feilagtig. Og samtidig har den teori som ser grunden til forbrydelsen i det menneskehats onde uvilje, mistet sin betydning og sin utbredelse.

Sociologerne har under studiet av oprindelsen til forbrydelsen, set at næsten enhver forbryder begyndte at komme paa avveie

allerede som barn og at roten til det sociale onde ligger her. De er kommet til forstaaelsen av at det er det sociale miljø, som skaper forbryderen: *Alkoholisme, pauperisme, mangelen paa opdragelse* og *undervisning*. Vi har barn som aldrig har hørt hvad der er ondt, og hvad der er godt, som har faat sin opdragelse i skitne bakgaarde, og mellem gaternes mørke vægger, hvor berusede sover og prostituerte har sin gang. Hjemme blir de banket og utskjældt av mødrene som let blir ophidset og nedtrykt av arbeidets og livets haardhet. I gaarden faar de pryl og skjeldsord av husets øvrige beboere, hvem de gaar i veien for, og paa gaten er konstablerne ofte efter dem fordi de gaar og driver. De første ord barna hørte, var ikke en vuggevises milde ord, som moren sang, nei, det var blasfemier, forbandelser og skjeldsord. Deres første lek var ofte en brændevinsflaske, og deres skole — en humpet og fæl gate. De store byers ulykkelige barn med sine bleke, vansirede og lastefulde ansigter, minder mig uvilkaarlig om de smaa hvite blomster, som staar langs landeveien, og som knuses under vognhjulene før de faar utfolde sig. Hjulet — det er livet.

Og det er vor pligt, ikke at straffe disse smaa væsener som kanske allerede er straffet alt for meget, men at forsøke at dra dem frem under dette brutale hjul, og hvis det ikke er forsent, at hindre hjulet fra at kjøre over dem. Forbrydelsens vugge er barndommen, og den nation som ikke vil ha forbrydere, maa først og fremst dra omsorg for barna. Det er forsent at kjæmpe mot ondt naar det er kommet, likesom det ofte er nytteløst at stanse sygdommen med medicin. Man maa ta forholdsregler av en forebyggende karakter.

Der er fare paa færde i de land, hvor barna utsættes for fordærvelse.

Dette er grunden til at de største kriminalister og sociologer fæster al sin opmerksomhet paa barnekriminaliteten, og paa spørsmaal vedrørende de forkomne og forsømte barn. Neppe noget andet spørsmaal har en slik omfattende litteratur paa alle mulige sprog, som dette; internationale kongresser, egne tidsskrifter, artikelrækker i pressen har behandlet dette spørsmaal fra ethvert tænkelig synspunkt.

Nicolas Okouneff reiste til *England* for at studere spørsmaalet i praksis, og besøkte de institutioner og indretninger man i *England* hadde for at ta sig av forbryderske barn. *England* er et av de land som paa dette omraade kommer i første række. Derfra reiste han videre over *Belgien* og *Frankrike* og da han kom tilbake til *Petrograd* fremsatte han for regjeringen et forslag og utarbeidet sammen med andre jurister en *egen lov for mindreaarige*, indtil de naadde 18-aarsalderen. Det var under imperialismen meget van-

skelig at faa gjennemført nogen reform. Under dette træge regime frygtet man i ethvert frisk luftpust, i hver forandring, i hver ny tanke, hvor uskyldig den end var, en fare for, en trudsel mot imperialismen og tronens sikkerhet.

Bare med vanskelighet skilte man sig med de principper forfædrene hadde godkjendt, og der skulde ikke saa liten energi til for skridt for skridt at bryte vei, saa en lysstraale kunde naa frem. Om Okouneff samlet sig de besste og mest oplyste kræfter, og regjeringen gav saa tilslut tillatelse til at der oprettedes en egen barnedomstol, og *Okouneff* valgtes til den første dommer for de mindreaarige. Dog vilde regjeringen beholde de juridiske former, men takket være Okouneffs personlighet, blev de bare et ytre skin og fik ingen indflydelse paa den unge institution. Naar barna kom til Okouneff, fandt de ikke en dommer, det var en *ven* de førtes frem for, det var en *far*, som rakte dem haanden over det grønne bord, ikke for at straffe dem, men for at hjælpe dem til at reise sig moralsk, baade i egen og i samfundets øine. Efter nogen øiebliks samtale, var der ikke nogen hindringer mellem «dommeren» og den «anklagede», «og jeg saa», fortæller Okouneff, «barn som var «oplært» av sin ældre kamerater komme ind, frække, med trusler og undskyldninger, men nogen minutter senere stod de oppe ved siden av dommeren og fortalte ham hulkende hele sin livshistorie: Det er far som tjener forlitet, og som gaar berserkergang naar han er beruset, mor som altid er syk, eller som banker, hjemmet, hvor der ikke er mat, mor som sender barna ut for at tigge, og hvis folk ikke gir dem noget, saa faar de naske. Og paa gaten blir de kjendt med gateguttene, som fortæller at det bare er de dumme som behøver at sulte, og de førte det uerfarne barn ind paa en kneipe, hvor det var saa godt at være, saa varmt. Her fik det te og kaker med syltetøi, og for at faa alt dette, var det bare nødvendig at gripe ned i lommen paa forbigaaende, men det var ikke synd. For gategutten fortalte, at den gode gud, det var bare noget opdigtet noget.»

(Fortsættes.)

Til bladets læsere.

Paa grund av boktrykkerstreiken er der kommet endel uregelmæssigheter ind i vort blad. Flere artikler har ligget og ventet paa at komme ind. Et par skulde været indtat *før* forbudsavstemningen, men desværre kom der forrykning i det hele forhold. Vi haaber snart at være ä jour igjen. *Red.*

Like løn for like arbeide.

Elna Munchs tale i Danmarks rigsdag.

Lønningskommissionens Betænkning og det foreliggende Lovforslag har ikke mindst blandt Kvinderne været ventet med stor Interesse, og denne Interesse har strakt sig udover de Grupper af Kvinder, for hvilke Sagen har personlig økonomisk Betydning. Alle de Kvinder, der har ønsket Genemførelsen af Kravet om Kvindernes Ligeberettigelse med Mændene, har været i høj Grad interesserede i, om Lønningskommissionen og derefter Regeringen og Rigsdagen, nu vilde knæsætte dette Princip ved Ordningen af Lønsforholdene for Statens Tjenestemænd. Kommissionen og Regeringen har nu gjort det, og efter det Lovforslag, som nu foreligger, er Lønnen bestemt efter *Stillingens Karakter* og ikke efter, om det er *Mænd eller Kvinder, der er Stillingens Indehaver.* Det er naturligt, at vi fra Kvindernes Side bringer Kommissionen og Regeringen vor Tak for denne Holdning. Man har resolut sat sig udover tilvante Forestillinger og har gennemført den retfærdige Grundsætning, *at Lønnen er ens for samme Arbejde, enten det udføres af Mænd eller af Kvinder.*

I Betænkningen ses det, at Spørgsmaalet har været Genstand for nogen Diskussion. Et Flertal paa 15 Medlemmer har sluttet sig til Princippet, medens kun 6 har taget Afstand derfra, og de er endda nøjedes med kun at udtale deres Betænkelighed derved og har ikke stillet noget Forslag som Udtryk for denne. Jeg haaber da, at der heller ikke her i Rigsdagen vil fremkomme saadanne Forslag, men at Rigsdagen vil opfylde de Forventninger, som Kommissionen og Regeringen har skabt. Her i Tinget er der fra foregaaende ærede Talere fremsat nogle Betragtninger over dette Spørgsmaal. (Venstres Ordfører hadde fremsat nogle Betænkeligheder, som *Fru Munch* ikke delte og som hun ikke forstod. *Socialdemokraterne* og de *Konservative* hadde ment at dem det til syvende og sidst kom til at gaa ud over, var Kvinderne. Det kunde hun forstaa.) Det er i Virkeligheden den eneste Risiko, der er ved Indførelsen af Lige Løn, uttalte fru Munch i den anledning. Det har stadig forbavset mig meget, at det var Mænd, der rejste Indvendinger mod dette Princip, og det er for Resten ogsaa betegnende, at Indvendingerne fra Mændenes Side altid gjaldt de faste Stillinger. De gjælder ikke i fri Konkurrence, thi ve Kvinderne, hvis de i det frie Marked underbyder Mændene! Jeg tror, vi maa indrømme, der løbes en Risiko for Kvinderne ved, at der indføres lige Løn, i den Forstand, at de maaske paa visse Omraader kan blive trængt ud af Mændene; men dels betyder det saa meget for Kvindens hele Stilling, at man kommer bort fra den Ordning, der paa Forhaand stempler den

dygtigste Kvindes Arbejde som ringere end den udueligste Mands, og dels tror jeg, at efterhaanden som Kvinderne faar samme Uddannelse som Mændene, vil det nok vise sig at de i det store og hele kan klare sig i Konkurrencen med Mændene. Der vil maaske være Virksomheder, hvor de staar tilbage for Mændene, men saa vil der til Gengæld være andre Virksomheder, hvor de gaar forud for Mændene, og til disse vil Kvinderne naturligvis fortrinsvis søge hen. Det vil da blive saaledes, at de dygtige Mænd og de dygtige Kvinder vil rykke frem til de vigtigste Stillinger, og de mindre dygtige Mænd og Kvinder vil blive tilbage i de lavere Stillinger. Om Kvinderne eller Mændene saa vil blive de fleste i de dygtiges Gruppe, faar jo Fremtiden vise.

Fra Venstre blev det fremhævet, dels at Kvinderne ikke kunde udføre samme Arbejde som Mændene, dels at de havde større Sygelighed, og derfor var lige Løn for samme Arbejde ikke det samme som lige Løn for Mand og Kvinde. Overfor Betragtningen om Sygeligheden vil jeg sige, at det er jo muligt, at Statistikken i visse Tilfælde viser en større Sygelighed for Kvinder end for Mænd, men har man undersøgt hvorfor? Mon det ikke hyppig er, fordi Kvinderne netop som Følge af den lavere Løn sammen med deres Embedsgerning har maattet besørge et stort husligt Arbejde, medens Mændene helt har kunnet ofre sig for deres Embede? Naar en Forskolelærerinde f. Eks. har været lønnet med en 6—700 Kr. aarlig, saa har hun været nødt til at udføre et stort husligt Arbejde udenfor Skoletiden og har maattet leve saa tarveligt og nøjsomt, at det ikke vilde være noget Under, om hun blev overanstrengt og kom til at forsømme paa Grund af Sygdom. Men vil man nu endelig ved Lønnens Fastsættelse tage Hensyn til Sygelighed, maa man dog gøre det ens for Mænd og Kvinder, og f. Eks. indrette det saaledes, at man indrømmede for alles Vedkommende, baade Mænds og Kvinders, et vist Antal Sygedage, idet man for Overskridelse deraf, maatte have Fradrag i Gagen. Ellers rammer man den Kvinde fuldkommen uretfærdigt, som muligvis aldrig har forsømt en Time, medens maaske den paastaaede større Sygelighedsprocent for hende og hendes Kolleger er fremkommet ved nogle enkeltes langvarige Forsømmelser.

Hvad selve Spørgsmaalet, hvorvidt Kvinder kan udføre Arbejdet lige saa godt som Mænd eller ej, angaar, maa man ved Bedømmelsen af dette Forhold ikke glemme, at Kvinderne hidtil gennemgaaende har haft langt vanskeligere Uddannelsesvilkaar end Mændene. Og endelig: Har man prøvet Kvinderne i de Stillinger, som det drejer sig om, de højere Stillinger? Man indrømmer, at Kvinderne er gode nok i de lavere Stillinger, men har

man prøvet Kvinderne i Stillinger, som man mener, de ikke egner sig til at have, og har man erfaret, at deres Evner svigter? Det Mindretal i Kommissionen, paa hvis Vegne Venstres Ordfører talte, hadde fremsat nogle Bemerkninger om, at i de private Virksomheder lønnes Kvinderne lavere end Mændene, og saa bør Staten indrette sig paa tilsvarende Maade. *Fru Munch* svarer: Jeg véd ikke, hvor meget rigigt der er i denne Betragtning, jeg skulde netop tro, at medens det tidligere var Tilfældet, at man i de private Virksomheder lønnede Kvinderne lavere end Mændene, er det vistnok saaledes nu, at Bevægelsen i de private Virksomheder med stor Fart gaar hen imod: *Lige Løn for samme Arbejde, uden Hensyn til, om det udføres af Mænd eller Kvinder.* Men jeg ser forøvrigt ikke, hvorfor Staten absolut paa dette Punkt skulde indrette sig efter private Virksomheders Lønordning. I andre Henseender, i Avancementsforhold, Anciennitetsforhold, Pensioneringsforhold o. s. v., er Statens Ordning jo vidt forskjellig fra de private Virksomheders, bygger paa ganske afvigende Principper. Hvis man anerkjender Princippet: Lige Løn uden Hensyn til Køn, maa man erkende, at det er rigtig, at Staten giver Eksemplet, gaar i Spidsen og gennemfører Princippet.

(Fortsættes.)

Tyske Kvinders Nationalraad.

Til *Tyske Kvinders Nationalraads* landsmøte i *Hamburg* den 15de—18de september var der indbudt repræsentanter ogsaa fra de neutrale landes respektive nationalraad.

Danmark og Sverige var repræsenteret ved sine formænd, henholdsvis *frøken Henni Forehhammer* og *fru Eva Upmark,* Norge ved *overlærer Gudrun Lothe,* Holland hadde sendt sit nationalraads æresformand *frøken Betzy Baelde.* Desuten mødte der endda en svensk og en hollandsk repræsentant. Schweiz og Spanien var ikke repræsenteret.

Dr. phil. Gjertrud Bäumer, medlem av den tyske rigsdag, aapnet møtet. Hun saa tilbake paa det som hadde været, og det som skal og maa komme. Hun har selv en sterk tro paa det tyske folks fremtid og haabet at det vilde vise sig at den tyske aand levet endda og var sterk nok til at kunne reise sig av de ulykker som nu bølget hen over landet.

Hamburgs borgermester beæret møtet med sit nærvær, og ønsket de forsamlede kvinder velkommen i den ærværdige fristad. Han maatte faa lov til at uttrykke sin glæde over at kvinderne i disse vanskelige og tunge tider som verden gjennemgik, hadde staat og staar saa trofast ved mændenes side som medhjælpere til at bygge op det nye samfund.

De tyske kvinder var strømmet sammen til møtet fra alle kanter av riket, og mange av dem gav dygtige indlæg for de forskjellige saker som var paa møtets program.

Dr. phil. Gottheiner talte om *kvindernes erhvervsarbeide.* Hun paapekte hvor vanskelig arbeidsforholdene nu efter krigen var blit for de tyske kvinder. De mænd som kom tilbake, maatte ha sine plasser igjen som de hadde forlatt. Og dem som ingen hadde, maatte der skaffes plass for — paa kvindernes bekostning. Mange kvinder var blit enker under krigen og stod nu uten erhverv, ofte med flere barn. *Dr. Gottheiner* mente at der laa en stor opgave for de forskjellige kvindeorganisationer i at raade bod paa dette forhold. Først og fremst maatte der kræves en likesaa *grundig utdannelse for kvinder som for mænd,* og at *like løns princippet* gjennemførtes, dernæst maatte kvinderne selv ha adgang til at bestemme hvilke erhverv de vilde vælge, ikke bare henvises til de saakaldte *kvindeerhverv,* osv.

Endvidere taltes der om forholdet i skolerne, om *lærerindernes stilling* i disse, om *Kvindernes opgaver i lovgivningen.*

Dr. jur. Else Lüders hævdet at kvinderne maatte kræve at faa gjøre sin indflydelse gjældende saavel inden familieretten som inden strafferetten. Den offentlige prostitution eksisterer fremdeles i Tyskland, og den maa kvinderne ikke taale. Mange embeder og hverv er de tyske kvinder fremdeles utelukket fra. Arbeide for alt dette blir nu de tyske kvinders nærmeste opgave. Ogsaa spørsmaalet *egne kvindelister,* eller *særskilt kvindeparti* drøftedes. Dette sisste vandt ikke videre tilslutning under den diskussion som forefaldt. De fleste mente at kvinderne maatte ta arbeidet for sine specielle saker op indenfor sine politiske partier, men ved siden av bruke sin indflydelse inden disse til at motarbeide al den uheldige og demoraliserende paavirkning som det politiske liv kan bringe med sig.

Av andre emner som blev fremført paa møtet, kan nævnes *fru Marianne Webers* foredrag om *Kvindernes medvirken ved den aandelige og moralske gjenreisning av det tyske folkeliv.*

Den udmerkede taler skildret de nuværende sørgelige forhold paa en saa gripende maate, at forsamlingen var med den hele tid og reves med av den varme og kraft, hvormed taleren fremla fremtidens perspektiv for sine tyske søstre.

Vor hjemmelsmand meddeler, at hun og alle de gjester som var tilstede, følte sig glade over at de hadde faat anledning til at være med og høre de mange dygtige kvinder tale om disse saker som jo igrunden er fælles for hele verdens kvinder. Det er den samme sko som trykker os alle, det samme krav som maa reises av alle kvinder: *ret og retfærdighet til at* leve livet som *frie mennesker* under samme vilkaar som de mandlige borgere i samfundet.

Dr. phil. Gertrud Bäumer hadde frasagt sig paany at vælges til formand i *Tyske Kvinders Nationalraad.* Hun har nu staat som dets formand i 7 aar. Hendes dygtighet og store energi vil man nok komme til at savne. Men hun finder at hun nu maa vie sit arbeide til den skole for unge piker, som hun har grundlagt i Hamburg, hvor hun nu bor.

Som hendes eftermand valgtes den kjendte forfatterinde *fru Marianne Weber.*

Litt om Bhagavad Gita.

En episode av det gamle indiske digt Mahabharata
ved ANNA BUGGE.

II. *Bhagavad Gita.* (Forts.)

Oversættelsen fra *Sanskrit* av følgende vers, som er en del av første og andet kapitel av *Bagavadgita* skyldes en dansk prest fra mitten av forrige aarhundrede. Og han lar os vite at versformen her er litt avvikende fra den i digtet benyttede «sloka», men stavelserne er de samme, seksten i to halvvers og likesom i originalen er undertiden tilføiet seks andre stavelser.

Der er krig mellem de to brødrestammer *Panduider* og *Kuruider.* Kuruidernes far kaldes i digtet *Dritarashtras,* en bror av *Pandu,* som er far til Panduiderne. Begge stammer utleder sin herkomst fra *Kuru* og likeledes fra en *kong Bharata* (og en mor *Kunti)* — og er saaledes ogsaa i slegt med læreren og profeten i digtet *Krishna,* en inkarnation av guden *Vishnu.* Blandt hans mange inkarneringer har nemlig ogsaa været den som fyrsten *Rama,* en bror av Bharata. «Rama den herlige», som han kaldes i det andet store digt fra Sanskrit *Ramajana,* som skal være skrevet av en virkelig digter *Valmiki,* prist og æret i Indien, likesom Homer i Grækenland; mens den foregivne forfatter av *Mahabharata, Vyasa,* blot er en samler av tankens værdier — likesom senere i Jødeland *Salomon.*

Det er like foran slaget. Panduidernes fører, fyrsten Ardschunas staar paa stridsvognen med læreren Krishna og uttaler med dypfølte ord sin sorg over krigen med brødrene. Krishnas svar er først de mere jordiskbundne raad til krigerkasten, den næste kaste efter presternes, men derpaa gaar han over til det rent aandelige ord til dem, som vil forsake alt og bli fast i «væsenheten».

Ardschunas.

Naar jeg, Krishna, skuer mine frender her beredt til kampen,
synker mine lemmer ned, og munden synes mig at tørres,
rædsel skjælver i mit legem, haaret reises paa mit hode,
buen falder mig av haanden, huden brænder allevegne.

Neppe mægter jeg at staa, ja selve sjælen er forvirret, —
o, naar de for hvem vi ønsker magt og eiendom og glæder
staar imot os stridsbevæbnet, ofrer liv og gods for kampen,
lærere og fædre, sønner, besstefædre, moders brødre.
svigerfædre, sønnesønner, svogre, — slegtninger tilhobe!
Ei jeg ønsker dem at dræpe, om de end mig selv ombringe,
ei for alle verdners magt langt mindre da for jordens eie.

Dræptes Dritarashtras slegt, hvad glæde er for os tilbake?
Synden blev kun vor, naar dem, skjønt mordere, vi dræpte.
Om end disse og, med sjælen kvalt av raa begjerligheter,
ingen brøde ser i det at myrde slegt og krænke brødre,
skulde derfor vi forglemme os at vende bort fra synden,
naar vi ser saa klart i frendemord en synd, o sterke Guddom!

Ved et brudd paa egen stamme krænkes stammens evige love,
krænkes loven, da besmitter lovløsheten hele stammen,
og er lovløshet forhaanden, da fordærves stammens kvinder
og med kvindernes fordærvelse følger alle stænders blanding,
denne fører da til helved morderne, ja hele stammen — —
— — Ve os, om vi lot os egge til saa stor en synd at øve!
Kun av lyst til kongeglæder skal vi egne frender dræpe!
Nei! om Dritarashtras slegt med vaapen fældet mig i kampen
uten motstand ubevæbnet — sandelig det var mig bedre.
Ardschunas med disse ord sig satte ned paa vognens sæte,
slip han gav paa buen og paa pilen — i sit sind bedrøvet —
sad saa taus og vemodsfyldt og hengav sig til motløsheten —

Derpaa taler *Krishna,* som ogsaa kaldes Madhus banemand, fordi han har fældet en sterk jette.

Hvorfra kommer saadan svaghet paa Dig i en stund saa vigtig,
som kun er for feige uten ære, uten vei til himlen?
Ei umandighet Dig fange, det Dig sømmer ei, o fyrste,
bort med ussel hjerteblødhet, — hæv til striden Dig, min kjæmpe.

Ardschunas.

O hvor kan jeg, Madhus banemand, med grumme pile stride
her mot Bhichmas og mot Dronas begge mig saa dyrebare?
Bedre var det mig at spise betlet brød i denne verden
fri for mine frenders mord,
end naar jeg ved dem at dræpe vellystsmaaltider fortærte,
smittet utav frendeblod.

Ei vi vet jo hvad vi prise skal som lykke, om vi seirer
eller de beseirer os.
Driatarashtras slegt, som dræpt, ei mer opflammer os til livet,
rustet staar til kamp mot os.
Med bevissthet knust av medynk og av brøde, pligtforvirret,
Guddom, jeg adspørger Dig:
Hvad er besst? for sandhet sig mig det; ti jeg er jo din lærling.
lær mig, nu jeg tyr til Dig.
Ikke ser jeg, hvad der kunde drive bort min sorg, som brænder
alle mine følelser,
Nei, om jeg paa jord fik eie kongeriket uforstyrret,
og blev Guders hersker her, —
ikke vil jeg stride — tungt han sukket, sat saa taus og stille.

Men gjenmælte Guden atter med et litet smil paa læben,
mitt imellem begge hære, dette ord til den forsagte:
Skjønt Du taler klogt, Du sørger over det, som ei maa sørges,
de, som dør og de, som lever, vise mænd beklager ikke.
Aldrig *«var jeg intet»* aldrig Du og aldrig disse *fyrster,*
aldrig *skal vi bli til intet* gjennem alle evigheter.
Som i dette sjælens legem findes barndom, ungdom, ælde.
faar vi hist et andet legem; derfor ængstes ei den vise.
Elementers røre bringer frost og hede, glæde, kummer,
kommer vekselvis og gaar, det maa Du taale Bharatide!
Den, hvem dette ei forvolder sorg, og som i fryd og smerte
er den samme, vis bestandig, danner sig for Evigheten.

(Den indiske forfatter mener med dette og det følgende vers, hvad ogsaa de græske og kristne forfattere lærer, at aanden og stoffet er uforgjængelig, det er blot formen som er forgjængelig og veksler. Og naar han sier at menneskeaanden er ufødt og evig, da er jo det en følge av hans emanation av den evige aand, til hvem den igjen skal vende tilbake. Som individ i denne evige Gud i Himlen har han den ikke; de tre personer i den indiske treenighet er mere jordiske uttryk for den evige aands virksomhet her — som skaper, opholder og ødelægger. De er hans tjenende engle. Vishnu, der er opholderen, optrær altid i jordisk skikkelse; i sin nuværende inkarnation er han hyrde og lærer, men det er forutsagt at han skal komme igjen i en ny inkarnation og da herske i tusener av aar. Tvertimot sier forfatteren om menneskeaanden, at hverken dens begyndelse eller ende kan sanses, noget lignende av hvad der flere tusen aar senere staar hos Salomon, mens han sætter mitten, den nuværende legemlige tilværelse, som det for menneskeaanden vigtigste.)

Uforgjængelig stoffet er, hvorav al verden her er utspændt,
men la uforgjængeligt forgaa det ingen magt jo mægter,
disse endelige legemer er ikkun til for aanden,
som umaalelig og uforgjængelig er; ti kjæmp, o fyrste!
Hvo som anser den som morder, hver som dræpt sig aanden tænker,
skjelner ikke sandhet; aanden hverken dræper eller dræpes,
Ufødt er den og bestandig evig gammel, dræpes ikke,
om end dræptes legemet.
— — —
Liksom manden gamle klæder lægger av, og tar saa atter
andre nye klæder paa,
saadan lægger sjælen og de gamle legemer tilside,
faar dog andre nye igjen.
Vaapen kan den ikke kløve, ilden kan den ikke brænde,
vandet kan den ikke væte, vinden kan den ei uttørre,
ja ukløvet, uforbrændt, utørrelig, uvætet ogsaa
trænger den igjennem alt, men selv forblir den fast og evig,
ubegripelig, usynlig, uforanderlig den nævnes.
Har Du saadan den erkjendt, ei sømmer Dig den at beklage.
Dog om ogsaa aanden her Du altid født og død Dig tænkte,
Desuagtet ei, min kjæmpe, maatte denne Du beklage;
Ti det føddes død er viss saavel som alt det dødes fødsel,
Men hvad uundgaaelig mon være, kan Du ei beklage.
Væsener begynder først usanselig, kun mitten sanses,
undergangen sanses ei, hvortil da klage, Bharatide?
som et under en betragter væsenet, en anden taler
som et under og derom;
som et under hører saa den tredje talen, — har han hørt den,
ved han dog ei mer derom.
Sjælen kan jo ikke saares end i nogens legem, fyrste,
derfor ingen væsener paa jord Du maa beklage mere.

Naar Du ydermer din kastes pligt betragter, ei Du tvivle!
Bedre end retfærdig kamp for krigeren kan intet tænkes,
av sig selv da himmelporten aapen og beredt mon være, —

(Fortsættes.)

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 1. NOVEMBER 1919	Nr. 21

Enkers økonomiske stilling.

Foredrag holdt ved N. K. N.'s landsmøte i Sandviken av Nico Hambro.

(Forts. fra nr. 19.)

Hvis samfundet skal bygges paa hjem, og naar enker med børn skal kunne holde hjemmet sammen, da er deres arbeide av saadan betydning, baade moralsk og nationaløkonomisk set, at det er paakrævet og bydende nødvendig at denne opfatning kommer frem i vor lovgivning. Det er ikke tilfælde. Mens der efterhvert sker forskyvninger indenfor vort fattigvæsen, efterhvert som bevisstheten om alle menneskers like ret og pligt til arbeide paa den ene side, og paa samfundsgoderne til den anden side, tvinger sig frem til anerkjendelse, vil de gamle former for vort fattigvæsen ændres og er i visse maater allerede under forandringens lov; livet har tvunget det frem tiltrods for de gamle former som dækker over et helt forlatt samfundssyn.

I flertalsindstillingen fra folkeforsikringskomiteen (1907) heter det saaledes: «Det blir mer og mer klart for den almindelige bevissthet at det allikevel ikke gaar an at henvise dem som uforskyldt mister sin indtægt eller sin forsørger og derved kommer i nød, til at leve paa fattigkassen. Selve fattigunderstøttelsen egner sig ikke til forsørgelse av de samfundets medlemmer som paa grund av arbeidsløshet, ulykkestilfælde, sygdom, erhvervsuførhet, alderdom eller forsørgerens for tidlige død, uforskyldt kommer i nød». Denne tankegang har voldt forandring i grundlovens § 52 hvorved en hel del specielt anførte av disse uforskyldte trængende, hvis de faar offentlig understøttelse, ikke skal betragtes som fattigunderstøttede og saaledes ikke miste sin stemmeret; men *enkerne*

er ikke endnu medtat. De er fremdeles at betragte som fattigunderstøttede og mister sin stemmeret.

Man skulde dog tro at enker maatte komme ind under begrepet «uforskyldte trængende».

Det er imidlertid ikke nok at den offentlige hjælp hun faar, ikke skal betragtes som fattighjælp. Vi maa gaa et skridt videre. Er morens arbeide som før nævnt av saa stor betydning for barnet, og derigjennem for samfundet, saa maa den hjælp der ydes til barnet, komme *moren* tilgode paa slik maate at hun kan gi børnene og hjemmet saameget av sin tid at dette hendes vigtigste arbeide ikke forsømmes. Den hjælp hun nu nyder, dels som bidrag til asylhjælp dels ved at børnene tas fra hende og sættes i barnehjem, maa moren selv faa forvalte.

Jeg har forsøkt at faa opgave over hvormange fattigunderstøttede enker med børn der er i Kristiania, Bergen, Trondhjem og Stavanger.

For Kristianias vedkommende har det ikke lykkes at skaffe fuldstændige oplysninger. Byen har 15 fattigkredse, og antallet av understøttede blir forskjellig; men i fattigvæsenets sidste beretning for 1917 var antallet av enker med barn 1125. I Bergen aaret 1917—1918 343, i Trondhjem 1916—1917 102 og 106 enker med barn (hvorav nogen hørte hjemme i fremmede kommuner). Fra Stavanger har jeg blot opgave over det samlede antal enker det var i 1917, 306 med barn.

Det ser ut som om søkningen til fattigvæsenet synker; det skyldes forskjellige faktorer: kredssykekassen, dyrtidsbevilgninger, skolebespisning og de stigende arbeidspenge; men det beviser ikke at trangen er mindre, for alle de enker som *ikke søker* fattigvæsenet og som sliter for sig og børnene med den honette ambition — de er ikke tællet med og de trænger i høi grad støtte. Og som i saa mange forhold ikke *kan* be om hjælp.

Nu er forholdet det at flere kommuner, eftersom folkeforsikringen eller folkepensionen ikke er kommet, har fremmet enkelte av disse saker selv; men endnu er det blot Stavanger kommune som har realisert enkepensionen fra næste budgetaar. Der er ikke fastsat noget bestemt ensartet beløp, hvert enkelt tilfælde skal behandles av indstillingsmyndigheten.

I Danmark er der ved lov av 29de april 1913 en sikret understøttelse til barn av enker, hvis formue ikke overstiger 4000 kroner. Undersøttelsen blev ydet med kr. 100 pr. aar til barnets fyldte 2 aar, 80 kr. til dets fyldte 12te aar og 60 til dets fyldte 14de aar. I februar 1918 kom der endel ændringer i loven saa tilskuddet blev rikeligere.

Det rigtige med hensyn til hjælpen for enker som har barn at forsørge, er at sikre dem hjælpen *ved lov*. Der er jo liten mening i at de i én kommune skal ha en særstilling; fremfor en anden, og der er meget som taler for at tilskuddene kan være varierende, da der er saamange faktorer som her spiller ind; men lovfæstet bør det bli. Der kan stilles sikre garantier og med den utvidede kontrol av barneforsorg vil misbruk kunne stanses.

Den danske lovs 4000 kroner som formuesgrænse, er efter pengeværdien nu for lav, og hjælpen for hvert barn maa i alle fald ikke være under hvad ugifte mødre kan kræve som farsbidrag, snarere bør det ligge over.

Et andet forhold som bør ændres, er reglene om *enkers adgang til at sitte i uskiftet bo.*

Forholdet er nu efter lov av 30te juli 1851 § 1—3, at kun enkelte enker har en ubetinget ret til at sitte i uskiftet bo — nemlig enker efter husmænd, strandsiddere, verksarbeidere, industrier paa landet, og matroser, fiskere, dagleiere, haandverkssvende eller drenge i byer.

Alle andre enker har ingen ubetinget ret til at sitte i uskiftet bo med sine og mandens fællesbarn, idet forholdet er det at enker maa ha bevilgning av amtmanden for at sitte i uskiftet med barn *under* 25 aar, og naar børnene er over 25 aar har disse ret til at kræve skifte, mens en enkemand har ret til indtil sin død at sitte i uskiftet bo med sine og hustruens fællesbarn hvor gamle disse end er.

At disse lovregler er litet betryggende for enken, er iøinespringende nok. For det første er det tvilsomt om vedkommende enke opnaar at faa *adgang* til at beholde fællesboet, og selv om hun det faar kan ethvert av hendes barn saasnart de naar 25 aarsalderen kræve skifte og sin farsarv utbetalt.

(Fortsættes.)

Brev fra Island.

Reykjavik 12te oktober 1918.

Ærede Redaktør!

De har anmodet mig om at sende Bladet et lille Brev fra Island. Med Glæde imødekommer jeg Anmodningen, idet jeg hjertelig takker den elskværdige Redaktør for Deres Interesse for islandske Forhold.

I mange rædselsfulde Aar har vi levet næsten helt afsondrede fra den øvrige Verden; her oppe har man kun mærket Verdenskrigen som noget fjærnt — ufatteligt. Kun sjældent er den kommet os saa tæt ind paa Livet — som da nogen af den islandske Handels- eller Fiskerflaade blev skudt i Sænk. Nogen egentlig Mangel har der knapt været Tale om. Gennem direkte Forbindelse med *U. S. A.* fik vi indført de vigtigste Livsfornødenheder. Det islandske Dampskibsselskap der — sammen med de Skibe der er blevet købt for det offentliges Regning — besørgede Transporten har været til uvurderlig Nytte. Her i Reykjavik er der blevet oprettet en særskilt Institution med Filialer paa de større Pladser, der besørgede Indkøb og Uddeling af Levnedsmidler. Englænderne har her øvet en streng Kontrol. De opkøbte det meste af Landets Produkter — til en Pris de selv bestemte — som et Slags Vederlag fik vi uhindret indføre et bestemt Kvantum Varer. Hvor stort, beregnedes efter Landets gjennemsnitlige Forbrug i de nærmeste Aar før Krigen. Licenses og alle mulige Forholdsregler var der naturligvis ingen Ende paa.

Siden 1915 har islandske Kvinder haft Stemmeret og Valgbarhed til Altinget. Ved de første Valg i 1916 maatte alle der havde fyldt 40 Aar — og ellers opfyldte de almindelige Betingelser for Stemmeret stemme. Derpaa er Aldersgrænsen gaaet ned med étt Aar ad Gangen. For det Alting der nu sidder ligger et Lovforslag der gaar ud paa at give Stemmeret til alle Kvinder der har fyldt 25 aar. Sandsynligvis gaar dette Forslag igjennem. Og glade er vi — skønt hvor meget herligere hadde det ikke været at faa Stemmeretten ubeskaaren i 1915 — uden noget Mistillidsvotum til de yngre Kvinder!

Den nye Grundlovsdag, 19. Juni, fejres hvert Aar som en «*Kvindernes Dag*». «Ej blot til Lyst» — naturligvis. Festlighe-

dernes Formaal er at samle Midler til *Landshospitalsfondet*. Dette Fond blev startet 19. Juni 1916. Initiativtagerne var Reykjaviks største Kvindeforeninger — 8 i Tallet — der sluttede sig sammen og udsendte et Opraab hvori der anmodedes om Bidrag. Samtidig blev der gjort Henvendelse til *Altinget* og *Regeringen* om at fremme Sagen. I det første Aar indkom der omtrent 24 000 Kr. i smaa og store Bidrag fra snart sagt hvert Sogn i Landet. Siden er det gaaet støt fremad, og nu beløber Fondet sig til noget nær 100 000 Kr. I de sidste Aar tilveiebringes Pengene udelukkende ved det Arbejde der gøres for at højtideligholde 19. Juni — «Landshospitalsdagen». Tilslutningen har aldrig været saa almindelig som i Aar, og Dagens samlede Udbytte udgør ca. 25 000 Kr. Det synes vi er stolt gjort. Og til næste Aar bliver det forhaabentlig endnu mere. Tanken har rigtig slaaet an, og allevegne staar Kvinderne i Spidsen. Regering og Alting er ogsaa bleven interessert. Der er allerede købt Grund, og paa næste Budget bevilges Kr. 10 000,oo til at give Tegninger og Forberedelser til Bygningen.

Den 1. December sidste Aar traadte en ny Forbundslov med Danmark i Kraft, ifølge hvilken de to Lande blev statsretslig ligestillede. Denne Lov medfører en Del Grundlovsændringer. Og samtidig blev den før omtalte Forandring angaaende Kvinders Valgret foreslaaet af Regeringen. Inden Grundlovsudvalget har der imidlertid rejst sig et Stridsspørsmaal angaaende Udlændingers Adgang til Valgret. Og man frygter for at den Uenighed vil virke til at Sagen opsættes. Skøndt Kvindevalgretten ifølge Grundlovsændringen faar en betydelig Udvidelse, er vi islandske Kvinder lige uheldig stillede som f. Eks. I norske med Hensyn til at opnaa Valg. Her er udelukkende én — eller to Mands Kredse, kun 6 Mandater bliver valgt ved Forholdstalsvalg over hele Landet. Ved Landsvalgene i 1916 stod *Fru Briet Bjarnhédinsdóttir* som nr. 3 paa det største Partis Liste. Hun naaede dog kun at blive Suppleant.

Ogsaa hos os staar Kvindernes retslige Stilling for Omdannelse. I Lighed med den nye skandinaviske Familjelovgivning, foreligger der et Lovforslag om *Ægteskabs Indgaaelse* og *Ophævelse*, samt en ny *Børnelov*. Forslagene bliver dog rimeligvis ikke sanktionerede af indeværende Alting, hvad der maa anses for hel-

digst da det vilde have udelukket Kvinder fra at være bleven bekendt med deres Indhold. Stilles Sagen derimod i Bero, faar det være de politiske Kvindeforeningers Opgave at bibringe Kvinder Kundskab til disse vigtige Love og udøve den nødvendige Kritik.

Et nationalt Kvinderaad er under Opsejling. Der gives et lokalt Raad for Nordlandet siden 1914. Reykjavik fik sit i 1916. Der arbejdes paa Sammenslutning, naar den er tilvejebragt, bliver Island i Stand til at melde sig ind i *International Council of Women.*

I det hele taget gaar det fremad for os, baade i materiel og kulturel Henseende, og paa de fleste Omraade er der Fremgang at spore. Vi har ogsaa saa meget at indhente. I denne Maaned vil et fuldkomment Radiuminstitut blive aabnet her i Byen, oprettet ved frivillige Gaver.

Der tales meget om Luftforbindelse mellem Island og andre Lande, og den første Flyvemaskine ventes herop i Løbet af Sommeren. Vor lille Nation er sluppet frelst gennem Krigsaarenes Vanskeligheder. Vi har kun Grund til at være glade og taknemmelige mod det Forsyn der har vaaget over os. Men hvad Fremtiden fører i sit Skjold, ved vi ikke — Kun aner vi at der forestaar vort Land store Omvæltninger paa det industrielle Omraade.

Inga L. Larusdóttir.

Landskvindestemmeretsforeningen

har i anledning av «*Birgitadagen*» sendt svenske kvinder følgende telegram:

ANN MARGRET HOLMGREN, Stockholm.

Landskvindestemmeretsforeningen hilser «*Rösträttsföreningen*» og priser svenske kvinder lykkelig, som paa stemmeretsdagen kan feire to av sine jetteskikkelser.

Gjævran 7de oktober 1919 *F. M. Qvam.*

Landskvindestemmeretsforeningen har opnævnt *doktor Dagny Bang* som sin repræsentant paa *Arbeiderkvindernes kongres* i Washington

Livrente.
(Et ord til de unge piker.)

I vor tid er der selskaper for al mulig assurance. Vi har *brandassuranceselskaper* i massevis. Og godt er det. Det er vel den første slags, antar jeg. Saa har vi *sjøassuranceselskaper*. Og det er udmerket baade for dem som eier skibene og for dem som er ombord paa dem. Saa har vi *husdyrforsikring, tyveriforsikring* og m. fl. Det er ikke om nogen av disse jeg vil tale eller rettere skrive. Det er *livsforsikring* jeg tænker paa.

For de fleste mænd er det forlængst gaat op at det er godt og nyttig at forsikre sit liv. Det er en udmerket maate at lægge sig op en kapital paa. Enten den nu kommer den forsikrede selv eller hans efterlatte tilgode. Der kan nemlig tegnes forsikringer som allerede begynder at løpe ved f. eks. 60 aarsalderen, og kan i tilfælde komme vedkommende selv tilgode i levende live.

Men det almindeligste er vel at en mand assurerer sit liv paa den maate at hans efterlatte ved hans død skal nyde godt av utbyttet. Og der er mange enker og faderløse som velsigner livsforsikringsselskaperne.

Om det visstnok er almindeligere i vor tid end det tidligere var, at ogsaa *kvinder* sørger for itide at assurere sit liv, saa er det desværre endda bare undtagelsesvis at de gjør det. Og det burde være *regelen*.

Der er nemlig en form for livsforsikring som egner sig udmerket for *kvinder*, specielt for *selverhvervende*, og det er at kjøpe sig en *livrente*. Det er en udmerket maate at pensionere sig selv paa. Jo før man begynder, desto mindre er det beløp man hvert aar skal betale. Jeg taler ikke om dem som har raad til at avse det hele beløp med engang, hvilket i realiteten er det billigste. Jo længere man venter, desto vanskeligere blir det.

Meningen med disse linjer skulde være at vække unge kvinders interesse for at skaffe sig en livrente, som de skylder sig selv og ingen anden. Jeg har selv en slik. Men jeg begyndte forsent, saa det tok vældig i min pung, naar den bestemte sum skulde utbetales. Nu da jeg er begyndt at nyde godt av mine anstrengelser, synes jeg ingen penger har været morsommere at kassere ind for jeg vet at det er *mine egne* som jeg har tjent i mine yngre dage og som jeg nu faar igjen med høie renter.

Vi selverhvervende kvinder er vant til at faa vor løn utbetalt hver maaned. Hvis dere som er unge, beslutter dere til fra første dag dere faar deres gage utbetalt at bruke noget av den til livrente, som dere skal nyde godt av naar dere ikke længere har saa let for at arbeide, saa sæt litt paa bankbok og vær sikker paa at dere naar *et helt, halvt* eller *kvart* aar er omme, har tilstrækkelig til at kunne betale det fornødne beløp, som dere er

blit enig med livsforsikringsselskapet om. Jeg skal opstille et eksempel. Hvis dere er 20 aar gamle og bestemmer dere til at naar dere er 55 aar, vil dere ha en løpende livrente stor *1 200 kroner,* saa skal dere indbetale i de 35 aar som ligger foran dere *kr. 16.12* pr. md. Med disse 1 200 kroner vil dere aldrig staa helt paa bar bakke, om de end ikke er tilstrækkelig efter de uhyre priser vi nu er oppe i. Men vi faar haabe de er gaat betydelig nedover, naar dere om 35 aar blir 55! Kan dere betale mere, saa vokser livrenten snart.

Som den der selv er glad og lykkelig ved at ha skaffet mig en livrente, raar jeg alle som kan til at skaffe sig en saa snart som det paa nogen maate lar sig gjøre. *e—k.*

Norske Kvinders Nationalraad

har indsendt føgende 2 resolutioner, vedtat i et nylig avholdt møte:

Til

DEN KONGELIGE NORSKE REGJERING!

Undertegnede kvindeorganisationer uttaler sin dype beklagelse over, at Socialdepartementets chef ikke har fundet at maatte ta hensyn til de gjentagne henvendelser, som N. K. N. har rettet til regjeringen om at faa en kvinde opnævnt som delegeret til kongressen i Washington.

Da man har bragt i erfaring, at de delegerte reiser med bundne mandater i spørsmaal som angaar kvinders arbeide, henstiller man i ærbødighet til regjeringen at paalægge sine repræsentanter at gi den kvindelige «advicer» al den adgang til at gjøre sine meninger gjældende, som statuterne tillater.

Vi tillater os at rette denne henvendelse, fordi vi er gjort bekjendt med, at der inden regjeringen var en meget sterk minoritet, som stemte for en kvinde som repræsentant til kongressen.

Til

DEN INTERNATIONALE ARBEIDERKONFERANCE I WASHINGTON.

Norske kvindeorganisationer uttaler sin dype beklagelse over at kvinder ikke er repræsentert paa en fyldestgjørende maate ved den 1ste internationale arbeiderkonferance. Det er i hele samfundets interesse at kvinderne faar fuld medbestemmelsesret i de forhold som angaar deres erhvervsarbeide.

Vi uttaler det haab at bestemmelsen om kvinders arbeidsvilkaar kun maa træffes under medvirken av kvinderne selv.

Kristiania den 16de oktober 1919.

Resolutionerne er vedtat av tilsammen 21 kvindeorganisationer.

Notiser.

Det nye sykehus paa østkanten.

Kristiania Sanitetsforenings styre har sendt formandskapet følgende skrivelse:

Ifølge referat i dagspressen er der av formandskapet opnævnt en jury, som skal bedømme de ved konkurranse indkomme utkast for sykehusanlæg for østkanten.

Der er i juryen givet plass for 3 læger og 3 arkitekter. Vi finder, at en jury med denne sammensætning ikke er tilfredsstillende og tror at den stand, som vil faa sin daglige gjerning paa sykehuset, har krav paa at bli repræsenteret.

I betragtning av, at flere hundrede sykepleiersker skal ansættes ved sykehuset, haaber vi det ærede formandskap ikke finder dette krav ubillig.

Vi føler os forvisset om, at det vil ha stor betydning, at den sakkyndighet, som sykepleierskerne kan bringe med til dette arbeide, allerede faar lov at gjøre sig gjældende fra første stund. Ingen vil bedre end sykepleierskerne kunne gi anvisning paa anordninger, som vil være til gavn og lettelse baade for patienter og betjening.

Av hensyn saavel til det kvindelige belæg av patienter som til sykehuset i sin helhet anser vi det ogsaa ønskelig om der i juryen desuten kunde gis plass for en husmor.

Nordens Husmorforbund (N. H. F.)

Ved «*Hjemmenes Vels landsforbund*»*s* første landsmøte i Kristiania i juli iaar, fremkom forslag om dannelsen av et *Nordens husmorforbund.* Tanken utgik fra det svenske riksforbunds formand, *fru Agnes Ingelman* og fik varm tilslutning baade fra norsk og dansk side. Nu er *Nordens husmorforbund* (N. H. F.) stiftet, de foreløbige love vedtat, og beslutning fattet om at dets første møte skal være i Kristiania i 1920 i forbindelse med «*I. C. W.*»*s kongres* sammesteds. Til midlertidig formand og sekretær er valgt *fru Marie Michelet* og *frøken Karen Platou,* Kristiania.

En henvendelse om den forfærdelige veneriske smittefare nu efter krigen er fra N. H. F. oversendt den norske og svenske regjering, og fra direktøren for det norske civile medicinalvæsen foreslaat oversendt den kommission, som fortiden arbeider med dette spørsmaal hos os.

Den kvindelige fabriksinspektør

er tildelt et statssipendium, stort 1000 kroner, for under sit ophold i Amerika at studere fabriktilsyn og de sociale institutioner som av enkelte bedrifter er oprettet til bedste for arbeiderne.

Fru Kjelsberg vil saaledes avlægge et besøk i Detroit og bese *Fords* store bedrift og hans mange sociale institutioner, likeledes besøkes de store staalverker i *South Bethlehem* i *Pennsylvanien*. Her er der gjort meget til bedste for arbeiderne.

Stavanger Kvinde- og Spædbarnshjem.

Hjemmet eies av en kvindeforening og dens formaal er at skaffe ophold og pleie for hjemløse mødre — før og efter fødselen — og deres barn.

Dernæst optas hjemløse spædbarn. Endvidere piker som vil begynde et nyt liv i arbeide.

Formand i hjemmets styre og sjælen i hele foretagendet er *fru Emma Nielsen Øgreid,* som vier en stor del av sin tid og sine kræfter til hjemmets besste.

Vi har mottat en aarsberetning om hjemmets virksomhet i 1918. Av denne fremgaar det at det har været besøkt av 49 mødre med deres barn. Forpleiningsdagene — funktionærernes iberegnet — utgjør 5895, for barna 3457 dager. 29 mødre har født. Desuten har i den specielle «*Spædbarnsavdeling*» 38 barn hat 6423 forpleiningsdager.

Som overalt har 1918 været et vanskelig aar for alle slike indretninger. Dyrtid og mangel paa tjenerhjælp gjør sig gjældende overalt, og slike private institutioner som optar det arbeide, som kommunerne burde være mere end taknemlig for, har vanskelig ved at bestaa.

Vi haaber at Stavanger kommune og byens mange rikmænd vil forstaa at vurdere hjemmets betydning og hjælpe kvinderne i deres virksomhet ved at yde dem tilstrækkelig økonomisk støtte. *F.*

Nylændes garantifond.

Vi fortsætter listen over de damer som har tegnet sig som garantister i 5 aar:

53. Helene Wright, (Porsgrund), 54. Sofie Groth, (Paris), 55. Lul Klem, (Kra.), 56. Helga Berger, (Kra.), 57. Karen Andersen, (Kra.), 58. Marie Dahl, (Tromsø), 59. Anna Waaland, (Hennøy), 60. Ebba Andersen, (Holmenkollen), 61. Petra Scheel, (Kra.), 62. Astrid Klykken, (Kra.), 63. Ida Løken, (Kra.), 64. Dagmar Jordan, (Bygdø), 65. Randi Blehr, (Kra.), 66. Emma Ree, (Kra.), 67. Marie S. Kjennerud, (Kra.), 68. Emily Arnesen, (Kra.), 69. Anna Bugge, (Arendal), 70. Birgit Knap, (Kra.)

Sjømænds Alderdomshjem i Haugesund.

I *Haugesund* blev der i slutningen av august d. a. indviet et alderdomshjem for sjømænd. Indvielsen foretokes av *provst Gelmuyden.*

«*Nylænde*»*s* gamle trofaste ven, *fru Constance Lothe* der paa saa mange maater ved sit dygtige arbeide, har indlagt sig fortjeneste av sin by, har været byggekomiteens formand og sjælen i det hele foretagende. Vi føler os derfor forvisset om at det nye hjem er blit et mønsterhjem, hvor vore høit agtede og brave sjøfolk vil finde den ro og hygge og glæde i sin alderdom, som vi alle under dem. Haugesund er en skibsrederby, og folket derhenne elsker sin by. Store beløp er git av dens rikmænd. Men ogsaa kvinderne har tat sterke løft for at faa hjemmet istand. Og ved indvielsen av hjemmet fik de paa mange maater sin paaskjønnelse.

Mon det ikke nu efterhaanden skulde gaa op for vore ledende mænd inden *bygge-* og *reguleringskomiteer* og «*denslags*» som der staar i «*Trangviksposten*», at de maa ha kvinder med, for de forstaar sig nu minsandten mindst likesaa godt paa at *skape* og indrede hjemlige huser som de besste arkitekter.

Spør mændene i Haugesund, saa skal dere faa høre det bekræftet. *F.*

Frelsesarmeens eftersøkelseskontor

har atter avsluttet et heldig arbeidsaar. I tiden september 1918 til august 1919 har kontoret optat ikke mindre end 1016 nye *efterlysningssaker* i ind- og utland, mot 826 i de næst foregaaende 12 maaneder. I samme tid er der kun avsluttet 54 saker med negativt resultat, mens der i 602 tilfælder opnaaddes et gunstig utfald, og i 15 andre saker delvis oplysninger. Forrige arbeidsaar avsluttedes 331 saker med positivt resultat og 7 med delvise oplysninger.

For tiden verserer der ved kontoret ikke mindre end 1270 eftersøkelser, hvorav en del har gaat i 3—4 aar eller længer. I det sidst forløpne aar har 450 fædre og mødre søkt sine barn gjennem kontoret, 67 barn har søkt sine forældre, 20 egtefæller har søkt sin mand eller hustru, 432 søsken og andre paarørende har søkt oplysninger om hverandre.

Fra Kristiania postkontor har Eftersøkelseskontoret i de sidste 12 maaneder mottat fortegnelser over 3894 *ubesørgede breve*

fra utlandet, og 2374 av disse er ved kontorets mellemkomst — saavidt det har kunnet kontrolleres — kommet adressatene ihænde, i de fleste tilfælder uten at avsender eller mottager har hat anelse om at korrespondancen mellem dem nær var gaat istaa. Ca. 61 pct. av saadanne breve er altsaa blit «besørget», mot ca. 50 pct. i forrige periode.

Paa grund av portoforhøielsen, der spiller en stor rolle for et saadant kontor, de høie papir- og trykningspriser etc. er mindstegebyret i den sidste tid blit forhøiet til 2 kroner for eftersøkelser indenlands, og 4 kroner for eftersøkelser i utlandet, avertering iberegnet. Hvor det behøves, ydes gratis bistand. For indeværende budgettermin bevilget stortinget i anerkjendelse av kontorets samfundsnyttige virksomhet et bidrag paa 3 000 kroner til støtte for dets arbeide. Ikke desto mindre overstiger utgiftene indtægtene med et anseelig beløp som maa dækkes av selvfornegtelsesfondet.

Kontorets adresse er: Pilestrædet 22, Kristiania

Litteratur.

Henriette Schønberg Erken: Stor Kokebok. H. Aschehoug & Co.

Det er et monumentalt verk vor landskjendte husmor- og husholdningslærerinde *fru Schønberg Erken* har sat sig i sin *Stor Kokebok,* som nu med 23de hefte foreligger komplet i 3dje utgave.

Her er noget for alle husmødre, baade for dem i de store kjøkkener paa landet og for dem i de smaa i byerne, for de erfarne som for de uerfarne. Alle vil her i *Stor Kokebok* finde veiledning i saavel *kokning, bakning,* og *syltning,* som i *vinlægning, slagtning, hermetisk nedlægning* og lagning av *speciel sykekost.*

Udmerket overskuelig som hver ret gjøres, baade med hensyn til hvad der skal brukes i hvert enkelt tilfælde, som *hvordan* man skal gaa frem, vet vi at boken vil henrykke specielt de unge husmødre. Især da de ogsaa i den kan finde et rikt utvalg av «Menuer», saa de slipper det *hodebrudd* det skaffer at sammensætte en selskapsmiddag.

Boken er rikt illustreret med gode billeder av bl. a. hvorledes serveringen skal foregaa.

Stor Kokebok bør altsaa ikke savnes av nogen der fører hus, ikke i noget hjem, hvor man sætter pris paa at faa sin mat godt tillaget, og hvor man ved høitidelige anledninger vil ha noget som er «*festlig*» at by sine gjester. *K. K.*

Like løn for like arbeide.

Elna Munchs tale i Danmarks rigsdag.

(Forts.)

Venstres Ordfører hadde ogsaa udtalt sin Bekymring for, at de højere Lønninger skulde lokke Kvinderne bort fra Hjemmene. Jeg ser ikke, siger *fru Munch,* at der er nogen Grund til denne Bekymring. Det almindelige er ikke nu, at Kvinder, naar de er gifte, søger at komme ind i Statens Embeder, Lærerindestillinger eller anden Embedsgerning. Det kan heller ikke ventes, at gifte Kvinder pludselig vil gøre Forsøg derpaa, fordi Lønnen højnes noget; det er næsten altid som ugifte, at Kvinderne vælger de Stillinger, her er Tale om. Naar de har faat Uddannelse dertil, naar de er blevet Lærerinder eller har faat anden Virksomhed i Statens Tjeneste, hænder det jo, at de gifter sig, men man kan dog ikke kræve, at de derfor skal opgive en Livsstilling, til hvilken de har uddannet sig, og som de omfatter med varm Interesse. Man kan dog ikke ansætte Lønnen med det Formaal at drage dem bort derfra, og da turde det være det bedste, netop for Hjemmenes Skyld, at lønne dem saa godt, at de er i Stand til at skaffe sig den fornødne Medhjælp.

Den ærede Ordfører for Venstre mente, at man skulde skaffe Mændene saa høj Løn, at Kvinderne ikke behøvede at gaa ud for at tjene noget udenfor Hjemmene. Men det store Antal af de Kvinder, der ved Arbejde drages bort fra Hjemmet, er ikke dem, her er Tale om. Det er Kvinder i Arbejderfamilierne, som er nødte til at tage Arbejde ude for at holde Hjemmet oppe. Det er ikke Kvinder, der søger ud for at opnaa svimlende Indtægter, men Kvinder, som drives ud paa Arbejde af den bitre Nød, og deres Mænd vil den ærede Ordfører dog vist ikke paatage sig at skaffe en saadan Løn, at Kvinderne kunde blive fri for at gaa ud paa Arbejde. Og tilbage bliver saa hele Problemet om de mange Enker, som skal forsørge en stor Børneflok. Vil den ærede Ordfører for Venstre ogsaa skaffe dem saa rundelig Understøttelse, at de ikke behøver at gaa ud paa Arbejde?

Det samme Mindretal hadde fremsat en Bemærkning, der ogsaa har spillet en Rolle i Pressediskussionen, om, at den gifte Kvindes Stilling forringes, naar den ugifte Kvinde opnaar lige Løn med Manden. Denne Bemærkning er fuldkommen gaadefuld, uttaler fru Munch videre. Der vilde have været Mening i den, hvis Forholdet havde været det, at der havde været et vist samlet Beløb til Deling, men det har der aldeles ikke været Tale om. Hvis en gift Lærer f. Eks. faar 4 000 Kr., bliver dette Beløb ikke en Øre større, fordi en Lærerinde, hvad enten gift eller ugift, sættes ned til 3 000 Kr., og jeg forstaar ikke, hvad

Glæde f. Eks. en Lærerhustru skulde have af at kunne sige: min Mand har ganske vist ikke opnaaet mere end 4 000 Kr., men vi har heldigvis faaet sat igennem, at Lærerinderne ikke faar mere end 3 000 Kr.

Betænkningen viser, at man under Forhandlingerne i Kommissionen i nogen Grad har sat Ordningen af Lønnen i Forbindelse med et andet Spørgsmaal, der ikke har noget at gøre med selve dette Principspørgsmaal, nemlig Spørgsmaalet om Forsørgertillæg. Dette er et Spørgsmaal for sig. Man kan indføre et Forsørgertillæg, uden at dette bryder Princippet: Lige Løn, naar blot Forsørgertillægget gives ens til Forsørgeren, uden Hensyn til om det er en Mand eller en Kvinde. Her er Kommissionen delt i forskellige Mindretal uden noget Flertal. Det er vel tvilsomt, om det i det hele har nogen stor Betydning at gaa til saadanne Tillæg, naar de dog ikke kan gøres større, end her er paatænkt. I selve Lovforslaget er der slet intet opført derom. Men hvad enten man vil tage den Tanke op eller ikke, haaber jeg, at man vil behandle den for sig uden at foretage en urigtig Sammenblanding med Spørgsmaalet om Mænds og Kvinders Løn. Dette Spørgsmaal maa løses for sig, og det kan kun løses ved, at vi nu gennemfører det Princip, der saa sikkert som noget, i Løbet af kort Tid vil sejre: *Samme Løn for samme Stilling, uden Hensyn til om den beklædes af en Mand eller en Kvinde.*

Det nytter jo ikke, at vi herhjemme lukker Øjnene for, at der ogsaa paa dette Omraade ved Krigen er begyndt en ny Tid, skabt en ganske anden Tænkemaade i Verden end tidligere. Naar man stiller sig saa tvilende overfor, hvad Kvinderne magter, tror jeg, at man kan drage Lære af, hvad der er sket rundt omkring i de krigsførende Lande i disse Aar, hvor Kvinderne paa beundringsværdig Maade har taget den Gerning op, som Mændene forlod, da de skulde ud at slaas, hvor Kvinderne har paataget sig Arbejder, som hidtil var ansete for at være Mandens Arbejde, og hvor de paa den mest fyldestgørende Maade har udfyldt ledende og overordnede Stillinger, som man under almindelige Forhold aldrig vilde have drømt om at tildele Kvinder. At Kvinderne har udført alt dette Arbejde med Dygtighed og Energi, derom kan man vel ikke tvivle, naar man ser, at som Resultat deraf indfører man nu i Land efter Land, selv de Steder, der har været mest konservative paa dette Omraade, Kvindernes Ligestilling med Mændene. De Taler, der nylig er blevet holdt i det franske Deputeretkammer af *Briand* og *Viviani,* da de anbefalede at give Kvinderne Valgret, var ikke Taler af samme Art som den, Venstres Ordfører holdt her i Tinget forleden Dag. I begejstrede Ord skildrede disse Politikere Kvindernes enestaaende Indsats for deres Land og deres store Dygtighed, uden hvilken det

ikke havde været muligt for Frankrig at staa den langvarige Krig igjennem. Og et Tidens Tegn turde det vel ogsaa være, at i Fredstraktaten opstiller man i Afsnittet om Arbejde, der tænkes gældende for alle de Stater, som slutter sig til Folkenes Forbund, en Række almindelige Grundsætninger som særlig betydningsfulde, saasom Indførelsen af 48 Timers ugentligt Arbejde, Ophævelse af Børnearbejde o. s. v., og blandt disse Grundsætninger er der den, at der ydes *lige Løn for Arbejde af samme Værdi, uden Forskel efter Køn.* Naar man under de Overvejelser blandt fremragende Statsmænd, af hvilke Fredstraktaten er fremgaaet, og som vil blive Grundlaget for den nye Verdensordning, er naaet til at fastslaa den Grundsætning, at man ikke bør lønne efter Køn, vil det synes noget smaaligt og næsten utænkeligt, at man i den danske Rigsdag skulde stille Forslag, der strider imod denne Grundsætning. Det er da mit Haab, at Rigsdagen ved Gennemførelsen af dette store Lovforslag ikke vil svigte de Forventninger, som Kommissionens Forslag og Lovforslaget med Rette har vakt.

Litt om Bhagavad Gita.

En episode av det gamle indiske digt Mahabharata
ved ANNA BUGGE.

(Forts.)

(Krigerkasten var den næste efter presternes, og en kriger, som udmerket sig ved «en retfærdig kamp», kunde optages blandt brahmanerne, der stod den aapne himmelport nærmest. Men vi vet hvor trang den himmelport var for de virkelig oprigtige brahmaner. De skulde gjennem «det indre ord», troen, vinde og eie det sindelag, som bestaar i en bestandig av alle bihensyn uforstyrret stræben efter aandens gjenforening med Guddommen.)

Lykkelig hver kriger, som en saadan kamp erholdt, o fyrste!
Derimot hvis ikke denne retfærdskamp bestaa Du vilde,
egen pligt og ære sviker Du, og skam Du kun erholder.
Mennesker fra nu av vilde evig da din skjændsel nævne,
og for ædelbaarne er jo skjændsel mere tung end døden.
At av frygt Du kampen skydde, vilde alle kjæmper mene,
selv hos dem, som nu Dig agte, vilde da foragt Du finde
megen skjændig tale vilde dine fiender om Dig føre,
og din dygtighet forhaane — hvad mon værre er end dette.
Derfor hæv Dig Kuntis søn og til at kjæmpe fat beslutning;
Lyst og smerte ens Du agte, held og uheld, tap og vinding,
saadan skal Du gaa til kamp, da skal Dig ingen skjændsel ramme.

Dette raad var bygt av menneskegrunde, hør nu ogsaa det av troen,
hvilket sind Du fatte maa for bort at kaste gjerningsbaandet.
Ei i dette sind er skuffet stræben, ei tilbakefalden,
end det mindste gran av denne lov befrir fra al bekymring.
Dette ene sind, o Kurus søn, har stedse samme retning,
uten saadan retning splittes sindet i det endeløse.
Ikke samles kan til andagt deres retningsløse tanke,
som i higen efter lyst og herskermagt sig lar henrive
av en sminket tale, som av gjerninger og fødsel frugter lover,
fuld av ceremoniers vei til magt og ære,
prist av daarer, som kun fører frem det ene sprog av Vedas,
si'r saa: Intet andet gjælder, lystne kjøpere av Himlen.
Trende sfærer aapner Vedas. Svæv Du ei i trende sfærer,
Fri for dobbelthet og hensyn staa Du fast i væsenheten.
— — —
Selve gjerningen for øie hav, men ei dens frugt og følger,
Gjerningsfrugt ei være bør din drivfjer, ikke haab om hvile,
Fast Du staa i troen, frit Du handle, alt begjær forsake, —
om det lykkes eller ei, Du er den samme. Tro er fasthet,
gjerning staar langt under tro og sindets samling, ædle fyrste;

(Om det ikke lykkes at naa idealet, saalænge man med troens sindelag blir ved at stræbe derefter, er man den samme. Der er jo noget lignende hos Paulus. «Det gode, som jeg vil, det lykkes ikke, men det onde, som jeg ikke vil, det gjør jeg.» Men han har angerens smerte. Og det er vel den, som den indiske tænker underforstaar naar han sier:)

I det sind din tilflugt søk, ve den, som kun ser hen til følger.
Den, hvis sind i tro er samlet, regner ei med handlingsforskjel,
Derfor giv Dig hen til troen; i hver daad den er det gode.
Andagtsfulde vise har alt handlingsfølger her forsaget,
og fra fødselsbaandet fri de gaar en uforgjænglig bane.
Naar dit sind har svømmet over dette hav av meningsvirvar
skal Du naa uvidenhet om alt, hvad der med møie læres,
Naar din lærdom ikke henvendt, sindet evig staar urokket.
fast i andagtsblik fordypet, da skal troen Du erholde.

Anna Bugge

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg. | KRISTIANIA, 15. NOVEMBER 1919 | Nr. 22

Enkers økonomiske stilling.

Foredrag holdt ved N. K. N.'s landsmøte i Sandviken av Nico Hambro.

(Forts. fra nr. 21.)

Den skandinaviske familieretskommission vil nok komme med forslag til ordning av dette spørsmaal, men de er av saa vigtig karakter, at de kræver sin snarlige løsning og bør derfor behandles særskilt.

Nu behøver ikke enken at skifte med alle de andre barn, selv om det ene barn kræver og faar sin farsarv; men hendes stilling er jo altid usikker — hun kan vanskelig indrette sin levemaate efter det fællesboet eier, for hun kan altid risikere at et eller flere av børnene forlanger skifte (der kan jo ved indgifte komme fremmede ind i dette forhold) mens enkemanden fuldt ut disponerer over fællesboet.

For det tilfælde at fællesboet raader over en stor kapital, saa enken trods skifte kan faa beholde sit hjem og leve uavhængig, vil uretfærdigheten i dette forhold ikke føles tungt, men for alle de smaa jevne hjem blir forholdet et helt andet.

Naar man tænker paa de hjem hvor fællesboets kapital hvis den deles, ikke kan skaffe midler til at holde det gamle hjem sammen, og naar fællesboet er en liten gaard, eller et hus, eller bare indbo, da kan det let komme dertil at enken for at utløse farsarven til børnene, maa sælge gaard, hus, ja indbo og gaa hjemløs og husvild bort fra det hjem hun selv har været med at bygge op, og hvor der kanske aldrig hadde været nogetsomhelst at dele, hvis ikke hendes vindskibelighet og kloke forvaltning sammen med mandens arbeide, hadde lagt grundvolden for hjemmets økonomi.

Naar forholdet er slik, synes det at være urimelig at hustruen naar manden dør, økonomisk skal risikere at bli uten fæste, og utsættes for at maatte forandre hele sin livsførsel og sine sedva-

ner. I de allerfleste tilfælde vil mandens død allikevel forrykke hendes økonomiske stilling.

Der anføres som retfærdig grund for de nuværende forhold, at en enke ikke har hat adgang til at bestyre penge, og at børnene, i tilfælde av at der var en større formue, vilde kunne komme til at miste sine penge. En far som er enkemand kan nok ogsaa sætte formuen overstyr, og man kunde jo tænke sig at der likeoverfor de store formuer maatte kunne sættes lovregler som sikret børnene mot overgrep fra uforstandige og ødsle mødre. I de tusinde smaa hjem, hvor moren sitter alene igjen, *der* er der liten eller ingen fare, og der er morens stilling den saareste.

Jeg mindes en enke, opimot 70-aarene; hun mistet sin mand da hun var 60. Da var børnene voksne og hadde fløiet ut av reden. Hun og manden sat igjen i det lille hus de hadde eiet i mange aar; hver vaar blev huset og den lille jordflek penere og penere, og stuen og kjøkkenet penere og bedre for dem. Saa døde han, og jeg møtte hende igjen nogen aar efter, arbeidsglad og flittig som før; men der var kommet et saart uttryk over det gamle ansigt. Hun var husvild og hjemløs, leiet sig ind snart hos den ene, snart hos den anden, hvor hun kunde faa adgang til kjøkken. «Jeg greier ikke at gaa forbi det gamle huset vort,» sa hun. Alt var solgt, hus og indbo, fordi en av de mange børn hadde forlangt sin farsarv.

I sammenhæng hermed staar ogsaa den stilling en enke i enkelte tilfælde indtar efter vor arvelov.

Naar der er barn i egteskapet arver ikke enken sin mand. Saafremt der er formuesfællesskap, faar enken den ene halvpart av boet, men hvis der er særeie, gaar mandens formue direkte over paa hans børn, likesom disse direkte arver sine bedsteforældre, idet børnene trær i sin avdøde fars sted.

Saafremt det er manden som er den velhavende eller hans forældre, vil det meget hyppig kunne forekomme at hustruen ved sin mands død intet faar at leve av fordi hendes børn formelt set eier hele formuen som arv efter far eller hans ascendenter.

Saalænge børnene er under 21 aar har moren ingensomhelst raadighet over formuen eller over renterne av denne, idet overformynderiet bestemmer hvormeget der skal anvendes til børnenes opdragelse og underhold, og naar de er myndig kan de selv frit raade over sine midler og kan sætte sin mor paa bar bakke.

Der er tilfælder, hvor børnene har levet under meget gode økonomiske kaar, mens moren har fristet en kummerlig tilværelse, eller hun er prisgit et overformynderis beslutning over livsførsel og levevis.

Efter arveloven staar en far i lignende stilling, og det tør vel

ogsaa hænde at en far kan ha det smaat mens børnene har det rikelig, men det almindelige er dog at en mand sitter i produktiv virksomhet saa han let kan sørge for sig selv og leve sit liv som før. Moren skal holde hjemmet sammen og bør lægge tyngden av sit livsarbeide paa børnenes opdragelse.

Retslig set er derfor mandens og kvindens stilling ens, men *faktisk* er der en indgripende forskjel.

Jo mer samvittighetsfuld en mor er likeoverfor baade børnene og den avdøde, desto mer ufri vil hun maatte føle sig i sit eget hjem og i hjemmets økonomiske ledelse. En mor vil kunne indta det standpunkt baade at rigdom forpligter, og at børnenes formue ikke behøvde at økes; at børnenes vel ikke blev fremmet ved det. Et overformynderi kan ha ganske andet syn og mene at det er dets pligt likeoverfor de umyndige børn at arbeide for at avkastningen skal faa formuen til at vokse.

Er saa børnene blit myndig har moren intet at kræve. Saa velsignet kan forholdet være at der ikke spørres om at gi eller at motta, men faktum er dog dette at moren efter 21 aars hjemliv og arbeide med børnene staar ufri, avhængig og ganske uten eksistensmidler hvis hun ikke i de foregaaende aar har tat op en erhvervsgren hvad forholdene forøvrig slet ikke har krævet — det kan jo ogsaa hænde at hun er legemlig svækket og uskikket hertil. Smertelig og ydmygende maa det i alle fald føles.

Dette misforhold kunde løses ved at fastslaa en regel som saa for livstid sikret enken en del av avkastningen av de formuer som paa ovennævnte maate direkte overføres paa hendes børn, og som maatte staa i forhold til formuens størrelse. Der kunde ogsaa afstsættes bestemte regler for overformynderiets magtutfoldelse, saa enkens stilling blev fuldt betryggende.

Naar børnene naadde myndighetsalderen vilde de hvis hjems forsørgelsespligt likeoverfor forældre blev skjærpet, maatte sikre morens underhold i forhold til sin formue.

Det er underlig at iagtta hvor litet indarbeidet børns forpligtelser likeover forældre dog er. Naar man har fundet en gammel mor liggende verkbrudden, med kokeapparat paa en skammel ved siden av sengen og den hjælp hun hadde var menighedsdiakonissen som tittet indom hver morgen, mens hendes sønner bodde nogen gater borte i flotte omgivelser, naar vi tænker paa mange kaarfolk paa landet, saa tvinger det spørsmaal sig frem, om vor lovgivning ikke har forsømt at indarbeide i folkebevissthetten at ikke alene forældre skal underholde sine børn, men at børn pligter at underholde sine forældre. Er det bare tomme ord den megen tale om at forældres utgifter til børnene det er produktive utlæg? Det er visselig saa at slegtslivets lov har noget av naturlovens haardhet og strenghet over sig.

Bortset fra hvad dette liv rummer av fryd og smerte av selve det livsfyldte arbeide, saa har det ogsaa sin lodd av forkrænkelighetens vemod. Den ældre slegt *skal* gi sit liv, sit arbeide, sin blomstring og kjærlighet til den nye slegt, og visne og dø; men menneskelivet har flere sider end naturlivet. Det sjælelige indhold er den evige fortsættelse, de aandelige kræfter som skal være den livgivende magt i menneskelivet medfører pligter som hvis de forsømmes, straffer sig paa baade den gamle slegt som skal vige for den nye og paa den nye slegt som selv skal bli gammel.

En av disse pligter som ser ut som den er forsømt, er i vort samfund barnets pligt likeoverfor far og mor.

Selv en saa sen lov som av 10de april 1915 nr. 6 § 1 fastslaar, at forældre har forsørgelsespligt likeoverfor sine børn, mens det motsatte ikke er tilfælde.

Var det ikke rimelig og vilde det ikke være til gavn for baade den ældre og den yngre slegt at loven utvidedes og at det blev indarbeidet i folkebevisstheten at børns underholdningspligt likeoverfor forældre, blev skjærpet, saa det ikke kunde finde sted at rike børn formelig har lovlig ret til at forsømme sine nærmeste pligter.

Jeg tillater mig at foreslaa at følgende henvendelse sendes den norske regjering.

N. K. N. samlet til landsmøte tillater sig at anmode den norske regjering om at ta op til overveielse — eventuelt fremkomme med lovforslag — endel spørsmaal vedkommende enkers retsstilling her i landet:

1. Skjærpede bestemmelser for børns underholdningspligt likeoverfor forældrene, særlig enkerne.
2. Trængende enker med forsørgelsespligt skal ved lov sikres et visst aarlig beløp for hvert av sine børn. Bidraget skal staa i forhold til vedkommendes kaar.
3. Den hjælp som paa denne maate ydes enker, blir ikke at betragte som fattigunderstøttelse.
4. Samme ret for enker som for enkemænd til at sitte i uskiftet bo.
5. Ændringer i arveloven hvorved enker hvis børn arver formue efter far eller hans ascendenter, for livstid sikres endel av formuens avkastning i relation til dennes størrelse.

Nico Hambro.

Amerikas forenede stater.

New Hampshire og *Minnesota* har git politisk stemmeret til sine kvinder.

Kvindernes vælgerforenings program.

Kommunevalget 1ste december 1919.

Arbeide for:

I.

Avhjælp av bolignøden. Sunde praktiske boliger.

II.

Kommunale foranstaltninger til lettelse av husmødrenes arbeide i hjemmene.

III.

Skoleundervisning som fylder tidens krav.

Gode sanitære forhold i skolerne. Fagskoler. Friluftsskoler for svake barn.

IV.

Effektiv forsorg for barn, syke og gamle.

V.

Fremme av folkehelsen.

VI.

Ansættelse av kvinder i ledende stillinger i de forskjellige administrationskontorer som har med kvinders virksomhet at gjøre. Kvinder indvalgt i tilstrækkelig antal i alle komiteer for planlæggelse og indredning av boliger, sykehuser, skoler, bad m. m.

Fru Selma Berner.

er nu for altid borte, men hun vil mindes som den frygtløse, oprigtige, nidkjære, hvor det gjaldt skakt og vrangt hun vilde vende, eller godt og stort hun vilde fremme. Hun var i fyr og flamme for de ideale maal — hendes energi var utrættelig.

Hendes sisste leveaar — blev en tung smertens tid, saa hun ventet døden som en befrier. Men hendes livlige aand hadde dog saa vanskelig for at sykne hen — tanken maatte faa lov at arbeide — og av sit rike initiativ gav hun til de gjenlevende like ind i døden.

En stor skare var mødt op i Krematoriet da hun skulde stedes til den siste hvil — ja en stor venneskare var det som omringet Hagbarth Berner og hans barn deroppe. Et skjønt blomsterdække laa over den dødes baare — og farvel-ord uttaltes fra den forrettende prest, Herman Lunde, fra den bygd hvor Bernerfamiljen hadde sit sommerhjem i Gudbrandsdalen. Fra «Hjemmenes vel» hvor Selma Berner hadde virket saa intenst og interesseret lød varme takkens og hengivenhetens ord. Hendes retlinjede karakter, hendes hjertelag, hendes initiativ hadde der hat bærende betydning.

Kranse fra Norsk Kvindesaksforening — fra Nationalraadet og fra mange andre lag var lagt paa baaren.

Med billedet ovenover fra 1884 ved Norsk Kvindesaksforenings

stiftelsestid, stiger minderne frem for os som levet med i denne Norges gjenfødelsestid. Fra denne merketid saa mættet av hændelser, saa rik paa egenartede personligheter, stiger ogsaa Selma og Hagbarth Berners billeder frem.

Det blev for mange en aabenbaring at leve med i det sterke kampfyldte liv i landets hovedstad, hvor Stortinget blev et centrum og gav uttryk for nærsagt alt det nye som vokste sig frem i landet.

H. E. Berner stod jo da ogsaa midt oppe i bevægelsen — sammen med Bjørnson om *flaggsæken* — og sammen med kvinderne om kvindesaken, hvorunder bl. a. hans forslag fremkom for sikring av kvindernes formuesretlige stilling i egteskapet m. m. Kvindernes krav hadde i baade Berner og hans hustru sine varmeste forkjæmpere — og hvor levende mindes jeg ikke da Berner kom til mig for at faa mig med. Ja om Stuart Mills «kvindernes underkuelse», som hadde klargjort for saa mange, var de da selvsagt enig. Om hun sekunderte ham eller han hende, det kan være det samme. Om de var «som to sjæle og en tanke» er mindre betydningsfuldt end at de altid gav opfatning av at være to fuldkommen fribaarne, selvstændige mennesker. Han saa sikkert i hende altid «*kameraten*» — og hun kjendte sikkert aldrig til noget som heter *trældomsfrygt*. Hun var alt andet end «Sara som var Abraham lydig og kaldte ham herre.» Og — netop til dette punkt i vielsesritualet var det hun kastet stridshansken, Ja, og hun fik da ogsaa rokket ved nogen av grundpillerne for den gammelartede opfatning. Hun var altsaa den anden norske kvinde som vaaget at gi sig ikast med de kirkelige underkastelses paragraffer. Den første var som bekjendt *Aasta Hansteen.*

Av de mer praktiske tiltak kan fru Berners stilling til tidens dragt-reform-krav nævnes. Hun holdt møter i eget hjem og hun mødte op andetsteds for at slaa til lyd for saken, som jo fik adskillig mothør fra enkelte kanter. Der fortælles at hun som følge av et veddemaal gjorde en rundtur i byen iført «*divided skirt*» (tvedelt kjolekjørt), hvilket mange fandt vilde være et uhørt modig skridt. Adskillig lang i ansigtet blev de frygtagtige da de opdaget at denne «ekstravagance» aldeles ikke vakte sensation.

Hendes hjertelag for dyrene fik ofte nok utslag. Traf hun kontorgutter som mishandlet en ko, eller kjørere som pisket en

hest skred hun kraftig ind og ænset hverken skjeldsord eller uforskammethet, men opgav ikke saken før hun hadde faat misdæderne ind under politi-tugtens ris.

Et rikt bevæget liv har egtefællerne Berner ført, sammen, og hver for sig. Deres barn har forladt fædrehuset og har stiftet egne hjem, og den gamle kjæmpe sitter ene, men forladt vil den mand ikke føle sig som endnu lever med i samfundslivet og dertil kan se tilbake paa det tapte, men rike samliv med en hustru som Selma Berner. *R. .B*

Kommunevalgene.

Valgene staar for døren. Vi stiller paany en appel til kvinder i by og bygd:

at sørge for at faa opstillet dygtige kvindelige kandidater paa alle politiske og upolitiske lister,

at bruke sin stemmeret og møte op hver i sin kreds og stemme paa de opstillede kvinder og

at faa sine kvindelige venner, naboer og bekjendte til at gjøre det samme.

Til de opstillede kvindelige valgkandidater stiller vi den mest indtrængende bøn om:

at huske paa at samfundet og specielt vi andre kvinder, og dertil de mange barn har bruk for deres evner, kræfter og kjærlighet, og derfor

maa de ikke undslaa sig for at la sig stille og motta valg.

Vort hjemmestel.

Krafts Conservesfabrik har bragt i handelen et kakepulver som jeg paa det varmeste vil anbefale til alle husmødre under julebakningen og ellers i det daglige liv. Jeg har selv forsøkt det til de vanskeligste av alle kaker, nemlig sirups- og honningskake, og *det viste sig at være aldeles fortrinlig.* Kakerne hævet sig hurtig og var ved stekningen piplet og godt gjennemstekt uten spor av den raa rand som saa ofte forekommer i honning- eller sirupskake. Det er derfor stor tryghet at jeg tør anbefale det gode bakepulver som staar over dem jeg hittil har brukt, og som desuten har den fordel at være norsk fabrikat. *K. K.*

Cathinka Guldberg.

3dje januar 1840—22de oktober 1919.

I mer end en menneskealder har Cathinka Guldberg staat som «*moder*» for *Diakonissestiftelsen* i Kristiania.

Nu er hun gaat bort. Og med hende er en stor og betydelig personlighet forsvundet. Cathinka Guldberg var prestedatter og født i Ullensaker, utdannet som diakonisse i *Kaiserswerth* fra 1866, arbeidet som «*søster*» ved krigslasarettet i *Dresden,* i *Berlin* og paa hospitaler i *Alexandria.*

Da *Diakonisseanstalten* skulde bygges, kom der bud til *søster Cathinka,* at hun behøvdes i sit eget fædreland, og hun var rede til at følge kaldet, og fra vaaren 1868 begynder hun sin velsignelsesrike gjerning i Kristiania — med én elev. I de over 50 aar, som er hengaat siden hin dag, kan de neppe tælles de mange *søstre* som har nydt godt av hendes undervisning, gode eksempel og kjærlige veiledning. Som det store menneske hun var, vil hun hos de mange som lærte hende at kjende, efterlate et lyst minde, som vil bevares saalænge diakonissegjerningen har en plass i norske syke- og pleiehjems historie.

Cathinka Guldberg var den første kvinde som av kong Haakon blev utnævnt til ridder av *St. Olavs ordenen.*

Kristiania Kvinderaad.

Under ledelse av sin formand, *fru Olga Thinn,* holdt *Kra. Kvinderaad* fornylig et godt besøkt møte i Universitetets gamle festsal.

Høiesteretsassessor Paulsen gav i et klart og instruktivt foredrag en oversigt over det av den skandinaviske familieretskommission utarbeidede utkast til lov om egtefællers formuesforhold.

Det bærende princip man har fulgt er at mand og hustru skal være likestillet inden egteskapet, og der ikke skal være noget underordent forhold dem imellem.

Vi har tidligere (se «Nylænde» nr. 21 og 22 f. a.) brakt en artikel av *hr. sorenskriver Paulsen* om den sak. Vi skal derfor indskrænke os til at meddele at det udmerkede foredrag fulgtes med den mest levende interesse og av en diskussion med flere indlæg av formanden, fru Martha *Thynæs* o. fl.

Kvinder paa arbeiderkonferansen i Washington.

I konferansens møte den 4de november blev det meddelt at spørsmaalet angaaende de allierte arbeideres behandling i de fiendtlige land, og de fiendtlige arbeideres paa alliert jord, vil bli tat op av arbeidsløshetskommissionen.

Det blev samtidig foreslaat at kvinder skal faa delta i konferansen, og at artikel 3 i Versaillestraktaten forandres saaledes, at der i hvert lands delegation skal være en kvinde som repræsenterer arbeiderne og en som repræsenterer regjeringen.

(Norske Intelligenssedler).

Smaa notiser.

Hjem for unge piker.

Selvhjælpforeningen har kjøpt den store hjørnegaard, nr. 1 i *Edv. Storms gate* for 170 000 kroner. Der findes 60 værelser i bygningen, hvert især med sin egen indgang, og det er meningen at den skal være *et hjem for unge piker.*

Imidlertid hindrer husleieforholdene foreningen fra at ta eiendommen i besittelse saa snart som ønskelig kunde være.

Kristiania kommune har stillet sig som garantist for 50 000 kr. Foreningens formand er *direktør Rygg.*

Literatur.

Kunstner-monografier.

Det vil sikkert glæde alle venner av scenekunsten at høre at monografi-serien «Norske Scenekunstnere» nu vil bli fortsat med en række nye numre, hvortil vore kyndigste forfattere har lovet bidrag. Den nye række, som redigeres av *Leif Sinding* og utkommer paa *Steenske Forlag*, fremtræder i et fikst kunstnerisk utstyr og med vakre billeder. Serien indledes med monografi over *Egil Eide* av *Kristian Elsters* kyndige pen. Boken ledsages av en række kostymebilleder fra kunstnerens bedste rolle gjennem 25 aar. Under trykning er likeledes en monografi over *Lillebil* av *Reidar Mjøen.* Ogsaa denne bok vil foreligge færdig før jul. Senere kommer bøker om en række av vore fremste scenekunstnere.

De russiske barnedomstoler og deres organisering.

Hvorfor kravet om barnedomstoler blev reist.

Av Vera Ogronowitch.

(Forts. fra nr. 20).

Som en film oprulles der for den opmerksomme dommer et liv fuldt av fristelse, som faa lyse øieblikke har hat og en liten skitten næve, som ikke vet hvad saape er, tørrer taarerne som strømmer nedover kindet, og klør med den anden haand det lusete hode. Det er sandt, han vilde ikke stjæle første gang, han var ræd, og han skammet sig, men gateguttene lo og gjorde nar av ham, kaldte ham en «jentefille», som ikke orket et karsstykke. Det kunde han ikke taale og saa førte djævelen hans haand, for djævelen var til, det var sikkert nok. Far ropte paa djævelen hundrede gange om dagen, naar han blev sint og bandte.

En anden gut paa 13 aar blev arresteret for at ha stjaalet en sko fra en dame. Han kom fra landet, faren var død, og moren sat igjen som enke med 5 barn, og den ene gut, som var ældst, maatte ut og tjene sit brød selv. En nabo skal netop til byen, og moren gir gutten sin 20 kopek og sin velsignelse. I en av hovedstadens mangfoldige gater stanser bonden hesten og sier til gutten: «Ja, nu er du i Petrograd, du har penge, saa du kan faa logi inat. Imorgen faar du søke dig arbeide og tjene dit brød som et hæderlig menneske.» — Manden gir hesten et rap og er snart forsvundet i hovedstaden. Ogsaa han hadde begyndt sit liv saaledes, det var haardt, men livet var ikke anderledes. Gutten gir sig tilfældigheterne i vold, han gaar, til benene verker, forsøker at henvende sig til de forbigaaende, men de har slik hastverk, de blir ærgerlig og ser paa ham med mistænksomme øine. Paa gatehjørnet staar konstabelen med en tyk stok i haanden og medalje paa brystet. Gutten er ræd, han smyger sig langs husvæggene, indtil pludselig en av byens løse eksistenser tar sig av ham, og de gaar sammen til et natasyl. Her sover man paa træbrisker, uten at klæ av sig, uten at vaske sig. Luften er opfyldt av alkohol og sveddamp.

Borte i et hjørne spilles der kort ved lyset av en blafrende lysestump, i et andet hjørne gaar brændevinsflasken fra mund til mund, og rummet gjenlyder av eder og forbandelser. Nede i den mørkeste krok sitter en tyvebande, deler byttet og planlægger den kommende nats tyverier.

Blandt disse mennesker løper gateguttene omkring; ofte er de voksnes kompagnoner. Man gjemmer dem omhyggelig, for officielt er det forbudt at slippe barn ind. Men lovene er til for at omgaaes og ved hjælp av en liten drikkeskilling kan man faa en hvilkensomhelst lov til at sove. Naar vi stundom foretok visitationer i disse asyler, vilde et uøvet øie finde alt i orden; der fandtes bare mænd som snorket fredelig. Men tok man med haanden ind under fillene som næsten var levende paa grund av alle insektene, da fandt man snart et barn. En nat fandt vi 143 barn i et asyl, hvor 830 mænd laa. Og paa vort spørsmaal svarte vakten filosofisk: «Jeg har ikke øine i nakken, hvordan kan jeg holde rede paa dem. De sier de er 17 aar, og jeg har ikke tid til at gaa dem efter i sømmene. Og desuten er det synd i dem; hvor vil De disse smaa kryp skal gjøre av sig? Det er ikke synderlig varmt paa gaten om natten.» Det var ret det han sa. Før man forbød barna at opholde sig i asylene, maatte der bygges andre, særlig beregnet paa barn, i nærheten av jernbanestationerne og kaiene efter *doktor Bernados* system. Men regjeringen bekymret sig ikke synderlig om disse ting, og det private initiativ som ikke hadde tilstrækkelige resurser, saa sig ikke istand til at gjøre noget.

Disse asyler er i almindelighet det første tilflugtssted for de barn som fra landet kommer ind til byerne for at tjene sit brød, og er en fælde for disse endnu uskyldige og uerfarne barn. Det barn som her berettes om, blev av sin ledsager ført ind i et slikt hus, de la sig side ved side, og den nye «onkel» foreslog for gutten at han skulde gi ham sin kamelot og sine støvler, saa skulde han sætte dem bort til ovnen og tørre dem. «Og om morgenen fandt jeg hverken den nye onkel eller klærne, og jeg blev jaget ut paa gaten; for ved 8-tiden lukkes asylet. Og naar jeg kom ind i butikkerne og vilde ha plass som løpergut, da saa butikfolkene mistænktsomt paa mine nakne føtter og sa: «Kjøp dig

først noget tøi og et par sko», og de truet med at hente konstabelen. Natten tilbragte jeg under en bro og her traf jeg sammen med to kamerater som sa: «Stjæl sammen med os, saa faar du jernbeslaatte sko og blir en mand.» Og jeg stjal sammen med dem, men jeg var ræd og tok bare en sko, og de stjal store gode støvler og kom sig væk.

Og hvad skal jeg nu gjøre, hvorledes skal jeg vende hjem, hvad kommer mor til at si, og naboerne?» hulket den lille. «Hvis jeg laaner dig mine støvler,» sier dommeren, og blikket fra hans gode øine gaar barnet il hjertet, og hvis jeg skaffer dig plass hos en snild mand jeg kjender, en grønsakhandler, vil du da love mig at bli en mand som din far var det og som alle retskafne bønder er i din landsby? Jeg skal skaffe dig en formynder som vil besøke dig og til hvem du kan snakke frit ut. Og hver søndag kan du komme op her til mig og fortælle hvordan det gaar. For jeg forstaar, du er en bra gut, og hvis det gaar godt med dig, saa lover jeg at man ingenting skal faa vite hjemme i landsbyen. Nu avhænger alt av dig selv.» Gutten ansigt lysner, og han lover at opføre sig bra. Og hver søndag kunde man se den rødmussede og smilende gut hos dommeren. Her skrev de i fællesskap brev til moren og sendte de første rubler gutten tjente. Stolt og glad bragte gutten hver uke de penger han tjener til dommeren for at han, naar summen er stor nok, kan kjøpe et par nye sko til dommeren istedenfor dem han laante.

Jeg har opholdt mig saa længe ved disse foreteelser, som daglig gjentar sig for at vise den maate, der «*dømmes*» paa. Det er ikke bebreidelser, trusler, straf eller kjedelige moralprækener barnet faar høre. Det er ord, som kommer fra hjertet, liketil og fornuftige; for hensigten med domstolen er at kalde tillive de gode følelser som findes skjult hos ethvert menneske, selv hos den største forbryder. Det gjælder at røre ved de rette strenge i menneskesjælen. Men de typer, som dommeren kommer i forbindelse med er høist forskjellige, og er grunden til at hans arbeide blir saa vanskelig, og til at han maa være en stor psykolog og en dygtig pædagog, som forstaar at individualisere hvert enkelt tilfælde. Det som i det ene tilfælde er fornuftig kan i det andet gjøre skade.

(Forts.)

Fra utlandet.

Nye landevindinger.

Italien.

I begyndelsen av september maaned gik stemmeret for italienske kvinder gjennem i begge kamre.

Som nævnt i vort nummer 18 samlet de stemmeretssøkende kvinder sig om at støtte det av *Signor Martini* fremsatte forslag, som gik ut paa at gi alle voksne kvinder stemmeret, med forbehold av ret til at stemme ved det første valg. Grunden til dette var, at det var forbundet med for store vanskeligheter at faa et effektivt mandtalsregister istand i betimelig tid.

Rhodesia.

Kvinderne i republiken *Rhodesia* har faat stemmeret paa samme betingelser som mændene. De er ogsaa valgbare til nationalforsamlingen paa samme vilkaar som disse. En speciel bestemmelse er truffet for de gifte kvinders vedkommende som ikke paa anden maate egentlig er stemmeberettiget. Ved denne fastslaaes at «gift kvinde paa 21 aar som bor hos sin mand, medmindre denne paa en eller anden maate lever i polygami, skal ansees at ha det nødvendige erhverv og den løn som kvalificerer hendes mand som stemmeberettiget. Man er allerede gaat i gang med at ordne mandtalsregistrerne paa øen, forat kvinderne kan komme til at stemme ved næste valg.

Indiske kvinders stilling.

Ved en kongres som i oktober fandt sted i *Steiway Hall* og hvortil der var fremmødt en masse indiske kvinder og mænd, samt delegerede fra flere engelske kvindestemmeretsforeninger og hvor *Den Internationale Stemmeretsalliance* ogsaa var repræsenteret, drøftedes de indiske kvinders stilling. Indledningsforedraget holdtes av de to indiske kvinder *Mrs. N. C. Sen* og *Mrs. Sarojini Naidu.*

Mrs. Sen pekte paa Indiens ærefulde fortid, i hvilken kvinderne hadde spillet en stor rolle. «Skal den betydningsfulde fremtid som nu viser sig paa Indiens horisont være for dets mænd alene?» endte Mrs. Sen sit foredrag.

Mrs. Naidu talte med lidenskap om den tillid som hun næret til kvindesakens seier. Flere av de tilstedeværende mandlige deltagere i kongressen erklærte, at alle civiliserte indere uten undtagelse, ønsket kvindernes frigjørelse.

Julelitteraturen.

Steenske Forlag begynder sin egentlige julesæsong med utsendelse av en række smaa, fikse kunstbøker, en fortsættelse av «Norske Scenekunstnere» under ny redaktion av *Leif Sinding*. Serien blir særlig omhyggelig utstyrt med fint utførte illustrationer og trykt paa bedste sort kunsttrykpapir. Den første i rækken er en bok om skuespiller Egil Eide av *Kristian Elster*, som utkommer til Eides jubilæum den 4de november. Under tryk er videre en bok om Lillebil av *Reidar Mjøen*. Senere utsender *Axel Otto Normann* en bok om Fahlstrøm og *Andreas Paulson* i Bergen en bok om fru Magda Blanc.

Samtidig med at Historisk Forening feirer sit 50-aarsjubilæum med utgivelse av stifteren, arkivar *Birkelands* videnskabelige arbeide utsender Steenske Forlag en samling «Breve fra riksarkivar Birkeland». Brevene er fra ungdomstiden, er skrevet til en række bekjendte mænd i Norge og Norden, og gir et udmerket indblik i tidsforholdene 1840—70. Brevsamlingen utgis med oplysninger og anmerkninger av rektor *Fr. Ording*, og vil bli illustrert.

Et vegtig bidrag til vor biografiske litteratur vil ogsaa pastor *O. P. Monrads* bok om biskop Heuch bli. Verket er utarbeidet bl. a. paa grundlag av hittil ukjendte dokumenter, som er stillet til forfatterens disposition av biskopens familie.

Lektor ved Sorbonnen *Reidar Øksnevad*, hvis bok ifjor «Fransk Livsvisdom» blev utsolgt i løpet av kort tid, forfølger iaar sin sukces med en antologi av franske «moralister» fra det 19de aarhundrede under titel «Franske Tanker om Liv og Kunst». Samtidig er hans første bok lagt i pressen i nyt oplag.

Stiftsarkivar, dr. *Just Bing* har fuldført et større litteraturkritisk arbeide om Ibsens «Brand.»

Av stor litteraturhistorisk interesse er ogsaa lektor *Harald Beyers* bok om «Den unge Wergeland». Den vil bli trykt i et litet bibliofiloplag for Wergeland-elskere. I denne forbindelse kan nævnes at første del digtene, av den store, videnskabelige bibliofil-utgave av Wergelands skrifter, som utgis av dr. *Herman Jæger* og professor *Didrik Arup Seip*, vil bli færdig til jul.

Av skjønlitterære bøker utsender Tryggve Andersen en ny novellesamling, hvis titel forlaget endnu ikke har faat. *Severin Liebleins* nye bok, en samling ekscentriske noveller under titel «Skrinet med det rare i», utkommer ogsaa paa Steenske Forlag. *Audun Hjermann* sender ut en stort anlagt fortælling med livfulde og interessante billeder fra en brytnings- og grotid i Norges historie fra forrige aarhundre. Titel efter hovedpersonen «Bjønn-Halvor». Endelig debuterer den lovende forfatterinde *Rakel Harbitz* med en række poesifyldte italienske «eventyr».

Steenske Forlags litterære oversættelser indledes med *Joseph Bediers*

berømte digteriske gjengivelse av sagnet om Tristan og Isolde i oversættelse ved cand. mag. *Lorentz Eckhoff*. *Gaston Paris* har forsynt boken med et forord. Den schweiziske forfatter *Ernst Zahn* utsender en ny bok i oversættelse ved *Anna Lassen*, som ogsaa har overført *Auguste Suppers* eiendommelige og tankefyldte roman «Herremandsønnen» til norsk. To fremragende amerikanske romanforfattere og naturskildrere *James Oliver Curwood* og *Christopher Culley*, vil for første gang bli introducert for det norske publikum i denne avdeling av forlagets virksomhet. Oversættelsene er besørget av *P. Sollie* og *Einar Blix*.

Endelig utsender forlaget en række barnebøker, bl. a. en oversættelse av «Tom Browns Skoledage» av *Hjørdis Welle* og en illustrert haandbok for gutter og piker av *Augusta Stang*.

Vor ikke særdeles omfangsrike humoristiske litteratur vil bli øket med en samling «Sandfærdige jagthistorier» og andre likesaa «Sandfærdige» historier av *Ellef Ringnes* jun. Boken blir illustrert av tegneren og jægeren *Gösta af Geijerstam*.

En samling av de meget berømte dagboksoptegnelser som stortingsmand Aleksander sendte til sin kone i Grukkedalen, kommer i bokform med over 100 illustrationer av tegneren *Grude*.

Ved siden av den boklige virksomhet vil forlaget i samarbeide med foreningen «Kunst i skolen» i den nærmeste fremtid begynde utsendelsen av en række norske kunstverker i farvelitografi. Det første billede er allerede færdig. Det er en gjengivelse av *Chr. Skredsvigs* bekjendte maleri «Siljerfløiten», utført av litografen *Hans Holm*. Endel eksemplarer vil bli signert av Skredsvig personlig.

Indsendt til redaktionen: Fru H. Schønberg Erken: Stor Kokebok 19de, 20de, 21de, 22de og 23de hefte. Forlagt av H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) Kr.a. 1918.

Marika Stjernstedt: Ellen Key. Albert Bonniers förlag, Stockholm.

Emanuel Linderholm: Fra Dogme til Evangelium, oversat av O. Thommessen. Cammermeyers Bokhandels Forlag, Kristiania 1919.

Kristian Elster: Egil Eide. Steenske Forlag, Kristiania.

A. O. Vinje: Skrifter i Samling. 30te hefte. J. W. Cappelens Forlag, Kristiania.

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak

Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 1. DECEMBER 1919	Nr. 23

De russiske barnedomstoler og deres organisering.

Hvorfor kravet om barnedomstoler blev reist.

Av Vera Ogronowitch. (*Fortsat.*)

Men tiltrods for at barnedomstolen ifølge hele sin karakter var langt fra at være en *domstol,* viste følgerne sig snart av den meningsløse formalisme, regjeringen hadde belemret institutionen med. Den var ræd for at skille sig av med de juridiske former og glemte princippet for formen. Ifølge russisk lov kan ingen dømmes uten at ha fyldt 10 aar, og da kunde heller ikke dommeren ved barnedomstolen ta sig av barn under denne alder. Da imidlertid den nye barnedomstol blev populær og nød tillid blandt folket, kom forældre og lærere av eget initiativ for at barn, som begyndte at komme paa avveie, kunde bli reddet. Forstaaelsesfulde forældre skjønte det var bedre at sætte en stopper for barnets onde tilbøieligheter allerede før de viste sig i handling, selv om det ikke var mere end 8—9 aar. De forstod, at hver dag som gik gav ondet større omfang og at en sygdom, som ikke behandles, kan bli ulægelig. De kom til dommeren som til en far, bad ham skaffe barnet en formynder eller skaffe det plass paa et av de barnehjem, som stod til dommerens disposition. «For «smaaen» løp paa gaten, skulket skolen, var ulydig, løi for sine forældre, hadde allerede daarlige kamerater og stjal saagar smaasummer hjemme». «Hvor gammel er barnet?» spør dommeren. «9 aar, han blir 10 aar om 7 maaneder.» «Naar han har fyldt 10 aar, kan De komme til-

bake; nu kan jeg ingenting gjøre, jeg har ikke *ret* til at dømme et 9 aars gammelt barn, og naar jeg ikke kan dømme det, har jeg heller ikke *ret* til at gi det en formynder eller skaffe det plass paa et barnehjem. For at kunne gjøre dette maatte jeg først undersøke tilfældet, skrive en henstilling om at jeg finder det paakrævet for barnets fremtid, at det faar en formynder eller at det blir optat paa et barnehjem. De skjønner det, ikke sandt?» Men moren skjønner ikke det, hun har ikke læst loven, hun har bare moderfølelsen og sin simple fornuft, som sier hende, at naar barnet er i fare, da maa det reddes straks, og hun ser forskrækket paa dommeren med taarefyldte øine. «Vær barmhjertig, vær god, ta Dem av mit barn; dets far er død og jeg er svakelig, det er ulydig; jeg arbeider hele dagen paa fabrikken, saa jeg ikke kan passe godt paa det. Hvis jeg venter til barnet er 10 aar blir det kanske forsent». Dommeren vet at det da vil være forsent, og han har lyst til at si: «Hvorfor er De ikke kommet før?» men loven stænger for ham, han føler sig svak og avmægtig. Noget vil han imidlertid gjøre. Han forsøker at faa barnet ind paa et hjem for forældreløse, men bestyrerinderne korser sig; nei de vil ikke for nogen pris ha et barn som har været for retten. Det er nogen rene utysker, de røker, bander og kanske stjæler de ogsaa, «og et sort faar kan bringe elendighet over hele flokken». Barnet maa igjen ut paa gaten, og 10 aar senere er det politiet som bringer det ind for barnedomstolen; sammen med daarlige kamerater har det været med paa et grovt tyveri. — Og endelig har loven, for at være paa høide med retfærdigheten, den bestemmelse, at mindreaarige, som stjæler en større værdi end 300 rubler, som begaar indbrud og andre mere graverende forbrydelser, ikke skal føres frem for barnedomstolen. Man frygtet for, at forbrydelsen ikke skulde bli straffet her. Lovgiverne vilde ikke forstaa at det ikke er efter ydre tegn, men efter hvor forhærdet og gjennemsyret av onde tilbøieligheter den anklagede er, man dømmer. Jeg hadde under mit tilsyn en 16 aars gammel kjeltring, som i sit liv, er jeg overbevisst om, hadde stjaalet meget mere end 300 rubler; men han var en durkdreven fyr, som forstod at skjule sit bytte. Bare en eneste gang blev han grepet av politiet, da han hadde tat portemonæen ut av

lommen paa en dame. Han haabet at finde 1000 rubler, som damen netop hadde hentet i banken; men hun hadde opbevaret pengene andetsteds, og lommetyvens bytte utgjorde bare nogen faa kopek. — Han kunde av den grund dømmes av os og blev sendt ut paa landet til en koloni.

Samme dag bragte politiet ind en 14 aars gammel gut med et forskrækket og uskyldig utseende. Han hadde paa fabrikken stjaalet en maskindel av bronze, som han selvfølgelig ikke kunde bedømme værdien av. Den solgte han for 3 rubler for at gaa paa kinematograf og kjøpe chokolade. — men maskindelen var værd 400 rubler, og barnet som paavirket av ældre kamerater begik sit første tyveri, blev sendt til politiretten og fik 3 maaneders fængsel, hvad der sikkerlig ikke gjorde barnet til et bedre menneske. Vistnok har vi i «Czarskoje Selo» et eget fængsel for barn i alderen 14—17 aar. (Barn kan i Rusland ikke sættes i fængsel før de har fyldt 14 aar), men dette fængsel var ikke godt, da regjeringen hadde det i sine hænder, og denne ikke var synderlig paavirket av de moderne ideer inden strafferetten. Men selv om fængslet var godt, vilde barnet ikke ha noget utbytte av at være der. De kortvarige ophold vilde ikke være istand til at lede barnet ind paa bedre veier, faa det til at glemme gaten med dens fristelser og skape arbeidsglæde.

I løpet av nogen maaneder kan man ikke raade bod paa den daarlige opdragelse barnet har faat fra fødselen av. Paa en forbedringsanstalt eller et barnehjem derimot blir barnet «indtil det forbedrer sig og faar en saa fast karakter, at det kan kjæmpe mot livets fristelser.» Og som oftest blir barna her til de naar myndighetsalderen.

Endnu er der ved de keiserlige love en feil som har styrtet adskillige hundreder av unge liv i avgrunden. Regjeringen var vant til at gi adelen forskjellige privilegier og adelen paa sin side saa ræd for at blande sig med de øvrige klasser at den til stadighet søkte regjeringen om alle mulige undtagelser for sig, og dette blev «Adelens privilegier». Mens prylestraffen eksisterte i Rusland var adelen fritat for den. Mens Ruslands mest fremstaaende mænd bekjæmpet dødsstraffen, sendte adel og geistlighet allerede under Katarina den store petitioner om, at

disse to klasser maatte fritas for dødsstraffen, men at den maatte beholdes for plebeierne. Jeg skal ikke opholde mig ved dette spørsmaal som vilde ta mangfoldige spalter om det skulde utredes, men bare si at da barnedomstolen blev oprettet, fik adelen det privilegium at dets barn skulde bli dømt av en jurydomstol. Men snart fik adelen direkte føle følgerne av sit taapelige hovmod. En av de første maaneder barnedomstolen arbeidet blev en adelsmands søn arresteret av politiet for et litet tyveri. Sammen med sine kamerater var han gaat ind i en forretning for at kjøpe et par skøiter, men staalskøiterne kostet saa meget, at gutten manglet nogen rubler. Han kunde ikke motstaa fristelsen, stak skøiterne ind under trøien og trodde ikke det skulde bli bemerket. Men forretningens indehaver opdaget det, og blev saa sint over denne frækhet, at han sendte den unge tyv til politiet. Likblek av skræk ventet gutten paa sin far, som henvendte sig til barnedomstolen med bøn om ikke at forspilde hans eneste søns liv. Gutten var nu i øverste gymnasieklasse og skulde til vaaren ta sin studenteksamen. «Og nu blir han jaget fra gymnasiet». «De har ret,» sa dommeren, «Jeg gjør hvad jeg kan for at hjælpe barna, og for at de kan faa tilgivelse for hvad de har gjort ved sin gode opførsel. Hvis de gjør det, da dør deres feil her, ingen faar vite om den hvis barnet angrer. Jeg har ret til at frita det for straf. Men De vet at adelen ikke vilde betro sine barn til mig og jeg kan desværre ikke dømme Deres søn. Juryen vil behandle hans sak og den arbeider efter andre principper; der blir enhver forbrydelse straffet. Under alle omstændigheter dømmer den for aapne døre og man vil faa vite det paa skolen. Jeg kan ikke handle mot loven og jeg ser mig ikke istand til at hjælpe Dem». *(Forts.)*

Kvinder i administrationen.

I kvindelige telegraffunktionærers blad «Alles tjener» er gjengit nedenstaaende foredrag fra telegrafistindernes landsmøte isommer:

Telegrafetaten er i utpræget henseende en kvindeetat. Av etatens 3—4000 funktionærer er 3000 kvinder.

Men der er et andet mere bemerkelsesværdig forhold tilstede i telegrafetaten. Det nemlig, at av etatens henimot 400 eller rettere 350 mandlige funktionærer er omtrent halvparten i mere eller mindre overordnede stillinger.

Av etatens 3000 kvinder er henimot 100 i stillinger som bestyrerinder ved rikstelefonen og ved mindre telegrafstationer, heri ogsaa indbefattet enmandsstationerne.

Men der er i den store kvindeetat ikke en eneste, som indehar en saadan stilling, at hun kan gjøre sin indflydelse gjældende, naar kvindernes interesse skal varetages.

Da kvinderne i telegrafetaten, paa de omraader hvor de har været prøvet, har vist sin jevnbyrdighet med mændene, har det for at holde kvinderne ute fra konkurranse med mændene, været nødvendig at danne et skille mellem de to kjøn.

Der har i telegrafvæsenet fra gammel tid været opretholdt et kvinderegulativ, hvorover ingen kvinde kunde komme og et særregulativ for mænd, efter hvilket alle etatens overordnede besst lønnede stillinger har været forbeholdt mændene.

Det har altid været betragtet som en selvfølge dette mændenes privilegium paa alle etatens overordnede stillinger.

Som grund herfor har blandt andet været anført, at mændene er i besiddelse av en solidere fagutdannelse end kvinderne.

For ret at kunne værdsætte denne argumentation maa man erindre, at der i telegrafetaten er en hel del kvinder, som er i besiddelse av de samme fagkundskaper som deres samtlige mandlige kolleger, ja som til og med har sittet paa skolebænken sammen med disse mænd. De nemlig som gik paa telegrafkursus før aaret 1893.

Med stortingsbeslutningen av 1910, hvorefter kvinder er git adgang til at «kvalificere sig for de overordnede stillinger inden etaten» og en senere stortingsbeslutning av 1916, efter hvilken kvinder, som har underkastet sig den høiere telegrafeksamen, skal kunne konkurrere om bestyrer- og fuldmægtigstillinger, skulde etatens overordnede stillinger være aapnet for kvinderne.

Men ikke engang disse stortingsbeslutninger har i nogen grad formaadd at forandre kvindernes stilling i telegrafvæsenet og vil nok heller ikke komme til at gjøre det saa længe mændene er eneraadende i telegrafvæsenets administration.

De stadige forbigaaelser av disse kvinder som har kvalificert sig for de overordnede stillinger til fordel for yngre mandlige funktionærer, synes at tyde paa, at veien til de overordnede stillinger fremdeles er stængt for kvinderne.

Hvor let vil ikke de reformer som skulde komme kvinderne tilgode bli overset.

Tiltrods for bestemmelsen om samme utdannelse for kvinder og mænd er for den største del av kvindernes vedkommende oplærelsen forlænget med et aars forutgaaende telefontjeneste.

De forskjelligartede maater hvorpaa de mandlige og de kvindelige elevers anciennitet er beregnet viser jo ogsaa at likhetsprincippet ikke følges.

Tiltrods for at det er forutsætningen at ogsaa mændene skal tjenstgjøre som reservefunktionærer bestaar telegrafvæsenets store reservehær utelukkende av kvinder.

Endskjønt telegrafvæsenets instruktioner sier, at det er de yngste funktionærer som skal utføre tjenesten ved telefonen, er det bare kvinderne som maa utføre dette arbeide. Denne forpligtelse er ved en bestemmelse utvidet til at gjælde alle kvinder, ogsaa de ældre — for at frita mændene for arbeidet ved telefonen.

Men tiltrods for at mændene er trukket helt bort fra arbeidet ved telefonen, skal de bestemme arbeidsforholdene ogsaa der.

Arbeidsforholdene i telegrafvæsenet er i sum dette: Hvor fordele bydes, er mændene tilstede, arbeidet, slitet er levnet kvinderne.

I aar er der som bekjendt fremsat forslag til omordning av telegrafvæsenets hovedadministration.

Omordningen gaar i det væsentligste ut paa dette:

Endel av telegrafstyrets fuldmægtiger rykker op til chefer i de forskjellige underavdelinger.

I disses sted skal ansættes endel unge mænd i egenskap av sekretærer.

Hvad hadde været rimeligere end at endel av telegrafstyrets ældste kvindelige funktionærer, hvorav enkelte har snart en menneskealders øvelse og erfaring i administrationsarbeidet, hadde rykket op til fuldmægtiger ved f. eks. personavdelingen og ved trafikavdelingen.

Det skulde synes at være et meget beskedent forlangende. Forgjæves speider man efter nogen oprykning blandt det kvindelige administrationspersonale.

Kvinderne skal fortsætte sit haandtlangerarbeide utover de graa haar.

Hvad det ser ut til at gjælde for telegrafvæsenets styrende mænd er at holde kvinderne ute fra al indflydelse i telegrafvæsenets ledelse og paa samme tid at knytte flest mulige mandlige funktionærer til administrationen.

De stadig nye sekretærer og fuldmægtigstillinger i etatens administration synes at bekræfte dette.

Men det er kvinders indflydelse i telegrafvæsenets ledelse vi saa høilig trænger og saa haardt føler savnet av.

«Der trænges en mand» hører vi saa ofte av telegrafvæsenets mænd i overordnede stillinger.

«Der trænges en kvinde» bør nu lyde fra telegrafetatens 3000 arbeidende kvinder.

Kravet bør lyde sterkere og sterkere — enstemmig fra hele den store kvindeetat.

Ti dogmet om mandens særegne herskerbegavelse er forlængst kuldkastet.

Thomas Hood:

Sukkenes bro.[1]

Oversat av G. Berg.

Nok en forkastet har
her endt sin nød,
nok en — forhastet — har
her søkt sin død.
Ta hende kjærlig op,
løft hende vart!
støtt under hals og kropp!
Ung og så sart.

Klærne klynger
våte, de tynger,
likklær ligner de,
vann av dem rinner.
Ærbødig ta liket! vi
ly for det finner.

Bær hende saktelig,
ikke foraktelig,
skjænk jer deltagelse!
Død er hun yndefull,
glem hun var syndefull,
liv, død, én feiltagelse.

Gransk ei et sinnsoprør
endt i et livs ophør!
Pliktløst, i hast forgått,
frelst hun fra nøden,
lutret av døden,
er over skam og brått.

Trots mangen feil og synd
kvinne, av Evas slekt,
pynt hende kjærlig, hekt
kåpen, fjern Themsens dynd!

*) Dette digt har tidligere været optat i «Nylænde». Det var netop i de dager, da *Gina Krog* laa og skulde dø. Under de vanskeligheter som opstod i den tid, indløp der endel misforstaaelser og trykfeil, saa vi finder det hensynsfuldt og rigtig likeoverfor saavel forfatter som oversætter, at la det fremkomme paany i en av sisstnævnte revideret form. *Red.*

De rødbrune fletter
pent ordne vi vil,
de prœktige fletter!
— Vi spør, og vi gjetter:
hvor hører hun til?

Hvem er den stakkars far?
hvem hendes mor?
mon hun en søster har,
eller en bror?
Var der en mere kjær,
var der en mere nær
enn søsken og mor?

Ak hvilken sjeldenhet
er dog barmhjertighet,
hun fant den ei.
Er det ei hjertesårt,
ensom blandt tusen: hårdt
stænges hver vei.

Søsteren, broren,
faren, ja moren,
jog hende ut.
Alle hun fryktet,
bort fra dem flyktet.
Da kjærlighet sviktet,
hun tvilte på Gud.

Lys ved lys blinket,
speilet sig, vinket,
lys fra hvert rum:
fra kjelder, fra møne,
for glade, for rene.
Fortvilet hun ene
hjemløs gik om.

I marskveldens skarpe vind
frøs hendes kropp og sinn.
Til elvens dokker,
til broens recesser,
de lune, det lokker.
Dypt inn hun sig presser.
— Men bølgen dernede?
— vil raskt hende føre
bort fra al lede.

Det frelse jo bringer!
Og tappert hun springer
i iskolde vann.
Tœnk på det, ser du det,
troløse mann?
kan du vel fatte det?
svøm i det, ro på det,
dersom du kan!

Ta hende kjærlig op,
løft hende vart!
støtt under hals og kropp!
Ung og så sart.

Luk hendes øine til,
ret hendes lemmer, il
før hun blir stiv!
Glatt hendes klær tro!
— Hun fant i døden ro,
ei i sit liv.

Øinene følger,
slik som de stirret
fra smutsige bølger!
intet de dølger,
i rædsel forvirret.

Er det ei meningsløst:
blindet av hovmods natt
samfundet hjerteløst
jager i døden bratt:
synd, ta din løn!
— Fold hendes hænder!

Herren hun sender
lydløst en bøn.

Sin synd hun erkjenner
ydmyg og from,
i Frelserens hænder
hun lægger sin dom.

Brev fra Sverige.

Stockholm 1ste november 1919.

Medrø og husmødre har mange ganger været daarligere stillet end andre kvinder. De har baaret sine lidelser i stilhet uten forsøk paa at faa love og forholde forbedret. Nu ser dette ut til at rette paa sig. Husmødrene har nemlig organiseret sig. Initiativet til husmorforeninger ute paa landet blev tat av «*Folkehushållningskommissionens kvinnoråd*» til hjælp for de stakkels husmødre i de vanskelige mattider. Disse foreninger blev straks populære og viste sig at være til god nytte i mange henseender. Nu har disse — omtrent 30 lokalforeninger — sluttet sig sammen til *Riksförbundet för Sveriges husmoderföreningar* med fru *Agnes Ingelman* som ordfører. Forbundet vil ved siden av sine rent praktiske opgaver ogsaa tjene ideelle formaal. Husmødre trænger i regelen til undervisning og hjælp i begge retninger.

Blandt de praktiske opgaver er selvfølgelig en av de første hjemmenes elektrificering. Hvis den ting kunde ordnes var jo det redningen for hundrede tusener av overanstrængte husmødre. Forbundet har forlangt 20 000 kroner i statsanslag. Og det ser ut til at disse foreninger skal vokse i antal som i omfang for sit virkefelt.

En anden udmerket sak er under opseiling. Socialförsäkringskommittéen har indsendt et lovforslag om obligatorisk sykeforsikring og *moderskapsförsäkring*. Forslaget omfatter alle som ikke har over 5 400 kroner i arbeidsfortjeneste eller 15 000 kroner i formue eller 1 000 kroner i livrente eller pension.

Med hensyn til sykeforsikringen er der ingen forskjel gjort mellem mænd og kvinder i motsætning til den sørgelige pensionsforsikring hvor mænd og kvinder blev opdelt i to risikoklasser med samme indbetaling, men meget mindre utbetaling til kvindernes klasse. De diskussioner og høilydte protester som kvinderne den gang presterte har vel nu baaret frugt.

Jeg forbigaar sykeforsikringen i det hele, og vil kun tale om *moderskapsförsäkringen.*

Den som faar et barn, skal ha fri jordmorpleie og en *moderskapspenning* som svarer til fuld *sjukpenning*, d. v. s. 2/3 av hendes arbeidsfortjeneste, dog mindst 1 krone pr. dag i 56 dage — 14 før og 42 efter barnets fødsel. Dertil faar hun en *ampenning* som svar til halv *sjukpenning* i 50 dage hvis hun ammer sit barn, og hvis hun er avhængig av arbeidsfortjenesten hos en arbeidsgiver.

Forsikringsavgiften varierer mellem 6 kroner aaret for den laveste indtægt, eller 270 kroner og 120 kroner for den høieste indtægt eller 5 400 kroner, og beregnes med en viss procent av arbeidsfortjenesten. Har en kone ingen arbeidsfortjeneste utenfor hjemmet, saa takseres hendes indtægt bare til 270 kroner. Dette motiveres med at hun faar sit livsophold av manden. Men det har til følge at en kone ikke kan faa mere end 50 øre i sykehjælp undtagen i ovennævnte barselstilfælde. Er hun nødt til at leie hjælp under sygdommen, strækker 50 øre ikke langt.

I socialkommittén sitter ingen kvinde, skjønt vi har saa mange kompetente, og skjønt forsikringen vedkommer mange flere kvinder end mænd.

Det samme er tilfældet med den officielle delegation, som sendes til arbeiderkongressen i Washington. Ingen kvinde er med i delegationen, men som («*advicer*») — sakkyndig er yrkesinspektrise *Kerstin Hesselgren* utset til at følge med.

De socialdemokratiske kvinder har opfordret *dr. Alma Sundqvist* som ohpolder sig i New York at delta i arbeiderskernes kongres.

«*Landsföreningen för Kvinnans politiska Rösträtt*», *Vita Bandet* og sektioner av «*International Committee Worlds Permanent Peace*» har sendt telegram til arbeiderskekongressen med uttalelse om det nødvendige i at understøtte fattige mødre og barn, og at protestere imot særlove for arbeidende kvinder.

Vi har ofte bevis paa hvor heldig det er naar kvinderne selv kan passe paa sine interesser. Vi har netop nu en spændende sak under behandling. En forening av byens mandlige tjenestemænd i de lavere grupper, hadde forlangt et ekstra dyrtidstillæg av 300 kroner for én gang. Kvinderne, som var flere end mændene inden disse grupper, men ikke tilhørte foreningen, trodde at hvis tillægget bevilges, maatte det gjælde ogsaa kvinderne og taug beskedent. Men nei, byens fædre — stadsfullmäktige — bevilget mændene tillægget og forbigik kvinderne.

Da protesterte øieblikkelig alle kvinderne, inden stadsfullmägtige uten hensyn til partistilling, og fremla gjennem fru *Emilia Broomé* et forslag om at ogsaa kvinderne skulde ha samme dyrtidstillæg. Stadsfullmäktige maatte saa remittere saken til «*lönenämnden*», som nu har foranlediget at den forrige beslut-

ning ophæves og at 300 kroner bevilges, ikke bare ogsaa til kvinderne i de lavere lønsgrupper, men til *alle* byens tjenestemænd uten hensyn til kjøn — en affære paa mere end 1 million.

Nu har vi et meget besøkt kvindelig advokatbyraa med to helt utdannede fremragende kvindelige jurister, frøknene *Eva Andén* og *Mathilda Staël v. Holstein.*

Til glædelige begivenheter hører ogsaa at centralstyret i *L. K. P. R.* besluttet at *Ellen Key* skulde feires inden «*Föreningen för Kvinnans politiska Rösträtt*» landet over paa «stemmeretsdagen» 7de oktober. — Birgittadagen. Valget gjordes av hensyn til at *Ellen Key* blir 70 aar 11te december iaar.

Det var første gang at en endnu levende kvinde er blit utset til denne æresbevisning. *L. K. P. R.* utgav en udmerket biografi over *Ellen Key* av *Marika Stjernstedt.* En vakker telegrafiskhilsen til de svenske kvinder i anledning dagen kom fra *Landskvindestemmeretsforeningens ordfører.* *)

Ann Margret Holmgren.

Fra Norske Sykepleierske-forbunds landsmøte i Kristiania.

(Brev til Nylændes redaktør i Kjøbenhavn fra møtets danske deltager. **)

Toget fra Helsingborg er standset paa Kristiania Banegaard, Hurraraab, Jubel afløser den før saa ensformige Lyd af det fremad kørende Tog.

Jeg stiger ud af Toget; en bølgende Menneskemasse bogstavelig bæres, presses frem imod een; Hvad sker der dog her? Det er Sejrherrerne fra *Gøteborg* Fodboldkamp, der vender hjem! Jeg tænker et Sekund paa *Shaw Demonds Bog*: «Fru Danmark», hvori han bl. a. karakteriserer os Danske som manglende Temperament. Han forstaar ikke, at Sport ikke giver os mere Temperament, et dansk Fodboldspil spilles og sees uden Lidenskab fra de Udøvendes og Tilskuernes Side!

Her maa det være anderledes, konstaterer jeg.

Søster Ingrid, der som andre paa Banegaarden er baaret frem med Strømmen, er saa heldig at se mig og hjælper mig med min Bagage og fører mig til «*K. K. F. U.'s*» *Bygning,* hvor «*Norsk Sykepleierske-Forbund*» indleder sit Repetitionskursus.

*) Se «Nylænde» nr. 21 d. a.

**) Har henligget dels av mangel paa plass dels paa grund av streiken i tiden omkring møtets avholdelse. Av hensyn saavel til den ærede danske gjest, som til sakens interesse optar vi allikevel brevet i vort blad. *Red.*

Den smukke Sal er fyldt med festligklædte. Sygeplejersker, det vil sige Søstre i Bomuldskjoler, Forklæder og Kapper.

Søster Bergljot Larsson byder velkommen, takker den finske, de tre svenske, den danske og de mange norske Søstre, som er kommet langvejs fra, og som af Hensyn til Kursuset har taget deres haardt tiltrængte Ferie nu, for at sidde paa Skolebænk og se alle de forskellige Forbedringer paa Hospitals- og social Udvikling.

Kl. 11 Aften sluttes det muntre, hyggelige selskabelige Samvær, og jeg kører med Søster *Ingrid* til det dejligste, mest gæstfri norske Hjem, hvor jeg er saa heldig at faa Kvarter.

Onsdag den 16de er «*Barnets Dag*». *Dr. med. Frølich* holder et glimrende Foredrag; vi oplyses derigennem om, at af 600 Tuberkulosis undersøgte Børn finder *Dr. Frølich* 400 med Symptoner, — et forfærdeligt Tal, synes jeg.

I Omtale af Fællesskolen talte *Dr. Frølich* om den Særstilling Pigerne let kan faa ved at Hjemmene udnytter dem til Husarbejde, hvorimod det er en Selvfølge at Gutterne driver Sport og læser Lektier. Skoleundervisning i for ung en Alder syntes Doktoren aabenbart heller ikke er heldig; Stillesidden og Hjærnearbejde er en stor Byrde, samtidig med den stærke legemlige Udvikling.

Fru Frølich indbyder de ca. 200 Søstre til at se sin Børneklinik i *Pilestrædet*, og Søster *Bergljot* mener, at selv om det er udenfor Programmet, maa vi tage imod med Tak, da Kliniken er ny og værd at se.

Fru Frølich har ladet ombygge og forandre en privat Villa til Børneklinik, og har derved beriget Kristiania med en ideel Børneklinik. Jeg saa her for første Gang, hvor smuk norsk Hjemmevæv ogsaa til Hospitalsbrug virker; de dejligste Farver kappedes med Efteraarets herlige Farvetoner og dannede den mest harmoniske Indfatning for det moderne, men altid *hvidkølige* Hospitalsinventar. At de syge Børn og deres Paarørende befandt sig vel i det smukke Hus var der ingen Tvivl om.

Trods den hastige Indbydelse og de mange, som tog imod den, blev der serveret Chokolade — et sikkert Bevis for, at man var i Stand til at arrangere og arbejde hurtigt.

I «*Dronning Louises barneasyl*» sang Børnene for os, og senere som Tak sang Søstrene.

Spædbarnskrybben i Fosveien, var nydelig og Børnene sunde og søde.

Mælkestationen var for mig noget nyt og sikkert for Mødrene i Kristiania en stor, uvurderlig Fordel.

Ved Imødekommenhed fra Kristiania Kommune kunde Forbundssøstrene spise meget billigt i «*Hjemmenes Vel*» og en anden kommunal Institution. Maden var udmærket, og vi Søstre var glade for den store Begunstigelse.

Kl. 5 var vi paa *Vaisenhuset, Store Ullevaal,* hvor Forstanderen *Hr. Frost* udtalte sin og Elevernes Glæde over at vise os deres smukke Hus og Hjem. Efter et kort Foredrag med historisk Tilbageblik fik vi Lov at vandre rundt i Huset, og jeg indrømmer: Beboerne havde Grund til at være stolte; her var den skønneste Udsigt ned over Byen og den gamle Park, hvis Træer stod i Efteraarets skønneste Pragt, og indendørs den blaa, den røde og den grønlige Sovesal. De propre, gode Senge og Natskjorterne frydede mig, og dertil kom Meddelelsen: «Vore Børn vælger ofte Handel til Fag, de faar særlig Uddannelse deri» — og saa Navnene paa tidligere Elever som var blevet store Mænd og ikke havde glemt Deres Hjem, men støttede det.

Eleverne var pragtfulde Gutter; nogle af de mindre passede paa Lænkehunden, som aabenbart ikke syntes om Søstrene, og de store spillede Fodbold paa den dejligste Sportsplads.—Stedets Skønhed virkede paa os; en svag Nynnen af: «*Dejlig er Jorden*» udløstes i en smuk Sammensang.

Sebbelows Stiftelse for ugifte Mødre med Spædbarn var en stor Seværdighed; hvad den betyder for Samfundets *dyreste* Eje, den opvoksende Ungdom, er vi Søstre bedst i Stand til at vurdere ved at se de velplejede, sunde Børn i de komfortable, luftige, rene Stuer.

Foredrag Kl. 8 i Universitetets gamle Festsal, som ogsaa var overladt Søstrene.

Sygeplejeteknik.

Beretninger fra Arbejdet under Krigen:

Fra Østerrige ved *Oversøster Karoline Triebler,*

fra England ved *Søster Helene Grimstvedt,*

fra Finland ved *Søster Ingrid Skaar.*

At Nordmændene nedstammer fra Vikinger mærkes paa det store Program, som blev gennemført uden Forandring og uden et eneste dødt Punkt. Fra Kl. 10 Form. til Kl. 10 Aften, kun med Afbrydelse af Spisetid, — ingen Hviletid! — arbejdedes der med Højtryk og Interesse.

Onsdag den 17de var *kirurgisk Dag;* da det vil blive for omstændeligt at beskrive hele den rige Dag, vil jeg indskrænke mig til at nævne *Søster Aagot Larsens* udmærkede, tydelige Foredrag om: «*Sygeplejerskens Pligter før og efter Operationen,*» — et Foredrag, som kun en indarbejdet og dygtig Sygeplejerske kan holde for sine Kolleger, idet hun bedre end Videnskaben faar de Enkeltheder med, som vi Sygeplejersker har Brug for.

Spansk Syke» af *Dr. Schønfelder* — ogsaa udmærket belærende afsluttedes med en Kompliment til Søstrene for deres udmærkede Assistance i Epidemiperioden, som ganske vist ikke havde bragt dem nogen offentlig Anerkjendelse, men derimod Følelsen af at have gjort sin Samfundspligt. . . . .

Epidemiafdelingen paa Ullevaal, en Del Bygninger og Barakker, nye og gamle, vare overordentlig velholdte og godt indrettede; en 2-Etages Bygning, forsynet med *udvendig Trappe* og *Altan,* beregnet for Besøgende, var overordentlig praktisk og betydningsfuld for Patienternes Paarørende, en Epidemiafdeling er jo altid det Sted, som paa Grund af Isolationen sætter Fantasien mest i svingninger og ligesom fra Publikums Side kræver mere Kontrol.

Kristianias Kommune havde indbudt Søstrene til Middag, og i Spisebarakkerne lod Søstrene Maden (Frikasé og Svedskegrød) vederfares Retfærdighed, og indtog store Portioner deraf.

Efter at have beset kirurgisk Afdeling og hørt *Oversøster Inez Colins* Demonstration af Instrumenter og Apparater, var vi indbudte til The hos Søstrene, som havde bagt Kager hele Natten, og den foregaaende Dag indsamlet Efteraasløv og Blomster til at pryde Thebordene med. — Den The var velkommen og styrkede os til Dr. med. *Widerøes* Demonstration af *Ekstremitetsbehandling* med Klinik.

Torsdag den 18de.

Forsorg for Vanføre i Krig og Fred, af *Overlæge Dr. med. Bülow-Hansen.* Sandelig, de Vanføre har sikkert deres store, dygtige Ven i Overlægen. Han talte og fortalte med en Kunstners Stolthed om Operationer, udført paa Vanføre med et Held og en Skønhed, bevist dels ved Fotografier og dels ved Patienter, som var tilstede. Lidt Ironi mod os legemlig begunstigede Tilhørere: «Har nogen af Dem set en Vanfør mismodig eller utilfreds?» — og Ekesmpler saa slaaende som Overlægen fandt Udtryk for, gjorde flere af os skamfulde. En smuk Anerkendelse af *Oversøster Anna Hol* som Medarbejder understregede Overlægen.

Kl. 1 saa vi «*Sofies Mindes Arbejdsskole for Vanføre*» og fik nu ved Selvsyn bekræftet Overlægens Ord om de Vanføres Tilfredshed.

Kl. 4 Fællesmiddag paa Frognersæteren, Vejret var desværre ikke smukt, men Stemningen god og atter her Imødekommenhed fra Kommunen, — ekstra Vogn- og Prisnedsættelser.

Kl 8½. Et overordentlig interessant Foredrag af *Overlæge Dahlstrøm.*

Fredag den 19de. Besigtigelse af Desinfektionsanstalten med Forklaring af dens Øjemed og Brug ved en Sundhedskommissionslæge.

En imponerende Anstalt og Ordning, som er en Pryd for Kristiania.

Besøg paa Grefsen *N. K. S.s* Folkesanatorium, som i Dag har 10 Aars Fødselsdag og i den Anledning Flagning.

En Del af Bestyrelsen var til Stede, og sammen med *Fru Dr. Tillisch* bød de Søstrene velkommen i den blomstersmykkede

Festsal. *Fru Tillisch* holdt et belærende, ypperligt Foredrag; senere bødes Forfriskninger. Fru *Anna Dahl*, Formand for *N. K. S.* og tidligere Søster, var mismodig over, at Søstrene ikke fik Kaffe, men alle Ildsteder var i Brug til Festmiddagen for Patienterne, og selv Overlægen havde maattet opgive at finde en Plads til Kaffekedlen.

En Rundgang til Sovestuer og Liggehaller overbeviste os om den udmærkede Indretning, og som Eksempel paa Patienternes gode Humør kan nævnes Navnene paa Liggehallerne og en Grødmedalje, som blev givet for 1 Uge, — en Slags Vandrepræmie til den, som tog mest paa i Vægt. Sanatoriets dejlige Beliggenhed og styrkende Luft er selvfølgelig en mægtig Hjælp til at gengive Helbredet.

Kl. 6½ til 7½ Foredrag om *Kristiania Sundhedskommissions Arbejde mod Tuberkulose* af *Dr. Schram;* dette Foredrag gav Bevis paa, hvor maalbevidst et Utal af Institutioner arbejder i Kampen mod Tuberkulosen.

Kl. 7½ til 8: *Helseraadsarbejdet paa Landet* af *Søster Betzy Egeberg.* Dette supplerede *Dr. Schrams* Foredrag og vækker mange anerkendende Tanker om Arbejdet.

Dr. Schram havde talt med Stolthed om Nedgangen i Tuberkulosen; *Søster Betzy* mente nu nok, at Tallet var knapt saa stort, da en Del af de syge tog fra Byen ud paa Landet.

(Forts.)

Kvindernes komité i Nationernes Liga.

En midlertidig organisationskomité.

I følelsen av hvor stor betydning det har for kvinderne at sikre sig repræsentation i *Nationernes Liga,* holdt 8 av de mest repræsentative engelske kvindeorganisationer i september et møte i London.

Møtet hilste med glæde den klausul som var opstillet i bestemmelserne for *Nationernes Liga* at: *alle stillinger inden eller i forbindelse med ligaen, sekretariatet indbefattet, skal staa like aapne for mænd og kvinder,* og besluttet at henstille til den britiske regjering og Nationernes Liga at sætte i praksis, og paa alle maater støtte valget av et passende antal kvinder til at gjøre tjeneste inden alle de avdelinger som ligaen grunder.

Endvidere bestemtes der at man skulde danne *en midlertidig* komite, som skulde iverksætte konferansens beslutninger, og specielt motta og fremlægge for et senere møte en liste over navne paa kvinder, hvoriblandt regjeringen kunde træffe sit valg. Alle de foreninger, som var indbudt til møtet, er anmodet om at indsende navne.

Ved et senere møte vil der fremlægges en plan for dannelsen av en permanent *National Komité* som skal behandle kvindernes repræsentation i Nationernes Liga. Man har det inderlige haab at andre landes kvinder ogsaa vil danne lignende *nationale komiteer* for at kunne bringe denne vigtige sak frem for sine regjeringer, og med det maal for øie ogsaa at faa oprettet *en international komite* for at fremme denne sak.

Medlemmer av den britiske komite er: *Mrs. Corbett Ashby, Miss K. Balfe, Miss K. D. Courtney, Mrs. Boyd Dawson, Mrs. Ogilvie Gordon, Dr. Marion Philips, Mrs. Rockham, Mrs. Ross.*

Sekretær er *Miss Norah Green.*

De norske kvinder har foreløbig gjennem *N. K. N.* svaret, at de vil avvente Stortingets holdning. Selve tanken er imidlertid i fuld overensstemmelse med det standpunkt som nationalraadet allerede tok ved sin officielle henvendelse til regjeringen i februar maaned iaar.

Vort Hjemmestel.

Alle de lettelser som husmødre i denne tid kan faa, maa hilses med glæde og tak. Det ord at tid er penge, gjælder mere end nogensinde.

Vi har nu senest faat os tilstillet en prøve paa to sorter mel, som vi vil henlede vore læseres opmerksomhet paa. Det ene «*Cake Flour*» *Hotton* kræver med tilsætning av litt smør og *melk* og om man ønsker det, rosiner, korinter eller sukat, akkurat 5 minutter for at man kan faa en herlig kake færdig til at sætte ind i ovnen. Vi har forsøkt et par av de kakeopskrifter som staar paa pakken, og har faat rigtig gode og behagelige kaffekaker, som vi paa det varmeste vil anbefale.

Det andet, «*Pandekakemel, fuldt færdig til stekning av pandekaker, uten tilsætning av egg*» er aldeles udmerket. Vi forsøkte det for nylig og fik de deiligste pandekaker, sprøde, lette og overordentlig fine av smak. Pandekakerne mindet os om den herlige tid, da vi kunde spandere flere egg og hadde kjernemelk at spæde op med.

Hotton Cake Flour faaes i pakker à *kr. 1.80* og *Pandekakemel* i $^1/_4$ kg. pakker — hvorav man faar 12—15 pandekaker — til en pris av 80 øre. Et egg koster nu 45 øre, saa det er en trøst at kunne ty til *Pandekakemel.* *K. K.*

Bøker indsendt til redaktionen: Clara Tschudi: To keiserkroner. Gyldendalske Boghandel.

Indholdsfortegnelse:

Nylænde

Tidsskrift for Kvindernes Sak
Utgit av Norsk Kvindesaksforening

Redaktør: Fredrikke Mørck

33. aarg.	KRISTIANIA, 15. DECEMBER 1919	Nr. 24

Til Nylændes abonnenter!

Nylænde gaar med 1920 ind i sin 34te aargang. Bladet har kjæmpet sig frem, aar efter aar, uten synderlig støtte utenfor sin egen kreds. Det har av de fleste været omfattet med stor sympati og interesse. Fra første stund var bladet ment at skulle naa *alle* landets kvinder, dog specielt de selvstændige, eller rettere sagt, de kvinder som vilde arbeide sig frem til at bli *selvstændige, selvforsørgende medlemmer av samfundet.* Gjennem de 33 aarganger som nu foreligger, gaar dette som en rød traad. Kvinder i alle stillinger har kunnet paaregne støtte i bladets spalter: *Læger, tandlæger, kvinder i departementerne, i telegraf- og telefonetaten, i postetaten, i skolens tjeneste, i forretningslivet, husmødre, sykepleiersker, jordmødre,* kort sagt: Alle de kvinder som følger med i samfundslivets forskjellige spørsmaal, eller er interessert for hvad der bevæger sig i tiden, har i *Nylænde* altid hat en støtte, en lydhør ven.

Vi appellerer nu til *alle* dem som vet og forstaar dette, *at være med og støtte Nylænde.*

Siden krigen er alle vore omkostninger med bladet steget i en uhyrlig grad. Vi har derfor set os nødsaget til fra 1920 at forhøie bladets kontingent. Trykningsomkostningerne f. eks. er siden 1916 steget med mere end det *6 dobbelte,* saa at hvert nummer koster os 6 ganger saa meget som tidligere. Vi vil dog nødig gaa til en saa stor forhøielse, som efter dette kunde være rimelig. Paa et i denne saks anledning sammenkaldt medlemsmøte i *Norsk Kvindesaksforening,* vedtokes det at forhøie kontingenten til *kr. 8.oo* pr. aar.

Aaret 1920 blir et begivenhetsrikt aar i den norske kvindesakshistorie. I september maaned skal, som bekjendt vort eget lands kvinder stevne sammen i Kristiania for at ta imot *Det Internationale Kvinderaad* (I C. W.), som sine gjester. Norge vil da ha æren av at være det første land som efter krigen samler repræsentanter for *alle nationer* i sin hovedstad. Ikke alene fra de fleste land i *Europa* samles kvinderne her hos os, men ogsaa de 4 andre verdensdele, hvis land er indmeldt i raadet, har ret til at sende sine 10 repræsentanter til møtet. *Nylænde* vil efter tur i sine spalter presentere flere av de fremstaaende kvinder inden *I. C. W.* for sine læsere, forat de norske deltagere kan ha litt kjendskap til dem inden de træffer dem personlig.

Vi tillater os at henstille til alle vore trofaste abonnenter — vi har flere som har holdt Nylænde siden dets første nummer for 33 aar siden utkom — hver især at gjøre sit til, forat vi kan komme godt igjennem disse vanskelige aar.

Vi vet at de fleste ikke vil svikte os, men *vil fortsætte sit abonnement.* Vi ber dem, og vi ber *alle kvinder: Skaf bladet nye abonnenter! Forsøk hver paa sit sted at bidra til at bladets vekst økes* paa alle mulige maater!

Vi skal paa vor side strække os saa langt vi formaar, forat norske kvinder kan beholde *sit eget organ,* — trods de mange og store økonomiske vanskeligheter vi har at kjæmpe med.

Norsk Kvindesaksforenings styre.

Den nye valgordning.

Inden stortingets repræsentanter var der almindelig mening om, at man denne gang ikke kunde gaa fra hverandre, før der var tat stilling til den fremtidige valgordning.

Som man vil erindre, var der intet av de forslag, som blev forelagt Stortinget der samlet noget flertal for sig.

Redaktør Skaar, medlem av konstitutionskomiteen, utarbeidet saa et kompromisforslag, det saakaldte *forslag A. 4.* Efter dette skal stortingets repræsentanter utgjøre 150, der skal være forholdstalsvalg over hele landet, og en række smaa byer skal vælge sammen i kredse.

Forslaget blev væsentlig vedtat — med 92 mot 34 stemmer — fordi alle mente, at en ny valgordning *maatte* man nu ha. Det gir visstnok ikke den besste og mest tilfredsstillende løsning man kunde ønske. Men det var altsaa det eneste partierne kunde samles om. Det blev da ogsaa under debatten av mange repræsentanter hævdet, at ordningen maatte betragtes som foreløbig.

For kvindernes vedkommende stiller jo forholdene sig nu noget lysere. Den større repræsentation og avskaffelsen av de hittil bestaaende enmandskredse, som har været den væsentligste hindring for os, vil øke kvindernes utsigter til at kunne bli repræsentert paa tinget.

Der var under debatten en røst vi i høi grad savnet, og det var den *kvindelige repræsentants,* som vi tilfældigvis hadde ved denne leilighet. Hendes røst burde ha lydt ved en for kvinderne saa vigtig anledning som denne. Men *frøken Christie* var taus den hele tid — stemte dog for A. 4.

Norsk Kvindesaksforening.

Generalforsamling holdtes i *Norsk Kvindesaksforening* fredag den 28de november. Efter at aarsberetning og regnskap var oplæst og decharge git for dette sisste, gik man til valg paa styre. Av styret skulde efter tur *fru Randi Blehr, frk. Fr. Mørck* og *fru Agnes Martens Sparre* uttræ. De to førstnævnte gjenvalgtes, og istedenfor fru Sparre, som hadde frabedt sig gjenvalg, valgtes *frk. Kitty Bugge.* Til suppleanter valgtes *frk. Marie Mathisen, frk. Birgit Knap* og *fru Camilla Skotvedt.* Revisorer blev *frk. Regine Mathiesen,* istedenfor *frk. Karlotta Bakke* som ikke kunde motta gjenvalg, *frk. Marie S. Kjennerud.*

Til N. K. F.'s repræsentanter i *Norske Kvinders Nationalraad* valgtes *frk. Fredrikke Mørck* og *frk. Alette Ottesen.*

En komité, bestaaende av *frk. Kitty Bugge, frk. Fr. Mørck* og *frk. Alette Ottseen* nedsattes for at revidere foreningens love og snarest fremkomme med forslag for en ekstraordinær genralforsamling.

I et efterfølgende styremøte gjenvalgtes fru Randi Blehr til formand.

I anledning av at *frk. Alette Ottesen* fratraadte sin stilling som foreningens sekretær og kasserer, blev hun hyldet av for-

manden i en stemningsfuld tale, overrakt blomster, og, idet forsamlingen reiste sig, utnævnt til foreningens æresmedlem.

Frøken Ottesen har i 32 aar været sekretær og kasserer i Norsk Kvindesaksforening. Med usvikelig troskap mot saken og foreningen har hun røgtet dette sit ingenlunde altid behagelige hverv. Vi skylder hende alle vor tak for alt hendes uegennyttige og opofrende arbeide i alle disse mange aar. Vi vet alle at det stille arbeide som vi ser litet til, er ikke det mindst betydningsfulde inden en forening. Men det er desværre som oftest det mindst paaskjønnede. Naar derfor nu frøken Ottesen har fundet det nødvendig for sin helbreds skyld at trække sig tilbake fra sin stilling, sier vi hende allesammen vor inderligste tak for alle de mange aars stræv for vor sak. Og vi ønsker hende alt mulig godt i de roens og hvilens aar, som hun nu synes at trænge. Ogsaa Nylænde hilser hende med tak for hvad hun var i bladets brytningstid for det og for dets første redaktør!

Ellen Key

fylder 11te december 70 aar og vil paa sin hædersdag bli hyldet saa at si av hele det svenske folk: Av kvinder og mænd i de modne aar — fra alle leire, av Sveriges ungdom, av venner i utlandet. Alle vil de gi uttryk for hvad hun har betydd for deres aandelige utvikling, saavel gjennem det skrevne som det talte ord, og vil vise sin tak for hvad hun ved sin personlighets sterke indflydelse har bidrat til av utdypning og formning av deres livssyn.

Det Norge som har hat den lykke at møtes med Ellen Key, at gripes av hendes ypperlige veltalenhet, av egtheten i hendes pathos, av hendes varme og uopslitelige tro paa det godes seir inden menneskeheten, dette Norge vil sende hende de besste tanker og de inderligste ønsker for dagen og for fremtiden.

For fremtiden ja! Ti Ellen Key er ikke færdig som følge av sine aar. Jeg tar op hvad *Marika Stjernstedt* skriver i sin interessante bok om Ellen Key: «Hon har ännu icke tagit sit *Otium*, man förnimmar snart att för henne betyder *åldrandet* varken tilbakegång eller förminskning — utan helt och endast vunna resultat, förverkligandet av organiskt mognade inre program, eller — för at tale med ett av henne själv älskat ord — *levnads-*

konst — og vi istemmer: — hun har endnu indsatser at gjøre til besste for den nye verden som nu skal formes.

Fremfor alle de «saker» hun har tat sig av, og det vil si alt som henhører under kulturspørsmaal: *Barnets sak, morsaken, kvindesaken, rösträtten; arbeiderspørsmaalet* — har *fredssaken* visst og sikkert hat den største plass hos hende, og vil vel ha det i end høiere grad fremover i tiden.

Vi, hendes norske venner har mangen gang ønsket hende hit til landet, for at kunne gi en større almenhet anledning til at bli fortrolig med hendes tanker. Særlig efter 1905 hadde vi sterkt og inderlig ønsket hende til Norge igjen, ønsket et møte nu da unionens hemmende baand saavel for os, som kanske ogsaa for det svenske folk, ikke længer stod iveien for utfoldelsen av et helt frit kulturelt samvirke. Men ikke længe var det før krigen brøt ut og stoppet for saa megen fremgang. Den store smerte fredsfolket har lidt under, den frygtelige skuffelse invasionen i Belgien beredte, alt det forfærdelige, som siden har hændt — har sikkert Ellen Key med sin kulsviertro paa menneskehetens etiske fremskridt, følt sterkere end de fleste. — Men — hun har reist sit hode igjen til ny kamp for fremtiden — — og hun har nu endda mer end før grund til at staa paa vagt — for at søke nye fastere og tryggere former for folkenes aandelige vekst og samliv.

Et *folkenes forbund* ikke alene av politisk art; men et *aandens folkeforbund* vil bli det store kjernepunkt for fremtidens fredsvirke. Og Ellen Key har i tidskriftet «*det nye Europa*» ogsaa hurtig slaat til lyd for en omformning av undervisningen, særlig den historiske som en av betingelserne for en ny aandskultur verden over.
Ogsaa det intellektuelle forhold mellem de nøitrale nationer kunde ha bruk for en utdypet samforstaaelse.

Ellen Key vil her være det besste medium — og der er ikke tvil om, at hun ogsaa her med sine forutseende og forutanende føleevner og sin entusiastiske tro har en mission at utfylde.

Kristiania 10de december 1919.

Randi Blehr.

Norske Kvinders Nationalraad.

Det forberedende arbeide inden *Norske Kvinders Nationalraad* er nu i fuld gang. Styret har hat flere møter, og har nu nedsat en del av de komiteer, som skal assistere det med arbeidet i de kommende maaneder saavelsom i møtedagene.

Følgende komiteer er nu opnævnt: 1. *Finanskomiteen* med *fru Anna Backer* som formand. 2. *Arrangementskomiteen* med *fru Martha Larsen* som formand, 3. *Indkvarteringskomiteen* med *fru I. Solberg Gram* som formand. 4. *Oplysningskomiteen,* formand *frk. Lilly Schwartz.* 5. *Pressekomiteen,* formand *frk. Fr. Mørck,* som er det norske medlem av *Den Internationale Pressekomité inden I. C. W.* Desuten skal man ha en *festkomite* og en *mottagelseskomite.* Det blir et meget vanskelig og besværlig arbeide disse komiteer kommer til at faa i tiden før møtet. De trænger i høi grad til alles støtte og velvilje, forat arbeidet ikke skal besværliggjøres mere end nødvendig.

Utvidelsen av Statens lærerindeskole i husstel.

Stortinget har i disse dage vedtat Landbruksdepartementets proposition om utvidelse av statens lærerindeskole i husstel.

Til byggearbeider blev bevilget *kr. 750 000.*

Paa det ordinære budget er tidligere bevilget *kr. 250 000,* altsaa tilsammen *1 million kroner* til nybygning.

Bevilgningerne blev git enstemmig.

Skolens ordning blir følgende:

Avdeling A. *Husholdningslærerinder.* 2 aars læretid.
Avdeling B. *Skolekjøkkenlærerinder.* 1 aars læretid.
Avdeling C. *Fortsættelseskurser* for utdannede lærerinder i den utstrækning bevilgning til hver tid blir git.
Avdeling D. *Husmorskole* for unge kvinder med 5 og 10 maaneders kurser. Denne avdeling tjener som øvelsesskole for avdeling A.

Betingelsene for optagelse i avdeling A er skjærpet. Angaaende spørsmaalet om skolekjøkkenavdelingens forbliven paa Stabæk for en længere fremtid eller ikke, som blev bragt paa bane av stortingsmand Gjøstein, blev det av statsministeren fremholdt at forutsætningen er, at dette spørsmaal skal holdes aapent og først finde sin endelige avgjørelse naar eventuelt den forlængede undervisningstid for lærerskolerne blir avgjort.

De russiske barnedomstoler og deres organisering.

Hvorfor kravet om barnedomstoler blev reist.

Av Vera Ogronowitch. *(Fortsat.)*

Det samme indtraf med en officerssøn i Odessa. Han rømte hjemmefra sammen med to kamerater for at dra til fronten (det var en ren mani hos guttene dette) og hadde med sig bare nogen smaating i en rygsæk. De sluttet sig til en arme som drog til nordfronten og kom like til Petrograd. Her opdaget kommandanten dem og de fik ikke lov til at fortsætte reisen. Gutten stod nu alene uten penge i storbyen, og det var midt i december. Han kom ind i et hotel for at varme sig litt i vestibulen, og opdager en officerskappe som hænger paa væggen. Øieblikkelig slaar den tanke ned i gutten: Iført officerskappen vilde han med lethet undgaa mistanke i hæren og komme helt frem til fronten. Hos barn seirer altid den øieblikkelige indskydelse, de tænker ikke paa følgerne. Hurtig tar han sin egen frakke av og uniformskappen paa; saa tar han sin egen utenpaa for at portieren ikke skal opdage tyveriet. Men gutten er ikke opmerksom paa at officerskappen er sidere end hans egen og at den kan sees nedenfor hans frakke. Portieren opdager ved første øiekast tyveriet og sendte gutten til politiet. Dette sender ham hjem til forældrene, men samtidig faar politiet i Odessa underretning om hvad der er skedd.

Endnu er der en feil ved loven: Man kan ikke berøve forældrene deres forældremyndighet, selv om det ligger klart i dagen at forældrene er skyld i barnas utskeielser, selv om de sender barna ut for at stjæle og tigge, og selv om de mishandler dem. I disse tilfælder rammer loven meget alvorlig forældrene, men hvad fører det til om de sættes i fængsel? Hvis faren kommer i fængsel mister han sit arbeide, er det moren det gaar ut over, maa hun forlate sit hus og undertiden 6—7 barn, som derved overlates fuldstændig til sig selv, og moren kan da ta dem med sig i fængslet. Men her blir hun selvfølgelig end mere haardhjertet og pryler dem naar anledning gis for at hevne sig. Et storartet bevis paa den ret-

færdige og ubønhørlige lovs nonsens! Hvis disse barn er saa *heldige* at de begaar et tyveri, da kan vi ta dem fra forældrene og anbringe dem paa et asyl, for da er de under dommerens beskyttelse. Men hvis disse stakkars smaa ulykkelige væsener desværre ikke har stjaalet, hvis de bare blir banket og mishandlet, da kan vi ikke si: «Stjæl, det er det bedste dere kan gjøre».

Endelig kom vi saa langt at der blev dannet en «*komite til beskyttelse av mishandlede barn*», og et stort hjem blev oprettet for dem. Medlemmerne av foreningens styre inspicerte de familier man hadde mistanke til. Ofte kom der oplysninger fra naboerne, som saa hvordan barna blev mishandlet. Disse medlemmer hadde ret til at overvaake de forældre som av frygt for fængslet som oftest holdt sig paa streken; men disse forældre som var saa fattige, at det av den grund sendte barna ut for at tigge og stjæle og banket dem naar de kom tomhændet hjem, de samtykket gjerne i at deres barn blev anbragt paa et barnehjem. Man maatte dog være meget forsigtig med i saadanne tilfælder at ta barna, for det hændte at dovne og likeglade forældre begyndte at mishandle sine barn utelukkende i den hensigt at naboerne skulde sende klage til komiteen, som saa tok sig av barna. Det var et bekvemt middel for dagdrivere og arbeidssky familiefædre til at bli kvit barna og kaste de byrder som de selv burde bære over paa regjeringen. Den mest foragtelige mennesketype stiftet man her kjendskap med: drukkenbolter og kjeltringer, som bare betragtet barna som et besværlig paahæng. De eier ikke en følelse i livet, de er værre end dyr. En dag fandt komiteen en liten 8 aars gammel pike, hvis hele legeme var dækket av saar og ar, skrammer og bylder og endog brandsaar. Hun var saa liten og tynd, at hun saa ut som et 5 aars gammelt barn. Av ansigtet saa man bare de unaturlig store glinsende øine, som viste en dyrisk frygt, naar man nærmet sig hende. Hun blev fundet i en kloakgrøft, hvor hun plukket op ben og gnog som en forsulten hund. Ved nærmere undersøkelse og ved at forespørre hos naboerne fik man vite hvorledes barnet var blit mishandlet paa det frygteligste. Natten maatte den lille pike tilbringe ute paa den kolde trappe eller paa W. C. Med den nærmest for haanden liggende

gjenstand blev det banket. Brandsaarene hadde hun faat ved at moren satte hende paa den varme komfyr.

Revolutionen har med et slag ændret manglerne ved de meningsløse love.

Og nu nogen ord om hvorledes barnedomstolen er organisert. — Den bygning hvor dommeren opholder sig maa være vakker og virke tiltrækkende. Trappen og værelserne bør være lyse og venlige for at danne en kontrast til de buler og fjerderangs kneiper, som barna tidligere færdedes i. Venteværelset især maa være smykket med belærende billeder fra historien, geografien og naturhistorien, avpasset slik at barnets opmerksomhet vækkes. De personer som arbeider sammen med dommeren, formynderen, lægen og tjenerne, maa forstaa at skape en atmosfære hvor barna befinder sig vel, hvor de skjønner at de møter velvilje. Disse barn har møtt nok av brutalitet i deres korte liv og et venlig ord gjør langt større indtryk paa dem end skjænd og bebreidelser. Og barna føler snart at om de end er kommet ind her forlatt og nedtrykt, saa skal de gaa ut igjen med en ven ved siden, som de kan ha tiltro til.

Mens forhøret varer, maa der passes paa barna, kjeder nogen sig, da gi det en bok at se i; det barn som ikke har spist ordentlig i de sisste dage, maa faa mat og drikke, de syke bringes ind paa doktorens kontor. Dommeren har i Petrograd 24 medarbeidere eller «formyndere». Man kalder dem ikke advokater; for advokatens gjerning er at forsvare hvor dommer eller aktor anklager; men her er der ingen forsvarer; baade dommer og formynder beskytter barnet mot livets grumhet og hjælper det til moralsk at komme paa fote igjen. Byen er delt i 24 distrikter, som hvert har sin formynder. Naturligvis er 24 formyndere forlitet i en by som Petrograd, hvor kriminaliteten blandt barn er særlig stor. Hver formynder har indtil 100 barn under sit opsyn, hvad der er et næsten uoverkommelig arbeide. — I Tyskland har hver formynder bare 10 barn, hvad der er et passende antal. Men byen som lønner formynderne har ikke større resourser og vil ikke øke antallet. Under krigen har forbrydelserne tiltat uhyggelig, og kriminaliteten blandt barn øket med 180 pct., saa forbrydernes antal beløper sig til næsten 6000 i aaret 1918. («Krigens indflydelse paa kriminali-

teten blandt barn, aarsaken til økningen og følgerne maa bli gjenstand for en egen artikel). Det er ikke ofte piker forgaar sig og vi har for hele byen bare en eneste formynderske, og hun har ikke flere piker at overvaake end hver av formynderne i sit distrikt.

Naar politiet nu bringer et barn til dommeren, taler formynderen for det distrikt hvor det blev arrestert med barnet, skaffer det plass paa asylet, besøker dets forældre og dets lærer.

(Forts.)

Litteraturanmeldelser:

Alvilde Prydz: De Dage Og De Aar.

Gyldendal.

Aarene gaar sporløst hen over *Alvilde Prydz's* produktion. Den bæres av værdier som ikke har med tid at gjøre.

Den fortæller om mennesker som aldrig blir træt av at søke ind til sin evige sjæl.

Om mennesker som en dag efter lange tunge aar har sørget sorgen færdig. Som reiser det stolte krav, at nu skal de vokse paa den.

Som ser at de er født til herskere over tilværelsens grænseløse riker, ikke til slaver.

Dette grundtema bryter igjen frem i hendes sisste bok, «De dage og de aar».

Fuld av inderlighet og poesi er Anne Kristines historie, hun som tilslut efter de lange glædeløse aar bøiet sig i ærbødighet for det menneske hun hadde fundet i sit væsens dyp, hun som nu samlet hele sin vilje om, at det skulde leves frem i hendes liv, *det skulde faa vise sit ansigt.*

Saa gaar hun den gamle vei til den gamle bok, og fra bibelen slaar det mot hende, det skjønne, krævende ord: værer fuldkomne.

Anne Kristine hadde fundet veien ind mot det evige. Den vei, som hver enkelt menneskesjæl maa finde og vandre alene, som ingen anden bevissthet kan stake ut for os.

Paa denne vei vindes den dype, daglige bevissthet om Gud, enhet med Gud. Paa denne vei vindes den dype ærefrygts fulde følelse av livets hellighet.

Der hviler et skjær av religiøs andagt over skildringen av Anne Kristines og Jens Vangens kjærlighet, som ingen dage, ingen aar kunde slukke.

Hver for sig hadde de seiret, hver for sig hadde de fundet ind til sin evige sjæl og ladt den faa vise sit ansigt.

Lilly Heber.

Clara Tschudi: To keiserkroner.

Gyldendalske Forlag.

Som sedvanlig er det en underholdende og morsomt fortalt bok *Clara Tschudi* ogsaa iaar utsender.

Clara Tschudi har en evne som faa til at springe over det som kjeder og paa en livlig og rask maate at gripe det som interesserer.

De «to keiserkroner» eller rettere *keiserindekroner* frembyr adskillige likheter. Begges tid er kort, og fra første stund skaffer de deres bærer lidelser og kamp. Begge keiserinder ender i tragedien. *Charlotte av Mexiko* lever den dag i dag sit triste liv paa ett av Belgiens slotte, mens *keiserinde Friederich* forlængst ved døden er befriet fra de lidelser som hendes dyrt kjøpte keiserindekrone skaffet hende.

Wilhelm den andens mor har i disse tider en speciel interesse. vi gjenfinder nemlig i hende mange karaktertræk, som er gaat i arv til sønnen, f. eks. hendes ærgjerrighet, hendes ophøiede tanker om kongeværdigheten o. a. m. Men de sympatiske træk hos Victoria av England, der hadde det uheld at være bestemt til at bære Tysklands keiserindekrone, kommer oftere frem, og som den ulykkelige, trofaste, men ikke altid kloke kvinde hun var, lykkes det forfatterinden at vække vor medlidenhet med og sympati for hende. Til dette bidrar ogsaa det herlige billede som findes indtat foran i boken. Mindre sympati vækker Charlotte av Mexiko. Ærgjerrighet og herskesyke er de fremtrædende karaktertræk hos hende. De fører hendes mand i døden og hende selv ind i vanviddets mørke nat.

Begge keisere trær mer i bakgrunden. Deres gemalinder er de sterkeste naturer. — Ja, keiserinde Friderich, som hun selv helst vilde kaldes, er en saa utpræget personlighet, at jeg helst hadde set forfatterinden hadde latt hende faa lov til ikke at være noget pr. mand og søn, men simpelthen: «*Victoria av Tyskland*». Men det spiller for den interessante bok ikke nogen større rolle.

F. M.

Fra Norske Sykepleierske-forbunds landsmøte i Kristiania. (Forts.)

(Brev til Nylændes redaktør i Kjøbenhavn fra møtets danske deltager.)

Lørdag den 20de. «Folkenæringen» af *Professor Torup* — et Foredrag, som hørtes i Tilslutning til *Frk. Valborg Tveters* om *«Det daglige Kosthold for syge»*.

Professoren udtalte bl. a. at de syge ofte døde af Mangel paa Mad, en Sætning, som næste Dag med spærret Overskrift meddeltes i Pressen og gav Anledning til et presseinterview med *Søster Andrea Arntsen,* Husmoder paa Ullevaal.

Kl. 12 til 2: *«Praktiske Demonstrationer i Sygepleje»* af *Søster Sofie Rønnevig,* en faglig fortrinlig Øvelse. Atter her Kommunens Velvilje: en Sygeseng med Udstyr fra Ullevaal udlaant til Kursuset.

Kl. 4 til 5: Bese *«Kvindeklinikens»,* en Indbydelse alle Søstrene var glade for; først serveredes herlig Kaffe og Kager, derefter gjorde vi Rundgang paa Kliniken, og det var ingen Overdrivelse, naar *Professor Brandt* med Stolthed indledede sit Foredrag med at sige, *«det var Verdens bedste Fødeklinik»*. Jeg misundte ham den *Selvfølelse,* hvormed han sagde dette; i Danmark siger vi altid, naar noget er daarligt, at det er *«dansk»*. *Prof. Brandts* Foredrag holdt os i Aande; jeg, der som fremmed, havde faaet en udmærket Plads paa første Række, var stille taknemmelig over ikke at miste et Ord. De udmærkede Lysbilleder, som ledsagede Foredraget, gjorde det hele endnu mere lærerigt og forstaaeligt for os, og i Dag — 14 Dage efter — føler jeg den største Taknemmelighed mod *Prof. Brandt* for den store Velvilje og Forstaaelse af Moderskabet, som atter og atter skimtedes bag Foredraget.

Søndag den 21de. Fællesgudstjeneste paa Universitetet af *Pastor Lunde,* aabenbart Norges *Pastor Ricard.*

Skøn Solosang af en Søster; derefter skyndsomt til Jernbanestationen, hvor der atter var opnaaet Rejselettelser og ekstra Vogne; vi var delt i tre Hold, og jeg skulde se *Dikemark Asyl.* Vogne og Automobiler førte os derop fra Stationen, og det blev den mest pragtfulde Fjeldtur, — Solen kom frem, det havde regnet om Formiddagen. Hvor var her dog æventyrligt dejligt, — en Farvesymfoni, en Naturharmoni, — man forstod næsten ikke at det var Jorden.

Asylet er et smukt Hjem, hvor alt hospitalsmæssigt er fjernet med velberaad Overlæg, det ligner et smukt hyggeligt Hotel, hvor man med Glæde kunde tænke sig at forblive en Tid. Der er ingen Arbejdstvang for Patienterne; man har erfaret, at Patienter fra Byerne næsten aldrig frivilligt arbejder, Landboerne derimod gerne. Da Overlægen var syg, viste *Reservelæge Erik-*

sen os rundt. Kl. 3 var vi Asylets Gæster til Middag; i den store Festsal var der dækket til ca. 65, og Middagen var ganske *udmærket,* den samme, hvoraf Patienterne havde faaet, og man kunde ikke noksom rose den dygtige Økonom, en ganske ung Dame, som man mærkede var sin store Opgave voksen.

Nedkørslen var en Fryd, — hvor var der dog dejligt!

Aftenen sluttede i «*N. K. S.s Skole*», hvor vi netop fik den stilfærdige og hyggelige Afslutning et gæstfrit, smukt Hjem og elskværdige Værtsfolk kan give.

Mandag den 22de. Kl. 10—11: Foredrag af *Dr. med. Professor Uchermann.*

Kl. 11—12: Foredrag af *Dr. med. Heyerdahl:* Sol-, Lys- og Radiumsbehandling.

Kl. 4—5½: Bese *Røde Kors Klinik og Hjem.* Et pragtfuldt, fornemt Hjem med gammeldags Patina og en glimrende Husorden.

Efter endt Kaffedrikning forevistes Kliniken, — jeg tror een af de smukkeste i Norden; alle moderne Indretninger og Installationer findes der, Stuerne er dels Enestuer, dels 2-Sengs og 4-Sengs, og alt er overordentlig smukt og smagfuldt indrettet.

Der findes enkelte Steder en *Kork-Gulvbelægning,* der dæmper Lyden, er let at rense og nydelig lagt i Mosaikmønster. Kliniken har Plads til ca. 100 Patienter.

Søsterværelserne i øverste Etage var smukt monterede, og Spisestuen et særdeles hyggeligt Sted.

Tirsdag den 23de. Kl. 10—11: *Sygeplejeuddannelsen,* Foredrag af *Husmoder Søster Andrea Arntzen,* et fagligt og udmærket belærende Foredrag.

Kl. 12—1: Foredrag af *Fabrikinspektør Søster Sofie Rønnevig.* Dette Foredrag var blandet med lidt Vemod, — det er sikkert ikke let at være Pioner paa det Omraade, saalænge som Arbejderne, hvis Interesser, der særlig varetages, er mistroiske og uvidende; naturligvis er der ogsaa smukke Resultater (Kiksfabrikens Arbejds- og Opholdslokaler og Frejas ideelle Spiselokaler).

Kl. 4: *Ullevaal medicinske Afdeling,* taget i Brug 1915; her er det særlig de lune og store Ligge-Altaner, der imponerer.

Kl. 5: Bese *Hud- og Plejeafdelingen* med Klinik af *Dr. med. Inga Saeves.* I sin Indledning til Foredraget om venerologiske Sygdomme viste *Dr. Saeves* sig ikke alene som en kundskabsrig Læge, men ogsaa som en varmhjertet, forstaaende og opofrende Kvinde. «Hvad vilde vor Tid sige, hvis man lod *Kameliadamen* dø af Syfilis i Stedet for af Tuberkulose?» siger Dr. Saeves, og indprenter os Forstaaelsen af Sygdommen, ikke som noget foragteligt, men noget som har Krav paa den største Medlidenhed og Medfølelse.

...*Onsdag den 24de.* Kl. 10—11: *«Frelserarmeens sociale Arbejde»*, Foredrag af *Frk. Otilie Tonning.* Det er et imponerende Barmhjertighedsarbejde, der udføres blandt de daarligst stillede i Samfundet, som sikkert ingen uden Frelsens Hær vil kunne finde.

Det skifter med triste og muntre Smaatræk, man faar dyb Ærbødighed for det Arbejde her udføres.

Søster Lulli Lous fortæller lige saa farverigt om sit Abejde: *Gamlehjem og Boliginspektion.*

Søster Karen Moe om *Forsorg for Børn,* født utenfor Ægteskab.

Søster Hulda Andersen: «Barnehjemmenes·Opgave».

Det er smukt at høre den Idealisme og Ivrighed, der er Undergrunden i Søstrenes forskjellige Foredrag; de Opgaver de kæmper for, er sikkert i de bedste Hænder.

Udenfor Programmet var Søstrene indbudt til at se *Dr. Lindboes* kirurgiske Klinik, og Meddelelsen om, at ca. 170 Søstre tog imod, afskrækkede ikke Doktoren fra at gjentage sin Indbydelse.

I den smukkeste Marmorhave blev vi trakteret med Chokolade, — Kaffe og Kager. Derefter saa man Kliniken; ogsaa her var praktiske Hospitalsinstallationer, indrammet af smagfuld og hyggelig Komfort.

Kl. 8 samledes Søstrene til Souper i *Søfartskafeen;* det var Forbundets 7-Aars Fødselsdag, og her tilbragtes flere Timer i festlig Samvær. En af mine Landsmænd har sagt mig, at norske Mænd ikke kan holde Fest, — at norske *Kvinder* kan, fik jeg Eksempler paa her; alvorlige og muntre Taler afløste hinanden, — tre Sange og 3 Hurraer blev udført med Rutine og Temperament, og Klokken blev 2 før Festen sluttede. — Nerven i det hele er alligevel *Søster Bergliot Larsson,* hun inspirerer, hun giver de forsagte Mod og ønsker og driver alle Søstrene i Arbejde, for at dygtiggjøre og hæve Standen. — Maatte Forbundssøstrene altid forstaa og paaskjønne dette!

Kristiania 15de September 1919 *A. H.*

Fra England.

Den første kvinde har nu indtat sit sæte i det engelske parlament. Hendes navn er *lady Astor,* og hun repræsenterer byen *Plymouth* i Underhuset.

Ved den høitidelige anledning da hun skulde indta sin plass, hadde der i parlamentet indfundet sig en talrig skare mennesker. Lady Astor blev ført ind av *Lloyd George* og *Balfour* og blev hilst med hurrarop, da hun skulde avlægge eden og underskrive protokollen.

Japans kvinder.

Er de i virkeligheten slaver?

Vi har faat os tilstillet et utklip fra en engelsk avis «*The Sunday News*» med ovenstaaende overskrift. Der berettes om hvorledes *japanske* kvinder arbeider.

«For ikke længe siden uttalte *marki Siagonji*. Japans befuldmægtigede ved fredskonferansen i Paris, at hans lands kvinder var langt tilbake for vesterlandenes kvinder i sine interesser for offentlige saker. Det er at haabe for deres egen skyld, at denne deres «liggen tilbake» ikke vil vare længe. Nu da opdragelse er almindelig og obligatorisk for alle, vil der sikkert vokse op en generation av kvinder med mere fremskredne idealer end deres mødre hadde. Da vil arbeids- og lønsspørsmaalet være noget av det første som de ivrigst vil søke at reformere.

Den japanske industri har for tiden grepet kvinderne med sin jernhaand, og der vokser hurtig op i «*Chrysantemummens land*» et fabriksystem som ligner sterkt slaveri. I en mængde silke- og bomuldsfabrikker i Japan, hvor arbeidsstokken for det meste bestaar av kvinder og unge piker, gjør indelivet sig til den grad gjældende, at frihet til at overskride fabrikkens enemerker bare tillates to ganger om maaneden.

I Japan utgjør sovehaller en like saa stor del av et silke- eller bomuldsspinderi som selve maskineriet. En stor bomuldsfabrik i *Oji*, en av *Tokios* utkanter, utvidet fornylig sine sovehaller, saa de kunde gi plass for 1600 unge piker, væsentlig hjemmehørende paa landet. Men dette er ikke hele antallet av kvindelige arbeidere. Tusen andre kommer fra de nærliggende byer og landsbyer.

Arbeidstiden er lang, ofte fra kl. 6 om morgenen til 6 om aftenen — og betalingen er elendig. Uhygieniske forhold i forbindelse med de overfyldte soverum, daarlig mat og natarbeide hveranden uke, angriper arbeidernes helbred saa sterkt at meget faa av dem kan holde anstrengelserne ut længer end ett aar.

Antallet av ny engagerte fabrikpiker naar i Tokio næsten 200 000 om aaret, og av disse vender 80 000 hjem igjen, fordi de lider av en eller anden sygdom, væsentlig tuberkulose. I virkeligheten regner man at 25 pct. paadrar sig lungesygdomme.

Resultatet av Japans arbeidsdrift er en svær handel med Storbritannien og Amerika, væsentlig bestaaende av japansk silkeundertøi som kan sælges i detail til forholdsvis lave priser. Et andet resultat er den raskt voksende klasse av japanske millionærer, som blir smittet av vestens begreper om luksus.

Der er dog et lysglimt i dette triste billede. Tanker om at ville gjøre det godt for sine arbeidere, har grepet endel av de

japanske fabrikeiere i den grad, at der er blit diskuteret forskjellige planer om at gjøre de gifte arbeiderskers stilling bedre, naar de har familie. Ved enkelte fabrikker holder man saaledes paa at oprette smaa barnekrybber, hvor de kan faa anbragt sine barn om dagen.

Men for dem som tænker vesterlandsk, er der mangt og meget i den japanske industri som truer nationens helbred, og som aldrig vil bli forandret, før de japanske kvinder selv vinder sin «*plass i solen*».

Bøker indsendt til redaktionen.

Fra Alb. Cammermeyers Forlag (Lars Svanstrøm), Kristiania:

Barn, 10 litografer av *Olav Engebrigtsen,* tekst av *O. Thommessen.*

Rosendal, Norske hus og hjem I., utgit av *Jens Z. M. Kielland,* professor.

Æsops fabler paa norsk ved *Tilla Valstad,* billederne av *Otto Valstad.*

Baron von Münchhausens vidunderlige historier og eventyr, 1ste uforkortede norske utgave ved *Nico Hambro,* med tegninger i træsnit av *Gustave Doré.*

Tvekampen, roman av *Aleksander Kuprin,* overs. fra russisk av *Nina Arkina.*

Fremmed jord, Paris og Norden, skisser og stemninger av *Reidar Øksnevad.*

Jorden rundt paa 80 dager, Jules Verne, 1ste og 2det bind.

En kvindes digte, av *Anna Kathrine Graff.*

Hvem var kvinden? Roman av *E. Phillips Oppenheim,* aut. overs. av *Lilli Waage.*

Fra Steenske Forlag, Kra.:

Joseph Bédier: Tristan og Isolde. Paa norsk ved *Lorentz Eckhoff. Trygve Andersen:* Ulykkes-katten. *Rakel Harbitz:* Blændverk.

Fra I. W. Cappelens Forlag, Kra.: Julli Wiborg: Da eventyret kom.

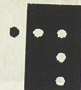
Fra Gyldendalske Forlag, Kra.: Alvilde Prydz: De dage og de Aar.

Nye garantister.

71. Fredrikke Høe, Kra., 72. Thora Storm, T.hjem, 73. Aadel Lampe, Kra., 74. Fanny Schjelderup, Slemdal, 75. Marie Schjelderup, Slemdal, 76. Mathilde Eriksen, Holmestrand, 77. Fredriksstad Kvindesaksforening (50 kr.), 78. Fru utenriksminister Ihlen, Kra., 79. Marie Mathisen, Kra., 80. Ragnfrid Løchen, Kra., 81. Kaja Hansen, Kra., 82. Maria Dehli, Kra., 83. Lucia Uchermann, Kra., 84. Jonette Ellingsen, Kra., 85 Betchen Waage, Kra., 86. Dina Sparre, Stabæk, 87. Alvilde Prydz, Kra.

Idet vi ber om undskyldning for at vi kvitterer *nummervis,* sender vi vor erkjendelse av mottagelsen av *kr. 10.oo* for 1920 fra følgende:

Nr. 1, 2, 33, 44, 48, 51, 53, 54, 55, 58, 60, 61, 64, 67, 76, 83, 84, 85.

Nylænde
1919